

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
της 6ης Ιουλίου 2023

Του Περιβαλλοντικού - Πολιτιστικού Συλλόγου π. Δήμου Θεσπρωτικού, Παπαδά 27 Αθήνα

Του Μελισσοκομικού Συλλόγου Άρτας 'Η μέλισσα', Θειακογιάννη 6 Άρτα

Της Επιτροπής Αγώνα Κατοίκων Λάκκας Σουλίου, Θεσπρωτικό Πρεβέζης

ΕΝΩΠΙΟΝ

Του Περιφερειακού Συμβουλίου Περιφέρειας Ηπείρου, Πλατεία Πύρρου 1 Διοικητήριο Ιωάννινα

Της Επιτροπής Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού, Πλατεία Πύρρου 1 Διοικητήριο Ιωάννινα

και του Πίνακα Διανομής

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Της διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης

1. Της από Απριλίου 2023 Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.) υπό τον τίτλο «*ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΑΕΠΟ ΤΟΥ ΑΣΠΗΕ «ΚΑΜΠΟΣ - ΑΓΚΑΘΙΕΣ - ΚΛΕΦΤΟΓΟΥΡΟΣ - ΚΟΡΥΦΗ ΜΠΟΓΔΑΝΗ - ΜΥΤΕΡΑ - ΖΑΡΚΟΡΡΑΧΗ - ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΑΛΟΓΟΜΑΝΔΡΑ - ΤΣΟΥΚΚΑ ΜΕΛΙΣΣΙ - ΣΠΗΛΙΑ» ΙΣΧΥΟΣ 132 MW & ΤΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΩΝ*», την οποία υπέβαλλε η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «**ΓΑΙΑCOMM ΑΙΟΛΙΚΗ ΖΑΡΚΟΡΑΧΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ**».

και

2. Της από Απριλίου 2023 Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.) υπό τον τίτλο «*Α.Σ.Π.Η.Ε. 'ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ' – 'ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ' ('ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ') – 'ΚΑΚΟΥΡΙ' ΙΣΧΥΟΣ 117,6 MW ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΩΝ*», την οποία υπέβαλλε η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «**ΓΑΙΑCOMM ΑΙΟΛΙΚΗ ΚΑΚΟΥΡΙ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ**»

Τα υπό κρίση Α/Π προβλέπεται να υλοποιηθούν πλησίον (και εν μέρει εντός) περιοχών του δικτύου Natura 2000 και συγκεκριμένα εντός της Ειδικής Ζώνης Διατήρησης (ΕΖΔ) με κωδική ονομασία «GR2110001 - Αμβρακικός κόλπος, δέλτα Λούρου και Αράχθου (Πέτρα, Μύτικας, ευρύτερη περιοχή, κάτω ρους Αράχθου, Καμπή Φιλιππιάδας)» και πλησίον των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) με κωδική ονομασία «GR2120008 - Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα» και «GR2130013 - Ευρύτερη περιοχή Αθαμανικών ορέων».

Οι θέσεις εγκατάστασης των ανεμογεννητριών βρίσκονται σε υψόμετρο μεταξύ 700-1350, ενώ στην εγγύς περιοχή βρίσκονται αρκετοί οικισμοί.

Σύμφωνα με την αρχή της πρόληψης και δεδομένου ότι η αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών είναι δυσχερώς επανορθώσιμη, η αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος απαιτεί τα προστατευτικά μέτρα να λαμβάνονται προληπτικώς. Ως τέτοια μέτρα δεν νοούνται μόνον τα διοικητικά

αλλά και αυτά που επιδιώκονται και επιτυγχάνονται στο πλαίσιο της δικαστικής προστασίας, η οποία για να είναι αποτελεσματική πρέπει να αρκείται στην πιθανολόγηση επέλευσης της βλάβης, ως απαραίτητου στοιχείου θεμελίωσης ενεστώτος έννομου συμφέροντος.

Σύμφωνα δε με την αρχή της προφύλαξης, η οποία επεκτείνει και διευρύνει την αρχή της πρόληψης, τα προστατευτικά του περιβάλλοντος μέτρα πρέπει να λαμβάνονται, ακόμη και όταν δεν υπάρχει πλήρης επιστημονική βεβαιότητα και απόδειξη για τις δυσμενείς περιβαλλοντικές συνέπειες μιας δραστηριότητας¹.

Λόγοι απόρριψης της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. από την Διοίκηση.

1. Παράνομη κατάτμηση από το φορέα του έργου του υπό κρίση Α/Π στις θέσεις «**ΚΑΜΠΟΣ - ΑΓΚΑΘΙΕΣ - ΚΛΕΦΤΟΓΟΥΡΟΣ - ΚΟΥΡΥΦΗ ΜΠΟΓΔΑΝΗ - ΜΥΤΕΡΑ - ΖΑΡΚΟΡΡΑΧΗ - ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΑΛΟΓΟΜΑΝΔΡΑ - ΤΣΟΥΚΚΑ ΜΕΛΙΣΣΙ - ΣΠΗΛΙΑ**» με το Α/Π στις θέσεις «**ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) - ΚΑΚΟΥΡΙ**» (η Μ.Π.Ε. του οποίου επίσης έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση ενώπιον της Αρχής σας), δεδομένου ότι και τα δύο (2) εν λόγω Α/Π συνιστούν επί της ουσίας ενιαίο έργο – Ανυπαρξία αξιολόγησης των σωρευτικών συνεπειών του ενιαίου έργου.

(β) Οι εταιρείες «**ΓΑΙΑCOMM ΑΙΟΛΙΚΗ ΖΑΡΚΟΡΑΧΗ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Α.Ε.**» και «**ΓΑΙΑCOMM ΑΙΟΛΙΚΗ ΚΑΚΟΥΡΙ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Α.Ε.**», οι φορείς υλοποίησης δηλαδή του υπό κρίση Α/Π και του έτερου Α/Π, συστάθηκαν αμφότερες στις **6.7.2021** με μοναδικό μέτοχο την «**ΓΑΙΑCOMM ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΡΗΣΕΩΝ ΕΠΕ**» και κοινή έδρα στην Νέα Σμύρνη επί της οδού Λεωφόρου Συγγρού 239 και ίδιο διαχειριστή τον κ. Γεώργιο Καίσαρη.

Είναι απολύτως εμφανές ότι και οι δύο ως άνω Εταιρείες αποτελούν ιδίων συμφερόντων εταιρείες ελεγχόμενες από την ίδια μητρική.

(γ) Ταυτοχρόνως, η υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. (1.) για το υπό κρίση Α/Π υποβλήθηκε στο Η.Π.Μ. την ίδια ακριβώς χρονική στιγμή που υποβλήθηκε και η έτερη πανομοιότυπη κατά περιεχόμενο Μ.Π.Ε. (2.) για το έτερο ως άνω Α/Π. Οι Μ.Π.Ε. και οι Ειδικές Οικολογικές Αξιολογήσεις (Ε.Ο.Α.) αμφότερων των Α/Π έχουν συνταχθεί από την ίδια μελετητική εταιρεία (την «**ΟΙΚΟΜ ΕΠΕ**»), ενώ τυγχάνουν ως επί το πλείστον ομοίου περιεχομένου.

(ε) Επιπροσθέτως, οι ανεμογεννήτριες που σκοπεύεται να εγκατασταθούν σε αμφότερα τα Α/Π είναι του ίδιου τύπου και των ιδίων διαστάσεων και συγκεκριμένα τύπου Siemens-Gamesa SG-170 με ύψος πύργου 115 μ. και διάμετρο πτερωτής 170 μ.

(στ) Οι θέσεις εγκατάστασης είναι όμορες, καθώς βρίσκονται στον ορεινό όγκο των Θεσπρωτικών Ορέων.

(ζ) Τα συνοδά τους έργα (οδοποιία πρόσβασης) είναι κοινά ενώ άπαντα σχεδιάζεται να συνδεθούν στο νέο υποσταθμό «**Ριζοβούνι**» (ο οποίος θα ανήκει στην «**ΓΑΙΑCOMM ΑΙΟΛΙΚΗ ΚΑΚΟΥΡΙ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Α.Ε.**»), όπως ο ίδιος ο φορέας του υπό κρίση έργου συνομολογεί στην σελ. 76 της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.

Ως εκ τούτου, είναι ηλίου φαεινότερον ότι επί της ουσίας δεν πρόκειται για δύο διαφορετικά και ασύνδετα μεταξύ τους Α/Π, αλλά για ένα ενιαίο έργο.

1.2. Όπως έχει ήδη κρίνει το Συμβούλιο της Επικρατείας με την υπ' αριθ. 2783/2014 Απόφασή του:

«...Και ναι μεν...δεν προβλέπεται υποχρέωση εκ μέρους του φορέα εκμετάλλευσης να προβεί σε ενιαία μελέτη, όταν οι εκτάσεις βρίσκονται σε όμορα ακίνητα, εάν όμως συντρέχουν οι συνθήκες, που φαίνεται να συντρέχουν στην ένδικη περίπτωση (ιδίως όμορα γήπεδα, ίδιος δικαιούχος, χρονική σύμπτωση στην έκδοση των πράξεων), η κατάτμηση αυτή οδηγεί σε παράκαμψη της πιο σύνθετης διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης...που επιτρέπει και την συνθετική εξέταση και συνολική εκτίμηση των σωρευτικών συνεπειών και επιπτώσεων του όλου ενιαίου έργου...»

¹ Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, Γ. Σιούτη, Β' Έκδοση 2011, σελ. 102-103

Κατά συνέπεια, μη νομίμως έγινε κατάτμηση του επίδικου έργου έτσι αυτό να εμφανισθεί ως δύο έργα. Εν όψει των ανωτέρω, ανακύπτει το ζήτημα της...μη εκτίμησης των σωρευτικών συνεπειών του ενιαίου έργου. Για τον λόγο αυτόν, βασίμως προβαλλόμενο, οι προσβαλλόμενες αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων...**πρέπει να ακυρωθούν...**».

Εν προκειμένω, πληρούνται οι ως άνω (και νομολογιακά διαπλασθείσες) συνθήκες, οι οποίες καταμαρτυρούν την παράνομη κατάτμηση ενός ουσιαστικά ενιαίου έργου σε δύο «διακριτά» συγκροτήματα ανεμογεννητριών με προφανή στόχο την αποφυγή εκτίμησης των συνεργιστικών – σωρευτικών επιπτώσεων του ενιαίου έργου στο περιβάλλον της περιοχής εγκατάστασης.

Επί της ουσίας, όπως άλλωστε συνομολογεί και ο ίδιος ο φορέας υλοποίησης, διαλαμβάνοντας στην σελ. 76 της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. (1.) ότι:

«Όπως αναφέρθηκε ήδη, η διασύνδεση του Αιολικού Πάρκου «ΚΑΜΠΟΣ - ΑΓΚΑΘΙΕΣ - ΚΛΕΦΤΟΓΟΥΡΟΣ - ΚΟΡΥΦΗ ΜΠΟΓΔΑΝΗ - ΜΥΤΕΡΑ - ΖΑΡΚΟΡΡΑΧΗ - ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΑΛΟΓΟΜΑΝΔΡΑ - ΤΣΟΥΚΚΑ ΜΕΛΙΣΣΙ - ΣΠΗΛΙΑ» με το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας θα γίνει διαμέσου του νέου Υποσταθμού (Υ/Σ) 150kV/33kV στη θέση «Ριζοβούνι», ο οποίος αδειοδοτείται ως συνοδό έργο του ΑΣΠΗΕ «ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) - ΚΑΚΟΥΡΙ» του ίδιου Επενδυτή, για τον οποίο έχει κατατεθεί Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για την έκδοση ΑΕΠΟ.»

τα ως άνω συγκροτήματα Α/Π αποτελούν ένα ενιαίο έργο αποτελούμενο από σαράντα μία (41) Α/Γ με συνολική ισχύ 249,60 MW, εξ ου και η διακριτή περιβαλλοντική τους αδειοδότηση συνιστά παράνομη και απαγορευμένη κατάτμηση.

Η μη νομιμότητα μάλιστα της εν λόγω κατάτμησης επιτείνεται έτι περαιτέρω και από την παράλειψη εκ μέρους του φορέα του έργου να προβεί στην αναλυτική παρουσίαση και την ουσιαστική αξιολόγηση των σωρευτικών – συνεργιστικών επιπτώσεων του υπό κρίση Α/Π αλλά και του έτερων γειτονικού του ΙΔΙΟΥ ΦΟΡΕΑ, ως προς το φυσικό περιβάλλον της περιοχής εγκατάστασης όπως κατωτέρω αναλυτικά παρατίθεται.

Κατά συνέπεια, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. και για τον λόγο αυτό.

2. Ανυπαρξία πρόβλεψης για την ασφαλή απομάκρυνση των πλεοναζόντων χωματισμών – Κίνδυνος ανατροπής της τοπιολογίας της περιοχής, καθώς και πρόκλησης ανεπανόρθωτων υλικών καταστροφών (ακόμα και απώλειας ανθρώπινων ζωών) σε περίπτωση έντονων βροχοπτώσεων (γεγονός απολύτως συνηθισμένο στην περιοχή).

Σύμφωνα με την υπό διαβούλευση (1.) Μ.Π.Ε. (βλ. σελ. 86 αυτής και τα αντίστοιχα ποσά στην 2.), θα απαιτηθούν συνολικά εκσκαφές **768.029 κ.μ.** χώματος (από τα οποία το 80% εκτιμώνται ως βραχώδη - ημιβραχώδη και το 20% ως γαιώδη), ενώ οι επιχώσεις (η επαναχρησιμοποίηση δηλαδή των εκσκαφέντων) περιορίζονται στα **551.780 κ.μ.** χώματος.

Αυτό πολύ απλά σημαίνει ότι θα υπάρχει μία περίσσεια υλικών της τάξης των **216.249 κυβικών μέτρων**, για την ασφαλή απομάκρυνση των οποίων δεν υπάρχει καμία σαφή και συγκεκριμένη πρόβλεψη, με πιο πιθανή κατάληξη την ανεξέλεγκτη απόθεσή τους στις πλαγιές της περιοχής με ανυπολόγιστα καταστροφικές συνέπειες και στο υδρολογικό της δίκτυο και στην γεωφυσική της ευστάθεια. Η «εναπόθεση» εξάλλου εκατοντάδων χιλιάδων κυβικών μέτρων φερτών υλικών (χώματος, πετρών, βράχων κ.λπ.) στις κάθετες πλαγιές των ορεινών όγκων της περιοχής, ευνοήτως καθιστά απολύτως υπαρκτό τον κίνδυνο ανεπανόρθωτων υλικών καταστροφών (ακόμα και απώλειας ανθρώπινων ζωών) στους γειτονικούς (σε απόσταση αναπνοής) οικισμούς, λόγω των έντονων βροχοπτώσεων που επικρατούν στην περιοχή, όπως επιβεβαιώνεται και από την ίδια την Μ.Π.Ε. 1. (σελ. 113 επ.). Άλλωστε, το φαινόμενο αυτό, ήτοι της παράσυρσης χιλιάδων κυβικών μέτρων φερτών υλικών λόγω ανθρωπογενών παρεμβάσεων ή πυρκαγιών σε ορεινούς όγκους πλησίον οικισμών με καταστροφικά αποτελέσματα, έχει πλειστάκις επισυμβεί στην χώρα μας (βλ. Μάνδρα, Καρδίτσα, Εύβοια κ.λπ.).

Δεδομένου, εξάλλου, ότι το υπό κρίση έργο σκοπείται να εγκατασταθεί σε κορυφογραμμές τεραστίων κλίσεων (80-95%), ακόμα και αρνητικών σε ορισμένα σημεία, είναι αυτονόητο ότι υπάρχει σοβαρότατος

κίνδυνος για την ασφάλεια και την ζωή των κατοίκων της περιοχής από την διάθεση των πλεοναζόντων υλικών προς τα κατάντη, όπως μετά βεβαιότητας θα συμβεί, αφού στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. απουσιάζει η παρουσίαση του τρόπου και των μέσων που θα χρησιμοποιηθούν για την μεταφορά τους σε νόμιμα αδειοδοτημένη μονάδα διαχείρισης ΑΕΚΚ.

Ωστόσο, καμία σχετική πρόβλεψη δεν υπάρχει στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε., εξ ου και η Υπηρεσία σας δέον όπως αρνηθεί την έγκρισή της.

(Εικόνα των Θεσπρωτικών ορέων με την πρόδηλη επικινδυνότητα λόγω κλίσεων και ιστορικού κατολισθήσεων στους αμφίπλευρους οικισμούς Σκιαδάς και Νικολίτσι.)

3. Αντίθεση των υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. στις προβλέψεις της υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α.² σε συνδυασμό με σειρά διατάξεων της κείμενης περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

3.1. Παραβίαση της παρ. 8.5. «Φυσικό περιβάλλον», του Κεφ. 8 «Υφιστάμενη Κατάσταση του περιβάλλοντος», του Παραρτήματος 2³ σε συνδυασμό με το άρθρο 48 του ν. 998/1979.

Στην εν λόγω παρ. 8.5. του Παραρτήματος 2 προβλέπονται τα εξής:

² «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας», (ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 135/27.1.2014)

³ της υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α.

(α) «αναφέρονται τα γενικά στοιχεία σχετικά με τις ιδιότητες, τη μορφή και την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή μελέτης, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, απεικονίζοντας τις σχετικές πληροφορίες σε κατάλληλους χάρτες σε συνδυασμό με τη θέση του έργου.

Ανάλογα με την περιοχή μελέτης και τις αναμενόμενες επιδράσεις του έργου ή της δραστηριότητας εντοπίζονται και παρουσιάζονται στοιχεία για το φυσικό περιβάλλον, όπως ιδίως στοιχεία της χλωρίδας και της πανίδας (περιλαμβανόμενων κατά περίπτωση στοιχείων για την ορνιθοπανίδα ή την ιχθυοπανίδα), της οικολογικής διάρθρωσης της περιοχής μελέτης, των οικοσυστημικών λειτουργιών και υπηρεσιών κ.λπ...».

(β) «Χρησιμοποιείται, όπου υπάρχει, κατάλληλη τεκμηρίωση, όπως ιδίως οι πράξεις χαρακτηρισμού, οι κυρωμένοι δασικοί χάρτες ή άλλες διοικητικές πράξεις που αφορούν άμεσα ή έμμεσα σε υπαγωγή ή μη της έκτασης στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας».

(γ) «Προσδιορίζονται τα είδη φυτών και ζώων (πλην των όσων ήδη αναφέρθηκαν στις ενότητες 8.5.1, 8.5.2 και 8.5.3) που κυριαρχούν στα φυσικά ενδιαίτηματα της έκτασης, αυτών που ρυθμίζουν την οικολογική ισορροπία καθώς και αυτών που χαρακτηρίζονται από τη νομοθεσία της Ελλάδας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή από διεθνείς συμφωνίες ή συμβάσεις που έχει επικυρώσει η χώρα μας ως σπάνια ή απειλούμενα με εξαφάνιση».

(δ) «Εντοπίζονται και περιγράφονται οι συντελεστές του φυσικού περιβάλλοντος από τους οποίους εξαρτάται η διατήρηση των πληθυσμιακών επιπέδων των παραπάνω φυτών και ζώων, της έκτασης και ευρωστίας των φυσικών ή ημι-φυσικών ενδιαιτημάτων, καθώς και της ισορροπίας μεταξύ τους.».

(ε) «Αξιολογείται με ποιοτικά κριτήρια η σημασία της περιοχής μελέτης για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας στο ευρύτερο γεωγραφικό πλαίσιο».

Πλην όμως και σε αντίθεση με τα ανωτέρω, η υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. αρκείται απλώς στην λιτή ονομαστική παράθεση των ειδών της χλωρίδας και της πανίδας που συναντώνται στην περιοχή, χωρίς να αναφέρει και να αναλύει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά εκάστου είδους και ιδίως όσων τυγχάνουν προστατευόμενα, προκειμένου να μπορέσει στη συνέχεια ευδοκίμως να αξιολογήσει τις επιπτώσεις του υπό κρίση έργου σε καθένα εξ αυτών.

Μάλιστα, ενώ αναφέρεται στις Μ.Π.Ε. (1.) η ύπαρξη της **Καφέ Αρκούδας (Ursus arctos)** στην περιοχή εγκατάστασης, και ενώ αυτή τυγχάνει προστασίας από την Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (η οποία και κυρώθηκε από την χώρα μας με τον ν. 1335/83, «Περί προστασίας των απειλούμενων ειδών και των βιοτόπων τους»), καθώς και από την Σύμβαση της Ουάσιγκτον «για την ρύθμιση του διεθνούς εμπορίου απειλούμενων ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας» (CITES), η οποία ισχύει στη χώρα μας από 1.1.1984 (ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 112/1.3.1985), περιλαμβανόμενη ταυτοχρόνως στο Παράρτημα II της υπ' αριθ. πρωτ. Η.Π.14849/853/Ε103 από 4.4.2008 Κ.Υ.Α.⁴, **ο φορέας του έργου συνειδητά αποφεύγει να παρουσιάσει συγκεκριμένα στοιχεία ως προς το ενδιαίτημα του εν λόγω είδους και φυσικά να αξιολογήσει τις επιπτώσεις του υπό κρίση Α/Π σε αυτό.**

Σε ότι αφορά δε τα προβλεπόμενα συνοδά έργα οδοποιίας με τις νέες διανοίξεις και διαπλατύνσεις οδικού δικτύου συνολικού μήκους **87.695 μέτρων** (1. και 2.), αναμένεται να επέλθει σοβαρή διάσπαση του ενδιαιτηματος της καφέ αρκούδας στην δασογενή και ψευδο-αλπική ζώνη της θιγόμενης περιοχής, καθώς έχει αποδειχθεί επιστημονικά ότι η κατάτμηση του ενδιαιτηματος της αρκούδας από δρόμους προκαλεί μετατόπιση των ατόμων σε μια δεδομένη περιοχή κατά μια μέση απόσταση της τάξης των 200-500 μ. και αποφυγή χρήσης του ενδιαιτηματος στους τομείς με υψηλή κατάτμηση από οδικό δίκτυο.

Πολλές μελέτες έχουν εντοπίσει και ένα όριο απόστασης από το δρόμο, κάτω από το οποίο καμία αρκούδα δεν χρησιμοποιεί το υπάρχον ενδιαίτημα. Τα όρια αυτά μπορεί να είναι από 100m έως και 900m (McLellan και Shackleton 1988, Mueller et al.2004, Archibald et al. 1987) και φαίνεται ότι πιο έντονη ανθρώπινη δραστηριότητα σημαίνει και μεγαλύτερο όριο απόστασης από το οδικό δίκτυο (Mattson et al. 1987, McLellan και Shackleton 1988, Kasworm και Manley 1990).

Οι McLellan και Shackleton (1988) κατέγραψαν ότι οι αρκούδες απέφυγαν την χρήση των ενδιαιτημάτων που βρίσκονται έως και 100 m από το οδικό δίκτυο, ανεξάρτητα από τον τύπο οδικού

⁴ «Τροποποίηση των υπ' αριθμ. 33318/3028/1998 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'1289) και υπ' αριθμ 29459/1510/2005 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'992), σε συμμόρφωση με διατάξεις της οδηγίας 2006/105 του Συμβουλίου της 20ης Νοεμβρίου 2006 της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 645/11.4.2008)

δικτύου και παρά το γεγονός ότι αυτές οι περιοχές περιλαμβάνουν σημαντικούς πόρους, με υψηλής ποιότητας τροφή την άνοιξη και το φθινόπωρο (McLellan και Shackleton 1988). Αντίστοιχα αποτελέσματα βρέθηκαν και στην Ελλάδα (περιοχή Καστοριάς, Γρεβενών) με μια μέση απόσταση από το οδικό δίκτυο περίπου 460 m (Ψαραλέξη, 2015).

Βέβαια, σύμφωνα με τους McLellan και Shackleton (1988) ακόμα και ένας χαμηλός κυκλοφοριακός φόρτος στο οδικό δίκτυο είναι αρκετός για να απωθήσει της αρκούδες. Οι Kasworm και Manley (1990) κατέγραψαν ότι ακόμα και μονοπάτια αλλά και δρόμοι που πλέον είναι εκτός λειτουργίας απωθούν τις αρκούδες από μια περιοχή, όμως η ένταση απώθησης είναι μικρότερη από το (λειτουργικό) οδικό δίκτυο.

Παράλληλα μελέτες έδειξαν ότι οι αρκούδες προτιμούν περιοχές με πυκνότητα οδικού δικτύου μικρότερη από 0,6 km/km² (Mace et al. 1996), τιμή που έχει ήδη υιοθετηθεί από διαχειριστικές αρχές στη Βόρεια Αμερική (Northrup et al. 2012). Η πυκνότητα του προς διάνοιξη οδικού δικτύου στην περιοχή των έργων αναμένεται να είναι σαφώς πάνω από το προαναφερόμενο όριο.

Επιπλέον ο τύπος ανάγλυφου στον οποίο προβλέπεται να γίνουν οι διανοίξεις οδών θα δημιουργήσουν ένα πρόσθετο ανθρωπογενές εμπόδιο σε ότι αφορά την «αντίσταση του τοπίου» (landscape resistance) δυσκολεύοντας τις μετακινήσεις των ατόμων αρκούδας από και προς ελκτικά καταστήματα του ενδιαφέροντος. Έχει παρατηρηθεί με βάση δεδομένα τηλεμετρίας ότι οι διαδρομές μετακίνησης των αρκούδων ακολουθούν χαρακτηριστικά του φυσικού ανάγλυφου που ελαχιστοποιούν την κατανάλωση ενέργειας στη διάρκεια των μετακινήσεων ειδικά σε μεγάλες αποστάσεις.

Παράλληλα, ο φορέας του έργου δεν κάνει καμία αναφορά στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης (ΕΣΔ) του είδους (Μερτζάνης, κ.α. 2021⁵). Ως αποτέλεσμα αυτής της παράλειψης, δεν εκτιμώνται οι επιπτώσεις της κατασκευής/ λειτουργίας του εν λόγω Α/Π ως μία από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες που μπορεί να επηρεάζουν την πληθυσμιακή κατάσταση και το ενδιαίτημα του είδους σε μια περιοχή, όπως κατά γράμμα αναφέρεται στο ΕΣΔ. Δεν λαμβάνονται επίσης υπόψη και άλλες σημαντικές πληροφορίες του ΕΣΔ που αφορούν:

i. τις επιπτώσεις της υψηλής πυκνότητας των σχεδιαζόμενων Α/Π σε έναν πληθυσμό σε ανάκαμψη, όπως της καφέ αρκούδας,

ii. την πυκνότητα των σχεδιαζόμενων Α/Π στην Ελλάδα εντός της ζώνης χωροκατανομής της αρκούδας, η οποία προοιωνίζει αρνητικές συνέπειες στον πληθυσμό και το ενδιαίτημα καθώς και στην εν γένει «κατάσταση διατήρησης» του είδους με βάση τους καθορισμένους στόχους διατήρησης του είδους τόσο στο σύνολο της χωροκατανομής του («εθνικοί στόχοι»/ «Καθορισμός εθνικών στόχων διατήρησης φυσικών τύπων οικοτόπων και ειδών ενωσιακού ενδιαφέροντος» - ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 1375/7.4.2021) όσο και σε επίπεδο των 46 περιοχών του δικτύου Natura 2000 όπου απαντάται.

iii. το γεγονός ότι η «Κατάσταση Διατήρησης» του συγκεκριμένου είδους σε κλίμακα επικράτειας έχει αξιολογηθεί ως «Μη Ικανοποιητική βελτιούμενη (U1+)». (ΥΠΕΝ, 2015, 2018) σε εφαρμογή του άρθρου 17 της Οδηγίας 92/43.

iv. τους κομβικής σημασίας από διαχειριστική άποψη χάρτες «ευαισθησίας» και «σημαντικότητας» του είδους που παρατίθενται στο ΕΣΔ, και αφορούν σε επιλογή και πολύ-κριτηριακή ταξινόμηση περιοχών της χωροκατανομής του είδους.

Συνεπώς σύμφωνα με το προτεινόμενο στο ΕΣΔ μέτρο 2.3 «Παρεμβάσεις στον Χωρικό Σχεδιασμό» και τη δράση 2.3.3 «Θέσπιση ζωνών αποκλεισμού για εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ: Εκπόνηση ειδικής μελέτης για προσδιορισμό επιπτώσεων των ΑΣΠΗΕ στο ενδιαίτημα και πληθυσμό αρκούδας καθορισμός ζωνών αποκλεισμού» ο χωροταξικός σχεδιασμός των ζωνών άσκησης των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων, όπως η διάνοιξη δρόμων, η εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ και μονάδων αναψυχής, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και να αποκλείεται από τις κατηγορίες ζωνών σημαντικότητας για το είδος. Παρότι αυτές οι προτάσεις που περιλαμβάνονται στο εγκεκριμένο ΕΣΔ δεν έχουν ακόμη θεσμικά υλοποιηθεί, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τις αδειοδοτούσες αρχές στην εκτίμηση της ευαισθησίας της περιοχής ενός κρινόμενου έργου.

⁵ Μερτζάνης Γ., Ψαρούδας Σπ., Καραμανλίδης Α.Α. 2021. Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*). Έργο LIFE-IP 4 NATURA: Ολοκληρωμένες δράσεις για τη διατήρηση και διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, των ειδών, των οικοτόπων και των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα (LIFE16 IPE/GR/000002). Παραδοτέο Δράσης Α.1. ΚΑΛΛΙΣΤΩ/ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ. Θεσσαλονίκη, σελ. 142 & VII Παραρτήματα. Τελική έκδοση.

Επομένως, ο φορέας του έργου όφειλε να είχε παρουσιάσει τα χαρακτηριστικά (ποσοτικά και ποιοτικά) του ενδιαιτήματος της Καφέ Αρκούδας στην περιοχή εγκατάστασης του υπό κρίση έργου και στη συνέχεια βάσει αυτών να αξιολογήσει τις επιπτώσεις του υπό κρίση Α/Π ως προς την διατήρησή του, ιδίως ως προς την διάνοιξη και διαπλάτυνση οδών μήκους 49.281 μέτρων για τις ανάγκες του υπό κρίση έργου, δεδομένου ότι η διάνοιξη οδών συνιστά μία εκ των βασικότερων απειλών για το ενδιαίτημά του.

Ομοίως, η Μ.Π.Ε. δεν διαλαμβάνει το παραμικρό σχετικά με τις επιπτώσεις του σχεδιαζόμενου έργου αναφορικά με τον Λύκο (*Canis lupus*), παρότι και αυτός περιλαμβάνεται στο Παράρτημα ΙΙ της υπ' αριθ. πρωτ. Η.Π.14849/853/Ε103 από 4.4.2008 Κ.Υ.Α.

Δεν αναφέρεται καθόλου το γεγονός ότι οι αγέλες των λύκων αποφεύγουν να ορίσουν περιοχές αναπαραγωγής σε αποστάσεις μικρότερες των 3.000 ή και 4.000m από ανεμογεννήτριες⁶. Η αρνητική επίδραση που μπορεί να έχουν τα Α/Π στον πληθυσμό των λύκων φαίνεται ότι μπορεί να είναι πολύ σοβαρή, ιδιαίτερα αν τα Α/Π είναι πυκνά χωροθετημένοι και καταλαμβάνουν πολλά χιλιόμετρα ορειογραμμών, κάτι που υπάρχει κίνδυνος να συμβεί στην ευρύτερη περιοχή του συγκεκριμένου Α/Π.

Επισημαίνεται ότι η σημαντική αυτή αρνητική επίδραση των Α/Π σχετίζεται με:

- Την απώλεια σημαντικών βιοτόπων και των σημαντικών αξόνων διέλευσης και μετακίνησής τους (ράχες, ορειογραμμές, διάσελα), καθώς η τοποθέτηση ανεμογεννητριών προκαλεί μόνιμη καταστροφή και απώλεια βιοτόπου στις θέσεις κατασκευής με την παρουσία φωτισμού, οδικού δικτύου μεγάλου πλάτους, πυλώνων μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος, συνεχή ηχορύπανση και αυξημένη ανθρώπινη παρουσία.

- Την προβληματική κοινωνική οργάνωση και την επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας αγέλης και μεταξύ των ατόμων γειτονικών αγελών, καθώς αναστέλλεται η οπτικό-οσφρητική και ακουστική επικοινωνία. Οι ράχες των βουνών όπου τοποθετούνται οι ανεμογεννήτριες χρησιμοποιούνται εκτεταμένα από τους λύκους ως θέσεις καθορισμού των ορίων των επικρατειών τους, των περιοχών αναπαραγωγής τους (και για τον λόγο αυτό επιθεωρούνται, μαρκάρονται και οριοθετούνται τακτικά) καθώς και των περιοχών συνάντησης των αναπαραγωγικών ατόμων ("rendez-vous sites"). Επιπλέον, οι λύκοι χρησιμοποιούν τις ράχες για ακουστική επικοινωνία μεγάλων αποστάσεων (κάλεσμα «ουρλιαχτό») μεταξύ τους. Η παρουσία των ανεμογεννητριών σε τέτοιες συνθήκες ενδιαιτήματος έχει αποδειχθεί επιστημονικά ότι επηρεάζει αρνητικά όλες αυτές τις λειτουργίες. Κυριότερα όμως, γιατί οι λύκοι επιλέγουν περιοχές χωρίς δρόμους για φωλεοποίηση και η κατασκευή των ανεμογεννητριών δημιουργεί νέο και συχνά εκτεταμένο οδικό δίκτυο, που μεταβάλλει την καταλληλότητα του βιοτόπου για το είδος και κυρίως των θέσεων αναπαραγωγής με αποτέλεσμα να επηρεάζεται άμεσα και αρνητικά η αναπαραγωγική επιτυχία του είδους.

Συμπερασματικά, οι υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. δεν εξετάζουν σκοπίμως τις σοβαρές και μη αναστρέψιμες επιπτώσεις από την κατασκευή και λειτουργία του υπό κρίση Α/Π, και ιδίως τις σωρευτικές επιπτώσεις από την εγκατάσταση πολλαπλών Α/Π στην ευρύτερη περιοχή, που είναι υψηλής σημαντικότητας για τα ως άνω είδη θηλαστικών (Αρκούδα, Λύκος).

Μάλιστα, ο φορέας υλοποίησης, δεν διαλαμβάνει το παραμικρό για τα ανωτέρω είδη ούτε στις από Απριλίου 2023 Ε.Ο.Α., εστιάζοντας αποκλειστικά στην ορνιθοπανίδα της περιοχής εγκατάστασης.

Κατά συνέπεια, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. και για το λόγο αυτό.

3.2. Σκόπιμη παράλειψη της περιγραφής των χαρακτηριστικών των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων της περιοχής υλοποίησης του έργου, το οποίο δεν είναι συμβατό με το Σχέδιο Διαχείρισης των

⁶ Α) Álvares, F., Rio-Maior, H., Roque, S., Nakamura, M., Cadete, D., Pinto, S. & Petrucci-Fonseca, F. (2011) Assessing ecological responses of wolves to wind power plants in Portugal: Methodological constraints and conservation implications. In Abstracts of CWW2011 -conference on wind energy and wildlife impacts, Trondheim, Norway, May 2-5, 2011., Β) Gonçalo Ferrão da Costa, João Paula, Francisco Petrucci Fonseca and Francisco Álvares (2018) The Indirect Impacts of Wind Farms on Terrestrial Mammals: Insights from the Disturbance and Exclusion Effects on Wolves (*Canis lupus* lupus). Springer International Publishing AG 2018. M. Mascarenhas et al. (eds.), Biodiversity and Wind Farms in Portugal, https://doi.org/10.1007/978_3_319_60351_3_5 και Γ) Passoni, G., Rowcliffe, J. M., Whiteman, A., Huber, D., Kusak, J. (2017) Framework for strategic wind farm site prioritization based on modelled wolf reproduction habitat in Croatia . European Journal of Wildlife Research. doi: 10.1007/s10344 017 1092 7.

Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου και το αντίστοιχο Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας.

3.2.1. Μέρος των υπό κρίση Α/Π σκοπείται να εγκατασταθεί σε τμήμα της με κωδικό EL0513 Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) του Αχέροντα και σε τμήμα της με κωδικό EL0546 ΛΑΠ του Λούρου με συνολική έκταση 963 τ.χλμ. και μάλιστα εντός προστατευόμενης περιοχής, όπως συνομολογείται από τον ίδιο τον φορέα υλοποίησης στις σελ. **165 επ.** της Μ.Π.Ε (1. και αντίστοιχα 2.).

Μάλιστα, σύμφωνα με την ίδια την Μ.Π.Ε. (σελ. **166**): «Το υπό κρίση έργο συνολικά εντοπίζεται στην περιοχή του καρστικού Υπόγειου Υδατικού Συστήματος Λούρου (EL0500150) το οποίο εντάσσεται εξ' ολοκλήρου στο μητρώο προστατευόμενων περιοχών, καθώς γίνεται άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση.. Τμήμα του έργου και συγκεκριμένα οι θέσεις εγκατάστασης των Α/Γ 13 έως 20 με τα αντίστοιχα προς διάνοιξη και βελτίωση τμήματα οδοποιίας, όπως και το σύνολο του Εξωτερικού Δικτύου Μέσης τάσης, εντοπίζονται εντός θεσμοθετημένης περιοχής ευπρόσβλητης στη Νιτρορρύπανση...»

Στο Κεφάλαιο 4, «Καθορισμός Υδατικών Συστημάτων», παρ. 4.4., «Προστατευόμενες Περιοχές» της 1^{ης} Αναθεώρησης του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 4664/29.12.2017), προβλέπονται τα εξής:

«Σύμφωνα με το Άρθρο 6 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, τα Κράτη Μέλη εξασφαλίζουν τη δημιουργία μητρώου όλων των περιοχών που κείνται στο εσωτερικό κάθε ΠΛΑΠ, οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως χρήζουσες ειδικής προστασίας βάσει των ειδικών διατάξεων της ενωσιακής νομοθεσίας για την προστασία των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων τους ή τη διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών που εξαρτώνται από το νερό.

Το μητρώο αυτό, που καλείται Μητρώο Προστατευόμενων Περιοχών (ΜΠΠ), περιλαμβάνει όλα τα υδατικά συστήματα που προσδιορίζονται από το Παράρτημα V του ΠΔ 51/2007.

Το Μητρώο Προστατευόμενων Περιοχών περιλαμβάνει, σύμφωνα με το Παράρτημα V του ΠΔ 51/2007, όλους τους ακόλουθους τύπους περιοχών:

α) Περιοχές που προορίζονται για την άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση, σύμφωνα με το Άρθρο 7 του ΠΔ 51/2007 (Άρθρο 7 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ),

β) Περιοχές που προορίζονται για προστασία υδρόβιων ειδών με οικονομική σημασία,

γ) Υδατικά συστήματα που έχουν χαρακτηριστεί ως ύδατα αναψυχής, συμπεριλαμβανομένων περιοχών που έχουν χαρακτηριστεί ως ύδατα κολύμβησης,

δ) Περιοχές ευαίσθητες στην παρουσία θρεπτικών ουσιών, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως ευπρόσβλητες ζώνες, και των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως ευαίσθητες,

ε) περιοχές που προορίζονται για την προστασία οικοτόπων ή ειδών, όταν η διατήρηση ή η βελτίωση της κατάστασης των υδάτων είναι σημαντική για την προστασία τους, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών τόπων του προγράμματος ΦΥΣΗ 2000 (NATURA 2000).

Αναλυτικά ο προσδιορισμός και η παρουσίαση των περιοχών που εντάσσονται στο Μητρώο Προστατευόμενων Περιοχών στο πλαίσιο της 1ης Αναθεώρησης, περιλαμβάνονται στο Κείμενο Τεκμηρίωσης 09. Ακολούθως παρουσιάζονται συνοπτικά οι προστατευόμενες περιοχές ανά κατηγορία.

4.4.1. Περιοχές που προορίζονται για άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση

Τα κύρια Υπόγεια Υδατικά Συστήματα που χρησιμοποιούνται για ύδρευση στο ΥΔ Ηπείρου (EL05) και επομένως αποτελούν προστατευόμενες περιοχές ποσίμου ύδατος δίνονται παρακάτω. Στα συστήματα αυτά πέραν των περιορισμών που υφίστανται στις ζώνες προστασίας **οι Διευθύνσεις Υδάτων γνωμοδοτούν** επί των νέων δραστηριοτήτων που εν δυνάμει μπορούν να προκαλέσουν ρύπανση στην υπόγεια υδροφορία μέσω των αποβλήτων τους **κατόπιν υποβολής ειδικής υδρογεωλογικής μελέτης.**

Στα υπόλοιπα ΥΥΣ η προστασία των υδάτων, που προορίζονται για πόσιμο, διασφαλίζεται με τα μέτρα και τις ζώνες προστασίας σε επίπεδο σημείων απόληψης.

Μέσω του Προγράμματος Μέτρων, καθορίζεται συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο προστασίας για τα ΥΥΣ που εντάσσονται στο Μητρώο Προστατευόμενων Περιοχών με σκοπό την ανθρώπινη κατανάλωση.

Στο ΥΔ Ηπείρου (EL05) τα ΥΥΣ που εντάσσονται στο Μητρώο Προστατευόμενων Περιοχών στο πλαίσιο της 1ης Αναθεώρησης του Σχεδίου Διαχείρισης παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πρόκειται για επτά ΥΥΣ:...και το ΥΥΣ Λούρου (EL0500150) της ΛΑΠ Λούρου...

4.4.3...Στο ΥΔ Ηπείρου (EL05), βάσει της Υ.Α. 19661/1982/1999 (ΦΕΚ 1811Β'/29.09.1999), **έχουν οριστεί οι ακόλουθες ευαίσθητες περιοχές** (βλ. ακόλουθο Πίνακα 4-19 και Χάρτη 15):

- Αμβρακικός κόλπος
- Μετσοβίτικος (παραπόταμος ποταμού Αράχθου)
- Ποταμός Άραχθος
- **Ποταμός Λούρος...**

Περαιτέρω, τμήματα του υπό κρίση Α/Π σκοπεύεται να εγκατασταθούν εντός των Ζωνών Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας (ΖΔΥΚΠ) με κωδικό GR05RAK0003 «Πεδιάδες Άρτας, Χαμηλή Ζώνη Π. Λούρου & Αράχθου» και με κωδικό GR05RAK0001 «Μέσος ρους π. Λούρου», όπως προκύπτει από την υπ' αριθ. πρωτ. ΥΠΕΝ/ΓΡΕΓΥ/41368/326 από 29.6.2018 Απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων, «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκανών Απορροής ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (EL05) και της αντίστοιχης Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων», (ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 2684/6.7.2018), σύμφωνα με την οποία:

(α) «Η Ζώνη Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας (ΖΔΥΚΠ) «Πεδιάδες Άρτας, Χαμηλή Ζώνη π. Λούρου & Αράχθου - GR05RAK0003» έχει έκταση 428 km² και ανήκει κατά το μεγαλύτερο τμήμα της στη λεκάνη απορροής του ποταμού Λούρου (EL46) και κατά ένα μικρότερο στην λεκάνη απορροής του ποταμού Άραχθου (EL14). Επίσης ένα πολύ μικρό τμήμα του δυτικού άκρου της βρίσκεται στη λεκάνη απορροής του ποταμού Αχέροντα (EL13). Ουσιαστικά περιλαμβάνει τις πεδινές εκτάσεις των κάτω ρών των ποταμών Λούρου και Αράχθου, στο νότιο τμήμα του ΥΔ Ηπείρου.

Οι χρήσεις γης εντός της Ζώνης κατανέμονται ως εξής: το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό (79.5%), αφορά καλλιεργήσιμες εκτάσεις (δενδροκαλλιέργειες, γραμμικές καλλιέργειες και σιτηρά), μόλις το 5% δασικές εκτάσεις, το 4.5% βοσκοτόπους, μόλις το 1% καταλαμβάνεται από αστικές και περιαστικές εκτάσεις, ενώ το υπόλοιπο 10% κατανέμεται σε αδιαπέρατες επιφάνειες και γυμνά εδάφη...Επιπλέον, εντός της ΖΔΥΚΠ, βρίσκονται και άλλοι μικρότεροι οικισμοί όπως το Θεσπρωτικό (1363 κατοίκους), οι Κωστακιοί (2

078 κατοίκους), ο Λούρος (1 938 κάτοικοι), το Νεοχώρι (1 937 κάτοικοι) και η Φιλιπιάδα (4 694 κάτοικοι). Ο συνολικός πληθυσμός εντός της ΖΔΥΚΠ εκτιμάται σε περίπου 66 000 κατοίκους.

Εντός της ΖΔΥΚΠ GR05RAK0003 απαντώνται έστω και τμηματικά οι προστατευόμενες περιοχές του Παραρτήματος (i), (ii) και (v) της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τα Νερά που φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα.

(i) Περιοχές που προορίζονται για την άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση (Άρθρο 7, Οδηγία 2000/60/ΕΚ: Καρστικός υδροφορέας Λούρου (Σύστημα Λούρου - EL0500150),

(ii) Περιοχές που προορίζονται για την προστασία οικοτόπων ή ειδών, όταν η διατήρηση ή η βελτίωση της κατάστασης των υδάτων είναι σημαντική για την προστασία τους, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών τόπων του προγράμματος ΦΥΣΗ 2000 (NATURA 2000))...

• Ωστόσο, κίνδυνο πλημμυρικής κατάκλυσης λόγω υπερχειλίσης του π. Λούρου διατρέχουν ο οικισμός Πέτρα, η περιοχή της Φιλιπιάδας που βρίσκεται στα όρια του ποταμού, οι οικισμοί Άγιος Σπυρίδων, Καμπή και Θεσπρωτικό σε όλα τα μέσα σενάρια (4, 5, 6).».

(β) «Η Ζώνη Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας (ΖΔΥΚΠ) «Μέσος Ρους π. Λούρου - GR05RAK0001» έχει έκταση μόλις 7 km² και ανήκει στη λεκάνη απορροής του ποταμού Λούρου (EL46). Περιλαμβάνει τις παρόχθιες πεδινές εκτάσεις του μέσου ρου του ποταμού Λούρου, ανάντη του Τεχνητού Υδροηλεκτρικού φράγματος της ΔΕΗ - ΥΗΣ Λούρου (βλ. Εικόνα 6-1).

Εντός της ΖΔΥΚΠ GR05RAK0001 απαντώνται έστω και τμηματικά οι προστατευόμενες περιοχές του Παραρτήματος (i), (ii) και (v) της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τα Νερά που φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα.

(i) Περιοχές που προορίζονται για την άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση (Άρθρο 7, Οδηγία 2000/60/ΕΚ: Καρστικός υδροφορέας Λούρου (Σύστημα Λούρου - EL0500150),

(ii) Περιοχές που προορίζονται για προστασία υδρόβιων ειδών με οικονομική σημασία.».

Οι ως άνω ΖΔΥΚΠ GR05RAK0003 και GR05RAK0001, έχουν πλέον ενοποιηθεί σύμφωνα με την από 2019 1^η Αναθεώρηση της Προκαταρκτικής Αξιολόγησης Κινδύνων Πλημμύρας της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων του ΥΠΕΝ, και ονομάζονται «Χαμηλές ζώνες ποταμών Λούρου-Αράχθου. Πεδιάδες Άρτας» με κωδικό EL05APSF001.

3.2.2. Περαιτέρω, στην παρ. 8.13.2., «Επιφανειακά ύδατα» του Παραρτήματος 2 της ως άνω υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α., προβλέπεται ότι η εκάστοτε Μ.Π.Ε. θα πρέπει να περιέχει:

«8.13.2.1. Περιγραφή του επιφανειακού φυσικού ή τεχνητού υδρογραφικού δικτύου στην περιοχή μελέτης, με ειδική αναφορά στις λεκάνες απορροής, στις πηγές, σε αποδέκτες, στους συντελεστές κατείσδυσης και σε άλλα χαρακτηριστικά που επιδρούν καθοριστικά στη μορφή του δικτύου

8.13.2.11. Περιγραφή των υφισταμένων χρήσεων, θεσμοθετημένων και πραγματικών, των επιφανειακών υδατικών πόρων

8.13.2.11.1. Παρουσίαση των διαθέσιμων ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων στις κύριες ροές και στα ύδατα που επηρεάζονται από το έργο ή τη δραστηριότητα.

8.13.2.iv. Διαθέσιμες διαχρονικές μεταβολές και τάσεις εξέλιξης της ποιότητας και ποσότητας των επιφανειακών υδάτων»

Πλην όμως, σε ευθεία αντίθεση με τα ανωτέρω, στην οικεία παράγραφο της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.⁷ απουσιάζει εντελώς η περιγραφή των ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών και των ιδιοτήτων του υδρογραφικού δικτύου, του υδατικού δυναμικού, των μόνιμων και περιοδικών υδατορρών, καθώς και εν γένει των επιφανειακών υδάτων των περιοχών υλοποίησης του επίμαχου έργου, παρότι αυτό σκοπείται να εγκατασταθεί εντός και Προστατευόμενων Περιοχών και ΖΔΥΚΠ.

⁷ βλ. σελ. 165 επ. της Μ.Π.Ε.

Μάλιστα, ο φορέας δεν μπαίνει καν στον κόπο να παραθέσει έστω συνοπτικά τις ιδιότητες των επιφανειακών υδάτινων σωμάτων της περιοχής εγκατάστασης.

Έτσι όμως, παραβιάζεται και η παρ. 9.13.2., «Ως προς τις επιπτώσεις στα επιφανειακά ύδατα» του Παραρτήματος 2, σύμφωνα με την οποία:

9.13.2.i. Εκτιμώνται οι επιπτώσεις του έργου στο υδρογραφικό δίκτυο, όπως αυτές προκύπτουν από άμεσες παρεμβάσεις (διευθετήσεις, γεφυρώσεις, υδροληψίες κ.ά.) και έμμεσες μεταβολές (αφαίρεση βλάστησης από παρόχθιες ζώνες ή από σημαντικές εκτάσεις της λεκάνης απορροής κ.λπ.)

9.13.2.ii. Εκτιμώνται οι επιπτώσεις στη διαθεσιμότητα υδατικού δυναμικού και στις ενδεχόμενες εποχικές μεταβολές της, για την τροφοδοσία των υφιστάμενων χρήσεων μετά την υλοποίηση του έργου

9.13.2.iii. Εκτιμώνται οι μεταβολές που αναμένονται λόγω του έργου στα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά των επηρεαζόμενων μόνιμων και περιοδικών υδατοροών

9.13.2.iv. Προσεγγίζεται η επίδραση του έργου ή της δραστηριότητας στις τάσεις μελλοντικής εξέλιξης της ποιότητας και ποσότητας των επιφανειακών υδάτων»,

Από τη στιγμή, δηλαδή, που στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. δεν παρατίθεται κανένα από τα ως άνω προαπαιτούμενα στοιχεία των επιφανειακών υδάτων (ούτε καν σε μορφή απλής αναφοράς) που βρίσκονται στην περιοχή υλοποίησης του έργου, είναι αυτονόητο ότι δεν λαμβάνει χώρα ούτε και η αναγκαία αξιολόγηση - εκτίμηση των επιπτώσεών του, όπως αποδεικνύεται, άλλωστε, και από το οικείο κεφάλαιο αυτής⁸, όπου το μόνο που αρκείται ο φορέας να αναφέρει όλως γενικά και αόριστα είναι ότι:

«Οι δυνητικές πηγές υποβάθμισης των υδάτων μιας περιοχής από την κατασκευή Αιολικών Σταθμών Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας και των συνοδών υποστηρικτικών τους έργων θα μπορούσαν να υπάρχουν εφόσον γίνονταν οι ακόλουθες παρανομίες: **μπαζώματα, παράνομη απόρριψη υγρών αποβλήτων, παράνομη απόρριψη στερεών απορριμμάτων**, κ.λπ. Στη φάση λειτουργίας οι προαναφερθέντες δυνητικοί κίνδυνοι στο σύνολό τους παύουν να υπάρχουν. Η δέουσα προσοχή λοιπόν στη φάση κατασκευής είναι σημαντική για την προστασία των υδάτων της εκάστοτε περιοχής...».

Αποδεικνύεται, λοιπόν, έτι μία φορά ότι, πέραν όλων των άλλων, η υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. στερείται της δέουσας επιστημονικής θεμελίωσης και τεκμηρίωσης, εξ ου και **αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκρισή της.**

3.2.3. Στην δε παρ. 8.13.3., «Υπόγεια ύδατα» του ως άνω Παραρτήματος 2 προβλέπεται ότι η εκάστοτε Μ.Π.Ε. θα πρέπει να περιέχει::

8.13.3.i. Περιγραφή των υδρογεωλογικών χαρακτηριστικών της περιοχής μελέτης με στοιχεία που αφορούν την έκταση και τα όρια της υδρολογικής και υδρογεωλογικής λεκάνης, τους συντελεστές εμπλουτισμού, το συνολικό όγκο υδατικών αποθεμάτων, τις αναμενόμενες στάθμες και τα σημεία εκφόρτισης του υπόγειου υδροφορέα

8.13.3.ii. Περιγραφή των υφισταμένων χρήσεων, θεσμοθετημένων και πραγματικών, των υπόγειων υδατικών πόρων

8.13.3.iii. Παρουσίαση των διαθέσιμων ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων στους κύριους υπόγειους υδροφορείς, καθώς και σε όσους επηρεάζονται από το έργο ή τη δραστηριότητα

8.13.3.iv. Διαθέσιμες διαχρονικές μεταβολές και τάσεις εξέλιξης της ποιότητας και ποσότητας των υπόγειων υδάτων.»

Ωστόσο, σε ευθεία αντίθεση με τα ανωτέρω, στην οικεία παράγραφο της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.⁹ απουσιάζει εντελώς η περιγραφή των υφισταμένων χρήσεων, θεσμοθετημένων και πραγματικών, των υπόγειων υδατικών πόρων, των διαθέσιμων ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων των κύριων υπόγειων υδροφορέων και εν γένει των υδρογεωλογικών χαρακτηριστικών και ιδιοτήτων των υπόγειων υδάτων της περιοχής υλοποίησης του κυρίως έργου αλλά και των συνοδών έργων της οδοποιίας πρόσβασης, παρότι η περιοχή του έργου βρίσκεται εξ ολοκλήρου επί του προαναφερθέντος προστατευόμενου Υπόγειου Υδατικού Συστήματος του Λούρου.

Τουναντίον, ο φορέας δεν μπαίνει καν στον κόπο να παραθέσει έστω συνοπτικά τις ιδιότητες των υπόγειων υδατικών συστημάτων της περιοχής εγκατάστασης, με αποτέλεσμα να παραβιάζεται

⁸ βλ. σελ. 203 της Μ.Π.Ε.

⁹ βλ. σελ. 165 επ. της Μ.Π.Ε.

περαιτέρω και η παρ. 9.13.3., «Ως προς τις επιπτώσεις στα υπόγεια ύδατα» του Παραρτήματος 2, σύμφωνα με την οποία:

«9.13.3.i. Περιγράφεται η συσχέτιση των φάσεων κατασκευής και λειτουργίας του έργου με την υδρογεωλογία της περιοχής επιρροής του, εστιάζοντας κυρίως στον υποκείμενο υδροφορέα ή/και στις ροές τροφοδοσίας του

9.13.3.ii. Ο βαθμός ανάλυσης της εκτίμησης των επιπτώσεων στα υπόγεια ύδατα θα πρέπει να είναι ανάλογος με το βαθμό της παραπάνω συσχέτισης

9.13.3.iii. Εκτιμώνται οι επιπτώσεις στη στάθμη των επηρεαζόμενων υδροφορέων (υποκείμενου και κατάντη) και υπολογίζεται η διαθεσιμότητα υπόγειων υδάτων, με τις ενδεχόμενες εποχικές μεταβολές της, για την τροφοδοσία των υφιστάμενων χρήσεων μετά την υλοποίηση του έργου

9.13.3.iv. Εκτιμώνται οι μεταβολές που αναμένονται λόγω του έργου στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των επηρεαζόμενων υπόγειων υδάτων

9.13.3.v.. Προσεγγίζεται η επίδραση του έργου ή της δραστηριότητας στις τάσεις μελλοντικής εξέλιξης της ποιότητας και ποσότητας των υπόγειων υδάτων».

Από τη στιγμή, δηλαδή, που στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. δεν παρατίθεται κανένα από τα ως άνω προαπαιτούμενα στοιχεία των υπόγειων υδάτων (**ούτε καν σε μορφή απλής αναφοράς**) της περιοχής υλοποίησης του υπό κρίση έργου είναι αυτονόητο ότι δεν λαμβάνει χώρα ούτε και η αναγκαία αξιολόγηση - εκτίμηση των επιπτώσεων του ως προς αυτά, όπως αποδεικνύεται, άλλωστε, και από το οικείο κεφάλαιο αυτής¹⁰, όπου το μόνο που αρκείται να αναφέρει όλως γενικά και αόριστα είναι όσα αναφέρθηκαν και παραπάνω περί δήθεν μη ύπαρξης επιπτώσεων εφόσον δεν λάβουν χώρα παρανομίες.

Παραλείπεται δε σκοπίμως η αναφορά των δεκάδων πηγών που υπάρχουν εντός της περιοχής εγκατάστασης του υπό κρίση Α/Π, παρότι μέσω αυτών υδρεύονται οι οικισμοί της περιοχής. Επιφυλασσομάστε, μάλιστα, να σας αποστείλουμε αναλυτικό Χάρτη με τα ακριβή σημεία που βρίσκονται οι εν λόγω πηγές σε σχέση με το σχεδιαζόμενο έργο, προκειμένου να αξιολογήσει η ίδια η Υπηρεσία σας (αφού ο φορέας υλοποίησης το αποκρύπτει συνειδητά) το μέγεθος των δραματικών επιπτώσεών τους ως προς αυτές.

Αποδεικνύεται, έτσι, ότι, πέραν όλων των άλλων, η υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. πάσχει επιστημονικής θεμελίωσης και τεκμηρίωσης, εξ ου και **αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκρισή της.**

3.3. Ανυπαρξία πραγματικής και ουσιαστικής εκτίμησης των συνεργιστικών – σωρευτικών επιπτώσεων του σχεδιαζόμενου έργου κατά παράβαση των προβλεπομένων στα Παραρτήματα 2 και 3.2.1.

Στο Κεφ. 4, «**Στόχος και σκοπιμότητα υλοποίησης του έργου ή της δραστηριότητας – ευρύτερες συσχετίσεις**», παρ. 4.4., «**Συσχέτιση του έργου με άλλα έργα**» του Παραρτήματος 2, προβλέπεται ότι θα πρέπει να:

«Αναφέρονται και συσχετίζονται με το εξεταζόμενο έργο ή δραστηριότητα παρόμοια ή άλλα έργα και δραστηριότητες (υφιστάμενα ή υπό κατασκευή) της περιοχής ως προς την συμπληρωματικότητα, την συμβατότητα ή μη, την σωρευτικότητα κ.λπ.».

Στο δε Κεφ. 9, «**Εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων**» ορίζεται ότι θα πρέπει να εκτιμάται και αξιολογείται η:

«...9.1.7. Συνεργιστική ή αθροιστική δράση με άλλες επιπτώσεις από το ίδιο το έργο ή από άλλα έργα ή δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί ή έχουν περιβαλλοντικά αδειοδοτηθεί στην περιοχή...».

Ομοίως, στο Παράρτημα 3.2.1. ορίζεται ότι η εκάστοτε Ε.Ο.Α. θα πρέπει να περιέχει και τα εξής στοιχεία:

«Αναφορά άλλων υφιστάμενων ή/και εγκεκριμένων έργων ή δραστηριοτήτων στην Περιοχή Μελέτης.

Αναφέρονται και σχετίζονται με το υπό εξέταση έργο ή δραστηριότητα παρόμοια ή άλλα έργα (υφιστάμενα, υπό κατασκευή, αδειοδοτημένα) στην Περιοχή Μελέτης ως προς τη συμπληρωματικότητα,

¹⁰ βλ. σελ. 203 επ. της Μ.Π.Ε.

την συμβατότητα ή μη, την σωρευτικότητα, την συνεργιστικότητα κλπ., αξιοποιώντας στοιχεία από βάσεις δεδομένων του ΥΠΕΚΑ, Περιφέρειας, Πανεπιστημίων, Ινστιτούτων κλπ.».

Πλην όμως και σε ευθεία αντίθεση με τις ανωτέρω προβλέψεις, ο φορέας στο γνωστό μοτίβο της παρέκκλισης και της δημιουργίας παραπαιστικών εντυπώσεων σκοπίμως αρνείται να προβεί **ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΜΙΚΡΗ** εκτίμηση των συνεργιστικών – σωρευτικών επιπτώσεων του σχεδιαζόμενου έργου, παραλείποντας συνειδητά να αναφέρει τα χαρακτηριστικά (μέγεθος ισχύος, αριθμός ανεμογεννητριών, εμβαδόν προς κατάληψη εκτάσεων) του έτερου ως άνω Α/Π του ίδιου φορέα υλοποίησης.

Το μόνο που αρκείται να κάνει είναι να αναφέρει τα εξής στις σελ. **52-53** της Μ.Π.Ε (1.):

«**Βάσει λοιπόν των παραπάνω, στην υπό εξέταση περιοχή (ζώνη 2 km από σημειακά και γραμμικά έργα του υπό εξέταση ΑΣΠΗΕ) δεν εντοπίζονται άλλα έργα παρόμοιας φύσεως με Άδεια Παραγωγής και ΑΕΠΟ ή Άδεια Εγκατάστασης ή Άδεια Λειτουργίας ή Άδεια Παραγωγής χωρίς ΑΕΠΟ αλλά σε διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης (βλ. και ακόλουθο απόσπασμα χάρτη). Σημειώνεται ότι στην ευρύτερη περιοχή εντοπίζεται ο ΑΣΠΗΕ ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) – ΚΑΚΟΥΡΙ του ίδιου επενδυτή, ο οποίος βρίσκεται επίσης σε διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης (ΑΣΠΗΕ με Αδ. Παραγωγής χωρίς ΑΕΠΟ). Αν και το κυρίως έργο βρίσκεται εκτός της ζώνης των 2 χλμ. εντούτοις λαμβάνεται υπόψη στην εκτίμηση των συνεργιστικών επιπτώσεων αφού το σύνολο των δύο έργων θα εξυπηρετούνται και από κοινά συνοδά υποστηρικτικά έργα...».**

Πλην όμως, τελικά, ο φορέας ΟΥΔΟΛΩΣ προβαίνει στην εκτίμηση των σωρευτικών επιπτώσεων του κρινόμενου έργου σε σχέση με το έτερο Α/Π του ίδιου ούτε στην Μ.Π.Ε. ούτε στην συνοδευτική Ε.Ο.Α.! **Λέει ότι θα το κάνει και ΔΕΝ το κάνει ΠΟΤΕ!**

Ωστόσο, ο φορέας υλοποίησης όφειλε να αναφέρει πόσες Α/Γ, πόσα χιλιόμετρα συνοδών έργων οδοποιίας και ηλεκτρικών διασυνδέσεων προγραμματίζεται να κατασκευαστούν, πόση έκταση δασών και δασικών εκτάσεων σχεδιάζεται να αποψιλωθεί από αμφότερα τα «αδερφά» Α/Π, έτσι ώστε να προκύψει τελικά πόσο σημαντικές είναι οι συγκεκριμένες συνεργιστικές επιπτώσεις όλων αυτών των επεμβάσεων. Η επιλογή του δε να μην παραθέσει τις οφθαλμοφανείς και αυταπόδεικτες σωρευτικές επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων έργων του, καταδεικνύει την **προκλητική αδιαφορία του φορέα για την νομιμότητα και την προστασία του περιβάλλοντος.**

Η αλήθεια βέβαια είναι ότι σκοπίμως δεν παραθέτει και δεν αξιολογεί τις πραγματικές συνεργιστικές επιπτώσεις που πρόκειται να προκληθούν στην περιοχή από την εγκατάσταση των δύο δικών του Α/Π, προκειμένου να αποφύγει την εξέτασή τους από την αδειοδοτούσα αρχή.

Εντούτοις, από μία απλή επισκόπηση της επίσης υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. (2.) του έτερου Α/Π στις θέσεις «**ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) – ΚΑΚΟΥΡΙ**», προκύπτουν τα εξής ανατριχιαστικά δεδομένα:

(α) αμφότερα τα Α/Π μετά των συνοδών τους έργων σχεδιάζεται να επέμβουν (αποψιλώσουν, εκχερνώσουν κλπ) σε 833.865 τ.μ. δασών και δασικών εκτάσεων (=384.892 τ.μ. του 1. Α/Π + 448.973 τ.μ. του 2.). Με απλά λόγια, 833 στρέμματα δάσους και δασικών εκτάσεων πρόκειται στο άμεσο προσεχές διάστημα να αποψιλωθούν εάν τελικά υλοποιηθούν τα υπό κρίση έργα!

(β) για την εξυπηρέτηση της εγκατάστασης των Α/Γ αμφότερων των Α/Π σχεδιάζεται να διανοιχθούν και να διαπλατυνθούν οδοί συνολικού μήκους 87.695 μέτρων (=38.414 μ. Του 2. Α/Π + 49.281 μ. Του 1.). Με απλά λόγια, πρόκειται να διανοιχθούν (εάν τελικά υλοποιηθούν τα υπό κρίση έργα) εντελώς άναρχα 88 περίπου χιλιόμετρα νέων δρόμων εντός δασών και δασικών εκτάσεων.

(γ) για την μεταφορά του προς παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος αμφότερων των Α/Π σχεδιάζεται να κατασκευαστεί υπόγειο δίκτυο Μέσης Τάσης συνολικού μήκους 138.100 μέτρων και υπόγειο δίκτυο Υψηλής Τάσης συνολικού μήκους 20.500 μέτρων.

Βάσει των ανωτέρω, καθίσταται απολύτως προφανές ότι στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε., στην οποία ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΚΑΝΕΝΑ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ αθροιστικά ΔΕΔΟΜΕΝΑ για αμφότερα τα «αδερφά» Α/Π στην ίδια περιοχή, δεν λαμβάνει χώρα καμία ουσιαστική αξιολόγηση των συνεργιστικών επιπτώσεών τους, με αποτέλεσμα έτσι να παραβιάζονται ευθέως οι ως άνω απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας περί αναλυτικής και τεκμηριωμένης αξιολόγησης των πραγματικών και

ουσιαστικών συνεργιστικών επιπτώσεων των προς υλοποίηση έργων στην ευρύτερη περιοχή εγκατάστασης.

Κατά συνέπεια, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. και για τον λόγο αυτό.

3.4. Ανυπαρξία ουσιαστικής και πραγματικής εξέτασης των Εναλλακτικών Λύσεων του σχεδιαζόμενου έργου.

Σύμφωνα με το Παράρτημα II, «Ελάχιστα περιεχόμενα φακέλου ΜΠΕ», του ν. 4014/2011, ένα από τα βασικά στοιχεία που πρέπει να περιέχει η εκάστοτε Μ.Π.Ε., όπως η υπό διαβούλευση είναι τα εξής:

«...3) Περιγραφή και αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων, ιδίως ως προς τη θέση, το μέγεθος ή/και την τεχνολογία αυτών, συμπεριλαμβανομένης της μηδενικής λύσης, που εξετάστηκαν από τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας και παρουσίαση των κύριων λόγων της επιλογής της προτεινόμενης λύσης σχετικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον...».

Πρόσθετα, βάσει του Παραρτήματος 2, της ως άνω υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α.¹¹:

(α) Στο Κεφ. 2, «Μη-τεχνική περίληψη», παρ. 2.6. προβλέπεται ότι θα πρέπει να αναφέρονται:

«Οι βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις που εξετάστηκαν και μια ένδειξη των κύριων λόγων που συνηγορούν υπέρ της επιλεγείσας λύσης, λαμβάνοντας υπόψη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις».

(β) Στο Κεφ. 7, «Εναλλακτικές λύσεις» ορίζεται ότι θα πρέπει να εμπεριέχεται στη Μ.Π.Ε.:

«7.1. Παρουσίαση των βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν, ως προς τη θέση, το μέγεθος και την κλίμακα, το σχεδιασμό, την τεχνολογία, την παραγωγική διαδικασία καθώς και την διαδικασία κατασκευής του έργου ή της δραστηριότητας. Περιλαμβάνεται και η μηδενική λύση (μη-υλοποίηση προτεινόμενου έργου/δραστηριότητας), με αναφορά στις συνέπειες που θα έχει σε επηρεαζόμενα έργα/δραστηριότητες, καθώς και σε άλλα στοιχεία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος.

7.2. Αξιολόγηση και αιτιολόγηση της τελικής επιλογής σε σχέση με τις επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Η παρουσίαση των βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων μπορεί να περιλαμβάνει κείμενο, πίνακες και κατάλληλους χάρτες και σχέδια. Θα πρέπει να είναι περιεκτική, ενώ σε παράρτημα της ΜΠΕ μπορούν να δίνονται αναλυτικότερα στοιχεία, που περιλαμβάνουν:

7.2.1. Αναλυτικότερη περιγραφή των βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν

7.2.2. Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος για κάθε βιώσιμη εναλλακτική λύση, καθώς και των τάσεων εξέλιξής του.

7.2.3. Εκτίμηση και αξιολόγηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κάθε βιώσιμη εναλλακτική λύση και αιτιολόγηση των κύριων λόγων απόρριψής της.».

Από τις ανωτέρω διατάξεις συνάγεται με ευκρίνεια η υποχρέωση του εκάστοτε φορέα αφενός να παρουσιάσει με αναλυτικά και μετρήσιμα επιστημονικά δεδομένα τις βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις που εξέτασε ως προς την επιλογή της χωροθέτησης του προτεινόμενου έργου και αφετέρου να τεκμηριώσει την τελική (και άρα προτεινόμενη με την εκάστοτε Μ.Π.Ε.) επιλογή του, κατόπιν εμπειριστατωμένης συγκριτικής αξιολόγησης των προαναφερθέντων εναλλακτικών λύσεων.

Σε πλήρη αντιδιαστολή με τις ως άνω επιταγές της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ο φορέας προβαίνει σε μία άνευ προηγουμένου και προκλητικά παρελκυστική «τακτική» επιλογή, παρουσιάζοντας τρεις «Εναλλακτικές Λύσεις», που εάν δεν παραβίαζαν τις ως άνω διατάξεις, μόνο θυμηδία θα προκαλούσαν.

Ειδικότερα, οι μόνες εναλλακτικές που παρουσιάζονται είναι η εγκατάσταση μεγαλύτερου αριθμού Α/Γ!

Περαιτέρω, η παρουσίαση βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων θα πρέπει να περιέχεται ως αυτοτελές κεφάλαιο και στην Ε.Ο.Α. που συνοδεύει ως αναγκαίο παράρτημα την εκάστοτε Μ.Π.Ε.

¹¹ «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4014/2011 (Α 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας.» (ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 135/27.1.2014)

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το **Παράρτημα 3.2.1.** της ως άνω υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α. θα πρέπει να εκτιμώνται δεόντως και να αξιολογούνται οι επιπτώσεις όλων των εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν για το εκάστοτε έργο.

Πλην όμως, στην υπό διαβούλευση Ε.Ο.Α. η μόνη αναφορά στις (ούτως ή άλλως κατ' επίφαση) εναλλακτικές λύσεις είναι η παραπομπή στις προτεινόμενες από την Μ.Π.Ε., ήτοι στην εγκατάσταση μεγαλύτερου αριθμού Α/Γ, χωρίς όμως και πάλι να περιέχεται καμία αξιολόγηση και δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεών τους εν συγκρίσει με την τελικά επιλεγείσα λύση.

Η εν λόγω «τακτική» διαστρέβλωσης της έννοιας της υποχρεωτικής εκ του νόμου διαδικασίας παρουσίασης βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων εντάσσεται εξάλλου στην ευρύτερη συνολική απόπειρα του φορέα να αποπροσανατολίσει, συσκοτίσει και εν τέλει «παγιδεύσει» την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή σε επιστημονικά αβάσιμες, περιβαλλοντικά έωλες και νομικά πλημμελείς προσεγγίσεις.

Ωστόσο, η παρουσίαση εναλλακτικών λύσεων κατά την αληθή έννοια των ως άνω διατάξεων, σχετίζεται με την πραγματική παρουσίαση έτερων θέσεων εγκατάστασης ή διαφορετικού τύπου και τεχνολογίας ανεμογεννητριών ή εναλλακτικής οδοποιίας πρόσβασης ή μικρότερου ή μεγαλύτερου μεγέθους της προς εγκατάσταση ισχύος και εν τέλει την ουσιαστική αξιολόγηση των ως άνω εναλλακτικών δεδομένων – προσεγγίσεων – λύσεων ως προς τις τελικά επιλεγείσες και προτεινόμενες με την υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.

Κατά συνέπεια και δεδομένης της ανυπαρξίας πραγματικής και ουσιαστικής εξέτασης στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων του σχεδιαζόμενου έργου, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως (και για το λόγο αυτό) αρνηθεί την έγκρισή της.

3.5. Παραβίαση της παρ. 5.2. του Παραρτήματος 4.1., «Έργα χερσαίων και εναέριων μεταφορών»¹².

Δεδομένου ότι δια της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. προτείνεται η διάνοιξη – «βελτίωση» οδικού δικτύου συνολικού μήκους **49.281 μέτρων (1.) 38.414 μέτρων (2.)**, εν προκειμένω και σύμφωνα με την εν λόγω παρ. 5.2., θα έπρεπε στην ενότητα 8.4 «Γεωλογικά, τεκτονικά και εδαφολογικά χαρακτηριστικά» της Μ.Π.Ε. να αναλύονται επιπροσθέτως οι γεωτεχνικές και γεωμηχανικές ιδιότητες του εδάφους στη ζώνη κατάληψης του έργου, καθώς με τα προτεινόμενα έργα οδοποιίας επηρεάζεται η κλίση των πρανών στα ορύγματα και επιχώματα ή οι ανάγκες πρόσθετης στήριξης (αντίβαρα από χώμα κ.ά.), όπως ρητώς συνομολογεί και ο ίδιος ο φορέας του έργου.

Κατά συνέπεια, η αρμόδια αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση των υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. και για τον λόγο αυτό.

3.6. Παραβίαση της παρ. 9.7.2 του Παραρτήματος 2¹³.

Σύμφωνα με την εν λόγω παρ. 9.7.2. στην εκάστοτε Μ.Π.Ε. θα πρέπει να «*Εκτιμάται η επίδραση του έργου ή της δραστηριότητας στη διάρθρωση της τοπικής οικονομίας, ανά παραγωγικό τομέα και κύριο κλάδο της περιοχής.*».

Εν προκειμένω, η υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. όχι απλώς υποεκτιμά, αντιθέτως ΔΕΝ αξιολογεί καθόλου τις πιθανές επιπτώσεις από την λειτουργία των προς εγκατάσταση Α/Γ στην τοπική οικονομία και κυρίως στην κτηνοτροφία και την μελισσοκομία.

Ειδικότερα, ενώ στην Μ.Π.Ε. (1.) συνομολογείται ότι:

(α) «*Όσον αφορά στη δομή της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας, αναφέρεται πως οι γεωργοκτηνοτροφικές δραστηριότητες, στηριγμένες στη διαθεσιμότητα αξιόλογων φυσικών πόρων, εξακολουθούν να καθορίζουν τη φυσιογνωμία της Ηπείρου...*»

(β) «*Στην άμεση ζώνη του έργου δεν υφίστανται στοιχεία δομημένου περιβάλλοντος πέραν από μαντριά και εγκαταστάσεις ενσταυλισμού κτηνοτροφικών ζώων. Οι θέσεις των ανεμογεννητριών αφορούν κύρια σε θέσεις ορεινών εκτάσεων. Στην ευρύτερη περιοχή του έργου, υφίστανται οι οικισμοί ..... Ως προς τη διάρθρωση του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, οι οικισμοί αυτοί, είναι ανεπτυγμένοι και δραστηριοποιούνται κυρίως στον τομέα της γεωργίας και κτηνοτροφίας..*»¹⁴. (1. και αντίστοιχα η 2.)

¹² της ως άνω υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α.

¹³ της ως άνω υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α.

¹⁴ σελ. 138 της Μ.Π.Ε.

(γ) «Αξιολογώντας τις επιπτώσεις του έργου, δεν προκύπτουν σημαντικές μεταβολές ή μεταβολές άξιες λόγου για τις χρήσεις γης. Ειδικά στην περιοχή εγκατάστασης των ανεμογεννητριών υφίστανται περιορισμένες χρήσεις γης, λόγω υψομέτρου και συνθηκών. Τέτοιες είναι κυρίως η κτηνοτροφία και σε μικρότερο βαθμό η δασοπονία.»¹⁵,

εντούτοις, δεν παραθέτει (και επομένως δεν αξιολογεί) τις επιπτώσεις του σχεδιαζόμενου έργου ως προς την βασική οικονομική – παραγωγική δραστηριότητα της περιοχής, που είναι η κτηνοτροφία. Παράλληλα, απουσιάζει κάθε αναφορά στις επιπτώσεις του έργου στην μελισσοκομία, παρότι αυτή τυγχάνει ιδιαίτερα αναπτυγμένη δραστηριότητα στην περιοχή εγκατάστασης.

Πλην όμως, όπως έχουν καταδείξει πρόσφατες Μελέτες (Skarin and Moudud 2017), υπάρχει σαφής αλληλεπίδραση μεταξύ των βοσκότων ζώων και της εγκατάστασης αιολικών πάρκων. Τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών, έδειξαν πως υπάρχει μειωμένη χρήση των οικοτόπων στους οποίους έχουν εγκατασταθεί αιολικά πάρκα, η οποία υποδηλώνει την αποφυγή των περιοχών αυτών για βόσκηση από τα ζώα. Επιπλέον, στην συγκεκριμένη έρευνα τα αποτελέσματα έδειξαν πως υπήρξε εγκατάλειψη της περιοχής αυτής για βόσκηση, μέχρι και σε απόσταση 15km από τα αιολικά πάρκα.

Η εγκατάλειψη περιοχών από τη βόσκηση έχει ως αποτέλεσμα να κλείνουν τα διάκενα των ορεινών περιοχών (Sen et al. 2015) και να ομογενοποιείται το τοπίο, έχοντας αρνητικές επιδράσεις στη διατροφή των κοπαδιών, αλλά και στους οικότοπους που διαβιεί η άγρια πανίδα (Papanastasis et al. 2001, Margalida et al. 2018). Επιπλέον, από έρευνες που έχουν γίνει στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες χώρες, η εγκατάλειψη των περιοχών από τη βόσκηση οδήγησε στη μείωση της χλωριδικής ποικιλότητας των λιβαδικών εκτάσεων (Χουβαρδάς 2001, Sidiroulou et al. 2015, Sklavou et al. 2017).

Τα ανωτέρω δεδομένα, που βασίζονται σε εγνωσμένου κύρους Μελέτες, τις οποίες αποδέχεται και επικαλείται σε Γνωμοδοτήσεις του ο πλέον καθ' ύλην αρμόδιος Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ), ουδόλως λαμβάνονται υπόψη από την υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε., με αποτέλεσμα όχι απλώς να υποεκτιμάται, αλλά να ελλείπει παντελώς η δέουσα αξιολόγηση των επιπτώσεων του κρινόμενου έργου επί της κτηνοτροφικής δραστηριότητας στην περιοχή εγκατάστασης, παρότι αυτή συνιστά την ΠΛΕΟΝ βασική πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους των γειτονικών (και όχι μόνο) οικισμών.

Στο ανωτέρω δε συμπέρασμα καταλήγει και μία από τις πλέον αρμόδιες υπηρεσίες και συγκεκριμένα η Περιφερειακή Επιτροπή Χωροταξίας και Περιβάλλοντος της Π.Ε. Ιωαννίνων, η οποία δια της υπ' αριθ. πρωτ. 86692/2497 από 27.6.2023 αρνητικής της Γνωμοδότησης, διαλαμβάνει τα εξής αποκαλυπτικά:

«Στο αρ. 33301/30-5-2023 έγγραφο της Περιφερειακής Δ/σης Ηπείρου – Δ. Μακεδονίας του Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. (σε απάντηση σχετικού ερωτήματος που υποβλήθηκε με το αρ. 71683/29-5-2023 έγγραφο της Δ/σης Αγροτικής Οικονομίας Περιφέρειας Ηπείρου), αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι το μεγαλύτερο τμήμα των εκτάσεων που περιέχονται στα Πολύγωνα Α. Γ. Δ. καθώς και το σύνολο των εκτάσεων που περιέχονται στο Πολύγωνο Ζ «...αντιστοιχούν σε βοσκοτοπικά αγροτεμάχια αναφοράς στο Σύστημα Αναγνώρισης Αγροτεμαχίων (ΣΑΑ) του Οργανισμού μας, που έχουν συμπεριληφθεί στην κατανομή δικαιωμάτων χρήσης της βοσκής για τα έτη 2020 ή 2021 ή 2022, σύμφωνα με τα της 873/55993/20.5.2015 Υπουργικής Απόφασης, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.»...Κατά συνέπεια, προκύπτει ότι ένα σημαντικό τμήμα του προτεινόμενου ΑΣΠΗΕ (Πολύγωνα Α-Ζ) που βρίσκεται στην Π.Ε. Ιωαννίνων, χωροθετείται σε εκτάσεις που αποτελούν βοσκοτόπους ζωτικής σημασίας για την κτηνοτροφική παραγωγή και την εξασφάλιση των κοινοτικών ενισχύσεων. Στο άρθρο 7 του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης...επισημαίνεται (μεταξύ άλλων) ως γενική αρχή και η προστασία των βοσκοτόπων λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο τους στην παραγωγική διαδικασία, την διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος αλλά και την οικονομική ανάπτυξη. Σύμφωνα επίσης με την άποψη της Δ/σης Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Κλιματικής Αλλαγής (Τμήματα: Χωροταξίας, Κλιματικής Αλλαγής και Διαχείρισης Αποβλήτων) του ΥΠΑΑΤ όπως αυτή διατυπώνεται στο αρ. 443/67326/1-4-2022 έγγραφό της «... οι βοσκοτόποι ή οι βοσκήσιμες γαίες, σύμφωνα με το Ν. 4351/2015, αποτελούν πολύτιμες εκτάσεις για την κτηνοτροφία και το περιβάλλον. Συγκεκριμένα εξασφαλίζουν φυσική βοσκήσιμη ύλη στα αγροτικά ζώα (ιδιαίτερα σημαντική για την περίοδο που διανύουμε) ενώ προσφέρουν πολυάριθμες περιβαλλοντικές υπηρεσίες όπως είναι η βιοποικιλότητα και η συγκράτηση και προστασία των εδαφών από την διάβρωση». Δεδομένου ότι οι εκτάσεις αυτές, όπως προαναφέρθηκε, έχουν συμπεριληφθεί στην κατανομή

¹⁵ σελ. 191 της Μ.Π.Ε.

δικαιωμάτων χρήσης της βοσκής, η απώλειά τους (λόγω αλλαγής χρήσης) ενδεχομένως να δημιουργήσει σε βάθος χρόνου πρόβλημα στην κάλυψη των δικαιωμάτων των κτηνοτρόφων για την χορήγηση άμεσων ενισχύσεων μέσω της Αίτησης Ενιαίας Ενίσχυσης (ΑΕΕ).

Θεωρούμε ότι οι αρνητικές και μη αναστρέψιμες επιπτώσεις στα μορφολογικά – τοπογραφικά – τοπολογικά χαρακτηριστικά καθώς και στο θόρυβο, σε καμιά περίπτωση δεν μπορούν να χαρακτηριστούν αμελητέες, λαμβάνοντας υπόψη κάποιες παραμέτρους, όπως το μέγεθος του έργου, η διαμόρφωση τμημάτων της υφιστάμενης οδοποιίας, η κατασκευή πολλών χιλιομέτρων νέας οδοποιίας, καθώς και οι παρεμβάσεις εντός του χώρου εγκατάστασης των Α/Γ. Κατά την άποψή μας η εν λόγω επίπτωση υποεκτιμάται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Το μεγάλο μέγεθος του έργου είναι ακριβώς αυτό που προσδιορίζει τις επιπτώσεις στο τοπίο και στην μορφολογία του εδάφους ως μόνιμες με αναστρέψιμες και σημαντικές... Εκτιμάμε ότι οι εν λόγω παρεμβάσεις ειδικά στις κορυφογραμμές (700-1.350 μ.) θα αλλοιώσουν αισθητά τον φυσικό χαρακτήρα της περιοχής (υποαλπικό τοπίο) με τρόπο μη αναστρέψιμο και θα οδηγήσουν στην υποβάθμισή του...».

Κατά συνέπεια, η αρμόδια αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. και για τον λόγο αυτό.

3.7. Παραβίαση του Παραρτήματος 3.2.1., «Προδιαγραφές Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης (ΕΟΑ) για έργα και δραστηριότητες που βρίσκονται σε περιοχή του Δικτύου Natura 2000, για την οποία δεν προβλέπονται ειδικότερες πρόνοιες προστασίας και διαχείρισης ή δεν συντρέχουν ειδικές προϋποθέσεις»¹⁶.

Σύμφωνα με το εν λόγω Παράρτημα σε κάθε Ε.Ο.Α. θα πρέπει να περιέχονται τα εξής δεδομένα:

«Ειδικότερα με βάση τα ανωτέρω γίνεται:

A2.i. Καταγραφή των τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος I της ΚΥΑ Η.Π.14849/853/Ε103/4.4.2008 (ΦΕΚ Β' 645), ιδίως ως προς την αντιπροσωπευτικότητα, τη σχετική επιφάνεια και την κατάσταση διατήρησής τους (εφόσον πρόκειται για ΕΖΔ, ΤΚΣ ή ΠΤΚΣ).

A2.ii. Καταγραφή των ειδών χλωρίδας και πανίδας του Παραρτήματος II της ΚΥΑ Η.Π.14849/853/Ε103/4.4.2008 (Β' 645), ιδίως ως προς το μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών, την κατάσταση διατήρησής τους και την απομόνωσή τους (εφόσον πρόκειται για ΕΖΔ, ΤΚΣ ή ΠΤΚΣ).

A2.iii. Καταγραφή των ειδών ορνιθοπανίδας του Παραρτήματος I της ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103 (Β' 1495), καθώς και άλλων ειδών μεταναστευτικής ορνιθοπανίδας με σημαντική παρουσία στην περιοχή Natura 2000, ιδίως ως προς το μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών, την κατάσταση διατήρησής τους και την απομόνωσή τους (εφόσον πρόκειται για ΖΕΠ).

A2.iv. Καταγραφή των κύριων χαρακτηριστικών όλων των τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος I ή/και των ειδών του Παραρτήματος II της Οδηγίας 92/34/ΕΟΚ (εφόσον πρόκειται για ΕΖΔ, ΤΚΣ ή ΠΤΚΣ) ή / και των ειδών ορνιθοπανίδας του Παραρτήματος I της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ και των μεταναστευτικών με τακτική έλευση (εφόσον πρόκειται για ΖΕΠ), η αξία τους σε σχέση με το υπόλοιπο Δίκτυο Natura 2000, καθώς και τα κύρια χαρακτηριστικά των ενδημικών, κινδυνευόντων και προστατευόμενων ειδών...».

Ωστόσο, στην υπό κρίση Ε.Ο.Α. δεν λαμβάνει χώρα καμία καταγραφή των κύριων χαρακτηριστικών των τύπων οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας της περιοχής μελέτης, ενώ σημαντικός αριθμός των ειδών αυτών που διαβιούν στην περιοχή συγκαταλέγονται στο Παράρτημα II της υπ' αριθ. πρωτ. Η.Π.14849/853/Ε103 από 4.4.2008 Κ.Υ.Α., όπως αναλυτικά προεκτέθηκε.

Κατ' αυτόν όμως τον τρόπο, ο φορέας υλοποίησης όχι μόνο παραβίασε το ως άνω Παράρτημα 3.2.1. της υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α., αλλά έχει επιπροσθέτως παραβιάσει και το άρθρο 11 παρ. 9 και 10 του ν. 4014/2011, σύμφωνα με το οποίο:

«9. Η Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση για έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α εντάσσεται σε παράρτημα της ΜΠΕ, ως αναπόσπαστο μέρος της, παρουσιάζοντας, επιπρόσθετα των προβλεπομένων στο άρθρο 10 του παρόντος νόμου: α) αναλυτική καταγραφή στοιχείων φυσικού περιβάλλοντος με έμφαση στα προστατευτέα αντικείμενα των περιοχών Natura όπως αναφέρονται στην παράγραφο 6 του

¹⁶ της ως άνω υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α.

άρθρου 9 του ν. 3937/2011 (Α' 60), που δύναται να επηρεαστούν από το έργο ή τη δραστηριότητα και β) δέουσα εκτίμηση επιπτώσεων, σύμφωνα με την παράγραφο 10 του παρόντος άρθρου.

10. Η δέουσα εκτίμηση επιπτώσεων πρέπει να περιλαμβάνει ανάλυση και αξιολόγηση των εκτιμώμενων επιπτώσεων με ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία επί:

α) των τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος I της κ.υ.α. Η.Π. 14849/853/Ε 103/4.4.2008 (Β' 645), ιδίως ως προς την αντιπροσωπευτικότητα, τη σχετική επιφάνεια και το καθεστώς διατήρησής τους,

β) των ειδών χλωρίδας και πανίδας του Παραρτήματος II της κ.υ.α. Η.Π.14849/853/Ε103/4.4.2008 (Β' 645), ιδίως ως προς το μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών, την κατάσταση διατήρησής τους και την απομόνωση τους,

γ) των ειδών ορνιθοπανίδας του Παραρτήματος I της κ.υ.α. Η.Π. 37338/1807/Ε. 103 (Β' 1495), καθώς και άλλων ειδών μεταναστευτικής ορνιθοπανίδας με σημαντική παρουσία στην περιοχή Natura 2000, ιδίως ως προς το μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών, την κατάσταση διατήρησής τους και την απομόνωση τους,

δ) ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία σχετικά με το αν διασφαλίζεται η ακεραιότητα των περιοχών.

Σε περίπτωση εκτίμησης πιθανών σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων, παρατίθενται με ανάλογη τεκμηρίωση τα αναγκαία μέτρα για την αποτροπή και ελαχιστοποίηση ώστε να διασφαλίζεται η ακεραιότητα της περιοχής.

Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατόν να διασφαλιστεί η ακεραιότητα της περιοχής παρατίθενται, με ανάλογη τεκμηρίωση και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 10 του παρόντος, τα αναγκαία μέτρα αντιστάθμισης των αρνητικών επιπτώσεων.»

Δεδομένου ότι λόγω των κραυγαλέων ως άνω ελλείψεων και της καταφανούς επιστημονικής ανεπάρκειας της υπό διαβούλευση Ε.Ο.Α. είναι σαφές ότι δεν έχει λάβει χώρα και η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδιαζόμενου Α/Π στο προστατευτέο αντικείμενο των θιγόμενων ΕΖΔ και ΖΕΠ.

3.8. Παραβίαση του Παραρτήματος 4.9., «Ομάδα 9 «Βιομηχανικές δραστηριότητες και συναφείς εγκαταστάσεις»¹⁷.

Στις υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. αναφέρεται ότι «*Το σκυροδέμα που θα χρησιμοποιηθεί για τις ανάγκες του έργου, είτε θα προμηθευτεί από την πιο κοντινή μονάδα παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος της περιοχής, είτε σε περίπτωση αδυναμίας έγκαιρης παράδοσης θα παρασκευάζεται εντός των ορίων του έργου από κινητά παρασκευαστήρια έτοιμου σκυροδέματος*» (σελ. 88).

Δεδομένου δε ότι οι εργασίες σκυροδέτησης των βάσεων των προς εγκατάσταση Α/Γ πρόκειται να υλοποιηθούν στις κορυφογραμμές της περιοχής, είναι απολύτως βέβαιο ότι η λύση που θα επιλέξει ο φορέας υλοποίησης είναι εκείνη του κινητού παρασκευαστηρίου έτοιμου σκυροδέματος εντός των ορίων του έργου. Και αυτό γιατί ο μέγιστος χρόνος μεταξύ παραγωγής σκυροδέματος στο εργοστάσιο και εκφόρτωσης - χρήσης του, δεν πρέπει να ξεπερνά την 1,5 ώρα. Επομένως, λόγω του ότι οι μοναδικές μονάδες παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος στην περιοχή απέχουν άνω των 40 χιλιομέτρων από τα σημεία εγκατάστασης, σε συνδυασμό ότι οι μπετονιέρες που θα το μεταφέρουν κινούνται με πολύ χαμηλή ταχύτητα, περί τα 35-40 χιλιόμετρα την ώρα (ιδίως δε στους δρόμους με τις μεγάλες κλίσεις που θα ανοιχθούν πάνω στο βουνό θα κινούνται και με ακόμα χαμηλότερη), είναι βέβαιο ότι ο φορέας υλοποίησης δεν πρόκειται να ριψοκινδυνεύσει να αχρηστευθεί το σκυροδέμα πριν ακόμα φτάσουν οι μπετονιέρες στις πλατείες των Α/Γ.

Για αυτό και στις υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε., το σενάριο της παραγωγής του εντός των ορίων του έργου από κινητά παρασκευαστήρια έτοιμου σκυροδέματος, είναι αυτό στο οποίο επικεντρώνει ο φορέας υλοποίησης.

Ωστόσο, και μόνον από την στιγμή που παρουσιάζει την λύση αυτή ως εναλλακτική (παρότι είναι βέβαιο ότι τελικά αυτή θα επιλέξει), ο φορέας υλοποίησης όφειλε να συμπεριλάβει στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. τα στοιχεία που απαιτεί το **Παράρτημα 4.9.** της ως άνω υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α., καθώς αυτό εφαρμόζεται στις «Βιομηχανικές δραστηριότητες και εγκαταστάσεις», στις οποίες υπάγεται (μεταξύ άλλων και) η παραγωγή έτοιμου σκυροδέματος.

¹⁷ της ως άνω υπ' αριθ. οικ. 170225 από 20.1.2014 Απόφασης του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α.

Με απλά λόγια, από την στιγμή που η παραγωγή έτοιμου σκυροδέματος θα λάβει χώρα από τους προσηθέντες του φορέα υλοποίησης εντός των θέσεων εγκατάστασης του υπό κρίση Α/Π, η δραστηριότητα αυτή συνιστά συνοδό έργο του κυρίως έργου και άρα στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. θα έπρεπε να περιέχονται τα απαιτούμενα εκ του ως άνω Παραρτήματος 4.9. δεδομένα.

Συγκεκριμένα, στο εν λόγω Παράρτημα προβλέπονται τα εξής:

«Για έργα ή δραστηριότητες της 9ης Ομάδας «Βιομηχανικές δραστηριότητες και συναφείς εγκαταστάσεις» της υ.α. 1958/2012 (Β' 21) όπως ισχύει το περιεχόμενο της ΜΠΕ όπως καθορίζεται στα παραρτήματα 2 και 3 της παρούσας απόφασης, διαμορφώνεται με βάση και τις ακόλουθες διαφοροποιήσεις:...

3. Κεφάλαιο 2 «Μη - τεχνική περίληψη»

3.1. Στην ενότητα 2.4 αναφέρονται το είδος και η ποσότητα των εκπομπών σε κάθε μέσο (έδαφος, ύδατα, αέρας) και προσδιορίζονται οι σημαντικές επιπτώσεις.

3.2. Στην ενότητα 2.5 προσδιορίζονται η τεχνολογία, οι τεχνικές και τα μέτρα παρακολούθησης για την αποφυγή ή/και τον περιορισμό των επιπτώσεων .

4. Κεφάλαιο 3 «Συνοπτική περιγραφή του έργου ή της δραστηριότητας»

Το περιεχόμενο του κεφαλαίου διαμορφώνεται ως ακολούθως

4.1. Στοιχεία εγκατάστασης: δυναμικότητα παραγωγής (ωριαία και ετήσια) ανά κατηγορία προϊόντος, χρόνος λειτουργίας (ώρες ανά ημέρα, ημέρες ανά έτος, περίοδοι λειτουργίας κατά τη διάρκεια του έτους), επιφάνεια οικοπέδου και στοιχεία δόμησης (επιφάνεια κάλυψης και δόμησης), ισχύς (κινητήρια, θερμική, προστασίας περιβάλλοντος), αριθμός απασχολούμενων.

4.2. Αναφορά σε τυχόν υπαγωγή της εγκατάστασης στο πεδίο εφαρμογής ειδικότερων οδηγιών, όπως αυτές έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο όπως κ.υ.α. 36060/1155/Ε.103/13 (ΦΕΚ 1450Β), κ.υ.α. 12044/613/07 (ΦΕΚ 376Β) και κανονισμών (π.χ. 166/2001/ΕΚ).

5. Κεφάλαιο 6 «Αναλυτική περιγραφή σχεδιασμού του έργου ή της δραστηριότητας»

5.1. Στην ενότητα 6.1 περιλαμβάνεται αναλυτική περιγραφή της παραγωγικής διαδικασίας και του εξοπλισμού (κύριου και βοηθητικού), διάγραμμα ροής ανά στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας με ισοζύγιο μάζας.

5.2. Στην ενότητα 6.2 περιλαμβάνεται αναλυτική περιγραφή κύριων, βοηθητικών εγκαταστάσεων και επιμέρους δραστηριοτήτων.

5.3. Στην ενότητα 6.3 περιλαμβάνονται επιπλέον:

5.3.1 **Περιγραφή των δεξαμενών αποθήκευσης καυσίμων, νερού, χημικών ουσιών, αποβλήτων κ.λπ.**

Να αναφέρονται σε μορφή πίνακα τα χαρακτηριστικά, η χωρητικότητα, το περιεχόμενο με την αντίστοιχη ταξινόμηση κινδύνου.

5.3.2 Συνοπτική αναφορά στις εγκαταστάσεις ψύξης, κλιματισμού, αντλιών θερμότητας, πυρόσβεσης και διακοπών ισχύος ηλεκτρικών κυκλωμάτων, με ειδικότερη αναφορά στο είδος και την ποσότητα των χρησιμοποιούμενων ψυκτικών, πυροσβεστικών κ.λπ. ουσιών. Η αναφορά γίνεται στα πλαίσια των Κανονισμών (ΕΚ) 1005/2009 για την προστασία

της στιβάδας του όζοντος, (ΕΚ), 842/2006 και των συνοδευτικών αυτού κανονισμών, των κ.υ.α. 37411/1829/Ε103 (ΦΕΚ 1827 Β'/07) και 18694/658/Ε103/12 (ΦΕΚ 1232 Β')

5.4. Στην ενότητα 6.4 προστίθεται παράγραφος όπου περιγράφονται τα μέτρα κατά τη φάση κατασκευής που έχουν ενταχθεί στο σχεδιάσμά του έργου και τα οποία θα πρέπει να συνοδεύονται από αναφορά σχετικά με τις τεχνικές και οργανωτικές απαιτήσεις που δημιουργεί η λήψη αυτών.

5.5. Στην ενότητα 6.5 «Φάση λειτουργίας» οι επιμέρους απαιτήσεις διαμορφώνονται και με βάση τα ακόλουθα:

5.5.1. Παράγραφος 6.5.2

5.5.1.1. **Πίνακας πρώτων/βοηθητικών υλών και προϊόντων όπου θα αναφέρονται: η μέγιστη ετήσια κατανάλωση/παραγωγή, η μέγιστη αποθηκευτική ικανότητα ανά υλικό, ο τρόπος, ο χώρος και το μέσο αποθήκευσης. Προκειμένου για επικίνδυνες πρώτες/βοηθητικές ύλες και προϊόντα αναφέρονται επί πλέον: ταξινόμηση κινδύνου (κατηγορία και τάξη) και δηλώσεις επικινδυνότητας ή φράσεις κινδύνου ανά υλικό**

5.5.1.11. Χρήση νερού και ενέργειας (με βάση τη δυναμικότητα της εγκατάστασης)

5.5.1.111. Περιγραφή του τρόπου υδροδότησης της εγκατάστασης, Αναφέρεται η θέση και τα χαρακτηριστικά γεωτρήσεων, εφόσον υπάρχουν

5.5.1.ιν. Αναλυτικά ισοζύγια νερού για κάθε χρήση του (π.χ. παραγωγική διαδικασία, ψύξη, πυρόσβεση, ανάγκες προσωπικού κ.λπ.) με διαγράμματα ροής και παρουσίαση των ποσοτήτων σε πίνακα ανά επιμέρους διαδικασία/χρήση

5.5.1. ν. Μέγιστη ετήσια κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας και καυσίμων

5.5.1. νι. Περιγράφονται τα μέτρα που έχουν ενταχθεί στο σχεδιάσμα του έργου για τον περιορισμό της κατανάλωσης νερού και ενέργειας

5.5.2 Παράγραφος 6.5.3: Υγρά απόβλητα

5.5.2.1. Προέλευση υγρών αποβλήτων. Αναφέρονται όλα τα ρεύματα υγρών αποβλήτων ανά πηγή εκπομπής (παραγωγικής διαδικασίας, λύματα προσωπικού, επιβαρυμένα όμβρια κ.λπ.).

5.5.2.11. Ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά κάθε επιμέρους ρεύματος υγρών αποβλήτων ανά σημείο εκπομπής, καθώς και των λυμάτων του προσωπικού της εγκατάστασης με αναφορά στον κωδικό ΕΚΑ, (σε περίπτωση κατοπτρικού τεκμηρίωσης επιλογής του συγκεκριμένου κωδικού) εφόσον υπάρχει, πριν την ενδεχόμενη επεξεργασία του

5.5.2.111. Αναλυτική περιγραφή των σταδίων επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων ανά ρεύμα αποβλήτου

5.5.2.ιν. Τεκμηριωμένη διαστασιολόγηση των εγκαταστάσεων των μονάδων επεξεργασίας υγρών αποβλήτων

5.5.2.ν. Απόδοση μονάδων επεξεργασίας υγρών αποβλήτων, με στοιχεία τεκμηρίωσης της απόδοσης αυτής

5.5.2.νι. Ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων με αναφορά στον κωδικό ΕΚΑ εφόσον υπάρχει

5.5.2.νii. Σύγκριση με τις οριακές τιμές εκπομπής που προβλέπονται στην κείμενη νομοθεσία

5.5.2.νiii. Περιγραφή του τρόπου διάθεσης των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων με αναφορά στον τελικό και στους ενδιάμεσους αποδέκτες

5.5.2.ιx. Εναλλακτικοί τρόποι διάθεσης, (εφόσον προβλέπονται)

5.5.2.ιx. Αναφορά σε τυχόν κινδύνους επιβάρυνσης των όμβριων υδάτων κατά την παραγωγική διαδικασία ή την υπαίθρια αποθήκευση πρώτων και βοηθητικών υλών / αποβλήτων, περιγραφή του τρόπου συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσής τους

5.5.2.ιxi. Περιγραφή του τρόπου συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης επιβαρυμένων νερών πυρόσβεσης εφόσον είναι πιθανό να προκόψουν κατά τη λειτουργία του έργου / δραστηριότητας

5.5.2.ιxii. Σε περίπτωση επαναχρησιμοποίησης επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων υποβάλλονται οι πληροφορίες / μελέτες που κατά περίπτωση προβλέπονται στην κ.υ.α. 145116/11 (ΦΕΚ 354Β), όπως ισχύει

5.5.2.ιxiii. Σε περίπτωση που τα υγρά απόβλητα εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 4042/11, για κάθε τύπο εφαρμοζόμενης εργασίας ανάκτησης (R) - διάθεσης (D) να αναφέρονται οι τεχνικές, οι μέθοδοι, τα μέτρα ασφάλειας και προφύλαξης, οι εργασίες παρακολούθησης και ελέγχου

5.5.3 Παράγραφος 6.5.4: Στερεά απόβλητα

5.5.3.ι. Αναφέρονται το είδος και η προέλευση των αποβλήτων, ο

5.5.3.ii. κωδικός ΕΚΑ (σε περίπτωση κατοπτρικού τεκμηρίωσης επιλογής του συγκεκριμένου κωδικού) με αναφορά στις επικίνδυνες ιδιότητες του Παραρτήματος ΙΙΙ του ν. 4042/12 (ΦΕΚ 24Α), ο χώρος, το μέσο και ο μέγιστος χρόνος προκαταρκτικής αποθήκευσης, η ετήσια παραγόμενη ποσότητα με βάση την κατανάλωση πρώτων υλών στη δυναμικότητα της εγκατάστασης, οι εργασίες ανάκτησης R - διάθεσης D.

Αναλυτική περιγραφή κάθε εργασίας ανάκτησης (R) - διάθεσης (D) για κάθε ρεύμα αποβλήτου. Για κάθε τύπο εφαρμοζόμενης εργασίας να αναφέρονται οι τεχνικές, οι μέθοδοι, τα μέτρα ασφάλειας και προφύλαξης, οι εργασίες παρακολούθησης και ελέγχου.

5.5.4 Παράγραφος 6.5.5: Εκπομπές ρύπων στον αέρα

5.5.4.ι. Πηγές, είδος και ποσότητα των εκπομπών ρύπων στον αέρα (σημειακών και διάχυτων) πριν τον αντιρρυπαντικό εξοπλισμό

5.5.4.ii. Αναλυτική περιγραφή του αντιρρυπαντικού εξοπλισμού που χρησιμοποιείται

5.5.4.iii. Απόδοση αντιρρυπαντικού εξοπλισμού, με στοιχεία τεκμηρίωσης της απόδοσης αυτής

5.5.4.iv. Προσδιορισμός μέτρων για τη αποφυγή ή/και τον περιορισμό των διάχυτων εκπομπών

5.5.4. v. Είδος και ποσότητα των εκπομπών ρύπων στον αέρα

(σημειακών και διάχυτων) μετά τον αντιρρυπαντικό εξοπλισμό. Ειδικότερα, σε περίπτωση χρήσης διαλυτών, να παρατίθενται αναλυτικά ισοζύγια μάζας

5.5.4. vi. Σύγκριση με τις οριακές τιμές εκπομπών που προβλέπονται στην κείμενη νομοθεσία

5.5.4 Παράγραφος 6.5.6

Περιγράφονται τυχόν μέτρα που έχουν ενταχθεί στο σχεδιάσμά του έργου για την αντιμετώπιση του θορύβου και των δονήσεων

5.5.5 Παράγραφος 6.5.7

Περιγράφονται τυχόν μέτρα που έχουν ενταχθεί στο σχεδιάσμά του έργου για την αντιμετώπιση της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας.

5.5.6 Προστίθεται παράγραφος στο τέλος της ενότητας 6.5 στην οποία περιγράφονται τα τυχόν προτεινόμενα μέτρα που έχουν ενταχθεί στο σχεδιάσμά του έργου για τον ορθό χειρισμό υλικών και αποβλήτων στα οποία να περιλαμβάνεται και η περιγραφή του χώρου, του τρόπου και των συνθηκών αποθήκευσης.

5.5.7 Στην ενότητα 6.6. περιγράφονται προτάσεις μέτρων που αφορούν στη φάση οριστικής παύσης λειτουργίας (διαδικασία απομάκρυνσης τυχόν αποθηκευμένων / συσσωρευμένων πρώτων υλών, προϊόντων και αποβλήτων, αξιοποίησης μηχανολογικού εξοπλισμού, εξυγίανσης εδάφους, αποκατάστασης του χώρου), περιγραφή ή/και αναπαράσταση της τελικής μορφής του χώρου μετά την αποκατάσταση) και έχουν ενταχθεί στο σχεδιάσμά του έργου.

5.5.8 Στην ενότητα 6.7 περιγράφονται προτεινόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικής ζημίας στα υπόγεια/επιφανειακά ύδατα, στο έδαφος και στα οικοσυστήματα, εκτάκτων συνθηκών και επικίνδυνων καταστάσεων, βλαβών, διαρροών, που έχουν ενταχθεί στο σχεδιάσμά του έργου.»

Πλην όμως, στις υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. (1. και 2.) δεν αναφέρεται ΚΑΝΕΝΑ από τα παραπάνω στοιχεία αναφορικά με το συνοδό έργο της παραγωγής έτοιμου σκυροδέματος. Ένα δε από τα πλέον σημαντικά στοιχεία είναι το γεγονός πως, ενώ ο φορέας υλοποίησης συνομολογεί ότι στην περίπτωση που χρησιμοποιηθεί εξ ολοκλήρου κινητό παρασκευαστήριο έτοιμου σκυροδέματος θα απαιτηθούν 1.920 κυβικά μέτρα νερού (σελ. 88), ΠΑΡΑΛΕΙΠΕΙ σκοπίμως να αναφέρει τον τρόπο υδροδότησης της εγκατάστασης.

Με απλά λόγια, ΑΠΟ ΠΟΥ θα αντλήσει τα απαιτούμενα 1.920 κυβικά μέτρα νερού (1.) προκειμένου να τα μεταφέρει στις κορυφογραμμές που θα λειτουργεί το κινητό παρασκευαστήριο; Η παράλειψη δε αναφοράς του συγκεκριμένου τρόπου υδροδότησης (πέραν όλων των άλλων στοιχείων που επίσης δεν παραθέτει) είναι η πλέον σημαντική πλημμέλεια της Μ.Π.Ε., καθώς επί της ουσίας υποκρύπτει την πραγματική διάθεση του φορέα να αντλήσει την απίστευτη αυτή ποσότητα νερού είτε από τις πλούσιες πηγές της περιοχής (και για αυτό δεν αναφέρει καν την ύπαρξή τους στην Μ.Π.Ε.) είτε απευθείας από την Λίμνη Ζηρού, για την οποία επίσης αποκρύπτει ότι σχεδιάζει να «περάσει» απευθείας μέσα από την αυτήν το καλώδιο διασύνδεσης του υπό κρίση Α/Π, όπως προκύπτει από το συνημμένα στην Μ.Π.Ε. σχεδιαγράμματα.

Ένα ακόμα, εξίσου σημαντικό δεδομένο, που αποκρύπτει ο φορέας του έργου, είναι η ποσότητα των υγρών αποβλήτων που θα παράγονται από το κινητό παρασκευαστήριο, καθώς και ποια θα είναι η «μοίρα» τους.

Πρέπει να επισημανθεί, για να γίνει απολύτως κατανοητό το μέγεθος της σπουδαιότητας της εν λόγω πλημμέλειας, ότι τα μηχανήματα που θα δουλεύουν για να παράγουν το σκυρόδεμα, απαιτούν σημαντική ποσότητα λιπαντικών ορυκτελαίων (τα κοινώς γνωστά «λάδια»). Ωστόσο, τα εν λόγω ορυκτέλαια περιλαμβάνονται στην κατηγορία των επικίνδυνων αποβλήτων και η διαχείρισή τους προϋποθέτει την τήρηση συγκεκριμένων ενεργειών εκ μέρους του φορέα υλοποίησης, μεταξύ των οποίων είναι και η απαγόρευση επίρριψής τους στο έδαφος, καθώς έτσι θα επιμολυνθεί ο υδροφόρος ορίζοντας.

Ωστόσο, είναι τέτοια η ποσότητα που θα απαιτηθεί λόγω της έντασης της εργασίας του κινητού παρασκευαστηρίου, που μετά βεβαιότητας η διαχείριση των επικίνδυνων αυτών αποβλήτων, δεν

πρόκειται να ακολουθήσει τις νόμιμες προδιαγραφές, ιδίως σε συνδυασμό με το ότι η θέση που θα εργάζονται τα ως άνω μηχανήματα είναι οι κορυφογραμμές των Θεσπρωτικών Όρεων, σε πολύ μεγάλη απόσταση από μονάδες διαχείρισης τέτοιων αποβλήτων.

Όπως ο ίδιος ο φορέας συνομολογεί θα απαιτηθούν για την σκυροδέτηση των βάσεων προτεινόμενων Α/Γ (1. αλλά και τα ανάλογα για το υπό 2.):

- 21.660 τόνοι αδρανών υλικών.
- 4.280 τόνοι τσιμέντο
- - 1.200 τόνοι σιδηρού εξοπλισμού και φυσικά, όπως προελέχθη
- - 1.920 κυβικά μέτρα νερού.

Οι δε εργασίες θα διαρκέσουν μήνες και άρα είναι αυτονόητο ότι η ποσότητα των ορυκτελαίων που θα απαιτηθεί για τα μηχανήματα έργου, πρόκειται να ανέλθει σε χιλιάδες λίτρα και άρα ο κίνδυνος για την δραματική επιμόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα των οικισμών μας είναι απολύτως υπαρκτός και ορατός, εξ ου και ο φορέας όφειλε, δυνάμει και των ως άνω διατάξεων, να παραθέσει το στοιχείο αυτό στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.

Κατά συνέπεια και βάσει των ανωτέρω, η αρμόδια αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. και για τον λόγο αυτό.

4. Παραβίαση των διατάξεων των άρθρων 227 του Δασικού Κώδικα, 15 του ν. 998/1979, 2 του Π.Δ. 437/1981 και της από 10.6.1966 Απόφασης του Υπουργού Γεωργίας (όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει) ως προς τις προδιαγραφές κατασκευής δασικών οδών Γ' Κατηγορίας.

Δια του υπό κρίση έργου προτείνεται, πέραν της εγκατάστασης είκοσι (20) ανεμογεννητριών (Α/Γ) τεραστίων διαστάσεων (των μεγαλύτερων της αγοράς) για τα δεδομένα του, μοναδικής οικολογικής αξίας, φυσικού περιβάλλοντος των Θεσπρωτικών Όρεων, η «αδειοδότηση» εκτέλεσης εργασιών **διάνοιξης και διαπλάτυνσης οδοποιίας μήκους 87.695 μέτρων εντός δασών και δασικών εκτάσεων, εκ των οποίων νέες διανοίξεις και διαπλάτυνσεις «υφιστάμενων οδών».**

Ειδικότερα:

4.1. Οι προβλέψεις ως προς τα συνοδά έργα της οδοποιίας.

Επί παραδείγματι στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. (1.)προβλέπονται τα εξής ως προς την οδοποιία του υπό κρίση έργου (σελ. 66 επ.):

«Η οδοποιία πρόσβασης των πλατειών αποτελείται από 11 τμήματα υφιστάμενων χωματόδρομων συνολικού μήκους 20.955 m καθώς και 34 χαράξεις νέας οδοποιίας συνολικού μήκους 27.499 m. Τα τμήματα των υφιστάμενων χωματόδρομων που χρησιμοποιούνται για την πρόσβαση του ΑΣΠΗΕ χρήζουν βελτίωσης και όσον αφορά τη χάραξη (οριζοντιογραφική και υψομετρική) και όσον αφορά το πλάτος του, ώστε να αποκτήσουν τις απαραίτητες προδιαγραφές για τη μεταφορά των στοιχείων των Α/Γ. Επίσης, οι υφιστάμενοι δρόμοι, σε είκοσι (20) θέσεις, παρουσιάζουν μικρές ακτίνες καμπυλότητας (ακτίνα < 40m) οι οποίες καθιστούν αναγκαία την κατασκευή 20 ραμπών όπου πραγματοποιείται ανακάπτων ελιγμός ώστε να εξασφαλιστεί η απρόσκοπτη κυκλοφορία των οχημάτων μεταφοράς των στοιχείων των Α/Γ. Συνολικά κατασκευάζονται 20 ράμπες συνολικού μήκους 827 m. Το συνολικό μήκος της οδοποιίας πρόσβασης των πλατειών (υφιστάμενοι δρόμοι, νέας χάραξης οδοί και ράμπες) είναι 49.281 m.

Οι δρόμοι θα κατασκευαστούν ως Γ' κατηγορίας δασικοί δρόμοι, σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Υπουργείου Γεωργίας για την κατηγορία αυτή, ενώ ταυτόχρονα καλύπτουν και τις προδιαγεγραμμένες απαιτήσεις του κατασκευαστή. Οι κλίσεις των πρανών επελέγησαν για τα επιχώματα 2:3 και για τα εκχώματα 3:1. Στις μισογάγγειες προβλέπονται μικρά τεχνικά έργα για την απορροή των όμβριων υδάτων με σωληνωτούς οχετούς κατάλληλης διατομής στις θέσεις που φαίνονται στους πίνακες τεχνικών. Το έδαφος είναι κατά 80% βραχώδες – ημιβραχώδες και κατά 20% γαιώδες...

Τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά που επελέγησαν και εφαρμόστηκαν στις υπό μελέτη οδούς είναι τα εξής:

- Μέγιστη κατά μήκος κλίση 12%.
- Πλάτος καταστρώματος 5 m.

▪ Ελάχιστη ακτίνα καμπυλότητας 40 m (με εξαίρεση το Δρόμο 22 όπου θα γίνει διαπλάτυνση στο εσωτερικό της στροφής, και τους υφιστάμενους δρόμους όπου στους ανακάμπτοντες ελιγμούς προτείνονται ράμπες οπισθοπορείας)

▪ Ελάχιστη κατακόρυφη ακτίνα συναρμογής 300 m.

▪ Μέγιστη εγκάρσια κλίση 2.0%.

▪ Χαρακτηριστικά οδοστρώσας:....».

Περαιτέρω, από τον Πίνακα 11 (σελ. 86) της Μ.Π.Ε (1. και αντίστοιχα 2.)σε συνδυασμό με την από Ιουνίου 2022 Τεχνική Έκθεση Προμελέτης Οδοποιίας (σελ. 22) προκύπτει ότι η συνολική επιφάνεια επέμβασης της νεοδιανοιγόμενης οδοποιίας των υπό κρίση Α/Π ανέρχεται σε 299.130 τ.μ.

Βάσει των ανωτέρω προκύπτει ότι το μέσο πλάτος της προς διάνοιξη οδοποιίας ανέρχεται σε 10,61 μέτρα (=299.130 τ.μ. που είναι η επιφάνεια επέμβασης ΔΙΑ των 28.191 μ. που είναι το μήκος της νεοδιανοιγόμενης οδοποιίας), κατά σαφή παράβαση των διατάξεων περί δασικών δρόμων Γ' κατηγορίας.

Αυτό βέβαια εξηγείται απολύτως από το γεγονός ότι το μήκος του πυλώνα και των πτερυγίων εκάστης Α/Γ και επομένως το μέσο πλάτος των προς διάνοιξη οδών επουδενί δεν θα μπορούσε να συμμορφωθεί με τις προδιαγραφές των δασικών δρόμων Γ' Κατηγορίας.

Σύμφωνα δε με την ως άνω υπ' αριθ. 135661/4400/2013 «Εγκύκλιο» του Ειδικού Γραμματέα Δασών του Υ.Π.ΕΝ., την οποία επικαλείται η υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.:

«Όπως είναι γνωστό, με την αριθ. 92793/2283/19-6-2008 εγκύκλιο διαταγή της υπηρεσίας μας καθορίστηκε ότι οι οδοί που εγκρίνονται σε εκτάσεις που προστατεύονται από τις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας για την εξυπηρέτηση εκμεταλλεύσεων, αντιμετωπίζονται ως δασικές κι ακολουθούνται γι' αυτές οι προδιαγραφές της δασικής οδοποιίας. Η συγκεκριμένη αντιμετώπιση ακολουθήθηκε για λόγους δασοπολιτικούς, ούτως ώστε να εφαρμόζονται στα δασικά οικοσυστήματα ίδιες τεχνικές προδιαγραφές έργων οδοποιίας και να μη βαρύνονται αυτά με οδοποιίες που τα υποβαθμίζουν και έχουν επιπτώσεις στην ορθή λειτουργία τους, αλλά και στον προορισμό τους.

Επιπροσθέτως, λόγω της δυνατότητας που δίνεται από τη διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 48 του νόμου 998/1979, να χρησιμοποιούνται οι εν λόγω οδοί από τη δασική υπηρεσία ως δασικές, όταν εκλείψει ο σκοπός για τον οποίο διανοίχθηκαν, κρίθηκε ότι πρέπει ν' ακολουθούνται οι ίδιες προδιαγραφές γι' αυτούς με τις αντίστοιχες της δασικής οδοποιίας, για να υπάρχει εναρμόνιση ως προς τη λειτουργία των παραπάνω έργων στο δασικό οικοσύστημα, και τήρηση των ίδιων βασικών κανόνων που τα διέπουν.

Κατά την εφαρμογή της ανωτέρω εγκυκλίου όμως, και ειδικά στις περιπτώσεις έργων που απαιτείται διέλευση οχημάτων μεταφοράς ογκώδους εξοπλισμού απαραίτητου για την εκτέλεση των έργων, διαπιστώνεται αδυναμία εξυπηρέτησης της χρήσης αυτής, κυρίως λόγω του πλάτους της δασικής οδού Γ' κατηγορίας (μέγιστο πλάτος τα 5μ), το οποίο προβλέπεται από τις τεχνικές προδιαγραφές της οδοποιίας και δεν επαρκεί για τη μεταφορά μηχανημάτων και εξοπλισμού (τέτοιες περιπτώσεις παρατηρούνται, π.χ., κατά την εκτέλεση έργων ΑΠΕ, όταν μεταφέρονται οι ανεμογεννήτριες στο χώρο εγκατάστασής τους).

Στις περιπτώσεις αυτές, που πρέπει να δικαιολογούνται με πλήρη τεκμηρίωση στην τεχνική έκθεση της μελέτης του έργου, μπορεί να εγκρίνεται στο άκρως δυνατό μέτρο η πέραν των 5μ πλάτους καταστρώματος διάνοιξη της δασικής οδού σε όποια σημεία του μήκους της απαιτείται, και κατ' ανώτερο μέχρι 10μ, κατά παρέκκλιση των ισχυουσών τεχνικών προδιαγραφών της δασικής οδοποιίας, αποκλειστικά και μόνο για την εξυπηρέτηση της χρήσης διέλευσης, όπως αυτή ανωτέρω τέθηκε. Το επιπρόσθετο των 5μ πλάτους καταστρώματος αποτελεί προσωρινού χαρακτήρα διάνοιξη και υφίσταται για το σκοπό της διέλευσης, μελετάται δε τεχνικά στην τεχνική μελέτη της οδοποιίας και προσδιορίζεται η χρονική διάρκεια διατήρησής του, καθώς και οι προϋποθέσεις της διάνοιξης στην απόφαση έγκρισης της μελέτης οδοποιίας...

Ανάλογη αντιμετώπιση ακολουθείται και στις περιπτώσεις των ελιγμών, όταν απαιτηθεί επιπρόσθετη έκταση για την εξυπηρέτηση του ανωτέρω σκοπού.

Επισημαίνεται ότι με την υποδεικνυόμενη αντιμετώπιση δεν τροποποιούνται οι προδιαγραφές της δασικής οδοποιίας, όπως ισχύουν με την 41287/2281/22-5-1973 απόφαση Υφυπουργού Γεωργίας, όπως τροποποιήθηκε με την 92833/4679/1-12-1997 απόφαση Γενικού Δ/ντή, αλλά ακολουθείται μια τεχνική πρακτική προσωρινού χαρακτήρα, για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένου σκοπού, οφειλομένης περαιτέρω της άμεσης αποκατάστασης του χώρου, λειτουργώντας στο μέλλον αυτός ως μέρος του δασικού

οικοσυστήματος. Η απομένουσα δε δασική οδός μετά την αποκατάσταση, λειτουργεί σύμφωνα με ότι από τη δασική νομοθεσία και τις σχετικές κανονιστικές πράξεις επιτάσσεται.

Τέλος, σ' ότι αφορά στα αιτήματα που μας τίθενται, για τη δυνατότητα χαράξεων δασικών οδών με κλίσεις άνω του 14%, στα πλαίσια της προηγούμενης αντιμετώπισης, κάνουμε γνωστό ότι κάτι τέτοιο δεν μπορεί να γίνει δεκτό διότι αποτελεί καταστρατήγηση των τεχνικών προδιαγραφών της δασικής οδοποιίας, αφού πρόκειται για μόνιμη διαμόρφωση κατασκευής και χρήσης της οδού, που ξεπερνά το όριο του 12% μέγιστη κλίση των προδιαγραφών. Κρίνεται δε ότι αυτή η κλίση είναι απαγορευτική, τόσο για τις διελεύσεις επί της δασικής οδού των συνήθων οχημάτων, όσον και για τις ζημίες που θα προκύψουν λόγω των μεγάλων κλίσεων που θα δημιουργηθούν (υπάρχει μεγαλύτερος ο κίνδυνος δημιουργίας διαβρώσεων και "φαγωμάτων" στο κατάστρωμα της οδού).».

Ωστόσο, η «προσωρινή» υπέρβαση του μεγίστου πλάτους των 5 μ. και μέχρι τα 10 μ. κατ' ανώτατο, που «επιτρέπεται» δια της ως άνω Εγκυκλίου και προτείνεται με την υπό κρίση Μ.Π.Ε., παραβιάζει τις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας και δη τις προδιαγραφές των δασικών δρόμων Γ' Κατηγορίας, σύμφωνα με τις οποίες θα πρέπει να αδειοδοτούνται και να κατασκευάζονται τα έργα οδοποιίας εντός δασικών εκτάσεων, όπως τα προτεινόμενα.

Συγκεκριμένα:

4.2. Αντίθεση της προτεινόμενης οδοποιίας (πρόσβασης και εσωτερικής) στις διατάξεις περί δασικών δρόμων Γ' κατηγορίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 227 του Δασικού Κώδικα (ν.δ 86/1969):

«Δασικά οδοί θεωρούνται αι οδοί αι εξυπηρετούσαι, εντός ή εκτός των δασών, την εκμετάλλευσιν και τας μεταφοράς των δασικών προϊόντων, ως και τας πάσης φύσεως δασικά έργα και μη συμπίπτουσαι μετά του δικτύου της εθνικής ή επαρχιακής οδοποιίας της χώρας.».

Στη συνέχεια, με το άρθρο 15 του ν. 998/1979, «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας», εξειδικεύτηκε έτι περαιτέρω ο ορισμός της δασικής οδού ως εξής:

«1. **Δασικά οδοί είναι αι κατασκευαζόμεναι εντός ή εις τας παρυφάς δασών ή δασικών εκτάσεων και εξυπηρετούσαι την προστασίαν και εκμετάλλευσιν τούτων, ή την πρόσβασιν προς υφισταμένας τεχνικάς εγκαταστάσεις ή αισθητικά τοπία, ή την εκτέλεσιν και συντήρησιν δασικών έργων ή τας μεταφοράς δασικών προϊόντων και μη συμπίπτουσαι μετά του εθνικού, επαρχιακού ή κοινοτικού οδικού δικτύου της Χώρας.**».

Εκ των ως άνω διατάξεων συνάγεται ότι οι δασικές οδοί είναι οι οδοί που υφίστανται ή κατασκευάζονται σε δάση, δασικές και χορτολιβαδικές εκτάσεις και τις παρυφές τους, με σκοπό την εκμετάλλευση και τη μεταφορά δασικών προϊόντων, ή/και την εκτέλεση και συντήρηση δασικών έργων, **ή/και την πρόσβαση προς τεχνικές εγκαταστάσεις.**

Δεδομένης δε της συνταγματικής προστασίας των δασών, των δασικών και των χορτολιβαδικών εκτάσεων της χώρας (άρθρο 24 Σ.), οι όποιες επιτρεπόμενες (βάσει των ισχυόντων κάθε φορά διατάξεων του ν. 998/1979) επεμβάσεις σε αυτές, όπως εν προκειμένω η κατασκευή των συνοδών έργων της οδοποιίας των υπό κρίση Α/Π, **έχουν εξαιρετικό χαρακτήρα, εξ ου και υπάγονται στις προστατευτικές διατάξεις της δασικής νομοθεσίας.**

Ως εκ τούτου, τα συνοδά έργα οδοποιίας των υπό κρίση Α/Π (αλλά και κάθε Α/Π), ήτοι η εξωτερική οδοποιία πρόσβασης σε αυτά, καθώς και η εσωτερική τους οδοποιία, συνιστούν δασικές οδούς και κατά συνέπεια θα πρέπει να εκτελούνται σύμφωνα με τις προδιαγραφές διάνοιξης των δασικών οδών, όπως παγίως και διαχρονικώς έχει (ορθώς) ερμηνεύσει και διατάξει η Διοίκηση με τις σχετικές εγκυκλίους της, η πλέον πρόσφατη εκ των οποίων είναι η υπ' αριθ. πρωτ. 135661/4400 από 16.9.2013 «Εγκύκλιος» του Ειδικού Γραμματέα Δασών με θέμα: «Οδοί σε εκτάσεις που προστατεύονται από τις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας».

Βάσει δε του άρθρου 2 του Π.Δ. 437/1981:

«1. Η σύνταξις των μελετών των δασοτεχνικών έργων και εργασιών του δημοσίου ενεργείται μετ' απόφασιν του Υπουργού Γεωργίας ή του, κατά τας περί διοικητικής αποκεντρώσεως διατάξεις, αρμοδίου, είτε απ' ευθείας υπό της αρμοδίας δασικής αρχής, είτε δι' αναθέσεως υπ' αυτής εις ιδιώτας μελετητάς έχοντας τα κατά νόμον προσόντα.

2. **Αι μελέται συντάσσονται επί τη βάσει ειδικών κατ' αντικείμενον κανονισμών και τεχνικών προδιαγραφών κυρουμένων εκάστοτε δι' αποφάσεων του Υπουργού Γεωργίας, κατόπιν γνωμοδοτήσεως του Τεχνικού Συμβουλίου Δασών. Δι' ομοίων αποφάσεων κυρούνται και αι εκάστοτε ενδεικνυόμεναι τροποποιήσεις των κανονισμών τούτων.**

3. Προκειμένου περί δασοτεχνικών έργων εις τα ιδιωτικά ή διακατεχόμενα δάση ή δασικάς εκτάσεις, περί των η παρ. 4 του άρθρου 16 του Ν. 998/1979, αι μελέται καταρτίζονται βάσει των εν τη προηγουμένη παραγράφω κανονισμών και τεχνικών προδιαγραφών.».

Εξάλλου, οι προδιαγραφές διάνοιξης δασικών οδών Γ' κατηγορίας, βάσει των οποίων εκτελούνται τα συνοδά των Α/Π έργα οδοποιίας, έχουν προσδιορισθεί με την υπ' αριθ. 126386/1730 από 10.6.1966 Απόφαση του Υπουργού Γεωργίας, «Περί εγκρίσεως γενικής συγγραφής υποχρεώσεων εκπονήσεως μελετών δασικών μεταφορικών εγκαταστάσεων», σύμφωνα με το άρθρο 2 της οποίας:

«**Δασικαί οδοί Γ' Κατηγορίας: Πλάτος καταστρώματος 2,50-4,00 μέτρα** αναλόγως του σκοπού δι' όν προορίζεται (κίνησης ζώων, ελκυστήρων, αυτοκινήτων κλπ.) άνευ μορφώσεως πρανών, άνευ κατασκευής τάφρων και άνευ μονίμων τεχνικών έργων. Μείσθη κατά μήκος κλίσις μέχρι 20% και ως ήθελε προσδιορισθή δια της Ε.Σ.Υ. αναλόγως του σκοπού δι' όν προορίζεται. Ελάχιστη ακτίς καμπυλότητος ως ήθελε ορισθή δια της Ε.Σ.Υ.».

Η ως άνω Απόφαση του Υπουργού Γεωργίας τροποποιήθηκε:

(α) αρχικά με την υπ' αριθ. 41287/2281 από 22.5.1973 Απόφαση του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας, σύμφωνα με την οποία:

«Τα τεχνικά στοιχεία των δασικών οδών Γ' κατηγορίας καθορίζονται: **Πλάτος καταστρώματος 4,0 μέτρων**, μέισθη κατά μήκος κλίσις 12% και ελαχίστην ακτίνα καμπυλότητος 10,00 μέτρων.» και

(β) εν συνεχεία με την υπ' αριθ.92833/4679 από **1.12.1997** Απόφαση με θέμα «Αναμόρφωση τεχνικών προδιαγραφών κατασκευής δασικών οδών Γ Κατηγορίας» του Γενικού Διευθυντή του Τμήματος Δασικών Μεταφορικών Εγκαταστάσεων και Δασικών Κτιρίων του Υπουργείου Γεωργίας στην οποία ορίστηκε ότι:

i. το ανώτατο πλάτος δασικής οδού Γ' κατηγορίας είναι 4-5 μέτρα.

ii. μέισθη κατά μήκος κλίση 12%.

Εκ των ανωτέρω διατάξεων, συνάγεται σαφώς:

(α) ότι το μέιστο πλάτος των δασικών οδών δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 5,00 μέτρα, όχι μόνον στις ευθυγραμμίες αλλά σε όλο το μήκος της δασικής οδού.

(β) ότι δεν επιτρέπεται ΟΥΤΕ η προσωρινή υπέρβαση του μέιστου αυτού πλάτους των 5 μέτρων κατά την φάση διάνοιξης της οδοποιίας, πολλώ δε μάλλον για αόριστο χρονικό διάστημα, όπως συνάγεται από την β' και γ' προσβαλλόμενη.

(γ) ότι η μέισθη κατά μήκος κλίση των δασικών δρόμων Γ' κατηγορίας δεν μπορεί να υπερβεί το 12%.

(δ) σε κανένα σημείο των ως άνω διατάξεων δεν προβλέπεται η δυνατότητα έστω και προσωρινής υπέρβασης του μέιστου επιτρεπόμενου πλάτους των δασικών οδών Γ' Κατηγορίας και επομένως, οποιαδήποτε Εγκύκλιος της Διοίκησης με διαφορετικό περιεχόμενο, τυγχάνει ανεφάρμοστη ως αντίθετη σε αυτές.

Πλην όμως, εν προκειμένω, δια των Μ.Π.Ε. προτείνεται από τον φορέα του έργου οδοποιία με πλάτος κατά πολύ ανώτερο από το ανώτατο επιτρεπόμενο πλάτος των 5 μ. των δασικών δρόμων Γ' Κατηγορίας και με κλίσεις άνω του 12% και συγκεκριμένα μέχρι 14% κατά θέσεις.

Ο φορέας του έργου παραδέχεται επί της ουσίας το αδιαμφισβήτητο γεγονός της διαπλάτυνσης πέραν των 5 μέτρων σε όλα τα σημεία της οδοποιίας ακόμα και εντός των ευθυγραμμιών χωρίς μάλιστα να αναφέρει καν ότι πρόκειται δήθεν για «προσωρινό μέτρο».

Ωστόσο, ακόμα και εάν επρόκειτο για προσωρινό τάχα μέτρο, εν προκειμένω δεν πληρούνται ούτε οι προϋποθέσεις της υπ' αρ. 135661/4400/2013 Εγκυκλίου που επιτρέπει την κατ' εξαίρεση διαπλάτυνση των δασικών δρόμων Γ' Κατηγορίας πέραν των 5 μ. και κατ' ανώτατο μέχρι τα 10 μ., καθώς σε κανένα σημείο της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε., δεν προσδιορίζεται επακριβώς i) ούτε η χρονική διάρκεια διατήρησης της υπέρβασης, ii) ούτε το μέγεθος της υπέρβασης, δηλαδή πόσα παραπάνω μέτρα χρειάζεται ο φορέας του έργου για να μεταφέρει τον εξοπλισμό του σχεδιαζόμενου έργου, παρότι όπως προκύπτει εκ των ανωτέρω αυτό σκοπεύεται να ανέλθει μεσοσταθμικά σε 17,51 μέτρα, ήτοι υπέρβαση άνω και των 10 μ. που θέτει η εν

λόγω Εγκύκλιος ως «προσωρινά» ανεκτή υπέρβαση iii) ούτε το ποσοστό της σχεδιαζόμενης οδοποιίας που θα καλύψει η εν λόγω υπέρβαση, δηλαδή σε πόσα από τα μέτρα της προτεινόμενης οδοποιίας (πρόσβασης, εσωτερική και προσπέλασης) θα απαιτηθεί η υπέρβαση του επιτρεπόμενου πλάτους, **σε πλήρη αντίθεση με την επίμαχη ως άνω «Εγκύκλιο».**

Σε κάθε περίπτωση, η ως άνω Εγκύκλιος έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας και επομένως τυγχάνει ανεφάρμοστη, δεδομένης εξάλλου και της πάγιας νομολογίας του ΣτΕ ότι οι εγκύκλιοι της Διοίκησης δεν παράγουν νομική δεσμευτικότητα (βλ. 2290/2019 ΣτΕ, 1524/2018 ΣτΕ, 2077/2017 ΣτΕ, 2628/2010 ΣτΕ κ.ά.), ιδίως από την στιγμή που παραβιάζουν διατάξεις της κείμενης νομοθεσία, όπως τις παραβιάζει η υπ' αριθ. 135661/4400/2013 «Εγκύκλιος».

Κατά συνέπεια, οι υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. η οποία ρητά προβλέπουν τη διάνοιξη δασικής οδοποιίας (ως συνοδό έργο των υπό κρίση Α/Π) με πλάτος μεγαλύτερο των 5 μ. και δη με μέσο πλάτος τα 10,61 μέτρα και με κατά μήκος κλίση του δρόμου άνω του 12%, παραβιάζει ευθέως τις διατάξεις των άρθρων 227 του Δασικού Κώδικα, 15 του ν. 998/1979, 2 του Π.Δ. 437/1981 και της από 10.6.1966 Απόφασης του Υπουργού Γεωργίας (όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει) ως προς τις προδιαγραφές κατασκευής δασικών οδών Γ' Κατηγορίας, εξ ου και η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως την αρνηθεί την έγκρισή της.

5. Αντίθεση της προτεινόμενης οδοποιίας (πρόσβασης και εσωτερικής) στο άρθρο 24 του Συντάγματος δια του οποίου προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον και επιτάσσεται ο ορθολογικός χωροταξικός σχεδιασμός, ουσιώδες στοιχείο του οποίου είναι το οδικό δίκτυο.

Όπως παγίως έχει κριθεί από τη νομολογία του ανωτάτου Ακυρωτικού, με το άρθρο 24 του Συντάγματος προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον (παράγρ. 1) και, σε συνάφεια με την προστασία αυτή, επιτάσσεται ο ορθολογικός χωροταξικός σχεδιασμός (παράγρ. 2), ουσιώδες στοιχείο του οποίου είναι το οδικό δίκτυο, υποκείμενο, λόγω της διασύνδεσης των επί μέρους υποσυστημάτων του και της ιεράρχησής τους, σε συνολικό σχεδιασμό, βάσει των οικείων νομίμων κριτηρίων, έτσι ώστε να καθίσταται και τούτο βιώσιμο. Στη διαχείριση περιλαμβάνεται και ο εκσυγχρονισμός του οδικού δικτύου, δηλαδή και η τροποποίησή του με τη διάνοιξη νέας ή την κατάργηση υπάρχουσας οδού, προκειμένου τούτο να προσαρμοσθεί προς νέες ανάγκες και απαιτήσεις. Σε κάθε περίπτωση, τα κριτήρια σχεδιασμού και διαχείρισης του οδικού δικτύου πρέπει να είναι σαφή, εξειδικευμένα και να συνδέονται προς τα υπόλοιπα στοιχεία του ευρύτερου σχεδιασμού. **Εξάλλου, το οδικό δίκτυο ενός Ο.Τ.Α. δεν αποτελεί τοπική του υπόθεση, εφόσον συνάπτεται τόσο με το υπόλοιπο δίκτυο της χώρας, όσο και με την προστασία των γεωσυστημάτων του φυσικού χώρου, τα οποία αποτελούν στοιχείο της εθνικής φυσικής κληρονομιάς (ΣΕ 2486, 2487/2006 Ολομ., 878/2012, 395/2014 κ.ά.). Από αυτά παρέπεται ότι αποκλείονται οι αποσπασματικές και απρογραμματίστες πράξεις διαχείρισης του οδικού δικτύου, όπως η διάνοιξη, διαπλάτυνση και κατάργηση οδών βάσει εντετοπισμένων εκτιμήσεων με γνώμονα την εξυπηρέτηση τοπικής ανάγκης, χωρίς υπολογισμό των ευρύτερων επιπτώσεων που αυτές ενδέχεται να έχουν (ΣτΕ 878/2012 σκ. 7, 1128/2011 σκ. 19, 2124/2009 σκ. 7 κ.ά.).**

Εν προκειμένω, όπως προκύπτει και εκ των προπαρατεθέντων στοιχείων, δια της υπό διαβούλευση για παράδειγμα Μ.Π.Ε. (1.) προτείνεται η διάνοιξη νέου οδικού δικτύου και η διαπλάτυνση «υφιστάμενων» δρόμων εντός του Δήμου μας συνολικού μήκους **87.695 μέτρων.**

Ωστόσο, ο φορέας του έργου σκοπίμως δεν εξειδικεύει, όπως οφείλει για το παράδειγμα του Δήμου Ζηρού αλλά αντίστοιχα και για τους υπόλοιπους:

i. πόσα από τα μέτρα της «υφιστάμενης» τάχα οδοποιίας μήκους που σχεδιάζεται να διαπλάτυνθούν κατά 5,00 επιπλέον μέτρα (βλ. σελ. 22 της από Ιουνίου 2022 Τεχνικής έκθεσης) εντάσσονται στο επίσημο και αναγνωρισμένο οδικό δίκτυο του Δήμου Ζηρού,

ii. τι πλάτος έχει σήμερα η δήθεν υφιστάμενη αυτή οδοποιία,

iii. σε τι έκταση η εν λόγω οδοποιία αποτελεί παράνομες και αυθαίρετες διανοίξεις που έρχονται τώρα από την «πίσω πόρτα» να νομιμοποιηθούν αναδρομικά.

Επί της ουσίας, δηλαδή, δια της ΜΠΕ (1.), σκοπείται να «προστεθεί» εντός των ορίων του Δήμου Ζηρού οδικό δίκτυο συνολικού μήκους 49.281 μέτρων και μάλιστα στους ορεινούς μας όγκους, κατά τρόπο

παντελώς αποσπασματικό και απρογραμματίστο και με αποκλειστικό σκοπό να εξυπηρετηθεί η εγκατάσταση ενός Α/Π, χωρίς να έχει προηγηθεί ο απαιτούμενος εκ του άρθρου 24 του Συντάγματος συνολικός χωροταξικός σχεδιασμός για το Δήμο μας, παρότι όπως έχει κριθεί από το ΣτΕ (βλ. την πλέον χαρακτηριστική υπ' αριθ. 878/2012 Απόφασή του):

«Επειδή, το άρθρο 24 του Συντάγματος ορίζει ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, το οποίο υποχρεούται να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας (παρ. 1), ότι η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικά γενικών περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης (παρ. 2) και ότι οι παραδοσιακές περιοχές προστατεύονται από το κράτος (παρ. 6). Περαιτέρω, το άρθρο 102 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει ότι: «Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού».

Επειδή, όπως παγίως γίνεται δεκτό (Ολ. ΣΕ 2487/2006, 4033/1998 7μ., 2425/2000, 601/2007, 746/2007, 1679/2008, 3415/2009 κ.ά.), σε συνάφεια με την εκ του άρθρου 24 του Συντάγματος προστασία του φυσικού περιβάλλοντος επιτάσσεται ο ορθολογικός χωροταξικός σχεδιασμός, ουσιώδες στοιχείο του οποίου είναι το οδικό δίκτυο, υποκείμενο, λόγω της διασυνδέσεως των επί μέρους, υποσυστημάτων του και της ιεραρχήσεώς τους, σε συνολικό σχεδιασμό, βάσει των οικείων νομίμων κριτηρίων, έτσι ώστε να καθίσταται και τούτο βιώσιμο...

Εξ άλλου, στη διαχείριση του οδικού δικτύου περιλαμβάνεται και ο εκσυγχρονισμός αυτού, προκειμένου τούτο να προσαρμοσθεί προς νέες ανάγκες και απαιτήσεις, δηλαδή, μεταξύ άλλων, και η τροποποίησή του με τη διάνοιξη νέας ή την κατάργηση υπάρχουσας οδού, περαιτέρω δε, για την ταυτότητα του λόγου, και η τροποποίηση του οδικού δικτύου που επέρχεται με τη βελτίωση (π.χ. διαπλάτυνση βλ. ΣΕ 2124/2009, 2425/2000) υφισταμένης οδού, εφ' όσον αυτή συνεπάγεται ουσιώδη μεταβολή των χαρακτηριστικών και του προορισμού της οδού, ήτοι των αναγκών τις οποίες εξυπηρετεί. Σε κάθε περίπτωση τα κριτήρια σχεδιασμού και διαχειρίσεως του οδικού δικτύου πρέπει να είναι σαφή, εξειδικευμένα και να συνδέονται προς τα υπόλοιπα στοιχεία του χωροταξικού σχεδίου. Πρέπει, επίσης, να ενσωματώνουν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, έτσι ώστε το οδικό δίκτυο να καθίσταται βιώσιμο σύστημα επικοινωνίας (Ολ. ΣΕ 2487/2006, 2425/2000, 601/2007, 379/2010 κ.ά.). Για τον λόγο αυτό, απαιτείται για τη σχεδίαση και τη διαχείριση του βιώσιμου οδικού δικτύου μονάδας Ο.Τ.Α., η προηγούμενη κατάρτιση προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης και η έγκριση περιβαλλοντικών όρων, κατόπιν της οποίας εκτελείται το έργο. Συγκεκριμένα, από τις διατάξεις των άρθρων 3 και 4 παρ. 1, 2α και 2β του ν. 1650/1986 (Α' 160), όπως ισχύουν ύστερα από την αντικατάστασή τους με τα άρθρα 1 και 2 του ν. 3010/2002 (Α' 91) σε συνδυασμό και με τις διατάξεις των άρθρων 3, 4, 5 και 6 της Κ.Υ.Α. ΗΠ.15393/2332/5.8.2002 των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Β' 1022) καθώς και των άρθρων 8 και 9 της Κ.Υ.Α. ΗΠ11014/703/Φ. 104/14.3.2003 (Β' 332) των ανωτέρω Υπουργών και του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, **συνάγεται ότι για την πραγματοποίηση έργου οδοποιίας που αφορά δημοτικές και κοινοτικές οδούς (Α/Α 11) εκτός σχεδίων πόλεων ή ορίων οικισμών (Α/Α 11.1) καθώς και αγροτικές οδούς (Α/Α 13) ή δασικούς δρόμους (Α/Α 14) [που είτε προτείνονται από τις Δασικές Υπηρεσίες (Α/Α 14.1) είτε εξυπηρετούν ειδικές χρήσεις (π.χ. τουριστικές εγκαταστάσεις και κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις) ή προτείνονται από μη Δασικές Υπηρεσίες (Α/Α 14.2)] και το οποίο (έργο οδοποιίας) κατατάσσεται στην υποκατηγορία 3 της δεύτερης (Β) κατηγορίας έργων του άρθρου 3 του ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του ν. 3010/2002, απαιτείται, κατ' αρχήν, να τηρηθεί προηγουμένως η διαδικασία της υποβολής προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης (Π.Π.Ε.Α.) και έγκριση περιβαλλοντικών όρων (Ε.Π.Ο.) (πρβλ. ΣΕ 601/2007, 2487/2006 Ολ.). Η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία πρέπει κατά τα ανωτέρω να στηρίζεται σε κάθε περίπτωση ο σχεδιασμός και η διαχείριση του οδικού δικτύου, οφείλει επίσης να διαπνέεται από ολοκληρωμένη μακράς προοπτικής προσέγγιση του προβλήματος. Κατά συνέπεια, προκειμένης διανοίξεως ή διαπλάτυνσεως υφισταμένης οδού πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν, αφ' ενός μεν οι επιπτώσεις του έργου τούτου στην ιεράρχηση και λειτουργικότητα των υφισταμένων τμημάτων του οικείου οδικού δικτύου, ούτως ώστε η νέα οδός, εντασσόμενη σε αυτό, να συναποτελέσει ενιαίο και**

λειτουργικό σύστημα, αφ' ετέρου δε το φυσικό ανάγλυφο της περιοχής και τα γεωσυστήματα που μπορεί να επηρεασθούν από την ανωτέρω διάνοιξη ή διαπλάτυνση, ούτως ώστε να μην θίγονται οι λειτουργίες που συνάπτονται με τη γεωμορφολογία του χώρου και οι χρήσεις γης που συνεπεία αυτών επιβάλλονται. Τούτων έπεται ότι αποκλείονται οι αποσπασματικές και απρογραμματίστες πράξεις διαχειρίσεως του οδικού δικτύου, όπως η διάνοιξη, διαπλάτυνση και κατάργηση οδών βάσει εντετοπισμένων εκτιμήσεων, με γνώμονα την εξυπηρέτηση τοπικής ανάγκης χωρίς υπολογισμό των επιπτώσεων που αυτές ενδέχεται να έχουν...».

Ως προς το εν λόγω κρίσιμο θέμα έχει άλλωστε τοποθετηθεί και ο Συνήγορος του Πολίτη:

(α) αφενός δια του υπ' αριθ. πρωτ.: 167949/17408/2016 από 10.5.2016 εγγράφου του, σύμφωνα με το οποίο:

«Συγκεκριμένα: ενώ οι δασικοί οδοί έχουν πλάτος μέχρι 5 μ. με την συγκεκριμένη εγκύκλιο δίνεται η δυνατότητα τοπικά μέχρι και 10 μ. και ενώ γίνεται μνεία στην περιβαλλοντική αποκατάσταση του «πλεονάζοντος» οδοστρώματος θεωρούμε ότι η αντιμετώπιση αυτή μπορεί να έχει ήδη οδηγήσει σε μη αναστρέψιμες επεμβάσεις όχι μόνο στα δασικά οικοσυστήματα αλλά και στο τοπίο.

Τα ζητήματα που θεωρούμε ότι πρέπει να αντιμετωπίζονται σε σχέση με την υποβαλλόμενη μελέτη οδοποιίας είναι: σε πόσα σημεία απαιτείται πλάτος μεγαλύτερο των 5 μ.. Αν είναι πολλά σε σχέση με το συνολικό μήκος της οδού, τότε δεν μπορούμε να αναφερόμαστε σε δασική οδό, ανάλογα δε, με το ύψος των ανεμογεννητριών και το μήκος των πτερυγίων τους ιδίως στις στροφές με μικρή ακτίνα το πλάτος της οδού μπορεί να είναι ακόμα μεγαλύτερο των 10 μ.

Τα σημεία των κλειστών στροφών είναι συνήθως τα σημεία μισογαγγιών ή ρεμάτων ή φαραγγιών ή ακόμη και πηγών τα οποία λόγω της διέλευσης των υδάτων παρουσιάζουν αυξημένη βλάστηση και ιδιαιτερότητες στο τοπίο (ενδεικτικά: μη δασικά είδη φυτών, βράχια, άλλα είδη πανίδας, φωλιές). Μπορεί να θεωρείται μικρό τμήμα σε σχέση με το μήκος της οδού, η διαμόρφωση, όμως, μεγάλου πλάτους οδοστρώματος καταστρέφει -λόγω των επιχωματώσεων- δυσανάλογα το τοπίο και ακόμη και εάν πρόκειται για μικρή σχετικά με το μήκος της οδού επέμβαση θεωρούμε ότι δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως δασική οδός.

Ορισμένες βάσεις ανεμογεννητριών έχουν διάμετρο 5 μ., δηλαδή, όσο το πλάτος της οδού. Λαμβάνοντας υπόψη και το ύψος τού κάθε τμήματος, ακόμη και τμήματα της οδού με μεγάλες ακτίνες απαιτείται πλάτος μεγαλύτερο των 5 μ.

Επειδή οι ανεμογεννήτριες τοποθετούνται σε κορυφές λόφων ή βουνών η χάραξη της οδού μπορεί να γίνει σε πλαγιά με μεγάλη κλίση της οδού. Το πρόβλημα σε αυτήν την περίπτωση δεν είναι η κατά μήκος κλίση της οδού (για την οποία γίνεται μνεία στην εγκύκλιο) αλλά το μέγεθος των ορυγμάτων και κυρίως των επιχώσεων όσο μεγαλώνει το πλάτος της οδού. Αυτό σημαίνει ότι η επέμβαση, προφανώς, δεν περιορίζεται στα 10 μ. αλλά είναι πολλαπλάσια των 10 μ.

Στις δύο παραπάνω περιπτώσεις η αποκατάσταση δεν είναι απλά ζήτημα δενδροφύτευσης αλλά συνολικής αποκατάστασης του τοπίου (όχι μόνο ως αισθητικό αποτέλεσμα και ένταξη της αποκατάστασης στην γενικότερη επιφάνεια της πλαγιάς αλλά των ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών της περιοχής).» και

(β) αφετέρου δια του υπ' αριθ. πρωτ. 311980/16583 από 23.3.2022 εγγράφου του, σύμφωνα με το οποίο:

«Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι με το άρθρο 24 του Συντάγματος προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον και άρα επιτάσσεται ο ορθολογικός χωροταξικός σχεδιασμός, ουσιώδες στοιχείο του οποίου είναι το οδικό δίκτυο. Άρα το οδικό δίκτυο οφείλει να υπόκειται σε συνολικό σχεδιασμό και διαχείριση τόσο σε επίπεδο εθνικών ή επαρχιακών οδών, όσο και σε επίπεδο μονάδας τοπικής αυτοδιοικήσεως, προκειμένου για δημοτικές ή κοινοτικές οδούς...».

Κατά συνέπεια και δεδομένου ότι οι εν λόγω οδοί που προτείνεται να διανοιχθούν εντός της διοικητικής επικράτειας του Δήμου μας, δεν έχουν ενταχθεί σε κανέναν συνολικό σχεδιασμό αναφορικά με την υπόλοιπη, δασική, δημοτική και επαρχιακή οδοποιία, τουναντίον η υλοποίησή τους εξυπηρετεί αποκλειστικά τις ανάγκες πρόσβασης στις προς εγκατάσταση Α/Γ, έχοντας σχεδιαστεί κατά τρόπο όλως αποσπασματικό και απρογραμματίστο, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. και για τον λόγο αυτό.

6. Έλλειψη αιτιολογίας των υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. ως προς την αποψίλωση δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων αλλά και ως προς την διάνοιξη - διαπλάτυνση οδοποιίας συνολικού μήκους 87.695 μέτρων εντός αυτών.

6.1. Με τις διατάξεις του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος καθιερώνεται υποχρέωση των κρατικών οργάνων να λαμβάνουν στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας ιδιαίτερα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, το οποίο με τις ίδιες διατάξεις έχει αναχθεί σε αντικείμενο έντονου κρατικού ενδιαφέροντος. Ειδικώς δε για τα δάση και τις δασικές εκτάσεις, με το άρθρο αυτό και το άρθρο 117 παρ. 3 ο συντακτικός νομοθέτης έλαβε ιδιαίτερη μέριμνα, εισάγοντας στο κείμενο του Συντάγματος ειδικότερες διατάξεις, με τις οποίες τα δασικά οικοσυστήματα υπάγονται σε αυστηρό προστατευτικό καθεστώς, προς το σκοπό της διαφύλαξης της οικολογικής ισορροπίας και της διατήρησης της κατά προορισμό χρήσης τους, **η οποία καθορίζεται ευθέως εκ του Συντάγματος.**

Εντός του πλαισίου αυτού, αφενός μεν ανατίθεται στον κοινό νομοθέτη η υποχρέωση να θεσπίσει τις αναγκαίες ρυθμίσεις για την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων, **αφετέρου δε επιβάλλεται απαγόρευση της μεταβολής του προορισμού τους**, παρεχομένης, ωστόσο, στο νομοθέτη της δυνατότητας να επιτρέψει **κατ' εξαίρεση και υπό τη συνδρομή επιτακτικών λόγων δημοσίου συμφέροντος επεμβάσεις που μεταβάλλουν ή αλλοιώνουν το δασικό τους χαρακτήρα. Και στην περίπτωση, πάντως, αυτή, η μεταβολή ή η αλλοίωση του δασικού χαρακτήρα επιτρέπεται, μόνον εάν η θυσία της δασικής βλάστησης αποτελεί το μοναδικό πρόσφορο μέσο για την ικανοποίηση των εν λόγω αναγκών και εφόσον οι επεμβάσεις περιορίζονται στο απολύτως αναγκαίο μέτρο** (ΣτΕ 2971-2/2010, 2517/2009, 3559/2008, 3588/2007, 2763/2006, 2089/2004, κ.ά.). Η τήρηση των συνταγματικών αυτών επιταγών υπόκειται στον έλεγχο του ακυρωτικού δικαστή, ο οποίος υποχρεούται, βάσει και των διδαγμάτων της κοινής πείρας, να εξετάζει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τόσο τη συνδρομή των λόγων δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν την κατ' εξαίρεση επέμβαση στα δάση και τις δασικές εκτάσεις, όσο και την τήρηση του προσήκοντος μέτρου.

Σε εκτέλεση των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων εκδόθηκε ο ν. 998/1979 (Α' 289), με τις διατάξεις του οποίου εισήχθησαν ρυθμίσεις προστατευτικές των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας. Συγκεκριμένα, με τις διατάξεις του άρθρου 45 του νόμου αυτού, το οποίο εντάσσεται στο έκτο κεφάλαιό του υπό τον τίτλο «*Επιτρεπταί επεμβάσεις εις τα δάση και τας δασικάς εκτάσεις*» (άρθρα 45 - 61), καθορίζονται οι γενικές ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις του επιτρεπτού των επεμβάσεων σε δασικά οικοσυστήματα και με τις λοιπές διατάξεις του κεφαλαίου αυτού καθορίζονται οι κατηγορίες των καταρχήν επιτρεπτών επεμβάσεων σε δάση ή δασικές εκτάσεις που μεταβάλλουν ή αλλοιώνουν το δασικό τους χαρακτήρα, μεταξύ δε αυτών περιλαμβάνεται και η κατ' άρθρο 45 παρ. 3 περίπτωση της εκτέλεσης έργων ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

Οι ανωτέρω διατάξεις του έκτου κεφαλαίου του ν. 998/1979 πρέπει να ερμηνεύονται στενά ως εισάγουσες εξαίρεση από τον γενικώς ισχύοντα κανόνα περί προστασίας των δασικών οικοσυστημάτων, από τη στιγμή που με αυτές καθορίζονται οι καταρχήν επιτρεπόμενες σε δάση και δασικές εκτάσεις επεμβάσεις που συνεπάγονται τη μεταβολή της κατά προορισμό χρήσης τους, καθώς και τα κριτήρια επί τη βάσει των οποίων διαμορφώνεται η εκτίμηση των αρμόδιων διοικητικών αρχών σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. **Με τις ίδιες διατάξεις καθιερώνεται η αρχή του όλως εξαιρετικού χαρακτήρα των διενεργούμενων σε δάση και δασικές εκτάσεις επεμβάσεων**, κατά την οποία οι καταρχήν επιτρεπόμενες επεμβάσεις πρέπει να προβλέπονται ειδικώς στο νόμο, να υλοποιούνται μόνο στο μέτρο που δεν μπορούν να διατεθούν άλλες εκτάσεις για την εξυπηρέτηση των συγκεκριμένων σκοπών δημοσίου συμφέροντος και, σε κάθε περίπτωση, να περιορίζονται στην κατά το δυνατό ελάχιστη θυσία δασικής βλάστησης, **η συνδρομή δε των προϋποθέσεων αυτών εξετάζεται και κατά το στάδιο της έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων για την εκτέλεση έργου σε περιοχή με δασικό χαρακτήρα, υποκείμενη και στον ακυρωτικό έλεγχο.**

Προκειμένου, εξάλλου, να εγκατασταθούν οι μονάδες αυτές και να εκτελεστούν τα απαραίτητα συνοδά έργα σε περιοχές με δασικό χαρακτήρα, με τις διατάξεις αυτές καθιερώθηκε, περαιτέρω, ως ελάχιστη διαδικαστική εγγύηση για τη διαφύλαξη του δασικού οικοσυστήματος, **η προηγούμενη έκδοση ειδικώς αιτιολογημένης έγκρισης αρμοδίων προς τούτο οργάνων της διοίκησης.** Κατά την έννοια των ίδιων

διατάξεων, με τις οποίες προβλέπεται καταρχήν δυνατότητα εγκατάστασης μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές όχι μόνο σε δάση και δασικές εκτάσεις, αλλά και σε εκτάσεις που έχουν κηρυχθεί αναδασωτές, κατ' εξαίρεση από τον καθιερωμένο με το Σύνταγμα κανόνα της προστασίας των δασικών οικοσυστημάτων, ο εξαγγελόμενος ως δημόσιος σκοπός που υπηρετείται με τη λειτουργία των μονάδων αυτών πρέπει να ικανοποιείται με τη μικρότερη δυνατή απώλεια δασικού πλούτου και με τον περιορισμό στο ελάχιστο αναγκαίο της αλλοίωσης της δασικής μορφής των σχετικών εκτάσεων (ΣτΕ 4249/2014 επταμ., βλ. ΣτΕ 3140/2015 επταμ., 3050/2015, 2814/2013, 4448/2010, 1508/2008, 2569/2004 επταμ., βλ. και ΣτΕ 453/2014 επταμ.). Ιδίως δε ως προς τα έργα αυτά εντός αναδασωτέων εκτάσεων και ενόψει του εξαιρετικού χαρακτήρα της σκοπούμενης επέμβασης στις περιπτώσεις αυτές, η σχετική εγκριτική απόφαση πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς, **με κριτήρια αναφερόμενα τόσο στην ιδιαίτερη σημασία του έργου, ασυνδέτως προς την επιδίωξη αποδοτικότερης για το φορέα οικονομικής εκμετάλλευσης, όσο και στην αναγκαιότητα εκτέλεσής του στην αναδασωτέα έκταση πριν από την πραγματοποίηση της αναδάσωσης, με γνώμονα αφενός την ανάγκη προστασίας του δασικού οικοσυστήματος και αφετέρου την εξυπηρέτηση του δημόσιου σκοπού στον οποίο αποβλέπει το έργο** (ΣτΕ Ολομέλεια 2499/2012).

Επίσης, η κατά το άρθρο 48 παρ. 3 του ν. 998/1979 διάνοιξη οδών μέσα σε δάσος ή δασική ή αναδασωτέα έκταση είναι επιτρεπτή μόνο ως εξαιρετικό μέτρο το οποίο επιβάλλεται για λόγους σπουδαίου δημοσίου συμφέροντος που θεμελιώνεται και αιτιολογείται επαρκώς, πάντοτε δε ύστερα από περιβαλλοντική μελέτη, με την οποία διασφαλίζεται πλήρως η προστασία του δάσους καθώς και της χλωρίδας και της αγρίας πανίδας που υπάρχει σε αυτό. Η ύπαρξη ή μη του ανωτέρω δημοσίου συμφέροντος υπόκειται στον έλεγχο του ακυρωτικού δικαστή, ο οποίος εκτιμά και τα μέγιστα ανεκτά όρια αλλοίωσης του φυσικού περιβάλλοντος που μπορεί να επιφέρει η κατασκευή του εκάστοτε έργου Α.Π.Ε. και η διάνοιξη των συνοδών έργων οδοποιίας (βλ. ΣτΕ 453/2014 επταμ., 2770/1998, 772/1992).

6.2. Κατά παράβαση των ανωτέρω, οι υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. δεν εμπεριέχει την απαιτούμενη, ως άνω ειδικότερη αιτιολογία της στάθμισης **αφενός** του οφέλους από τη δημιουργία των εν λόγω Α/Π, **αφετέρου δε** του κόστους που συνεπάγεται αυτή για το περιβάλλον, λόγω της αποψίλωσης. **δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων**, αλλά και της διάνοιξης - διαπλάτυνσης νέων οδών τόσο μεγάλου μήκους και πλάτους (**10,61 μ.**).

Εν ολίγοις, οι υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. όφειλε να περιλαμβάνουν, δυνάμει των ανωτέρω, ειδικότερη αιτιολογία ως προς τα εξής:

i. εάν εξέτασε ο φορέας υλοποίησης την δυνατότητα υλοποίησης των υπό κρίση Α/Π διάθεσης σε άλλες εκτάσεις μη δασικού χαρακτήρα ή έστω μη αναδασωτές και ποια τα συμπεράσματα αυτής της εξέτασης **και**

ii. ποιος είναι εκείνος ο επιτακτικός λόγος δημοσίου συμφέροντος για την μεταβολή και αλλοίωση του δασικού χαρακτήρα εκατοντάδων στρεμμάτων δασικών εκτάσεων και συγκεκριμένα. δασών και αναδασωτέων εκτάσεων.

Με άλλα λόγια, η υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. δεν περιέχει την παραμικρή αιτιολογία ως προς τα ανωτέρω στοιχεία που απαιτούν τα άρθρα 45 και 48 του ν. 998/1979 προκειμένου να επιτραπεί η κατ' εξαίρεση ούτως ή άλλως εγκατάσταση των υπό κρίση Α/Γ μετά των συνοδών τους έργων οδοποιίας εντός των ως άνω δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων. Συγκεκριμένα, δεν αναφέρεται, ως έπρεπε, ότι **η μεταβολή και η αλλοίωση του δασικού χαρακτήρα των υπό κρίση εκτάσεων και η συνεπαγόμενη θυσία της δασικής βλάστησης αποτελεί το μοναδικό πρόσφορο μέσο για την ικανοποίηση του φερόμενου ως «επιτακτικού» σκοπού** δημοσίου συμφέροντος, **καθώς και ότι** δεν μπορούν να ανευρεθούν άλλες εκτάσεις για την εξυπηρέτηση των συγκεκριμένων σκοπών. Εξάλλου, **ΔΕΝ** προσδιορίζεται εντός των Μ.Π.Ε. σε τι συνίσταται το «επιτακτικόν» του δημοσίου συμφέροντος που απαιτούν οι ως άνω διατάξεις, δοθέντος ότι η χώρα μας έχει ικανοποιήσει τους ευρωπαϊκούς στόχους για τη συμμετοχή των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό της μείγμα, **ενώ επιπροσθέτως ΔΕΝ** εξετάζεται η δυνατότητα ανεύρεσης άλλων εκτάσεων μη δασικού χαρακτήρα ή έστω μη αναδασωτέων.

Κατά συνέπεια και ελλείψει της απαιτούμενης ως άνω ειδικότερης αιτιολογίας, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.

7. Παραβίαση του άρθρου 6 του Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε.

Σύμφωνα με το άρθρο 6, «Περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας» της υπ' αριθ. 49828 από 12.11.2008 Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 2464/3.12.2008), «Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (εφεξής «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε.»):

«1. Σε όλες τις κατηγορίες περιοχών του προηγούμενου άρθρου, πρέπει να αποκλείεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός:...

ε. Των οικοτόπων προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί ως τόποι κοινοτικής σημασίας στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 σύμφωνα με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής (ΕΕ L 259 της 21.9.2006, σ. 1)...

2. Οι κατευθύνσεις των εδαφίων α, β, γ, δ, ε, θ και ι της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται και για τη χωροθέτηση των συνοδευτικών έργων Α.Π.Ε., (δίκτυα πρόσβασης και μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας). Η πιθανή παρέκκλιση πρέπει να τεκμηριώνεται περιβαλλοντικά.»

Ωστόσο, στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. (σελ. 128 της 1. και αντίστοιχα της 2.) αναφέρεται ότι:

«Από τα διαθέσιμα δεδομένα για τις πλησιέστερες προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000, κρίνεται πιθανή η ύπαρξη των παρακάτω τύπων οικοτόπων στα πολύγωνα εγκατάστασης των Α/Γ και στις θέσεις των συνοδών έργων:...

- 9560*: Ενδημικά δάση με *Juniperus spp* (*τύπος οικοτόπου προτεραιότητας)».

Πράγματι, ο οικοτόπος 9560, «Ενδημικά δάση με *Juniperus spp*», περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Ι, «ΤΥΠΟΙ ΦΥΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΑΠΑΙΤΕΙ ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΩΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΖΩΝΩΝ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ», της υπ' αριθ. πρωτ. Η.Π.14849/853/Ε103 από 4.4.2008 Κ.Υ.Α.¹⁸, ως οικοτόπος προτεραιότητας.

Ως εκ τούτου και δεδομένου ότι οι υπό κρίση Α/Γ φέρεται, και μάλιστα κατόπιν παραδοχής του φορέα του έργου να χωροθετούνται εντός των εκτάσεων ανάπτυξης του εν λόγω οικοτόπου προτεραιότητας, η συνοδευτική Ε.Ο.Α. όφειλε να είχε εστιάσει στην έρευνα της ως άνω συνομολογούμενης (και άρα απολύτως υπαρκτής) πιθανότητας, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματική προστασία του και η μη ευθεία παραβίαση του ως άνω άρθρου 6 του Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε..

Κατά συνέπεια και ελλείψει της απαιτούμενης βεβαιότητας περί μη υλοποίησης του σχεδιαζόμενου έργου εντός του ανωτέρω οικοτόπου προτεραιότητας, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.

8. Παραβίαση του Πίνακα ΣΤ' και Δ' του Παραρτήματος ΙΙ του Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε.

8.1. Στον Πίνακα ΣΤ' του Παραρτήματος ΙΙ του Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε., ορίζεται ότι η ελάχιστη απόσταση ενός Α/Π από «μονάδες εσταυλισμένης κτηνοτροφίας» θα πρέπει να ανέρχεται σε 1,5 d όπου d είναι η διάμετρος της πτερωτής (ρότορα) των προς εγκατάσταση Α/Γ .

Ωστόσο, εν προκειμένω, παραβιάζεται η ανωτέρω διάταξη, καθώς όπως συνομολογείται στην σελ. 17 του Παραρτήματος της Μ.Π.Ε. με τίτλο, «ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ ΠΟΥ ΤΙΘΕΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΑ 49828/2008 (ΦΕΚ 2464 Β') ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ & ΑΙΕΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΕ», εντοπίζονται «μαντριά» σε απόσταση 95 μ. και 225 μ. βορειοανατολικά της Α/Γ 4 και 180 μ. νοτιοδυτικά της Α/Γ 17.

¹⁸ «Τροποποίηση των υπ' αριθμ. 33318/3028/1998 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'1289) και υπ' αριθμ 29459/1510/2005 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'992), σε συμμόρφωση με διατάξεις της οδηγίας 2006/105 του Συμβουλίου της 20ης Νοεμβρίου 2006 της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΦΕΚ τ. Β' αρ. φ. 645/11.4.2008)

Η «θεώρηση» του φορέα υλοποίησης ότι τα «μαντριά», όπως τα χαρακτηρίζει δεν συνιστούν «μονάδες εσταυλισμένης κτηνοτροφίας», τυγχάνει εσφαλμένη καθώς ο ως άνω Πίνακας ΣΤ' δεν περιέχει κάποια ειδικότερη επεξήγηση ως προς τον χαρακτηρισμό τους, όπερ σημαίνει ότι καταλαμβάνει κάθε μονάδα – κτίριο – εγκατάσταση στην οποία σταυλίζονται ποιμνία και επομένως και τα μαντριά, τα οποία ακριβώς αυτόν τον ρόλο επιτελούν, εμπίπτουν στην εν λόγω έννοια.

Ως εκ τούτου και δεδομένου ότι η πτερωτή των προς εγκατάσταση Α/Γ έχει διάμετρο 170 μέτρα, απαγορεύεται η χωροθέτησή τους σε απόσταση μικρότερη των 255 μ. από τα ανωτέρω μαντριά.

Κατά συνέπεια, τουλάχιστον ως προς τις Α/Γ 4 και 17 του υπό διαβούλευση έργου δεν πληρείται η ανωτέρω απόσταση ασφαλείας, εξ ου και η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκρισή τους σε κάθε περίπτωση για τον λόγο αυτό.

8.2. Περαιτέρω, στον Πίνακα Δ' του Παραρτήματος II του Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε. ορίζεται ότι θα πρέπει να εξασφαλίζεται (από την λειτουργία των Α/Γ) επίπεδο θορύβου μικρότερου των 45 Db από νομίμως υφιστάμενη μεμονωμένη κατοικία.

Ωστόσο, στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. (σελ. 98-99) αναφέρεται ότι:

*«...Η μοντελοποίηση της διάδοσης του θορύβου έδειξε ότι η ανώτερη στάθμη ηχητικής πίεσης δεν ξεπερνάει το επιτρεπόμενο όριο των **45,0 dB(A)** που όπως προβλέπεται στο ΠΔ 1180/81 αλλά και στον Πίνακα Δ του ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ για μεμονωμένη νομίμως υφιστάμενη κατοικία, συνεπώς, δεν προβλέπεται να υπάρξει ουσιαστική έκθεση-όχληση ανθρώπων σε θόρυβο λόγω της λειτουργίας του ΑΣΠΗΕ...».*

Πλην όμως, η διαφορά της κλίμακας μέτρησης του θορύβου σε dB από την κλίμακα μέτρησης σε dB (A) είναι ουσιώδους σημασίας για την ορθή εκτίμηση του επιπέδου θορύβου, ειδικά στην περιοχή των χαμηλών συχνοτήτων, όπου και κυρίως βρίσκονται οι πλέον ενοχλητικές συνιστώσες του θορύβου των ανεμογεννητριών. **Η υιοθέτηση του ορίου θορύβου σε dB (A) αντί του ορίου θορύβου σε dB που επιτάσσει ο ως άνω Πίνακας Δ' οδηγεί σε πολύ μεγαλύτερα όρια θορύβου.**

Ο φορέας υλοποίησης, υιοθετεί ως μονάδα μέτρησης του θορύβου την κλίμακα dB (A), παρότι ο ανωτέρω Πίνακας Δ' επιτάσσει οι σχετικοί υπολογισμοί να λαμβάνουν χώρα στην κλίμακα dB, με αποτέλεσμα έτσι να παραβιάζεται εκ προοιμίου η εν λόγω πρόβλεψη του Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε.

Περαιτέρω, για τον ορθό υπολογισμό του προκαλούμενου θορύβου απαιτούνται οι τιμές του περιεχομένου των συχνοτήτων του φάσματος του εκπεμπόμενου θορύβου από τις ανεμογεννήτριες, συνοδευόμενο από πλήρη σχετική τεκμηρίωση, ως προς τον τρόπο από τον οποίο αυτές προέκυψαν, όπως π.χ. πιστοποιημένες μετρήσεις θορύβου κατά IEC61400-11 «Wind Turbine Generator Systems-Part 11 Acoustic Noise Measurement Techniques».

Ωστόσο, αυτές οι τιμές του περιεχομένου των συχνοτήτων του φάσματος του εκπεμπόμενου θορύβου από τις ανεμογεννήτριες, καθώς και η σχετική τεκμηρίωση απουσιάζουν πλήρως από την Μ.Π.Ε. αλλά και από το σχετικό Παράρτημα αυτής ήτοι την από Αυγούστου 2022 «Μελέτη Θορύβου Αιολικών Σταθμών».

Ως εκ τούτου, η υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. παραβιάζει και τον ως άνω Πίνακα Δ' του Παραρτήματος II του Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε., εξ ου και η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκρισή της και για τον λόγο αυτό.

9. Αντίθεση με το Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. του Δήμου Θεσπρωτικού.

Με την υπ' αριθ. 7025/2008 από 18.8.2009 Απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Ηπείρου εγκρίθηκε το Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) Δήμου Θεσπρωτικού (ΦΕΚ τ. ΑΑΠ' αρ. φ. 428/7.9.2009).

Σύμφωνα δε με την υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε.:

«Ένα σημαντικό μέρος των νοτιότερων τμημάτων του πολυγώνου εγκατάστασης του ΑΣΠΗΕ (οι Α/Γ 13 έως 20, τμήμα της νέας και υπό βελτίωση υφιστάμενης οδοποιίας, ο οικίσκος ελέγχου και τα έργα ηλεκτρικής διασύνδεσης), εμπίπτουν εντός της Δ.Ε. Θεσπρωτικού (πρώην Δήμος Θεσπρωτικού) για την οποία υπάρχει η υπ' αριθμ. 7025/2008 από 7.9.2008 Έγκριση Σχεδίου Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) του Δήμου Θεσπρωτικού Νομού Πρέβεζας και συγκεκριμένα εντός περιοχής που έχει χαρακτηριστεί ως Περιοχή ελέγχου και περιορισμού της δόμησης (ΠΕΠΔ)...».

Αποκρύπτει όμως ο φορέας υλοποίησης ότι οι υπό κρίση Α/Γ σκοπείται να εγκατασταθούν εντός της ΠΕΠΔ Β.3.3., «*Ζώνη ελέγχου κτηνοτροφικής δραστηριότητας*», όπως συνάγεται από τους συνοδευτικούς χάρτες της ανωτέρω Απόφασης, στην οποία Ζώνη Β.3.3. επιτρεπόμενες χρήσεις είναι μόνον οι εξής:

- κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις αιγοπροβάτων και βοοειδών
- κατασκευές για την κάλυψη αναγκών δασικών εκ μεταλλεύσεων
- αποθήκες
- εγκαταστάσεις επεξεργασίας – συσκευασίας προϊόντων πρωτογενούς τομέα
- υποδομές για τη διεξαγωγή αεραθλημάτων
- υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις με τα απαραίτητα για τη λειτουργία τους βοηθητικά κτίσματα
- κοιμητήρια σε απόσταση άνω των 250 μ. από τα όρια των οικιστικών υποδοχέων

Μέγιστη κάλυψη 5%, Σ.Δ.: 0,05, μέγιστο ύψος κτιρίων 4,50 μ., μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός ορόφων: 1.».

Δεδομένου ότι το ως άνω Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. εγκρίθηκε τον Αύγουστο του 2009 και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τον Σεπτέμβριο του 2009, συνεπάγεται ότι έχει λάβει υπόψη του τις προβλέψεις του Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. για τις Α.Π.Ε., όπως άλλωστε αποδεικνύεται ότι αναφέρεται στην παρ. 10 του Προοιμίου του, και άρα ως ειδικότερο αυτού, υπερισχύει ως προς τις προβλέψεις του.

Κατά συνέπεια, οι επιτρεπόμενες βάσει του ως άνω Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. χρήσεις της περιοχής όπου προτείνεται η χωροθέτηση των υπό κρίση Α/Γ δεν συμπεριλαμβάνουν την εγκατάσταση αιολικών μονάδων και επομένως η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή δέον όπως αρνηθεί την έγκριση της Μ.Π.Ε. και για τον λόγο αυτό.

10. Υποχρέωση γνωμοδότησης του Φορέα Διαχείρισης του «Εθνικού Πάρκου υγροτόπων Αμβρακικού».

Τμήμα του υπόγειου δικτύου διασύνδεσης του κρινόμενου Α/Π σκοπείται να εγκατασταθεί εντός των ορίων του «*Εθνικού Πάρκου υγροτόπων Αμβρακικού*», όπως ομολογείται και από τον ίδιο το φορέα του έργου στην υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. (σελ. 120).

Πράγματι, με την υπ' αριθ. πρωτ. 11989 από 14.3.2008 Κοινή Υπουργική Απόφαση, «*Χαρακτηρισμός των χερσαίων, υδάτινων και θαλάσσιων περιοχών του Αμβρακικού κόλπου ως Εθνικού Πάρκου και καθορισμός χρήσεων, όρων και περιορισμών*», (ΦΕΚ τ. Δ' αρ. φ. 123/21.3.2008), χαρακτηρίστηκε ως «*Εθνικό Πάρκο υγροτόπων Αμβρακικού*», η χερσαία και θαλάσσια περιοχή του Αμβρακικού κόλπου που βρίσκεται στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του 1923 και κάτω των 2000 κατοίκων περιοχή των Δήμων Πρέβεζας, Ζαλόγγου, Λούρου, Φιλιπιάδος (Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας), Αμβρακικού, Αράχθου, Αρταίων, Κομποτίου και κοινότητας Κομμένου (Π.Ε. Αρτας), Αμφιλοχίας, Ανακτορίου, Κεκροπίας (Π.Ε. Αιτ/νίας), όπως εμφανίζεται περικλειόμενη με την συνεχή πράσινη γραμμή στα έντεκα (11) πρωτότυπα διαγράμματα σε κλίμακα 1:10.000, που θεωρήθηκαν από τον προϊστάμενο της Διεύθυνσης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την υπ' αριθ. πρωτ. 11989/2008 πράξη του και που αντίτυπά τους σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύονται με την ανωτέρω Κ.Υ.Α.¹⁹.

Το «*Εθνικό Πάρκο υγροτόπων Αμβρακικού*» κατανεμήθηκε σε Ζώνες, αναλόγως του βαθμού της περιβαλλοντικής προστασίας που απαιτούν οι περιοχές που εντάσσονται σε αυτές και συγκεκριμένα στη Ζώνη Α, τη Ζώνη Α1, τη Ζώνη Β, και την Ζώνη Περιβαλλοντικού Ελέγχου, στην οποία, βάσει της παρ. 3 του άρθρου 2 της ως άνω Κ.Υ.Α., εντάσσεται η «*χερσαία και θαλάσσια περιοχή εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφιστάμενων του 1923 και κάτω των 2000 κατοίκων που φαίνεται περικλειόμενη με την εξωτερική συνεχή κίτρινη γραμμή στο σχετικό πρωτότυπο διάγραμμα σε κλίμακα 1:200.000, που θεωρήθηκε από τον προϊστάμενο της Διεύθυνσης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την 11989/2008 πράξη του και που αντίτυπό του σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με την παρούσα*», ήτοι και το υπό κρίση Φ/Π.

Σύμφωνα δε με το άρθρο 3, «*Χρήσεις, δραστηριότητες, μέτρα, όροι και περιορισμοί προστασίας και διαχείρισης*», παρ. IV, «*Ζώνη Περιβαλλοντικού Ελέγχου*», της ως άνω Κ.Υ.Α.:

¹⁹ Βλ. άρθρο 2 παρ. 1. της υπ' αριθ. πρωτ. 11989 από 14.3.2008 Κ.Υ.Α.

«1. Εντός της ζώνης Περιβαλλοντικού Ελέγχου επιτρέπονται όλα τα έργα και δραστηριότητες, πλην των αναφερομένων στις επόμενες παραγράφους 2 και 3, εφόσον δεν υπάρχουν άλλες απαγορευτικές διατάξεις, μετά από γνώμη του Φορέα Διαχείρισης.»

Βάσει των ανωτέρω, και οι δύο υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. χρησιμοποιώντας την κοινή διασύνδεση μέσα από τη ΖΕΠ καθίστανται αδύνατο να εγκριθούν εάν δεν γνωμοδοτήσει προηγουμένως ο Φορέας Διαχείρισης του «Εθνικού Πάρκου υγροτόπων Αμβρακικού».

ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΛΟΓΟΥΣ ΑΙΤΟΥΜΑΣΤΕ

1. Το Περιφερειακό Συμβούλιο Ηπείρου ή/και Επιτροπή Περιβάλλοντός του όπως ενημερωθεί και υιοθετήσει την νομική και επιστημονική τεκμηρίωση του παρόντος και προβεί με τη σειρά του σε έκδοση αντίστοιχα τεκμηριωμένης αρνητικής απόφασης, και όπως δεσμευτεί να υπερασπιστεί δικαστικά αυτήν, ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, σε περίπτωση θετικής Α.Ε.Π.Ο. εντός προθεσμίας τριάντα ημερών, όπως ορίζει ο νόμος .

2. Οι αρμόδιες υπηρεσίες του πίνακα αποδεκτών όπως ενημερωθούν και υιοθετήσουν την νομική και επιστημονική τεκμηρίωση του παρόντος και όπως προβούν σε έκδοση αρνητικής στοιχειοθετημένης γνωμοδότησης βάσει του αντικειμένου τους (Δ9).

3. Το αρμόδιο Τμήμα Περιβάλλοντος προβεί με τη σειρά του σε έκδοση αντίστοιχα τεκμηριωμένης γνωμοδότησης (Δ10).

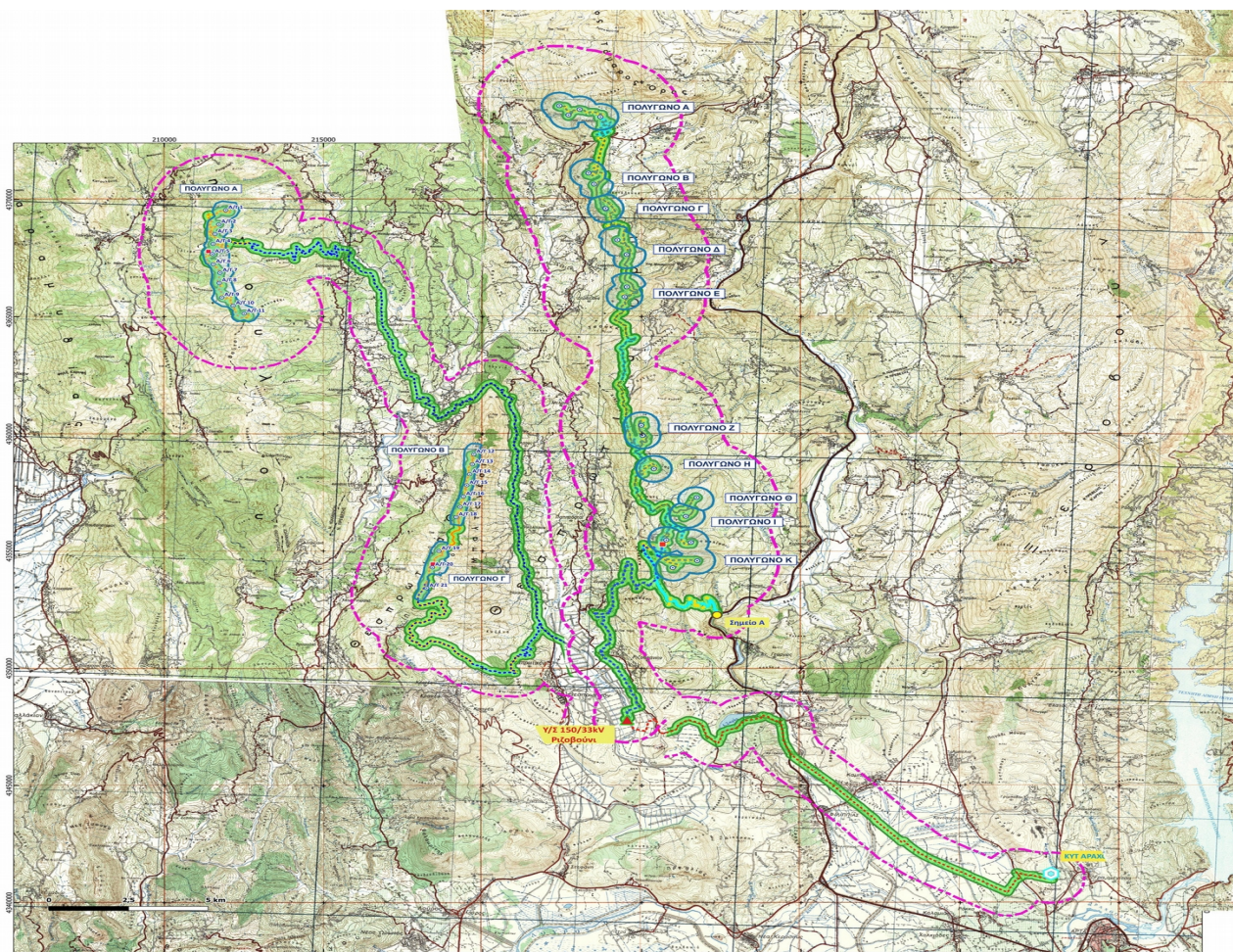
4. Η Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΔΙ.Π.Α.) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας να υιοθετήσει τις παρούσες Απόψεις μας²⁰ και να τις διαβιβάσει στον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

5. Ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας να αρνηθεί την έγκριση της υπό διαβούλευση Μ.Π.Ε. λόγω των προαναφερθεισών νομικών και ουσιαστικών πλημμελειών της.

---

²⁰ Αφού εξετάσει τη βασιμότητά τους, η οποία εξάλλου αποδεικνύεται παραχρήμα, παρόλα αυτά είμαστε στη διάθεσή σας για όποια αναγκαία διευκρίνιση.

Παράρτημα 1. Ειδικές Οικολογικές Αξιολογήσεις (ΕΟΑ)

Εικόνα 1: Οι συνδυασμένοι χάρτες της GAIACOMM συνολικών επιπτώσεων των δύο ΑΣΠΗΕ

ΣΥΝΟΨΗ

Τα εν λόγω έργα δεν πρέπει να αδειοδοτηθούν, καθώς, από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της ορνιθοπανίδας και την εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου σε αυτή, **δεν προκύπτει βεβαιότητα ότι δεν θα παραβλεφθεί η κατάσταση των πληθυσμών των προστατευτέων της στοιχείων της περιοχής NATURA (ΖΕΠ) GR2120008, στη βάση των Στόχων Διατήρησής της, και κατά συνέπεια η ακεραιότητά της.** Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τον Νόμο 4014/2011, Άρθρο 9, Παράγραφος 2 , που ορίζει ότι «η αρμόδια αρχή συμφωνεί για το οικείο έργο ή δραστηριότητα μόνο αφού βεβαιωθεί ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής», η αδειοδοτούσα αρχή πρέπει να απορρίψει το έργο. Παράλληλα, η ενδεχόμενη υλοποίηση του έργου έρχεται σε αντίθεση με τους στόχους που θέτει η Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/68086/2149 «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα πτηματοφάγα είδη ορνιθοπανίδας Γυπαετό (*Gypaetus barbatus*), Όρνιο (*Gyps fulvus*) και Μαυρόγυπα (*Aegypius monachus*) στην Ελλάδα» και αναμένεται να αποτελέσει παράγοντα ανάσχεσης στην επίτευξή τους. Πιο συγκεκριμένα:

1. Μελετώντας την ΕΟΑ αφορά τον ΑΣΠΗΕ «ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ –ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) – ΚΑΚΟΥΡΙ», φορέας του οποίου εμφανίζεται η εταιρεία GAIACOMM ΑΙΟΛΙΚΗ ΚΑΚΟΥΡΙ. Ταυτόχρονα, ακριβώς την ίδια περίοδο, παρατηρούμε βρίσκεται σε διαβούλευση και η ΜΠΕ/ΕΟΑ του έργου «ΚΑΜΠΟΣ - ΑΓΚΑΘΙΕΣ - ΚΛΕΦΤΟΓΟΥΡΟΣ - ΚΟΥΡΥΦΗ ΜΠΟΓΔΑΝΗ - ΜΥΤΕΡΑ -ΖΑΡΚΟΡΡΑΧΗ - ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΑΛΟΓΟΜΑΝΔΡΑ - ΤΣΟΥΚΚΑ ΜΕΛΙΣΣΙ – ΣΠΗΛΙΑ», το οποίο εκτείνεται σε γειτονικές ορεινές θέσεις και φορέας των οποίων είναι η εταιρεία GAIACOMM ΑΙΟΛΙΚΗ ΖΑΡΚΟΡΑΧΗ. Από τα στοιχεία που

υπάρχουν διαθέσιμα στο ΗΠΜ και στο ΓΕΜΗ, οι δύο εταιρείες είναι κοινών συμφερόντων (ίδια διοίκηση, ίδια έδρα) και δεν εμφανίζεται οποιοσδήποτε ουσιώδης λόγος τα δύο έργα να παρουσιάζονται ως «ανεξάρτητα» έργα. Σημειώνεται, επιπρόσθετα, ότι και τα δύο έργα πρόκειται να συνδεθούν στον ίδιο νέο υποσταθμό ΡΙΖΟΒΟΥΝΙ, καθώς και ότι η πλησιέστερη απόσταση των ανεμογεννητριών των δύο επιμέρους ΑΣΠΗΕ (στις θέσεις ΚΑΚΟΥΡΙ και ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ) του έργου μεταξύ τους (9,4 χλμ.) είναι διπλάσια από την απόσταση των α/γ στη θέση ΚΑΚΟΥΡΙ με τις α/γ του έτερου έργου στη θέση ΖΑΡΚΟΡΑΧΗ. Κατά συνέπεια, η κατάτμηση του συνολικού έργου της εταιρείας GEOCOMM στην ευρύτερη περιοχή είναι τεχνητή και προσχηματική και εκτιμούμε ότι έχει γίνει προκειμένου να μη γίνει η αξιολόγησή των επιπτώσεων στο σύνολο των 41 ανεμογεννητριών (συνολική ισχύς 249,6 MW), οι οποίες εκ των πραγμάτων θα εμφανίζοντουσαν πολύ πιο έντονες από ό,τι «σπασμένες» σε δύο υποέργα. Η κατάτμηση αυτή, συνεπώς, αποτελεί παράτυπη μεθόδευση που έχει κριθεί επανειλημμένα ως μη αποδεκτή από τη Διοίκηση, αλλά και από το Συμβούλιο της Επικρατείας.

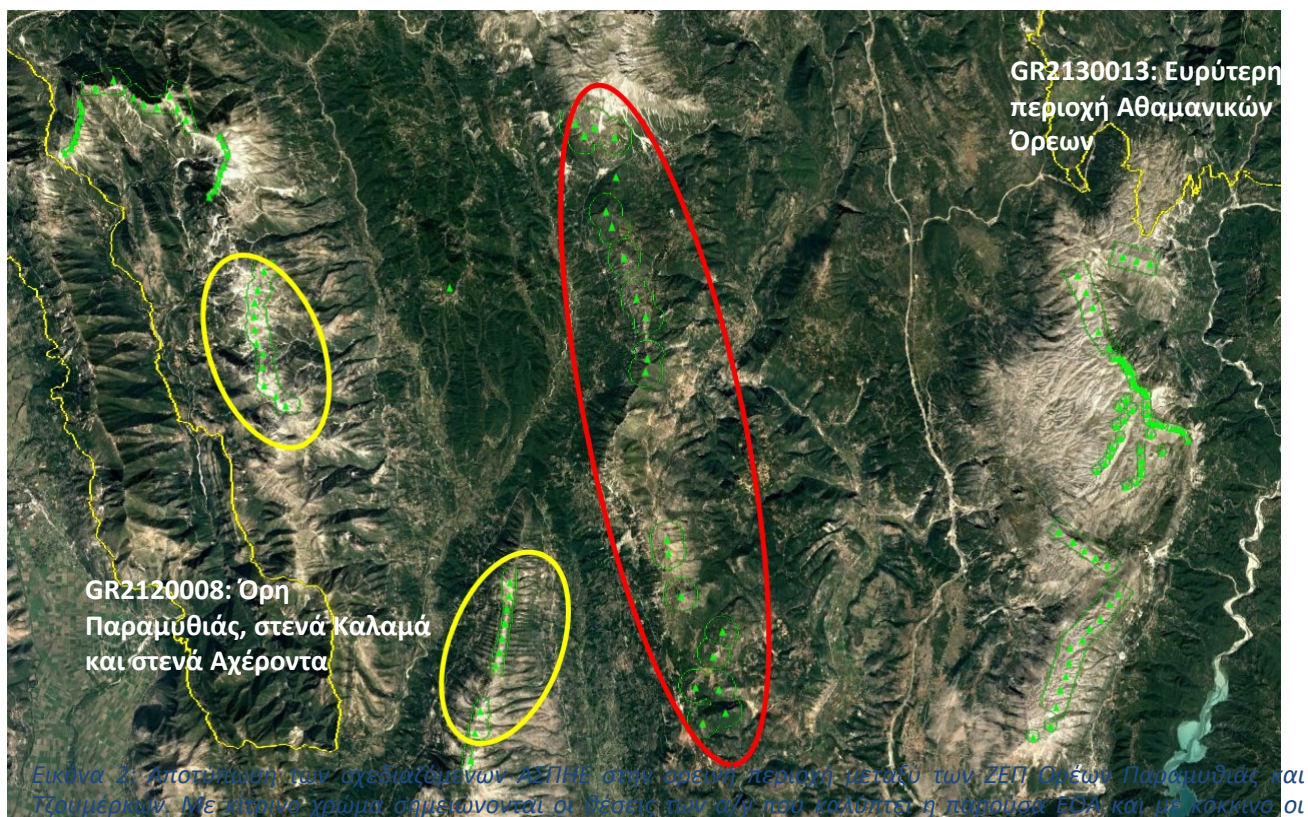
2. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ΕΟΑ, τουλάχιστον δύο είδη αρπακτικών (Φιδαετός, Σφηκιάρης) εμφάνισαν αξιοσημείωτη παρουσία στην περιοχή εγκατάστασης, ενώ υπήρξαν και διελεύσεις Όρνιων από την περιοχή (σημειώνεται ότι η θέση εγκατάστασης είναι άμεσα γειτνιάζουσα με την ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς», στην οποία υπήρχε ενεργή αποικία Όρνιων μέχρι περίπου το 2015 και πως το είδος βρίσκεται σε διαδικασία πληθυσμιακής ανάκαμψης, χάρη και στο θεσμοθετημένο με Υπουργική Απόφαση¹ «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τρία είδη πτωματοφάγων πτηνών»). Λόγω ακριβώς της μικρής απόστασης της θέσης εγκατάστασης με τη ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς», μπορεί να θεωρηθεί σχεδόν βέβαιο πως η συχνή παρουσία των τριών ειδών στη θέση εγκατάστασης σχετίζεται με τους πληθυσμούς της ΖΕΠ για αυτά τα είδη και επομένως με τους Στόχους Διατήρησης (ΣΔ) που έχουν τεθεί για αυτά με την Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/50146/1786² Συγκεκριμένα, για τον Φιδαετό έχει οριστεί ως ΣΔ η Διατήρηση 5 ζευγαριών, για τον Σφηκιάρη, η Διατήρηση 6 ζευγαριών και για το Όρνιο, η Επίτευξη παρουσίας 7 ζευγαριών. Είναι απολύτως σαφές πως **οι ΣΔ και για τα τρία είδη τίθενται σε κίνδυνο από την υλοποίηση του έργου**, καθώς η συχνή παρουσία των δύο πρώτων ειδών συνεπάγεται αυξημένο κίνδυνο πρόσκρουσης για αυτά, ενώ ειδικότερα για το Όρνιο, η οποιαδήποτε διαδικασία αποκατάστασης του τοπικού πληθυσμού σε συνδυασμό με την καταλληλότητα των θέσεων εγκατάστασης ως ενδιαίτημα τροφοληψίας του είδους (επομένως η περιστασιακή σήμερα παρουσία του είδους αναμένεται να γίνει συστηματική, όταν και εφόσον ενεργοποιηθεί και πάλι η αποικία), συνεπάγεται πως οι αναμενόμενες επιπτώσεις στο είδος από τη λειτουργία των α/γ θα ανασχέσουν ή/και θα κάνουν αδύνατη την επίτευξη του ΣΔ για το είδος στη ΖΕΠ GR2120008.

1 <https://edozoume.gr/wp-content/uploads/2022/09/LIFE-IP-4-NATURA-Del.A.1.6.2-Action-Plan-Vultures-OGG.pdf>

2 http://www.et.gr/idocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEBsTMNhcHi6HdtvSoCrlrL8obvBd5I1pcLuFUDqazH cNeJInJ48_97uHrMts-zFzeyCiBSQOpYnTy36MacmUFCx2ppFvBej56Mmc8Qdb8ZfRjQZnsIAdk8Lv_e6czmhEembNmZCMxL MtYUzk6EzoFozv0NlaFdtWJQicMYpakZLerrXEY75XTyo

3 Όσον αφορά τις σωρευτικές επιπτώσεις, οι ΕΟΑ καταλήγουν πως αυτές θα είναι μέτριας/χαμηλής σημαντικότητας για τα τρία παραπάνω είδη και υποστηρίζει πως «*Συνολικά, η πυκνότητα των αδειοδοτημένων ή με αίτημα για περιβαλλοντική αδειοδότηση ΑΣΠΗΕ στην περιοχή μελέτης είναι χαμηλή*», προφανώς λαμβάνοντας υπόψη όλη την ευρύτερη έκταση γύρω από τα υπό μελέτη έργα. Στην πραγματικότητα, **ωστόσο, οι σχεδιαζόμενοι ΑΣΠΗΕ (υπό αδειοδότηση και με άδεια παραγωγής) καταλαμβάνουν ΟΛΕΣ τις διαθέσιμες κορυφές μεταξύ των ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς» και «Αθαμανικά Όρη (Τζουμέρκα)»** (εικόνα 1), δηλαδή τα πλέον κατάλληλα ενδιαίτημα για τα αρπακτικά πτηνά και ειδικότερα για τα Όρνια. Κατά συνέπεια, η πυκνότητα των σχεδιαζόμενων ΑΣΠΗΕ εντός των πλέον κατάλληλων ενδιαιτημάτων τροφοληψίας του Όρνιου (και άλλων αρπακτικών) είναι πολύ υψηλή εντός όλης αυτής της ευρύτερης περιοχής και αποτελεί τόσο αποτρεπτικό παράγοντα για επανεποίκηση του είδους, όσο και παράγοντα υψηλού κινδύνου για όσα Όρνια (και άλλα αρπακτικά) επιλέξουν να αναζητήσουν τροφή ή/και φώλιασμα στην περιοχή. Σημειώνεται ότι τα Τζουμέρκα αποτελούν ήδη κρίσιμο/κύριο τόπο τροφοληψίας των Όρνιων τη θερινή περίοδο (Μάιος – Οκτώβριος) και οι διαδρομές μεταξύ των 2 ΖΕΠ, ειδικότερα στο ευκαταίο ενδεχόμενο επαναποίκησης, αναμένεται να είναι συχνές και

τακτικές. Σε αυτή τη συσσώρευση α/γ, το έργο που καλύπτεται από την παρούσα ΕΟΑ -και κυρίως αθροιστικά οι α/γ των έργων της GAIACOMM στην περιοχή- έχουν πολύ σημαντικό μερίδιο συμμετοχής, κατά συνέπεια η εκτίμηση των σωρευτικών επιπτώσεων στις ΕΟΑ είναι ανακριβείς και υποβαθμισμένες.

Εικόνα 2: Αποτύπωση των σχεδιαζόμενων ΑΣΠΗΕ στην ορεινή περιοχή μεταξύ των ΖΕΠ Ορέων Παραμυθιάς και Τζουμέρκων. Με κίτρινα χρώμα σημειώνονται οι θέσεις των α/γ που καλύπτει η παρούσα ΕΟΑ, και με κόκκινα οι θέσεις των α/γ του έτερου έργου της ίδιας εταιρείας στην περιοχή. Καθίσταται σαφές πως σωρευτικά καταλαμβάνονται από ΑΣΠΗΕ όλα τα κατάλληλα διαθέσιμα ενδιαιτήματα της περιοχής για τα Όρνια και τα μεγάλα αρπακτικά.

Τέλος, στις ΕΟΑ προτείνεται «Να εγκατασταθεί σύστημα αποτροπής πρόσκρουσεων για τον ΑΣΠΗΕ σε όλες Α/Γ. Το σύστημα θα περιλαμβάνει οπτική αναγνώριση πτήσεων (ανίχνευση) σε πραγματικό χρόνο, ενεργοποίηση μέσω προειδοποίησης/αποτροπής (ηχητικών) και αυτόματη ρύθμιση λειτουργίας Α/Γ (με περιοδική επιβράδυνση των ροτόρων ή και παύση) όταν αυτό απαιτείται, και θα καλύπτει σε κάθε περίπτωση το Φιδαιτό και το Όρνιο». Έχει επανειλημμένα επισημανθεί και τεκμηριωθεί πως η χρήση των παραπάνω μέσων σε περιπτώσεις όπως η συγκεκριμένη ούτε ενδείκνυται, ούτε εμφανίζει την προεξοφλούμενη αποτελεσματικότητα, καθώς:

Τα συστήματα αποτροπής πρόσκρουσης καθίστανται **συχνά αναποτελεσματικά σε ορεινές περιοχές**, όπως η συγκεκριμένη (υψόμετρο εγκατάστασης α/γ: 1000-1300 m), λόγω της **συχνής εμφάνισης χαμηλής νέφωσης και ομίχλης**, περιπτώσεις στις οποίες δεν μπορούν να λειτουργήσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο θάνατος τεσσάρων Ροδοπελεκάνων σε δύο περιστατικά (2020, 2022) από πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες στο όρος Βαρνούντα της Φλώρινας, σε ΑΣΠΗΕ που διαθέτει σύστημα αποτροπής εγκατεστημένο σε υψόμετρο 2000 μέτρα. Σημειώνεται, επίσης, ότι το συγκεκριμένο σύστημα βρέθηκε για πολύ μεγάλο διάστημα εκτός λειτουργίας (περισσότερα από 5 έτη), με την εταιρεία να δηλώνει ότι η λειτουργία και συντήρησή του στις αντίξοες καιρικές συνθήκες του ορεινού χώρου είναι εξαιρετικά δύσκολη.

Ο Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ) έχει υποστηρίξει πως «τα αυτοματοποιημένα συστήματα αποτροπής πρόσκρουσης είναι αναποτελεσματικά σε περιοχές όπου τα πουλιά διέρχονται με μεγάλη συχνότητα»³:

όπως αναφέρεται και στην ΕΟΑ, στην περιοχή εγκατάστασης παρατηρείται πραγματικά υψηλή συχνότητα πτήσεων Φιδαιτών και Σφηκιάρηδων κατά την εαρινή –θερινή περίοδο, ενώ αύξηση των πτήσεων των Όρνιων θα συμβεί και στο πολύ πιθανό ενδεχόμενο επαναποίκησης των Ορέων Παραμυθιάς από το είδος στο προσεχές μέλλον.

Σε πρόσφατες αρνητικές γνωμοδότησεις της Διεύθυνσης Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας (ΔΔΦΠΒ) του ΥΠΕΝ για έργα ΑΣΠΗΕ στα Ακαρνανικά Όρη (ΑΣΠΗΕ «ΚΑΛΟ ΟΡΟΣ», «ΜΠΟΥΜΙΣΤΟΣ») επισημαίνεται πως η χρήση μέτρων μετριασμού (σύστημα απώθησης πουλιών) προκαλούν εκτοπισμό των Όρνιων (και προφανώς και των άλλων αρπακτικών) από τα κύρια ενδιαυτήματά τους – ανάλογο σκεπτικό υιοθετήθηκε και στην αρνητική γνωμοδότηση της ΔΔΦΠΒ για τους ΑΣΠΗΕ «ΓΡΑΜΜΕΝΗ-ΤΟΥΡΛΑ-ΚΑΡΝΟΠΙ» και «ΜΙΧΟΣ-ΒΟΙΔΟΛΙΒΑΔΟ-ΑΠΕΛΙΝΑ» στα Άγραφα. Οι επιπτώσεις, επομένως, σε αυτά τα είδη δεν περιορίζονται μόνο στην πιθανή πρόσκρουση, αλλά και στον εκτοπισμό από κατάλληλα για αυτά ενδιαυτήματα. Ο εκτοπισμός αυτός, ειδικά με τη σωρευτική θεώρηση από το σύνολο των έργων στην περιοχή (βλ. παραπάνω) αναμένεται να επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς των ειδών και φυσικά στην επίτευξη των Στόχων Διατήρησης της γειτονικής ΖΕΠ.

[3 https://necca.gov.gr/nea-anakoinoseis-deltia-typou/synagermos-simane-to-apogevma-tou-savvatu-stis-21-maiou-otan-diapistothike-oti-enas-mavrogypas-prosekrouse-se-anemogennitria-aiolikou-stathmou-pou-vrisketai-voreia-tou-oikismou-nea-santa-sto-nomo-rod/](https://necca.gov.gr/nea-anakoinoseis-deltia-typou/synagermos-simane-to-apogevma-tou-savvatu-stis-21-maiou-otan-diapistothike-oti-enas-mavrogypas-prosekrouse-se-anemogennitria-aiolikou-stathmou-pou-vrisketai-voreia-tou-oikismou-nea-santa-sto-nomo-rod/)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ

Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης (ΕΟΑ) της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου «Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΣΠΗΕ) ισχύος 117,6MW στη θέση «ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ – ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) - ΚΑΚΟΥΡΙ» και τα συνοδά υποστηρικτικά του έργα (Περιφέρεια Ηπείρου, Περ. Ενότητες Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Πρέβεζας και Άρτας, Δήμοι Σουλίου, Δωδώνης, Πρέβεζας, Ζηρού και Αρταίων).» (ΠΕΤ: 2208821013).

Το υπό μελέτη έργο αποτελείται από 21 α/γ τύπου Siemens-Gamesa SG-170 της εταιρείας SIEMENS - GAMESA, ονομαστικής ισχύος 5,6 MW, με ύψος πλήμνης 115 m και διάμετρο ρότορα 170 m. Όσον αφορά τις εργασίες οδοποιίας, θα απαιτηθεί βελτίωση υφιστάμενης οδοποιίας μήκους 15.550 m. και διάνοιξη νέας οδοποιίας μήκους 22.914 m. (εκ των οποίων 22.220 m αφορούν σε διάνοιξη νέων οδών και 694 m. σε κατασκευή ραμπών σε θέσεις που παρουσιάζουν μικρές ακτίνες καμπυλότητας). Επίσης το έργο περιλαμβάνει την εγκατάσταση δύο Οικίσκων Ελέγχου, με εμβαδό περίπου 45 τ.μ. έκαστος. Περαιτέρω, για την όδευση του εξωτερικού δικτύου Διασύνδεσης Μέσης Τάσης 33kV θα διανοιχθεί υπόγειο κανάλι που θα είναι περίπου 61,3km. Πρόκειται να δημιουργηθούν είκοσι μία (21) πλατείες εγκατάστασης ανεμογεννητριών, μία ανά Α/Γ, με εμβαδό από 4.059 έως 5.525 m. Πρόκειται λοιπόν για ένα τεράστιο έργο που θα προκαλέσει ανεπανόρθωτη βλάβη στα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος συμπεριλαμβανομένων των προστατευτέων στοιχείων της γειτονικής περιοχής NATURA 2000-ΖΕΠ με κωδικό GR2120008 «Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα».

Σημειώνεται επίσης ότι η ανωτέρω περιοχή NATURA 2000-ΖΕΠ με κωδικό GR2120008 είναι μια περιοχή που σύμφωνα με το ΤΕΔ φιλοξενεί εξαιρετικά σπάνια είδη πτηνών, όπως ο Χρυσαιτός (Aquila chrysaetos), ο Φιδαιτός (Circus gallicus), η Γερακίνα (Buteo buteo), Καλαμόκιρκος (Circus aeruginosus), ο Χειμωνόκιρκος (Circus cyaneus), το Όρνιο (Gyps fulvus), ο Πετρίτης (Falco Pelegrinus), το Κιρκινέζι (Falco naumanni), το Νανογέρακο (Falco columbarius), η Δεντροσταρήθρα (Lullula arborea), το βραχοκιρκινέζο (Falco tinnunculus), ο μαύρος πελαργός (Cinonia nigra) κ.α. (σελ. 148-150 ΜΠΕ).

I. Δυσμενείς επιπτώσεις επί της Οрниθοπανίδας – Υποεκτίμηση των επιπτώσεων

Στην προστατευόμενη περιοχή Natura 2000-ZEP με κωδικό GR2120008, πλησίον της οποίας χωροθετείται το έργο συναντώνται είδη που είναι ευαίσθητα στις επιπτώσεις των ΑΣΠΗΕ (σχετικά με τα είδη που συναντώνται βλ. ΤΕΔ σελ. 148-150 ΜΠΕ). Επίσης, «τα είδη χαρακτηρισμού της ΖΕΠ GR2120008 (με βάση και την ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012), είναι τα: Χρυσαιτός *Aquila chrysaetos*, Όρνιο *Gyps fulvus*, Σπιζαιτός *Hieraetus fasciatus*, Ασπροπάρης *Neophron percnopterus*.» (σελ. 17 ΕΟΑ). Για την ανωτέρω ΖΕΠ με κωδικό GR2120008 η παραγωγή αιολικής ενέργειας συνιστά υψηλή πίεση/απειλή. Επιπροσθέτως, σε απόσταση 22,8 χλμ. από την περιοχή του έργου εντοπίζεται η Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) GR2130013 «Ευρύτερη περιοχή Αθαμανικών ορέων», με συνολική έκταση 65236,53ha. Η περιοχή είναι σημαντική για τα μεγάλα αρπακτικά πτηνά, κυρίως τον Χρυσαιτό και το Όρνιο. Τα είδη χαρακτηρισμού της ΖΕΠ GR2130013 (με βάση και την ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012), είναι τα: Χρυσαιτός *Aquila chrysaetos*, Φιδαιτός *Circaetus gallicus*, Πετρίτης *Falco peregrinus*, Δρυομυγοχάφτης *Ficedula semitorquata*, Όρνιο *Gyps fulvus* (σελ. 20 ΕΟΑ). Για την ανωτέρω ΖΕΠ με κωδικό GR2130013 η παραγωγή αιολικής ενέργειας συνιστά υψηλή πίεση τόσο εντός όσο και εκτός της περιοχής Natura 2000 (σελ. 23 ΕΟΑ).

Το έργο πρόκειται να έχει σημαντικά αρνητικές επιπτώσεις σε ορισμένα είδη ορνιθοπανίδας, συμπεριλαμβανομένων των αρπακτικών και πτωματοφάγων (π.χ. χρυσαιτός, φιδαιτός, πετρίτης, όρνιο) καθώς και σε άλλα είδη που συναντώνται στην περιοχή, όπως τα ακόλουθα: i) γερακίνα (*Buteo buteo*), ii) Χειμωνόκιρκος (*Circus cyaneus*), iii) Δεντροσταρήθρα (*Lullula arborea*). Για τα συγκεκριμένα είδη, λόγω του κινδύνου πρόσκρουσης καθώς και της παρεμπόδισης πτήσης είναι αρκετά πιθανό το έργο να έχει μία αξιόλογη επίδραση με αρνητικό αποτέλεσμα όπως π.χ. τη βαθμιαία μείωση του πλήθους των ειδών αυτών στην περιοχή, όπως το ίδιο συμβαίνει και με τα αρπακτικά και τα πτωματοφάγα πτηνά. Στην περιοχή του έργου συναντώνται, μεταξύ άλλων και τα κάτωθι πολύ σημαντικά είδη, τα οποία καταγράφηκαν μάλιστα κατά τις εργασίες πεδίου (βλ. σελ. 51 της ΕΟΑ, όπου αναφέρονται τα εξής: «Συνολικά, κατά τη διάρκεια των καταγραφών από σημεία θέας, καταγράφηκαν 18 είδη αρπακτικών και άλλων μεγάλωσμων ειδών. Τα Όρνιο, Ξεφτέρι, Γερακίνα, Χρυσαιτός, Βραχοκιρκίνεζο, Πετρίτης έχουν μόνιμη παρουσία στην ευρύτερη περιοχή. Τα είδη Φιδαιτός, Σφηκιάρης, Μαυροπελαργός, Γερακαετός, Κιρκινέζι και Δεντρογέρακο παρατηρούνται κυρίως ως αναπαραγόμενοι επισκέπτες. Επίσης, ως περαστικό κατά την μετανάστευση ή το χειμώνα παρατηρήθηκαν ο Καλαμόκιρκος, ο Τσίφτης, ο Χειμωνόκιρκος, ο Λιβαδόκιρκος, ο Ψαραετός και το Νανογέρακο. Παρατηρούνταν 34-51 είδη τους μήνες της άνοιξης, 28-50 το καλοκαίρι, 39-48 το φθινόπωρο, και 39 το χειμώνα. .... Με βάση τις γραμμικές διατομές (*line transects*) που έχουν διενεργηθεί εντός και πλησίον του πολυγώνου ανάπτυξης, εκτιμάται ότι εκεί φωλιάζουν ή τρέφονται 26 στρουθιόμορφα ή άλλα είδη με σημαντικότερα αυτών τον Μεσαίο δρυοκολάπτη, τη Δεντροσταρήθρα, τον Αετομάχο, το Βλαχοτσίχλονο και την Οχροκελάδα (όλα είδη του Παραρτήματος I της οδηγίας 2009/147/ΕΕ).». Αρχικά, πέραν των όσων αναλύονται στην συνέχεια, υπογραμμίζεται ότι η εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ είτε μεμονωμένα είτε σωρευτικά εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την ορνιθοπανίδα εν γένει (βλ. σελ. 6275 της κατωτέρω πηγής: Peter Schippers, Ralph Buij, Alex Schotman, Jana Verboom, Henk van der Jeugd, Eelke Jongejans, “Mortality limits used in wind energy impact assessment underestimate impacts of wind farms on bird populations”, *Ecology and Evolution*, volume 10, Issue 13, 2020, όπου αναφέρεται το εξής: “Wind turbine collisions have proven to affect bird populations, with potentially important negative, cumulative effects from additional mortality caused by multiple wind farms (Bellebaum, Korner-Nievergelt, Durr, & Mammen, 2013; Drewitt & Langston, 2006, 2008)”.

Για ορισμένα εκ των ειδών, επί των οποίων το έργο θα έχει αρνητικότερες επιπτώσεις, λεκτέα τα εξής:

- **Φιδαιτός (*Circaetus gallicus*).** Απειλή για το συγκεκριμένο είδος αποτελεί, μεταξύ άλλων, η όχληση λόγω διάνοιξης δασικών δρόμων. Σημειώνεται επίσης ότι το συγκεκριμένο είδος (φιδαιτός) είναι εξαιρετικά ευαίσθητο στις προσκρούσεις με α/γ και αντιμετωπίζει υψηλό κίνδυνο πρόσκρουσης σε Α/Γ με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011). Επίσης, ο φιδαιτός είναι είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ (ενόχληση, φράγμα ανάσχεσης), ενώ υπάρχουν στοιχεία ή ενδείξεις υψηλής πιθανότητας επιπτώσεων προσκρούσεων. Περαιτέρω, 72 περιστατικά αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022) (κυρίως στην Ισπανία), ενώ απειλές για το είδος αποτελούν η μείωση

πληθυσμών θηραμάτων του είδους (τα σημαντικότερα θηράματα για το είδος είναι τα φίδια και οι σαύρες και υπάρχουν ποιοτικές ενδείξεις ότι πολλά ερπετά έχουν μειωθεί κυρίως λόγω αλλαγών χρήσης γης), οι υποδομές ενέργειας (Α/Γ, καλώδια μεταφοράς), η λαθροθηρία, τα έργα οδοποιίας και η καταστροφή μικρών υγροτόπων. Επιπροσθέτως, αποτελεί κοινή παραδοχή ότι οι ανεμογεννήτριες αποτελούν αιτία θανάτου για αρπακτικά είδη, όπως ο φιδαιτός (Circus gallicus) και ο πετρίτης (Falco peregrinus), κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε αποσταθεροποίηση του πληθυσμού τους (BirdLife International, “Wind turbines can cause significant deaths in bird species”, 2013, <http://www.birdlife.org>).

Μάλιστα, εν προκειμένω, όχι μόνο θα δημιουργηθεί αυξημένος κίνδυνος πρόσκρουσης και φράγμα ανάσχεσης για τον φιδαιτό, λαμβανομένου υπόψη και των λοιπών έργων ΑΣΠΗΕ και ιδίως του ΑΣΠΗΕ στη θέση ΒΡΙΖΕΣ με 8 α/γ που τοποθετείται πλησίον (μόλις σε απόσταση περίπου 3 χλμ, μια απόσταση που είναι σαφώς μικρή, ιδίως για τα αρπακτικά είδη που διανύουν μεγάλες αποστάσεις για τις ανάγκες της τροφοληψίας τους). Επίσης, για τον φιδαιτό, η υλοποίηση του έργου θα επιφέρει όχληση λόγω των συνοδών έργων (διάνοιξη νέας οδοποιίας), η οποία αποτελεί σημαντική απειλή για το είδος, παράμετρος που δεν αξιολογείται στην ΕΟΑ. Επίσης, είναι δεδομένο ότι η διάνοιξη νέας οδοποιίας και ιδίως στην θέση που χωροθετείται ο ΑΣΠΗΕ θα καταστήσει εφικτή την πρόσβαση σε θέσεις-τοποθεσίες που μέχρι πρότινος ήταν μη προσβάσιμες (ιδίως στην μεριά των Θεσπρωτικών Ορέων) και θα διευκολύνει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων π.χ. κυνήγι, που αποτελούν πιέσεις για το περιβάλλον και σαφώς για ορισμένα είδη ορνιθοπανίδας, όπως π.χ. τον φιδαιτό, την πετροπέρδικα κ.α., κάτι που παραβλέπεται στην ΕΟΑ. Επίσης, η διάνοιξη της οδοποιίας θα οδηγήσει σε άμεση απώλεια και κατακερματισμό του ενδιαιτήματος τροφοληψίας για τον φιδαιτό, ο οποίος δραστηριοποιείται πολύ έντονα στην περιοχή, καθώς σύμφωνα με τον μελετητή της ΕΟΑ, «η περιοχή χωροθέτησης των Α/Γ αποτελεί ενδιαίτημα τροφοληψίας για τουλάχιστον 5 ζευγάρια εκτός ΖΕΠ (ενώ πιθανόν διέρχονται και άτομα για τροφοληψία, προερχόμενα από τη ΖΕΠ)» (βλ. σελ. 77 ΕΟΑ).

Επίσης, στην σελ. 64 της ΕΟΑ παρατίθενται τα εξής σημαντικά ευρήματα κατά τις εργασίες πεδίου: «Κατά τις καταγραφές πεδίου, το είδος καταγράφηκε με μεγάλη συχνότητα. Συνολικά παρατηρήθηκαν, εντός της ΠΕΠ, 118 διελεύσεις Φιδαιτών (5,1 διελεύσεις ανά 10 ώρες καταγραφών) κατά το 63% των ημερών καταγραφής. Αξιόλογο ήταν το ποσοστό των διελεύσεων που διήλθαν από τη Ζώνη Α και σε χαμηλό ύψος (41%) με 2,68 διελεύσεις ανά 10 ώρες καταγραφών συνολικά. Η δραστηριότητα του είδους καταγράφηκε σε όλη την περιοχή χωροθέτησης των Α/Γ. Ένα ποσοστό των διελεύσεων πιθανόν να αφορά και άτομα διερχόμενα κατά τη μετανάστευση (κατά τον 9/2021). Από την έρευνα για κρίσιμα ενδιαιτήματα εντός της ΠΕΠ, εκτιμήθηκε ότι τουλάχιστον 5 ζευγάρια Φιδαιτών φωλιάζουν εντός της ΠΕΠ. Πρόκειται για επικράτειες που εντοπίζονται εκτός των ορίων της ΖΕΠ, ενώ με βάση την οικολογία του είδους, είναι πιθανόν στις κορυφογραμμές του έργου να προσεγγίζουν και άλλα άτομα για τροφοληψία (προερχόμενα από τη ΖΕΠ). Οι 3 περιοχές φωλιάσματος καταγράφηκαν στο βόρειο κομμάτι του υπό μελέτη έργου στις ανατολικές πλαγιές στα όρη Σουλίου. Η βορειότερη εντοπίζεται σε έκταση σε απόσταση ~1.7-2.5km από την πλησιέστερη Α/Γ, η μεσαία σε απόσταση 1.6-2.2km και η νοτιότερη σε απόσταση 1.2-1.6km. Στο νότιο τμήμα του υπό μελέτη έργου εντοπίστηκαν 2 θέσεις φωλεασμού του είδους βόρεια και νοτιοδυτικά των Α/Γ. Η μία θέση εντοπίζεται σε έκταση σε απόσταση ~1-2km από την πλησιέστερη Α/Γ και η δεύτερη σε απόσταση 1.4-1.8km. Οι ανοιχτές εκτάσεις στις κορυφογραμμές χωροθέτησης του έργου ήταν οι περιοχές που το είδος αναζητούσε τη λεία του.». Αναρωτιέται λοιπόν κανείς πώς λαμβανομένων όλων των ανωτέρω (πολύ έντονη δραστηριότητα του είδους, πτήσεις εντός της ζώνης Α, θέσεις φωλιάσματος πολύ κοντά στις α/γ κ.α.) οι επιπτώσεις του ΑΣΠΗΕ επί του συγκεκριμένου είδους δύναται να κριθούν ως χαμηλές/μέτριες, όπως τις εκτιμά ο μελετητής της ΕΟΑ. Επίσης, σωρευτικά-συνεργιστικά, ιδίως λαμβανομένου υπόψη και του πολύ μεγάλου έργου ισχύος 123 MW που χωροθετείται σε απόσταση περίπου 5 χλμ από το υπό εξέταση έργο είναι σίγουρο ότι θα επέλθει καταστροφή σημαντικού μέρους των κρίσιμων ενδιαιτημάτων και των κορυφογραμμών της περιοχής, στις οποίες το συγκεκριμένο είδος αναζητεί τη λεία του. Επίσης, για το συγκεκριμένο είδος έχει τεθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/24776/985 «Καθορισμός στόχων διατήρησης φυσικών τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι και ειδών του Παραρτήματος ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Τόπους Κοινοτικής Σημασίας του εθνικού οικολογικού δικτύου NATURA

2000.» (βλ. σελ. 32653 του ΦΕΚ), ο εξής στόχος: η διατήρηση 5 ζευγαριών στην περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς, στενά Καλαμά και στενά Αχέροντα» (GR2120008). Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι με την υλοποίηση του έργου θα επέλθει άμεση απώλεια (καταστροφή) σημαντικής έκτασης εκ των κρισίμων ενδιαιτημάτων του είδους που είναι τα ανοιχτά λιβάδια, καθώς σημειώνεται ότι «*Η περιοχή εγκατάστασης και η ΠΕΠ, βρίσκεται στο βόρειο τμήμα στον ορεινό όγκο του Σουλίου και στο νότιο στα θεσπρωτικά όρη (Πελεκητόν). Οι Α/Γ της ορεινής περιοχής του Σουλίου πρόκειται να εγκατασταθούν σε υψομετρικό εύρος 1100-1350 μέτρων στην ζώνη όπου τα κύρια ενδιαιτήματα είναι τα ορεινά λιβάδια με πλώδη βλάστηση.*» (σελ. 11 ΕΟΑ), ενώ, όπως αναφέρεται στην ίδια σελ. της ΕΟΑ, «*Αντίστοιχα το τμήμα του ΑΣΠΗΕ στα Θεσπρωτικά όρη (Πελεκητόν - Μπαλτανέσι) χωροθετείται σε υψόμετρο 1000-1300 μέτρων περίπου, με προσανατολισμό Βορρά-Νότου και κυρίαρχα ενδιαιτήματα τις λιβαδικές εκτάσεις της ορεινής ζώνης.*».

- **Όρνιο (*Gyps fulvus*)**. Το συγκεκριμένο είδος καταγράφηκε κατά τις εργασίες πεδίου (βλ. σελ. 57 ΕΟΑ). Κατά τη διάρκεια των 5 συνολικά ημερών καταγραφών του είδους, καταγράφηκε 6 φορές να πετά εντός της επικίνδυνης ζώνης Α, ποσοστό 60% (σελ. 57 ΕΟΑ).

Το συγκεκριμένο είδος πετά σε χαμηλό ύψος πάνω από τις κορυφογραμμές, όπου επικρατούν ισχυρά ανοδικά ρεύματα αέρα, οπότε ενδέχεται να επηρεάζεται από τη λειτουργία αιολικών πάρκων ενώ αναφέρονται και καταγεγραμμένοι κίνδυνοι και επιπτώσεις από προσκρούσεις σε αιολικά πάρκα από τη διεθνή βιβλιογραφία (EC 2011), ενώ υψηλός αριθμός περιστατικών προσκρούσεων αναφέρεται και στη βάση δεδομένων του Duur 2022 (1953, σχεδόν όλα από την Ισπανία). Στην Ελλάδα από δημοσιευμένες έρευνες ή άλλα δημοσιεύματα (από βάσεις δεδομένων του WWF Ελλάς), αναφέρονται 7 σχετικά ευρήματα (στην περιοχή της Θράκης) (σελ. 58 ΕΟΑ). Επιπροσθέτως, ο θάνατος σε Αιολικούς Σταθμούς Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΣΠΗΕ) προέρχεται συνήθως μετά από πρόσκρουση των πουλιών με τις πτερωτές των ανεμογεννητριών. Το είδος που αποδεδειγμένα υποφέρει περισσότερο από την ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας είναι το αγελαίο Όρνιο. Έχει, επίσης, αποδειχθεί πως τα όρνια έχουν μειωμένη πρόσθια όραση και περισσότερο ανεπτυγμένη την περιφερειακή λόγω του τρόπου πτήσης και αναζήτησης τροφής, καθώς και των ηθολογικών τους εξελικτικών προσαρμογών, αναζητώντας τροφή κοιτώντας προς το έδαφος και πλευρικά ώστε να έχουν οπτική επαφή με γειτονικά άτομα, αλλά παρουσιάζουν «τυφλές» περιοχές στο οπτικό τους πεδίο με μειωμένη αντίληψη του πρόσθιου χώρου (Martin et al. 2012) (σελ. 30 του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τρία πτωματοφάγα είδη ορνιθοπανίδας (γύπες): Γυπαετό (*Gypaetus barbatus*), Όρνιο (*Gyps fulvus*), Μαυρόγυπα (*Aegypius monachus*), διαθέσιμο εδώ: <https://edozoume.gr/wp-content/uploads/2020/07/Vultures-Multispecies-AP.pdf>). Τα ευρήματα σχετικά με τις προσκρούσεις του είδους σε α/γ είναι αποκαλυπτικά. Στην Κρήτη, την περίοδο 2007-2009 βρέθηκαν σε ΑΣΠΗΕ με 17 ανεμογεννήτριες 4 νεκρά Όρνια (1-3 νεκρά άτομα/έτος, Ξηρουχάκης κ.ά. 2009) ενώ την περίοδο 2012-2014 στα Αστερούσια Όρη, σε 2 ΑΣΠΗΕ με 15 ανεμογεννήτριες συλλέχθηκαν 8 νεκρά Όρνια, εκ των οποίων τα 7 έφεραν συντριπτικά κατάγματα πτερύγων προφανώς λόγω πρόσκρουσης με τις πτερωτές ανεμογεννητριών. Παράλληλα, σε έναν ΑΣΠΗΕ στο όρος Αποπηγάδι, με μόνο 3 ανεμογεννήτριες, βρέθηκαν την περίοδο 2011-2016 τρία διαμελισμένα Όρνια και 1 νεκρός Χρυσαιτός κάτω από καλώδια μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος (σελ. 31-32 του ΕΣΔ).

Επίσης, όπως αναφέρεται στην σελ. 62 της ΕΟΑ, «*Από τις 10 συνολικά διελεύσεις στη ΠΕΠ, οι 6 καταγράφηκαν εντός της ζώνης Α και στο ύψος των Α/Γ. Τέσσερα άτομα (πιθανόν από την αποικία στα Όρη Βάλτου) παρέμειναν στην περιοχή για λίγες μέρες, όπου και τρέφονταν με νεκρό πρόβατο πλησίον των Α/Γ (στο ΒΔ τμήμα της ΠΕΠ) και κούρνιαζαν στην περιοχή πάνω από το Ζερβοχώρι σε απόσταση περίπου 5,5km από τις Α/Γ.*» Τα δε όσα αναφέρει στην σελ. 76 της ΕΟΑ ότι οι επιπτώσεις στο είδος από τις προσκρούσεις είναι χαμηλές λόγω του μικρού αριθμού καταγραφών δεν είναι ορθός, καθώς το είδος προστατεύεται αυστηρά και η απώλεια ακόμα και ενός ατόμου πρέπει να αποτραπεί, καθώς άπτερος στόχος είναι η αύξηση του αριθμού του γύπα σε πανελλαδικό επίπεδο. Μεταξύ δε των στόχων του Εθνικού Σχεδίου για τρία πτωματοφάγα είδη ορνιθοπανίδας (γύπες): Γυπαετό (*Gypaetus barbatus*), Όρνιο (*Gyps fulvus*), Μαυρόγυπα (*Aegypius monachus*) (<https://edozoume.gr/wp-content/uploads/2022/09/LIFE-IP-4-NATURA-Del.A.1.3.2-Action-Plan-Vultures.pdf>) συγκαταλέγεται και η εξάλειψη ή τουλάχιστον δραστική μείωση των επιπτώσεων

υποδομών ενέργειας στους γύπες (αποτίμηση της θνησιμότητας λόγω πρόσκρουσης με ηλεκτροφόρα καλώδια και ανεμογεννήτριες ή ηλεκτροπληξίας και εφαρμογή τεχνικών μετριασμού) καθώς και η βελτίωση της αναπαραγωγικής επιτυχίας και της βιωσιμότητας των γυπών (προστασία ενδιαιτήματος φωλιάσματος, μείωση λαθροθηρίας και όχλησης, έλεγχος ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις περιοχές αναπαραγωγής). Επίσης, κατά το ανωτέρω Εθνικό Σχέδιο Δράσης, «σύμφωνα με την υπάρχουσα εμπειρία αλλά και την ελληνική πραγματικότητα, το όραμα είναι η επίτευξη ενός Ευνοϊκού Καθεστώτος Διατήρησης για τα τρία είδη των γυπών (Γυπαετό, Μαυρόγυπα και Όρνιο) ώστε στην επόμενη αναθεώρηση του Κόκκινου Βιβλίου Απειλούμενων Σπονδυλοζώων στην Ελλάδα η κατάταξη τους να έχει βελτιωθεί και να υποχωρήσει από τις τωρινές θέσεις σε κατώτερες κατηγορίες κινδύνου (downgrading). Αυτό σημαίνει πως ο Γυπαετός και ο Μαυρόγυπας θα πρέπει να καταχωρηθούν ως «Τρωτά» ενώ το Όρνιο σε «Μειωμένου Ενδιαφέροντος». Ωστόσο, βραχυπρόθεσμα (δηλαδή μέσα στην επόμενη εξαετία), είναι πρακτικά αδύνατο η δραματική μεταβολή του εθνικού καθεστώτος διατήρησης των τριών αυτών ειδών (ή των ενδιαιτημάτων τους) σε τέτοια επίπεδα ώστε να βελτιωθεί η κατάταξή τους στον επόμενο ελληνικό Κόκκινο Κατάλογο.» (σελ. 55 του ΕΣΔ). Υποεκτιμώνται λοιπόν καταφανώς οι επιπτώσεις του έργου στο συγκεκριμένο είδος, ενώ η απόσταση των περίπου 5,5 χλμ. (αναφορικά με τη θέση κούρνιας) δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής, ώστε να συναχθεί με ασφάλεια το συμπέρασμα ότι δεν αποκλείεται να επέρχονται αρνητικές επιπτώσεις στο εν λόγω είδος (εκτόπιση λόγω όχλησης κ.α.), καθώς το πτηνό αναπτύσσει πιο έντονη δραστηριότητα στην περιοχή πλησίον της θέσης κούρνιας σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πρόκειται για είδος με ευρεία/μεγάλη επικράτεια.

Επίσης λόγω του έργου η έμμεση απώλεια ενδιαιτήματος τροφοληψίας των παραπάνω αρπακτικών αντιστοιχεί σε έκταση ~5,5km για τον υπό μελέτη ΑΣΠΗΕ, ή 6,9km συνεργιστικά λαμβάνοντας υπόψη και παρόμοια επίδραση από τον δεύτερο ΑΣΠΗΕ εντός της ΠΕΠ και αφορά κυρίως εκτάσεις ανοιχτών οικοσυστημάτων (λιβάδια, θαμνώνες) (βλ. σελ. 80 ΕΟΑ). Η απώλεια αυτής της έκτασης που αποτελεί το κύριο ενδιαίτημα τροφοληψίας για το όρνιο είναι σημαντική, ενώ, όπως αναφέρεται στο ΕΣΔ, «αλλαγές στις χρήσεις της αγροτικής γης που αποδίδονται σε βιομηχανικές, λατομικές, εξορυκτικές δραστηριότητες ή υποδομές ενέργειας (π.χ. υδροηλεκτρικά εργοστάσια, φωτοβολταϊκοί σταθμοί και ηλιοθερμικά εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, εκτόπιση από εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ) στερούν ζωτικό χώρο από όλα τα είδη γυπών (Mundy et al. 1992, Marinkovic & Orlandic 1994, Hartley et al. 1996, Yosef & Bahat 2000, BirdLife International 2017)» (σελ. 33 του ΕΣΔ). Επίσης, σχετικά με το ενδιαίτημα διατροφής του όρνιου, αυτό ποικίλει σε εποχιακή αλλά και ημερήσια κλίμακα, δεδομένου ότι «η εποχική του κατανομή συμπίπτει με αυτή των μεταφερόμενων (νομαδικών) κοπαδιών στις περιοχές όπου τρέφεται με αγροτικά ζώα, ή με τις μετακινήσεις άγριων οπληφόρων από την πεδινή και ημιορεινή ζώνη την περίοδο του χειμώνα, στην ορεινή και αλπική ζώνη το καλοκαίρι (Handrinos 1985, Mnatsekanov 1990, Marinković & Karadzić, 1999).» (σελ. 16 του ΕΣΔ).

Επιπλέον, η απομάκρυνση των νεκρών ζώων για να μην προσελκύονται στην περιοχή του ΑΣΠΗΕ πτωματοφάγα πτηνά, μεταξύ των οποίων και το είδος «όρνιο», έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον στόχο αύξησης του πληθυσμού του συγκεκριμένου είδους σε όλη την Ελλάδα και ιδίως στην ηπειρωτική χώρα, καθώς, όπως αναφέρεται στην σελίδα 55 του προαναφερθέντος ΕΣΔ, «το Όρνιο, αντίστοιχα, θα πρέπει να σταθεροποιηθεί ο πληθυσμός του περί τα 400 ζευγάρια ενώ η αύξηση του θα πρέπει να αφορά πρωτίστως την ηπειρωτική Ελλάδα, με επιπλέον 15-25 ζευγάρια (τουλάχιστον +30%). Επίσης, η ηπειρωτική του κατανομή θα πρέπει να τείνει σε αυτήν του 1990-2000 δηλαδή να προσεγγίσει αύξηση της τάξης 30-40% (σε Κυκλάδες και Κρήτη το είδος θα πρέπει να σταθεροποιηθεί σε 250-350 ζευγάρια και να διατηρηθεί στα όρια της υπάρχουσας κατανομής του).». Στην γειτονική περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ η παρουσία του όρνιου μάλιστα είναι μόνιμη σύμφωνα με το ΤΕΔ.

Τέλος, τα μέτρα που προτείνονται στο πλαίσιο της ΕΟΑ (τοποθέτηση συστήματος DTBird και απομάκρυνση των νεκρών ζώων από τον ΑΣΠΗΕ) σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθούν ότι είναι αποτελεσματικά και μειώνουν ή ακόμα και εξαλείφουν τον κίνδυνο πρόσκρουσης, ιδίως για το συγκεκριμένο είδος (όρνιο), που η όποια θανάτωση είναι πράξη αντίθετη με τους στόχους που έχει θέσει η πολιτεία περί αύξησης του πληθυσμού του όρνιου. Σύμφωνα και με την Ορνιθολογική Εταιρεία, «η «λύση» που έχει βρεθεί για να «μετριαστούν» (sic) οι επιπτώσεις στα Όρνια είναι η τοποθέτηση του συστήματος αποτροπής πρόσκρουσης

(εκδίωξης, ορθότερα) DT Bird. Πέρα από το ότι η χρήση ενός μέσου που διώχνει τα πουλιά από τους ιδανικούς γι' αυτά βιότοπούς τους, όπως είναι οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας του δικτύου Natura 2000, είναι απαράδεκτη, το σύστημα DT Bird δεν έχει ούτε υπερφυσικές δυνατότητες να αναγνωρίζει πουλιά στην ομίχλη, ούτε έχει αποτρέψει σημαντικές απώλειες σε άλλους ΑΣΠΗΕ όπου έχει εγκατασταθεί, ενώ φαίνεται και πως δεν έχει και τη δυνατότητα να αντέξει στις συνθήκες της πολύμηνης χιονοκάλυψης και του ολικού παγετού, όπως φάνηκε από την περίπτωση του ΑΣΠΗΕ στον Βαρνούντα: εκεί το σύστημα δούλεψε μόνο για 15 μήνες και ήταν ανενεργό για πάνω από 5 χρόνια – κάτι που ακόμη δεν θα είχε μαθευτεί αν δεν προέκυπτε το περιστατικό θανάτου από πρόσκρουση στις ανεμογεννήτριες τριών Ροδοπελεκάνων το καλοκαίρι του 2020.» (βλ. <https://www.ornithologiki.gr/el/enhmerwsh-ekpaideush/enimerosi/ta-nea-mas/6-ta-agrafa-kai-ta-ornia-ksana-se-kindyno>). Είναι αλήθεια, όπως αναφέρεται και κατωτέρω, ότι η πρόσκρουση με τις α/γ είναι αποτέλεσμα διαφόρων παραμέτρων (π.χ. καιρικές συνθήκες, φωτισμός α/γ, συμπεριφορά του πτηνού κ.α.), παράμετροι που δεν μπορούν να προσδιοριστούν με σαφήνεια εκ των προτέρων (βλ. Ana Teresa Marques, Helena Batalha, Sandra Rodrigues, Hugo Costa, Maria João Ramos Pereira, Carlos Fonseca, Miguel Mascarenhas, Joana Bernardino, “Understanding bird collisions at wind farms: An updated review on the causes and possible mitigation strategies”, Biological Conservation, Volume 179, 2014, σελ. 40-52, διαθέσιμο στο: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S000632071400305X>). Όλα δε τα ανωτέρω, και ιδίως ο κίνδυνος πρόσκρουσης, πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη στο πλαίσιο της αδειοδοτικής διαδικασίας, ιδίως όταν πρόκειται για είδη με χαμηλό αναπαραγωγικό ρυθμό, τα οποία είναι ευπαθή σε πρόσθετη θνησιμότητα, όπως το όρνιο αλλά και άλλα είδη, όπως ο Χρυσαιτός (*Aquila chrysaetos*). Τέλος, η απομάκρυνση των νεκρών ζώων ως τρόπος αποφυγής των προσκρούσεων με τις α/γ ουσιαστικά υποβοηθά την απειλή «ανεπάρκεια τροφής», η οποία συνιστά υψηλή πίεση/απειλή για το είδος (σελ. 27 του ΕΣΔ), ενώ σημειωτέον ότι στην Ελλάδα η ανεπάρκεια τροφής των γυπών ήδη καταγράφεται ως απειλή από το 1970-80, αφού έχει ήδη διαπιστωθεί η μείωση των κτηνοτροφικών κοπαδιών και κυρίως των μετακινούμενων, δηλαδή αυτών που εποχιακά μεταφέρονται από τα χειμαδιά στις θερινές βοσκές (σελ. 29 του ΕΣΔ). Άτομα όρνιου παρατηρήθηκαν κοντά στη θέση του ΑΣΠΗΕ, παρά το γεγονός ότι το είδος θεωρείται ότι δεν υπάρχει στην γειτονική περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς, στενά Καλαμά και στενά Αχέροντα» (GR2120008). Επίσης, για το συγκεκριμένο είδος έχει τεθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/24776/985 «Καθορισμός στόχων διατήρησης φυσικών τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι και ειδών του Παραρτήματος ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Τόπους Κοινοτικής Σημασίας του εθνικού οικολογικού δικτύου NATURA 2000.» (βλ. σελ. 32655 του ΦΕΚ), ο εξής στόχος: η επίτευξη 7 ζευγαριών στην περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς, στενά Καλαμά και στενά Αχέροντα» (GR2120008), στόχος ο οποίος πλήττεται από την υλοποίηση του «φαραωνικού» αυτού έργου.

- **Σφηκιάρης (*Pernis apivorus*)**. Το συγκεκριμένο είδος καταγράφηκε τακτικά κατά τις εργασίες πεδίου (βλ. σελ. 57 ΕΟΑ). Από τις 16 συνολικά ημέρες καταγραφών του είδους, καταγράφηκε 12 φορές να πετά εντός της ζώνης Α (σελ. 57 ΕΟΑ). Για το εν λόγω είδος, οι ΑΣΠΗΕ, όπως έχουν αποδείξει μελέτες, έχουν αρνητικές επιπτώσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε μία μελέτη στην Πορτογαλία (Tome et al. 2017, ΑΣΠΗΕ με 25 Α/Γ) δεν εντοπίστηκαν πρότυπα μακρο-αποφυγής, αλλά μεσο-αποφυγής (Α/Γ και γραμμών Α/Γ) για γερακαετούς και σφηκιάρηδες (μείωση διελεύσεων σε εγγύτητα, αύξηση της ελάχιστης απόστασης από Α/Γ, του ύψους πτήσης), με τους σφηκιάρηδες να φαίνονται πιο ευαίσθητοι (άλλαξαν πορεία σε μεγαλύτερη απόσταση και έκαναν «ελικοειδείς» πτήσεις όταν βρίσκονταν εντός του ΑΣΠΗΕ). Επίσης, το είδος εμφανίζει αυξημένο κίνδυνο πρόσκρουσης. Ειδικότερα, 38 περιστατικά προσκρούσεων (κυρίως από Γερμανία) περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022). Επίσης, για το συγκεκριμένο είδος έχει τεθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/24776/985 «Καθορισμός στόχων διατήρησης φυσικών τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι και ειδών του Παραρτήματος ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Τόπους Κοινοτικής Σημασίας του εθνικού οικολογικού δικτύου NATURA 2000.» (βλ. σελ. 32657 του ΦΕΚ), ο εξής στόχος: η διατήρηση των 6 ζευγαριών στην περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς, στενά Καλαμά και στενά Αχέροντα» (GR2120008), στόχος ο οποίος είναι αμφίβολο κατά πόσο συμβαδίζει και είναι σε συμφωνία με την υλοποίηση του «φαραωνικού» αυτού έργου.

- **Χρυσαιτός (Aquila chrysaetos)**. Το συγκεκριμένο είδος χαρακτηρισμού της ΖΕΠ αντιμετωπίζει πολύ υψηλό κίνδυνο πρόσκρουσης με τις α/γ (βλ. σελ. 24 στο Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Προσδιορισμός και χαρτογράφηση των ορνιθολογικά ευαίσθητων στα αιολικά πάρκα περιοχών της Ελλάδας, Ιανουάριος 2010). Επίσης, τα αιολικά πάρκα αποτελούν εκ της σημαντικότερης απειλής που αντιμετωπίζει το είδος, ενώ κατά την βιβλιογραφία και έρευνες που έχουν γίνει, μερικά από τα μεγαλύτερα ποσοστά θνησιμότητας που καταγράφηκαν για αρπακτικά αφορούν στην περιοχή Altamont Pass της Καλιφόρνια (Howell & DiDonato 1991, Orloff & Flannery 1992) και στις περιοχές Tarife και Navarre της Ισπανίας (Barríos & Rodríguez αδημοσίευτα δεδομένα). Οι περιπτώσεις αυτές έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο επειδή αφορούν σε σχετικά σπάνια και μακρόβια είδη όπως το όρνιο (Gyps fulvus) και ο Χρυσαιτός (Aquila chrysaetos), τα οποία έχουν χαμηλό αναπαραγωγικό ρυθμό και είναι ευπαθή σε πρόσθετη θνησιμότητα. Είναι πρόδηλο ότι θα επέλθουν σημαντικές επιπτώσεις στο είδος που κυμαίνονται από την εκτόπιση λόγω θορύβου, τον κίνδυνο πρόσκρουσης και ανάσχεσης, την εκτόπιση λόγω μείωσης του βασικού θηράματος του χρυσαιτού που είναι η πετροπέρδικα.

Επίσης, για το συγκεκριμένο είδος έχει τεθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/24776/985 «Καθορισμός στόχων διατήρησης φυσικών τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι και ειδών του Παραρτήματος ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Τόπους Κοινοτικής Σημασίας του εθνικού οικολογικού δικτύου NATURA 2000.» (βλ. σελ. 32653 του ΦΕΚ), ο εξής στόχος: η επίτευξη 3 ζευγαριών στην περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς, στενά Καλαμά και στενά Αχέροντα» (GR2120008).

- **Δεντροσταρήθρα (Lullula arborea)**. Για το συγκεκριμένο είδος, στην πλέον ενδελεχή μελέτη αποτίμησης των επιπτώσεων πρόσκρουσης στα πουλιά στην Ελλάδα (WWF, 2011), οι Δεντροσταρήθρες ήταν από τα πιο συχνά ευρήματα νεκρών πουλιών κάτω από τις ανεμογεννήτριες. Επίσης, «με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011), αναφέρεται ως είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ [122 περιστατικά προσκρούσεων αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022), κυρίως από Ισπανία]» (σελ. 74 ΕΟΑ). Μάλιστα, το συγκεκριμένο είδος έχει έντονη παρουσία στην περιοχή χωροθέτησης του ΑΣΠΗΕ, καθώς όπως αναφέρεται στην σελ. 74-75 της ΕΟΑ, «Το είδος παρατηρήθηκε στην ΠΕΠ από το Μάιο όλο το έτος, ενώ καταγράφηκε κατά τη διάρκεια των καταγραφών από γραμμικές διατομές (line transects) που πραγματοποιήθηκαν τον Μάιο και Ιούνιο του 2022 στην ΠΕΠ. Καταγράφηκαν συνολικά 7 άτομα σε απόσταση ως 100m από το track των γραμμικών διατομών. Έτσι λαμβάνοντας υπόψη τις οικολογικές απαιτήσεις του είδους (σχετικά ανοιχτές εκτάσεις με δένδρα ή θάμνους) εκτιμάται ότι στην περιοχή 100m περιμετρικά των θέσεων των Α/Γ εντοπίζονται ~2 ζευγάρια.».

- **Πετροπέρδικα**. Όπως αναφέρεται στην σελ. 76 της ΕΟΑ, «Το είδος παρατηρήθηκε στην ΠΕΠ από το Μάιο όλο το έτος, ενώ καταγράφηκε κατά τη διάρκεια των καταγραφών από γραμμικές διατομές (line transects) που πραγματοποιήθηκαν τον Μάιο και Ιούνιο του 2022 στην ΠΕΠ. Καταγράφηκαν συνολικά 5 άτομα σε απόσταση ως 100m από το track των γραμμικών διατομών. Έτσι λαμβάνοντας υπόψη τις οικολογικές απαιτήσεις του είδους (ανοιχτές εκτάσεις με αραιή βλάστηση) εκτιμάται ότι στην περιοχή 100m περιμετρικά των θέσεων των Α/Γ εντοπίζονται 1-2 κοπάδια.». Κίνδυνος/απειλή για το είδος είναι η θήρα, δραστηριότητα που θα εμφανιστεί και θα διευκολυνθεί περαιτέρω με τη διάνοιξη δρόμου μέχρι τις θέσεις των α/γ.

- **Πετρίτης (Falco Pelegrinus)**. Απειλές για το συγκεκριμένο είδος αποτελούν η καταστροφή των ώριμων δασών, οι πυρκαγιές και η όχληση λόγω διάνοιξης δασικών δρόμων, και δραστηριοτήτων υλοτομίας ή αναψυχής αποτελούν τις κύριες απειλές για την αναπαραγωγή του. Επίσης, σχετικά με το συγκεκριμένο είδος πρέπει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (EC, 2011) αντιμετωπίζει δυνητικό κίνδυνο λόγω πρόσκρουσης ή εκτόπισης από ΑΣΠΗΕ και μικρό κίνδυνο λόγω φραγμού ανάσχεσης, ενώ έχουν καταγραφεί συνολικά 41 περιστατικά πρόσκρουσης στη βάση δεδομένων του Duur 2022. Επίσης, για το είδος, οι απειλές – κίνδυνοι έχουν ως εξής: σημαντικότερες απειλές: η παράνομη θήρα, διανοίξεις δρόμων σε ορεινές περιοχές, τοπικά από δασικές πυρκαγιές. Επίσης, για το συγκεκριμένο είδος έχει τεθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/24776/985 «Καθορισμός στόχων διατήρησης φυσικών τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι και ειδών του Παραρτήματος ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Τόπους Κοινοτικής Σημασίας του εθνικού οικολογικού δικτύου NATURA 2000.» (βλ. σελ.

32654 του ΦΕΚ), ο εξής στόχος: η διατήρηση 4 ζευγαριών στην περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς, στενά Καλαμά και στενά Αχέροντα» (GR2120008).

- **Κιρκινέζι (Falco naumanni)**. Σημειώτεον ότι το κιρκινέζι είναι είδος εξαιρετικά ευαίσθητο σε προσκρούσεις και αποδεδειγμένα το σύστημα DT-Bird είναι αναποτελεσματικό όσον αφορά την αποτροπή προσκρούσεων αυτού του είδους με α/γ.

Αναφορικά με το συγκεκριμένο είδος ορνιθοπανίδας (κιρκινέζι), εξαιρετικά σοβαρά περιστατικά θνησιμότητας σημειώθηκαν στη Γαλλία, στις εν μέρει αλληλοκαλυπτόμενες περιοχές Natura 2000 FR9101393 “Montagne de la Moure et cause d’Aumelas” και FR9112037 “Garrigue de la Moure et cause d’Aumelas”. Εκεί υπήρξαν επανειλημμένες θανατηφόρες προσκρούσεις ατόμων αυτού του είδους επί σειρά ετών στις ανεμογεννήτριες, τόσο πριν, όσο και μετά την εγκατάσταση συστήματος DT-Bird, όπως αναφέρεται τόσο στη μελέτη των O. Duriez, P. Pilard, B. Patrick και A. Besnard, που παρουσιάστηκε στο συνέδριο “Impact des mortalités additionnelles induites par les collisions avec les éoliennes pour la viabilité des populations de Faucons crécerellette», Actes du Séminaire Eolien et Biodiversité – Artigues-près-Bordeaux”, στις 21-22 Νοεμβρίου 2017, σελ. 49 - 65, όσο και στην περιοδική έκδοση «Το Κιρκινέζι» της LPO (Ligue pour la Protection des Oiseaux), τεύχος 20-21, Οκτώβριος 2015, όπου αναφέρεται σχετικά με τους θανάτους προσκρούσεων ότι «Από το 2010, εντός των ενδιαιτημάτων τροφοληψίας, έχουν καταγραφεί δύο περιστατικά κατά το έτος 2011, τρία περιστατικά κατά το έτος 2012, οκτώ περιστατικά κατά το έτος 2013, στα οποία έρχονται να προστεθούν πέντε ακόμη περιπτώσεις θανάτων, οι οποίες διαπιστώθηκαν κατά το έτος 2014 κάτω από τις ανεμογεννήτριες όλων των αιολικών πάρκων που βρίσκονται στο οροπέδιο του Aumelas». Εκ των πέντε αυτών θανάτων το έτος 2014, οι τρεις σημειώθηκαν σε α/γ εξοπλισμένες με DT-Bird. Επίσης, στην μελέτη των Duriez et al. αναφέρεται (σελ. 61) ότι “La mise en place progressive depuis 2013 (complète sur les 31 éoliennes depuis mars 2017) du système d’effarouchement/arrêt DT-Bird n’a pas suffi à arrêter les mortalités (4 cadavres trouvés en 2017 sur un total de 16 cadavres trouvés sous des éoliennes équipées de DT-Bird) et ne donne pas de garantie suffisante de réduction de l’impact de mortalité sur cette population.”, ήτοι στα ελληνικά ότι «Η προοδευτική εγκατάσταση από το 2013 (που ολοκληρώθηκε και στις 31 α/γ το Μάρτιο του 2017) του συστήματος εκφοβισμού/παύσης DT-Bird δεν ήταν επαρκής για να σταματήσει τη θνησιμότητα (4 νεκρά πτηνά ανακαλύφθηκαν το 2017 επί συνόλου 16 νεκρών πτηνών που έχουν βρεθεί κάτω από α/γ εξοπλισμένες με DT-Bird) και δεν αποτελεί επαρκή εγγύηση της μείωσης των επιπτώσεων θνησιμότητας στον πληθυσμό αυτό».²¹

- **Μαυροπελαργός (Ciconia Nigra)**. Με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011), αναφέρεται ως είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ (με μικρή πιθανότητα επιπτώσεων από φραγμούς ανάσχεσης), ενώ λίγα (10) περιστατικά αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022). Το συγκεκριμένο είδος παρατηρήθηκε 3 φορές, εκ των οποίων μία φορά εντός ζώνης Α (σελ. 69 ΕΟΑ).

- **Βραχοκιρκινέζο (Falco tinnunculus)**.

- **Χειμωνόκιρκος (Circus cyaneus)**. Για το συγκεκριμένο είδος, πρέπει να σημειωθούν τα εξής: Οι Pearce - Higgins et al. (2009) στην Βρετανία αναφέρουν μειώσεις στην συχνότητα εμφάνισης και στις πυκνότητες των συγκεκριμένων ειδών (Buteo buteo, Circus cyaneus) σε αποστάσεις 500m από τις ανεμογεννήτριες, κατά 15-53%. Συνεπώς, η εκτόπιση του είδους είναι εξαιρετικά πιθανή, παράμετρος που σαφώς δεν αντιμετωπίζεται με μέτρα μετριασμού. Το συγκεκριμένο είδος παρατηρήθηκε 4 φορές, εκ των οποίων μία φορά εντός ζώνης Α (σελ. 69 ΕΟΑ).

- **Καλαμόκιρκος (Circus aeruginosus)**. Το συγκεκριμένο είδος μάλιστα εντοπίστηκε να πετάει αρκετές φορές εντός της επικίνδυνης ζώνης Α. Σχετικά στην σελ. 71 της ΕΟΑ, αναφέρεται ότι «κατά τις καταγραφές πεδίου (2021-2022) καταγράφηκε με πολύ μικρή συχνότητα, εκτός της αναπαραγωγικής περιόδου (άτομα διερχόμενα σε μετανάστευση). 7 διελεύσεις παρατηρήθηκαν εντός της ΠΕΠ (0,3 διελεύσεις ανά 10 ώρες καταγραφών) κατά το 7% των ημερών καταγραφής (κατά τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο). Από το σύνολο των διελεύσεων οι 6 ήταν εντός της ζώνης Α. Δραστηριότητα εντοπίστηκε και στα 2 πολύγωνα του υπό μελέτη έργου.». Επίσης, το συγκεκριμένο είδος είναι δυνητικά ευαίσθητο σε ΑΣΠΗΕ, όπως ομολογείται

²¹ Διαδικτυακά προσβάσιμο εδώ:

https://www.researchgate.net/publication/327861611_Actes_du_Seminaire_Eolien_et_Biodiversite-Artigues-pres-Bordeaux-21_et_22_novembre_2017_P_a_g_e_49_Impact_des_mortalites_additionnelles_induites_par_les_collisions_avec_les_eoliennes_pour_la_viabilite

στην σελ. 70 της ΕΟΑ, όπου «με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011), αναφέρεται ως είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ και συγκεκριμένα σε φαινόμενα εκτόπισης από κατάλληλα ενδιαίτηματα, καθώς και ως είδος για το οποίο υπάρχουν μικρό ή μη σημαντικό ρίσκο επιπτώσεων προσκρούσεων και φραγμού ανάσχεσης. Επίσης, 77 περιστατικά αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022), το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων στη Γερμανία.».

- **Αετομάχος (Lanius collurio)**. Με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011), αναφέρεται ως είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ [35 περιστατικά προσκρούσεων αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022), κυρίως από Γερμανία. (βλ. σελ. 71-72 ΕΟΑ). Μάλιστα, το συγκεκριμένο είδος έχει έντονη παρουσία στην περιοχή χωροθέτησης του ΑΣΠΗΕ, καθώς όπως αναφέρεται στην σελ. 72 της ΕΟΑ, «Το είδος παρατηρήθηκε στην ΠΕΠ από το Μάιο έως τον Σεπτέμβριο, ενώ καταγράφηκε κατά τη διάρκεια των καταγραφών από γραμμικές διατομές (line transects) που πραγματοποιήθηκαν τον Μάιο και Ιούνιο του 2022 στην ΠΕΠ. Καταγράφηκαν συνολικά 25 άτομα σε απόσταση ως 100m από το track των γραμμικών διατομών. Έτσι λαμβάνοντας υπόψη τις οικολογικές απαιτήσεις του είδους (σχετικά ανοιχτές εκτάσεις με δένδρα ή θάμνους) εκτιμάται ότι στην περιοχή 100m περιμετρικά των θέσεων των Α/Γ εντοπίζονται ~6 ζευγάρια.».

- **Ωχροκελάδα (Anthus campestris)**. Πρόκειται για είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ (όπως όλα τα στρουθιόμορφα), με 22 καταγεγραμμένα περιστατικά στη βάση Duur (2022), σχεδόν όλα από Ισπανία (βλ. σελ. 73 ΕΟΑ). Μάλιστα, το συγκεκριμένο είδος έχει έντονη παρουσία στην περιοχή χωροθέτησης του ΑΣΠΗΕ, καθώς όπως αναφέρεται στην σελ. 73 της ΕΟΑ, «Το είδος παρατηρήθηκε στην ΠΕΠ από το Μάιο έως τον Σεπτέμβριο, ενώ καταγράφηκε κατά τη διάρκεια των καταγραφών από γραμμικές διατομές (line transects) που πραγματοποιήθηκαν τον Μάιο και Ιούνιο του 2022 στην ΠΕΠ. Καταγράφηκαν συνολικά 15 άτομα σε απόσταση ως 100m από το track των γραμμικών διατομών. Έτσι λαμβάνοντας υπόψη τις οικολογικές απαιτήσεις του είδους (ανοιχτές εκτάσεις με αραιή βλάστηση) εκτιμάται ότι στην περιοχή 100m περιμετρικά των θέσεων των Α/Γ εντοπίζονται ~4 ζευγάρια.».

- **Λιβαδόκιρκος (Circus pygargus)**. Το συγκεκριμένο είδος παρατηρήθηκε 2 φορές εντός ζώνης Α (σελ. 69 ΕΟΑ).

- **Γερακαετός**. Το συγκεκριμένο είδος παρατηρήθηκε μία φορά.

- **Ψαραετός**. Το συγκεκριμένο είδος παρατηρήθηκε μία φορά.

- **Γερακίνα (buteo buteo)**. Το είδος μπορεί να μην καταγράφηκε, αλλά οι πιθανές επιπτώσεις του έργου σε αυτό πρέπει να συνεκτιμηθούν. Για το συγκεκριμένο είδος έχει τεθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/24776/985 «Καθορισμός στόχων διατήρησης φυσικών τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι και ειδών του Παραρτήματος ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και Τόπους Κοινοτικής Σημασίας του εθνικού οικολογικού δικτύου NATURA 2000.» (βλ. σελ. 32653 του ΦΕΚ), ο εξής στόχος: η διατήρηση των 14 ζευγαριών στην περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ «Όρη Παραμυθιάς, στενά Καλαμά και στενά Αχέροντα» (GR2120008).

Περαιτέρω, πρέπει να τονιστεί ότι το έργο χωροθετείται στην κορυφογραμμή του βουνού, κάτι που εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την πρόσκρουση των πτηνών στις α/γ, κάτι που γίνεται αποδεκτό από τη βιβλιογραφία. Ειδικότερα, οι Rydell et al. (2012, 2017) σε μια ανασκόπηση και ανάλυση της βιβλιογραφίας, αναφέρουν ότι οι τιμές θνησιμότητας είναι υψηλότερες σε ΑΣΠΗΕ κοντά σε υγρά τοπία και σε παράκτιες περιοχές και κορυφογραμμές, και γενικά χαμηλότερες σε ανοιχτές καλλιεργούμενες εκτάσεις και άλλα ενδιαίτηματα,²² ενώ επίσης μεγαλύτερο ρίσκο σε κορυφογραμμές και ειδικά στα διάσελα και τις εγκοπές αναφέρεται και από το USFWS (2003). Επίσης, οι Fielding and Haworth (2013) σε έρευνες που διενήργησαν, παρατήρησαν μείωση της δραστηριότητας του χρυσαετού στην περιοχή κατά την πρώτη περίοδο λειτουργίας του ΑΣΠΗΕ,²³ ενώ σημαντικές ενδείξεις για εκτόπιση του είδους αναφέρονται από τους Fielding and Haworth (2010) σε τρεις ΑΣΠΗΕ στη Σκωτία.²⁴ Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε στις ΗΠΑ εκτιμήθηκε μείωση της αφθονίας των αρπακτικών ειδών κατά 47% μετά

²² Rydell, J., Engstrom, H., Hedenstrom, A., Larsen, J., Pettersson, J. & M. Green. 2012. The effect of wind power on birds and bats – A synthesis. Report 6511, Swedish Environmental Protection Agency.

²³ Fielding, A. & P. Haworth. 2013. Edinbane Windfarm: Ornithological Monitoring - A review of the spatial use of the area by birds of prey. Haworth Conservation Ltd.

²⁴ Fielding, A. & P. Haworth. 2010. Golden eagles and wind farms. A report created under an SNH Call-off-Contract Arrangement.

από την κατασκευή ΑΣΠΗΕ με τα περισσότερα άτομα να παραμένουν σε απόσταση της τάξης των εκατό μέτρων από τις ανεμογεννήτριες. Περαιτέρω, το μοντέλο Band (collision risk model, Band et al. 2006, Band 2012) (σελ. 46 ΕΟΑ) και το οποίο παρέχει μια εκτίμηση της ετήσιας θνησιμότητας στον ΑΣΠΗΕ, έχει δεχτεί και δέχεται σημαντική κριτική (πχ. Chamberlain et al, 2005, 2006). Περαιτέρω, δεν αμφισβητείται ότι δημιουργούνται αρνητικές επιπτώσεις λόγω της επίδρασης του φραγμού (barrier effect), καθώς, σύμφωνα με μελέτες, έχουν καταγραφεί υδρόβια πτηνά που κατά την πτήση τους απέφυγαν αιολικά πάρκα σε απόσταση 100 ως 3000 μέτρων από τις ανεμογεννήτριες οι οποίες βρίσκονταν στην διαδρομή τους. Επίσης, είναι σίγουρο ότι θα επέλθουν συνεργιστικές επιπτώσεις με το άλλο γειτονικό έργο (ΑΣΠΗΕ) με 8 α/γ στη θέση ΒΡΙΖΕΣ το, το οποίο έχει λάβει ΑΕΠΟ και βρίσκεται σε απόσταση μόλις 3 χλμ βορειότερα από το υπό εξέταση έργο, οι οποίες ενδέχεται να οδηγήσουν σε αποσταθεροποίηση των ειδών ορνιθοπανίδας και δη των αρπακτικών και πτωματοφάγων, αλλά και σε συνδυασμό με τον ΑΣΠΗΕ ισχύος 24 MW στη θέση ΣΠΑΘΕΣ. Επίσης, στο πλαίσιο των συνεργιστικών επιπτώσεων πρέπει να ληφθεί υπόψη και το πολύ μεγάλο αιολικό πάρκο ισχύος 132 MW της GAIACOMM ΑΙΟΛΙΚΗ ΖΑΡΚΟΡΑΧΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, το οποίο απέχει μόλις 5,2 χλμ από το υπό μελέτη έργο (βλ. σελ. 50 ΕΟΑ). Οι ανωτέρω αποστάσεις μεταξύ των ως άνω ΑΣΠΗΕ είναι αποστάσεις εντός των οποίων κινούνται τα αρπακτικά και πτωματοφάγα είδη, τα οποία διανύουν καθημερινά μεγάλες αποστάσεις προς αναζήτηση τροφής και έχουν μεγάλη επικράτεια. Οι συνεργιστικές επιπτώσεις (ιδίως όσον αφορά την πρόσκρουση με τις α/γ και το φράγμα ανάσχεσης) με το σύνολο των 50 α/γ που δρομολογούνται να εγκατασταθούν στην περιοχή σε απόσταση μάλιστα μικρή (ΑΣΠΗΕ στη θέση ΒΡΙΖΕΣ 3 χλμ από το υπό μελέτη έργο– 8 α/γ, ΑΣΠΗΕ ισχύος 123 MW με 20 α/γ περίπου 5 χλμ, το υπό μελέτη έργο με 21 α/γ), και δεδομένου ότι μεταξύ των ειδών παρατηρούνται είδη (π.χ. το όρνιο) που πετούν σε χαμηλά υψόμετρα κοντά στο ύψος των α/γ, πρόκειται να είναι εξαιρετικά έντονα. Σημειώνεται ότι στην περιοχή δραστηριοποιείται πάρα πολύ έντονα ο φιδαιτός ενώ έχει παρουσία έστω και περιστασιακή κατά τον μελετητή της ΕΟΑ και το είδος «όρνιο».

Επίσης, όσον αφορά τις προσκρούσεις με τις α/γ λεκτέα τα εξής. Σε μία ιδιαίτερα εκτενή τετραετή έρευνα στη Γερμανία σε 46 αιολικά πάρκα σε χαμηλά υψόμετρα (Grönkorn et. al. 2016, πρόγραμμα PROGRESS)²⁵ εντοπίστηκαν 291 ευρήματα, με πιο συχνά τα είδη *Columba palumbus*, *Anas platyrhynchos*, καθώς και τα είδη *Buteo buteo*, *Vanellus vanellus*, *Pluvialis apricaria*, *Milvus milvus*, *Falco tinnunculus*. Με αναγωγή των αποτελεσμάτων στην ευρύτερη περιοχή, αυτό αφορά το 0.4% του αναπαραγόμενου πληθυσμού για το *Columba palumbus*, το 4.5% του *Anas platyrhynchos* και το 7% του *Buteo buteo*, ενώ πληθυσμιακές επιπτώσεις μπορεί να προκύπτουν για τα είδη *Buteo buteo*, *Milvus milvus*. Σύμφωνα με άλλη βάση δεδομένων, τα πιο κοινά θύματα στους ΑΣΠΗΕ της Γερμανίας είναι τα *Buteo buteo*, *Milvus milvus*, *Haliaeetus albicilla* (De Lucas and Perrow 2017). Στην Ισπανία τα πιο κοινά θύματα είναι τα *Gyps fulvus*, *Falco tinnunculus*, *Circus gallicus* ενώ αναλογικά (σε σχέση με τον πληθυσμό) πολλά θύματα παρουσιάζονται και από τα είδη *Hieraetus pennatus*, *Falco tinnunculus*, *Circus pygargus*. Επίσης πρέπει να υπογραμμισθεί ότι τα μέτρα μετριασμού που προτείνονται δεν αίρουν τις αμφιβολίες που υπάρχουν από τις επιπτώσεις του έργου, καθώς η εκτόπιση ορισμένων ειδών ορνιθοπανίδας και πανίδας κατά την φάση λειτουργίας δεν αμφισβητείται ενώ δεν γίνεται αναφορά στις αρνητικές επιπτώσεις του έργου στο σύνολό τους (π.χ. επιπτώσεις από τα φώτα των α/γ ή τον θόρυβο των α/γ επί της ορνιθοπανίδας). Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι η πρόσκρουση με τις α/γ δεν μπορεί να αποκλειστεί, αφού διάφορες παράμετροι (π.χ. καιρός, φωτισμός α/γ κ.α.) παίζουν ρόλο σχετικά με το ζήτημα αυτό (βλ. Ana Teresa Marques, Helena Batalha, Sandra Rodrigues, Hugo Costa, Maria João Ramos Pereira, Carlos Fonseca, Miguel Mascarenhas, Joana Bernardino, “Understanding bird collisions at wind farms: An updated review on the causes and possible mitigation strategies”, *Biological Conservation*, Volume 179, 2014, σελ. 40-52, διαθέσιμο στο: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S000632071400305X>). Λαμβάνοντας υπόψη τις εκτιμώμενες επιπτώσεις, στην ΕΟΑ προτείνεται η εγκατάσταση συστήματος αποτροπής προσκρούσεων (σελ. 90 ΕΟΑ). Τα συστήματα αποτροπής προσκρούσεων αφορούν

²⁵ Grönkorn, Thomas & Rönn, Jan & Blew, Jan & Nehls, Georg & Weitekamp, Sabrina & Timmermann, Hanna & Reichenbach, Marc & Coppack, Timothy & Potiek, Astrid & Krüger, Oliver. (2016). Ermittlung der Kollisionsraten von (Greif-)Vögeln und Schaffung planungsbezogener Grundlagen für die Prognose und Bewertung des Kollisionsrisikos durch Windenergieanlagen (PROGRESS). 10.13140/RG.2.1.2902.6800.

αποκλειστικά την άμβλυση των επιπτώσεων από πρόσκρουση. **Σε κάθε περίπτωση όμως δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι τα αυτοματοποιημένα συστήματα πρόσκρουσης είναι επαρκή για την αποτροπή του κινδύνου πρόσκρουσης, καθώς η αποτελεσματικότητά τους ιδίως σε περιοχές με έντονο ανάγλυφο είναι αμφίβολη, αφού σε πολλές περιπτώσεις τα πουλιά προσεγγίζουν τις α/γ από χαμηλότερο επίπεδο (κουιάδες), το οποίο αδυνατούν να καλύψουν οι κάμερες και όταν βρίσκεται πια εντός του πεδίου ανίχνευσης των καμερών, δεν είναι βέβαιο ότι οι ενέργειες του συστήματος θα εκτελεστούν έγκαιρα ώστε να αποφευχθεί η σύγκρουση.** Ενδεικτικά, με βάση εργαλείο που αναπτύχθηκε πρόσφατα στο πλαίσιο του προγράμματος MAPE (Reduction of Avian Mortality in Operating Wind Farms, https://shiny.cefe.cnrs.fr/en_eoldist/) για είδη όπως το όρνιο, για το έγκαιρο φρενάρισμα της μηχανής, απαιτείται εντοπισμός του πουλιού σε απόσταση άνω των 1000 μέτρων, ενώ σε υψηλές ταχύτητες ανέμου μπορεί να απαιτείται εντοπισμός ακόμα και σε απόσταση άνω των 2000 μ. Τον Μάιο του 2022 μάλιστα μαυρόγυπας προσέκρουσε σε α/γ εντός της ΖΕΠ GR1130013, η οποία έφερε τέτοιο σύστημα αποτροπής πρόσκρουσης, ενώ στη Γαλλία αντίστοιχο περιστατικό έλαβε χώρα με χρυσαετό τον Ιούλιο του 2017 (Itty & Duriez 2017). Περαιτέρω, η λειτουργία του ΑΣΠΗΕ θα οδηγήσει σε μεταβολή των περιβαλλοντολογικών συνθηκών (π.χ. θόρυβος, συχνότητα διέλευσης ατόμων και οχημάτων, αύξηση του αιωρούμενου ιζήματος ή εναπόθεση σκόνης) που με τη σειρά τους δύνανται να προκαλέσουν τον εκτοπισμό οργανισμών ειδών, αλλαγές στη συμπεριφορά ειδών, κίνδυνο θνησιμότητας κ.α. (σελ. 26, https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/wind_farms_en.pdf ή σελ. 30, Κεφ. 3 West Butte Wind Power Right of Way Final Environmental Impact Statement DOI-BLM-OR-P060-2009-0064-EIS Bureau of Land Management), ενώ το γεγονός ότι θέσεις των α/γ βρίσκονται σε διαφορετικές περιοχές ενισχύει τη θέση ότι θα επέλθει κατακερματισμός των ενδιαιτημάτων για τα είδη, αφού τα έργα θα εκτείνονται σε περισσότερες της μίας περιοχής. Είναι αυταπόδεικτο ότι η υλοποίηση των δύο γιγαντιαίων έργων (ΑΣΠΗΕ) τόσο αυτοτελώς όσο και σωρευτικά με τα λοιπά έργα ΑΠΕ στην ευρύτερη περιοχή θα οδηγήσει σε περαιτέρω απώλεια ενδιαιτημάτων, τόσο άμεσα, όσο και έμμεσα, κυρίως λόγω εκτοπισμού και φραγμών στις μετακινήσεις των πουλιών. Επιπροσθέτως, **πρέπει να σημειωθεί ότι, ιδιαίτερα για τα μεγάλα αρπακτικά πουλιά, οι επιπτώσεις από εκτόπιση (habitat displacement) (ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012 αρ. 5Β) και οι πιθανές μεταβολές στις μετακινήσεις των πουλιών δεν μπορούν να αποτιμηθούν επαρκώς με την εκτίμηση της απολεσθείσας επιφάνειας σε τετραγωνικά μέτρα, όπως γίνεται στην ΕΟΑ, δεδομένης της εξάρτησης των ειδών αυτών από το ανάγλυφο και τα ρεύματα του αέρα για τη μετακίνησή τους, η οποία μπορεί να καθιστά παρακείμενες περιοχές λιγότερο κατάλληλες, καθώς και τον αποκλεισμό μεγάλων περιοχών της ΖΕΠ από χρήση, λόγω των φραγμών που δημιουργούνται.**

Σημειωτέον, επίσης, ότι στην ΕΟΑ δεν αναφέρονται οι επιπτώσεις του φωτισμού των α/γ του έργου επί των ειδών ορνιθοπανίδας, ενώ οι επιπτώσεις στα είδη υποεκτιμώνται περαιτέρω όσον αφορά την εκτόπιση λόγω απώλειας των κρίσιμων ενδιαιτημάτων, καθώς καταστροφή και κατάτμηση των ενδιαιτημάτων θα επέλθει και για την υλοποίηση του γειτονικού ΑΣΠΗΕ με 8 α/γ, παράμετρος που δεν λαμβάνεται υπόψη στην ΕΟΑ, όπως για το τεράστιο αιολικό πάρκο συνολικής ισχύος 123 MW σε απόσταση περίπου 5 χλμ από το υπό μελέτη έργο. Η κατάτμηση άλλωστε των ενδιαιτημάτων αυτή καθεαυτή είναι προβληματική και συνιστά αρνητική επίπτωση επί της ορνιθοπανίδας, η δε κατάτμηση και ασυνέχεια των ενδιαιτημάτων είναι βέβαιο ότι θα επέλθει από την υλοποίηση του έργου με τα συνοδά έργα αυτού να προκαλούν τεράστια οικολογική καταστροφή, όσο και με τα έτερα έργα που δρομολογούνται στην ευρύτερη περιοχή, μεταξύ των οποίων και του «γιγαντιαίου» γειτονικού ΑΣΠΗΕ των 123 MW εκ των τεσσάρων συνολικά γειτονικών ΑΣΠΗΕ που δρομολογούνται στην περιοχή. Επίσης, η καταστροφή της έκτασης των ενδιαιτημάτων για τα είδη ορνιθοπανίδας καθώς και για τα θηράματά τους (π.χ. σαύρες, φίδια κ.α.) δεν εξετάζεται σωρευτικά, καθώς για παράδειγμα, στην σελ. 78 της ΕΟΑ αναφέρεται ότι «Αμελητέα είναι η άμεση απώλεια (0,68 τ.μ.), λαμβάνοντας υπόψη συνεργιστικά και τον άλλο ΑΣΠΗΕ εντός της ΠΕΠ.», ενώ δεν λαμβάνονται οι άλλοι ΑΣΠΗΕ στην περιοχή, μεταξύ των οποίων και το αιολικό πάρκο συνολικής ισχύος 123 MW του ίδιου φορέα/εταιρείας.

Συμπερασματικά, η διαπίστωση στην οποία καταλήγει ο μελετητής της ΕΟΑ ότι «δεν επηρεάζονται σημαντικά δηλαδή για τα παραπάνω είδη οι πληθυσμοί και οι Στόχοι Διατήρησης που έχουν τεθεί για τις

ΖΕΠ GR1340008 και GR1340001» (σελ. 77 ΕΟΑ) είναι εσφαλμένος, αφού όλα τα είδη που καταγράφηκαν κατά τις εργασίες πεδίου είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στην πρόσκρουση με α/γ ενώ υπήρχε και σημαντική δραστηριότητα του σφηκιάρη και του φιδαιτού στην περιοχή και εντός της ζώνης Α, γεγονός που εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για τα είδη αυτά σε μεγάλο βαθμό. Επίσης, υποεκτιμώνται οι επιπτώσεις λόγω φράγματος ανάσχεσης, με το αιτιολογικό ότι «Έτσι, στον υπό μελέτη ΑΣΠΗΕ, για όλα τα είδη αναμένονται ως αμελητέας σημαντικότητας επιπτώσεις φραγμών ανάσχεσης, καθώς το μέγεθος των έργων δεν είναι τέτοιο που να σχετίζεται με σημαντικές εκτροπές της πορείας διερχόμενων ειδών, υπάρχουν μεγάλα διάκενα μεταξύ των Α/Γ, και η διάταξη των έργων δεν δημιουργεί επάλληλους φραγμούς μεγάλης κλίμακας.». Ωστόσο, τα ανωτέρω είναι αβάσιμα, διότι με τις λουπές α/γ των άλλων γειτονικών έργων ιδίως των άλλων δύο, ήτοι του ενός ισχύος 24MW σε απόσταση 3 χλμ και του άλλου γιγαντιαίου έργου ισχύος 123 MW σε απόσταση περίπου 5 χλμ θα δημιουργηθεί ένα «τείχος» από περίπου 50 α/γ που θα δημιουργήσει φράγμα ανάσχεσης τόσο για το όρνιο όσο και για τον φιδαιτό που δραστηριοποιείται έντονα στην περιοχή όσο και για τα λοιπά είδη.

Περαιτέρω, δεν αναφέρονται οι επιπτώσεις από την λειτουργία του έργου σχετικά με τη δημιουργία θορύβου στην περιοχή εγκατάστασης του ΑΣΠΗΕ. Όπως είναι γνωστό, η λειτουργία των α/γ οδηγεί σε αύξηση του θορύβου στην περιοχή (πρόκειται ως επί το πλείστον για τον μηχανικό θόρυβο που προκαλείται από τις μηχανές, ο οποίος, μολονότι χαμηλός, προκαλεί δυσμενείς επιπτώσεις, μεταξύ άλλων, στα είδη πανίδας και ορνιθοπανίδας που διαβιούν στην περιοχή). Ωστόσο, ο μελετητής της ΜΠΕ συνδυάζει τον θόρυβο μόνο με την φάση κατασκευής. Ωστόσο, σημειώνεται ότι υπάρχουν μελέτες που αναφέρουν εκτόπιση αρπακτικών ειδών από τις αναπαραγωγικές τους επικράτειες αλλά και περιπτώσεις φωλιάσματος αρπακτικών σε μεγάλη εγγύτητα με τις ανεμογεννήτριες (Janss 2000, Dahl et al. 2011). Σύμφωνα με τους Pearce-Higgins et al. (2012) υπάρχουν ενδείξεις ότι η ενόχληση κατά τη φάση κατασκευής μπορεί να είναι σημαντικότερη και πιο καθοριστική από την ενόχληση κατά την φάση λειτουργίας του ΑΣΠΗΕ. Μείωση των κατελιμμένων επικρατειών μετά την κατασκευή ΑΣΠΗΕ (εν μέρει λόγω επιπτώσεων όχλησης) έχει αναφερθεί για το θαλασσαετό σε περιοχή της Νορβηγίας (Bevanger et al. 2010,²⁶ Dahl et al. 2011), ενώ αντίστοιχη μελέτη για τον χειμωνόκιρκο (*Circus cyaneus*) που φωλιάζει σε μεγάλη εγγύτητα με ένα ΑΣΠΗΕ είκοσι οχτώ ανεμογεννητριών στη Σκωτία, διαπιστώθηκε ότι το είδος συνέχισε να φωλιάζει σε πολύ μεγάλη εγγύτητα από αυτές, η πυκνότητα των πτήσεων στην περιοχή εγκατάστασης του ΑΣΠΗΕ μειώθηκε μετά την φάση κατασκευής του ή στην αναπαραγωγική επιτυχία του (Forrest et al. 2011). Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι αυτή καθεαυτή η εγκατάσταση των α/γ και η λειτουργία του ΑΣΠΗΕ οδηγεί σε εκτόπιση των πτηνών από την περιοχή, εξαιτίας του θορύβου που δημιουργείται από τις μηχανές των α/γ. Επίσης, όσον αφορά τα είδη *buteo buteo* και *Circus cyaneus*, οι Pearce - Higgins et al. (2009) στην Βρετανία αναφέρουν μειώσεις στην συχνότητα εμφάνισης και στις πυκνότητες των συγκεκριμένων ειδών (*Buteo buteo*, *Circus cyaneus*) σε αποστάσεις 500m από τις ανεμογεννήτριες, κατά 15-53%.

Συνεπώς, βάσει των ανωτέρω προκύπτει η υλοποίηση του έργου θα έχει δυσμενείς επιπτώσεις στα διάφορα είδη ορνιθοπανίδας. Όλα τα ανωτέρω συνηγορούν ότι θα επέλθουν δυσμενείς επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας, μεταξύ των οποίων και τα είδη χαρακτηρισμού της γειτονικής ΖΕΠ με κωδικό GR2120008 «Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα», κυρίως δε στο όρνιο, και υπάρχει σοβαρός κίνδυνος το έργο να μειώσει τον πληθυσμό των συγκεκριμένων ειδών. Υποεκτιμώνται μάλιστα στο πλαίσιο αυτό οι πραγματικές επιπτώσεις του έργου επί των προστατευτέων στοιχείων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο μελετητής της ΕΟΑ κρίνει τις επιπτώσεις από προσκρούσεις σχετικά με το όρνιο ως χαμηλής σημαντικότητας (βλ. σελ. 76 ΕΟΑ), κάτι που δεν είναι ορθό, διότι απώτερος στόχος της πολιτείας είναι η διατήρηση και αύξηση του αριθμού του συγκεκριμένου είδους πανελλαδικά σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το εν λόγω είδος είναι αρκετά ευαίσθητο όσον αφορά την πρόσκρουση με τις α/γ και δεδομένου ότι καταγράφηκε αρκετές φορές εντός της επικίνδυνης ζώνης Α (βλ. σελ. 57 ΕΟΑ) και είναι είδος με χαμηλό αναπαραγωγικό ρυθμό και ευπαθές σε πρόσθετη θνησιμότητα. Περαιτέρω, η παραγωγή αιολικής ενέργειας συνιστά υψηλή πίεση/απειλή για το είδος σύμφωνα με το ΤΕΔ της ΖΕΠ GR2130013 και

²⁶ Bevanger, K., Berntsen, F., Clausen, S., Dahl, E., Flagstad, O., Halley, D., Hanssen, F., Johnsen, L., Kvaloy, P., Lund-Hoel, P., May, R., Nygard, T., Pedersen, H., Reitan, O., Roskaft, E., Steinheim, Y., Stokke, B., Vang, R. 2010. Pre- and post-construction studies of conflicts between birds and wind turbines in coastal Norway. Report on findings 2007-2010. NINA report 620. 152pp.

της ΖΕΠ GR2120008 (σελ. 59 ΕΟΑ) ενώ γεννά 1 αυγό σε κάθε αναπαραγωγική περίοδο (σελ. 59 ΕΟΑ). Επίσης, σε σχέση με τα είδη, φωλιές των οποίων εντοπίστηκαν πλησίον των θέσεων των α/γ (φιδαιτός και σφηκιάρης) ο μελετητής της ΕΟΑ ομολογεί ότι θα υπάρξει εκτόπιση των εν λόγω ειδών, καθώς στην σελ. 80 της ΕΟΑ αναφέρεται ότι «Σε σχέση με τις περιοχές φωλεοποίησης του Φιδαιτού και του Σφηκιάρη που εντοπίστηκαν σε κοντινές αποστάσεις από τις Α/Γ (βλ. Ενότητα 3.2.2), είναι αρκετά πιθανή η εκτόπιση από τις εν λόγω θέσεις (κυρίως για το Σφηκιάρη) σε άλλες σε μεγαλύτερη απόσταση, λόγω της εγγύτητας με τις Α/Γ, η οποία όμως δεν θα είναι κρίσιμη για τα είδη αυτά καθώς είναι πιο ευέλικτα σε ότι αφορά το φώλιασμα, σε σχέση με είδη που φωλιάζουν σε βράχια.». Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι η αιτιολογία πως τα είδη αυτά είναι ευέλικτα σε ότι αφορά το φώλιασμα είναι ανεπαρκής, καθώς σκοπός της ΜΠΕ και της ΕΟΑ είναι ο έγκαιρος εντοπισμός των επιπτώσεων σχεδίων και έργων ή δραστηριοτήτων σε πρώιμο στάδιο σύμφωνα με την αρχή της πρόληψης στην προστασία του περιβάλλοντος, η οποία ΜΠΕ/ΕΟΑ έχει τον χαρακτήρα επιστημονικής μελέτης με λογική θεμελίωση και τεκμηρίωση των κρίσεων.

Ομολογείται λοιπόν κυνικά η εκτόπιση των ειδών, αλλά υποβαθμίζεται η επίδραση της επίπτωσης αυτής κατά τρόπο αυθαίρετο και μη ορθό, αφού στο πλαίσιο της δέουσας εκτίμησης ερευνώνται και εντοπίζονται οι πιθανές επιπτώσεις αυτές καθαυτές του έργου επί του περιβάλλοντος και των στοιχείων του. Περαιτέρω, ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα που αποδεικνύει ότι υποεκτιμώνται οι επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας και εν προκειμένω στην δεντροσταρήθρα λεκτέα τα εξής: σχετικά με τις επιπτώσεις από προσκρούσεις ο μελετητής της ΕΟΑ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι επιπτώσεις είναι χαμηλής σημαντικότητας καθώς το είδος αυτό ανήκει στα «είδη αυτά που παρατηρήθηκαν μεν πλησίον της κορυφογραμμής των έργων αλλά είναι είδη που δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη ευαισθησία σε επιπτώσεις προσκρούσεων με βάση τη βιβλιογραφία αφού κατά κύριο λόγο πετούν και δραστηριοποιούνται σε χαμηλότερο ύψος από αυτό των Α/Γ και είναι αρκετά συνδεδεμένα οικολογικά με το έδαφος και τη βλάστηση». Ωστόσο, ο ανωτέρω ισχυρισμός είναι αναληθής καθώς, όπως προελέχθη, η Δεντροσταρήθρα (*Lullula arborea*), σύμφωνα με την πλέον ενδελεχή μελέτη αποτίμησης των επιπτώσεων πρόσκρουσης στα πουλιά στην Ελλάδα (WWF, 2011), είναι από τα πιο συχνά ευρήματα νεκρών πουλιών κάτω από τις ανεμογεννήτριες. Επίσης, όπως αναφέρεται στην σελ. 74 της ΕΟΑ, «με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011), αναφέρεται ως είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ [122 περιστατικά προσκρούσεων αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022), κυρίως από Ισπανία]». Επίσης, οι επιπτώσεις σχετικά με την κατάτμηση των ενδιαιτημάτων επίσης υποεκτιμώνται χαρακτηριζόμενες ως αμελητέας σημαντικότητας με το σκεπτικό ότι «με βάση τα χαρακτηριστικά τους (χωματόδρομοι μικρού πλάτους και πολύ περιορισμένης κίνησης, σε θέσεις με ως μέτριες κλίσεις) εκτιμάται ότι δεν επηρεάζουν σημαντικά τα πρότυπα παρουσίας/ δραστηριότητας των ειδών πτηνών πλησίον αυτών» (σελ. 82 ΕΟΑ). Ωστόσο, σε αυτό το σημείο πρέπει να ειπωθεί ότι πρόκειται για χωματόδρομους όχι μικρού πλάτους αλλά ακόμα και δέκα (10) μέτρων πλάτους, που προκαλούν σοβαρή βλάβη στο φυσικό περιβάλλον. Συνεργιστικά επίσης οι επιπτώσεις του έργου με τους λοιπούς ΑΣΠΗΕ που δρομολογούνται στην ευρύτερη περιοχή (βλ. σελ. 86-87 ΕΟΑ) θα είναι σοβαρής σημαντικότητας, παρά τα αντιθέτως προβαλλόμενα από τον μελετητή της ΕΟΑ. Για παράδειγμα σχετικά με τον σφηκιάρη αναφέρεται ότι «για αυτό το είδος αλλά και για τον Σφηκιάρη που είναι αναπαραγόμενος επισκέπτης (6-10 ζευγάρια) στην ΖΕΠ και δεν παρουσιάζει υψηλή ευαισθησία σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ, εκτιμάται ότι ενδέχεται να προκύψουν χαμηλής σημαντικότητας σωρευτικές επιπτώσεις από το σύνολο των αδειοδοτημένων και υφιστάμενων ΑΣΠΗΕ στην περιοχή μελέτης» (σελ. 88). Εντούτοις, όπως προελέχθη, ο σφηκιάρης είναι ευαίσθητος σε επιπτώσεις των ΑΣΠΗΕ, καθώς σε μελέτη στην Πορτογαλία (Tome et al. 2017, ΑΣΠΗΕ με 25 Α/Γ) δεν εντοπίστηκαν πρότυπα μακρο-αποφυγής, αλλά μεσο-αποφυγής (Α/Γ και γραμμών Α/Γ) για γερακαετούς και σφηκιάρηδες (μείωση διελεύσεων σε εγγύτητα, αύξηση της ελάχιστης απόστασης από Α/Γ, του ύψους πτήσης), με τους σφηκιάρηδες να φαίνονται πιο ευαίσθητοι (άλλαξαν πορεία σε μεγαλύτερη απόσταση και έκαναν «ελικοειδείς» πτήσεις όταν βρίσκονταν εντός του ΑΣΠΗΕ), ενώ το συγκεκριμένο είδος εμφανίζει κίνδυνο πρόσκρουσης. Ειδικότερα, 38 περιστατικά προσκρούσεων (κυρίως από Γερμανία) περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022).

V. Λοιπές ελλείψεις της ΜΠΕ και της ΕΟΑ

1. Δεν αναφέρονται οι επιπτώσεις του έργου επί της ποσότητας του επιφανειακού νερού, τόσο του κύριου έργου όσο και των συνοδών έργων, ούτε στην ποσότητα των υπογείων υδάτων, εξαιτίας της

παρεμπόδισης τροφοδότησής του λόγω των των τομών που θα γίνουν στο έδαφος καθώς και της μείωσης της δασικής έκτασης. Επίσης, δεν αναφέρονται οι αρνητικές επιπτώσεις που θα επέλθουν στο μικροκλίμα της περιοχής (αλλαγή των κινήσεων αέρα, της θερμοκρασίας, της υγρασίας).

2. Τα μέτρα μετριασμού που προτείνονται δεν είναι αποτελεσματικά και δεν καλύπτουν όλους τους κινδύνους. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι αποκλειστικά και μόνο η διάνοιξη δρόμων είναι μία από τις σημαντικότερες πιέσεις/απειλές για την βιοποικιλότητα (σημειωτέον ότι για την υλοποίηση του έργου, απαιτείται οδοποιία συνολικού μήκους 23 περίπου χλμ. ενώ με την υλοποίηση του έργου θα υπάρξει πηγή θορύβου και ανθρώπινης παρουσίας σε περιοχές που δεν είναι προσβάσιμες οδηγώντας σε αύξηση των επιπέδων θορύβου, η δε ηχορρύπανση αποτελεί παράγοντα υποβάθμισης των οικοσυστημάτων. Σημειωτέον ότι *«Στην περιοχή δεν έχουν εντοπιστεί δραστηριότητες που να σχετίζονται με σημαντική εκπομπή θορύβου ή δονήσεων.»* (σελ. 177 ΜΠΕ). Προς επίρρωση των προαναφερθέντων, δεν γίνεται μνεία στην ΕΟΑ στις αρνητικές επιπτώσεις στην πανίδα και ορνιθοπανίδα από τον θόρυβο που δημιουργείται από τις ανεμογεννήτριες, καθώς και από τον φωτισμό που φέρουν οι α/γ. Επίσης, υποεκτιμώνται οι επιπτώσεις του έργου στην πανίδα που συναντάται στην περιοχή, στην δε ΕΟΑ δεν γίνεται καθόλου λόγος στις επιπτώσεις του έργου στα θηλαστικά, καθώς το έργο γειτνιάζει με ΖΕΠ. Ωστόσο, στην ΜΠΕ η αναφορά που γίνεται στις επιπτώσεις στην πανίδα είναι ελλιπής και αποκρύπτει την πραγματική κατάσταση. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι: *«Δεν αναμένονται άλλου είδους επιπτώσεις από την κατασκευή και λειτουργία του ΑΣΠΗΕ στην πανίδα των σπονδυλωτών της περιοχής. Πιο αναλυτικά: Όσον αφορά στα θηλαστικά της περιοχής (εκτός χειροπτέρων), δεν αναμένονται σημαντικές άμεσες επιπτώσεις από την κατασκευή και λειτουργία του ΑΣΠΗΕ. Ενδεχόμενη άμεση επίπτωση αποτελεί η θανάτωση (μικροθηλαστικών κυρίως) από διερχόμενα οχήματα, ωστόσο η επίπτωση εκτιμάται ως χαμηλής έντασης και χρονικά εντοπισμένη κατά τη διάρκεια των κατασκευαστικών εργασιών. Χαμηλής έντασης έμμεσες επιπτώσεις λόγω όχλησης αναμένονται κατά τη φάση κατασκευής λόγω της ανθρώπινης κίνησης και παρουσίας και τις κατασκευαστικές εργασίες στην περιοχή μελέτης. Η εν λόγω όχληση είναι παροδική και χρονικά εντοπισμένη στη φάση κατασκευής και δεν θα συνεχιστεί στη φάση λειτουργίας. Τέλος σημειώνεται και η ενδεχόμενη επίπτωση λόγω απώλειας ενδιαιτήματος στις θέσεις τεχνικών επεμβάσεων του έργου (πλατείες εγκατάστασης Α/Γ, διάνοιξη νέας οδοποιίας πρόσβασης και εσωτερικής οδοποιίας). Οι εν λόγω επιπτώσεις καλύπτουν μικρή σχετικά έκταση (συγκριτικά με τα διαθέσιμα παρόμοια ενδιαιτήματα στην ευρύτερη περιοχή) ωστόσο μπορούν να οδηγήσουν σε τοπικές μετακινήσεις ειδών σε γειτονικά κατάλληλα ενδιαιτήματα. Η συγκεκριμένη επίπτωση δεν αναμένεται να επιφέρει σημαντικές μακροχρόνιες αλλαγές στους πληθυσμούς και τη διατήρηση των ειδών. Οι παραπάνω ενδεχόμενες επιπτώσεις μπορούν να ελαχιστοποιηθούν ή να εξαλειφθούν με τα κατάλληλα μέτρα αντιμετώπισης που προτείνονται στην παρούσα μελέτη.»* (σελ. 208 ΜΠΕ).

Εντούτοις, έρευνες έχουν αποδείξει τις αρνητικές επιπτώσεις των ΑΣΠΗΕ (εκτόπιση ειδών) στα διάφορα είδη πανίδας. Αναφέρεται ότι οι Łorucki et al. (2017) διαπίστωσαν ότι τόσο τα ζαρκάδια (*Carpeolus carpeolus*) όσο και οι λαγοί (*Lepus europaeus*) απέφευγαν το εσωτερικό του έργου αιολικής ενέργειας και ότι σημειώθηκε μείωση της συχνότητας χρήσης του οικοτόπου σε έκταση έως και 700 m. Για αυτά τα είδη, τα οποία βασίζονται στην ακοή τους για να εντοπίζουν τους θηρευτές, ο εν λόγω εκτοπισμός μπορεί να είναι αποτέλεσμα της μειωμένης ικανότητας τους να εντοπίζουν τους θηρευτές, ιδιαίτερα όπου η πίεση από τους θηρευτές είναι μεγάλη. Η αλεπού (*Vulpes vulpes*) επίσης παρατηρήθηκε ότι επισκεπτόταν λιγότερο συχνά το εσωτερικό έργου αιολικής ενέργειας, πιθανά ως αποτέλεσμα τόσο της μικρότερης διαθεσιμότητας θηραμάτων (λαγός) όσο και μειωμένης ικανότητας ακοής κατά το κυνήγι. Συνάγεται λοιπόν ότι δεν υφίστανται αποτελεσματικά μέτρα μετριασμού όσον αφορά την εκτόπιση των ειδών πανίδας, καθώς αυτά για διάφορους λόγους (π.χ. θόρυβος, μείωση της διαθεσιμότητας της τροφής κ.α.) φαίνεται να κινούνται σε απόσταση από τους ΑΣΠΗΕ. Το πρόβλημα εν ολίγοις είναι η κατασκευή του ΑΣΠΗΕ στο σύνολό του, καθώς πέραν των επιπτώσεων από τις α/γ ακόμα και κατά τη φάση της λειτουργίας, και τα συνοδά έργα είναι σε κάποιον βαθμό επίσης επιβλαβή για το περιβάλλον. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι αποκλειστικά και μόνο η διάνοιξη δρόμων είναι μία από τις σημαντικότερες πιέσεις/απειλές για την βιοποικιλότητα. Σημειώνεται ότι για την υλοποίηση του έργου θα απαιτηθεί βελτίωση υφιστάμενης οδοποιίας μήκους 15.550 μέτρων και διάνοιξη νέας οδοποιίας

μήκους 22.914 m. (εκ των οποίων 22.220 μ.αφορούν σε διάνοιξη νέων οδών και 694 m σε κατασκευή ραμπών σε θέσεις που παρουσιάζουν μικρές ακτίνες καμπυλότητας)(βλ. σελ. 19 ΜΠΕ), ενώ το μήκος του υπόγειου καναλιού που θα διανοιχθεί θα είναι περίπου 18,9km και το συνολικό μήκος των κυκλωμάτων της εσωτερικής διασύνδεσης που θα τοποθετηθούν παράλληλα στο εν λόγω κανάλι θα είναι περίπου 29 km. (βλ. σελ. 20 ΜΠΕ).

Σημειώνεται επίσης ότι σύμφωνα με τον μελετητή της ΜΠΕ, στην περιοχή ενδέχεται να συναντώνται σπάνια και προστατευόμενα είδη πανίδας, μεταξύ των οποίων ο λύκος και η καφέ αρκούδα αλλά και το ζαρκάδι (βλ. Πίνακας 30: Είδη θηλαστικών που ενδέχεται να απαντώνται στην ευρύτερη περιοχή του έργου.

3. Δεν υπάρχει πρόβλεψη και συγκεκριμένη πρόταση για τον τρόπο και το κόστος σχετικά με την απεγκατάσταση του έργου όταν ολοκληρωθεί η ζωή του και σχετικά με την μετέπειτα αποκατάσταση της περιοχής, προκειμένου να επανέλθει το ανάγλυφο στην αρχική του μορφή.

4. Για την εκτίμηση των σωρευτικών-συνεργιστικών επιπτώσεων, όπως αυτές εξετάζονται στις σελ. 62-64 της ΕΟΑ, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το σύνολο των έργων που δρομολογούνται εντός της προστατευόμενης περιοχής Natura 2000 και όχι μόνο τα έργα που χωροθετούνται εντός ακτίνας 2 χλμ ή ακτίνας 10 χλμ, όπως γίνεται εν προκειμένω. Αυτό γίνεται, διότι τα προστατευτέα στοιχεία της εκάστοτε προστατευόμενης περιοχής και στην προκειμένη περίπτωση της ΖΕΠ GR2510004 δύναται να επηρεαστούν αρνητικά από τα έργα ΑΠΕ και ιδίως ΑΣΠΗΕ που δρομολογούνται εντός ή πλησίον αυτής, καθώς συναντώνται είδη ορνιθοπανίδας με ευρεία επικράτεια και με μεγάλο ζωτικό χώρο.

5. Στο παράρτημα 2 (Βασικές προδιαγραφές Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) έργων και δραστηριοτήτων Α' Κατηγορίας) της Υπουργικής Απόφασης οικ. 170225/2014 - ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014 προβλέπονται μεταξύ άλλων τα εξής:

«4.4 Συσχέτιση του έργου με άλλα έργα

Αναφέρονται και συσχετίζονται με το εξεταζόμενο έργο ή δραστηριότητα παρόμοια ή άλλα έργα και δραστηριότητες (υφιστάμενα ή υπό κατασκευή) της περιοχής ως προς την συμπληρωματικότητα, την συμβατότητα ή μη, την σωρευτικότητα κ.λπ.»

Ωστόσο, εν προκειμένω, στην ΜΠΕ λαμβάνεται υπόψη μόνο η περιοχή εντός ακτίνας 2 χλμ από το υπό μελέτη έργο. Ειδικότερα, στην σελ. 50 της ΜΠΕ αναφέρονται τα εξής: «Όλα τα προαναφερθέντα έργα παρόμοιας φύσεως καταγράφονται σε μία απόσταση της τάξης των 2 km, τόσο από το πολύγωνο εγκατάστασης του υπό εξέταση ΑΣΠΗΕ όσο και από τα συνοδά υποστηρικτικά έργα. Η απόσταση αυτή συνιστά το μεγαλύτερο όριο προσδιορισμού της περιοχής μελέτης, όπου σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Παραρτήματος 2 της ΥΑ 170225/2014 (ΦΕΚ 135 Β'), ως περιοχή μελέτης ορίζεται η περιοχή με ακτίνα 1 km από τα γραμμικά έργα (υποκατηγορίας Α1) και 2 km από τα σημειακά ή εμβαδικά έργα (υποκατηγορίας Α1). Βάσει λοιπόν των παραπάνω, στην υπό εξέταση περιοχή (ζώνη 2 km από σημειακά και γραμμικά έργα του υπό εξέταση ΑΣΠΗΕ) δεν εντοπίζονται άλλα έργα παρόμοιας φύσεως με Άδεια Παραγωγής και ΑΕΠΟ ή Άδεια Εγκατάστασης ή Άδεια Λειτουργίας ή Άδεια Παραγωγής χωρίς ΑΕΠΟ αλλά σε διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης (βλ. και ακόλουθο απόσπασμα χάρτη).».

Ωστόσο, η ως άνω περιοχή εντός ακτίνας 2 χλμ δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής στο πλαίσιο της σωρευτικότητας, ιδίως όταν καταγράφονται και στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν είδη ορνιθοπανίδας με μεγάλο ζωτικό χώρο και επικράτεια (π.χ. όρνιο, φιδαιτός κ.α.).

6. Στην σελ. 55 στη ΜΠΕ δεν γίνεται μνεία στην γειτονική περιοχή Natura 2000 – ΖΕΠ GR2120008 «Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα», παρά το γεγονός ότι «τμήματα του έργου βρίσκονται πλησίον (~2,4km από τις Α/Γ) της ΖΕΠ και δύνανται να επηρεάζουν τα προστατευτέα στοιχεία της (είδη ορνιθοπανίδας: είδη χαρακτηρισμού και είδη του ΤΕΔ) και ειδικά τα είδη που καλύπτουν μεγαλύτερες αποστάσεις, όπως κάποια αρπακτικά και πτωματοφάγα (που μπορεί να φωλιάζουν στα όρια της ΖΕΠ και να δραστηριοποιούνται και εκτός αυτής)», όπως ομολογείται στην σελ. 21 της ΜΠΕ.

7. Η ΕΟΑ είναι ελλιπής, και για τον λόγο ότι δεν αναφέρονται οι πιθανές επιπτώσεις του έργου επί των ειδών χαρακτηρισμού της γειτονικής περιοχής Natura 2000 – ΖΕΠ GR2120008 «Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα» και συγκεκριμένα στα είδη «Σπιζαετός (*Hieraaetus fasciatus*)» και «Ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*)», παρά το γεγονός μάλιστα ότι στο τυποποιημένο έντυπο δεδομένων για την ανωτέρω περιοχή, οι κύριες πιέσεις/απειλές που αναφέρονται είναι η παραγωγή αιολικής ενέργειας (C03.03) τόσο εντός όσο και εκτός αυτής (σελ. 20 ΕΟΑ). Όπως αναφέρεται στην ΕΟΑ, «η περιοχή του έργου εντοπίζεται σε εγγύτητα (~2,4km) με τη Ζώνη Ειδικής Προστασίας GR2120008 «Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα», η οποία έχει έκταση 11691,56ha. Σύμφωνα με το Τυποποιημένο Έντυπο Δεδομένων (ΤΕΔ) η περιοχή είναι σημαντική για τα αρπακτικά είδη πτηνών. Τα είδη χαρακτηρισμού της ΖΕΠ GR2120008 (με βάση και την ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012), είναι τα: Χρυσαιτός *Aquila chrysaetos*, Όρνιο *Gyps fulvus*, Σπιζαετός *Hieraaetus fasciatus*, Ασπροπάρης *Neophron percnopterus*.» (σελ. 17 ΕΟΑ), ενώ «Σύμφωνα με την έκδοση για τις ΣΠΠΕ (Πορτόλου κ.α. 2009), η περιοχή του ΑΣΠΗΕ απέχει 2,4km από τα όρια της ΣΠΠΕ με κωδικό GR076 «Όρη Παραμυθιάς». Η συγκεκριμένη ΣΠΠΕ καλύπτει το βόρειο κομμάτι της ΖΕΠ GR2120008 και τμήμα του νοτίου καθώς και την περιοχή ανάμεσα σε αυτά τα δύο τμήματα. Η περιοχή έχει μεγάλη σημασία για τα αρπακτικά είδη πτηνών (Πορτόλου κ.α. 2009). Από τα είδη που αναφέρονται για τη συγκεκριμένη ΣΠΠΕ με κριτήριο C (απειλούμενα είδη σε Ευρωπαϊκό επίπεδο που μπορούν να αποτελέσουν είδη χαρακτηρισμού των ΖΕΠ), πρέπει να αναφερθούν: ο Ασπροπάρης (2-3 ζευγάρια το 2005, ένα άτομο το 2012-2015), το Όρνιο (10-15 ζευγάρια το 2006, 2-5 το 2011-2016), ο Χρυσαιτός (3 ζευγάρια) και ο Σπιζαετός (2 ζευγάρια).» (σελ. 29 ΕΟΑ).

8. Δεν γίνεται εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου επί των προστατευτέων στοιχείων της Σημαντικής Περιοχής για τα Πουλιά (ΣΠΠ) GR076 «Όρη Παραμυθιάς», παρά το γεγονός ότι η περιοχή του ΑΣΠΗΕ απέχει μόλις 2,4 km από τα όρια της ανωτέρω ΣΠΠ (σελ. 29 ΕΟΑ). Σημειώνεται ότι οι Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (ΣΠΠΕ) χαίρουν αυξημένης προστασίας και έργα ΑΠΕ (και βεβαίως ΑΣΠΗΕ) που χωροθετούνται εντός αυτών ή πολύ κοντά σε αυτές με αποτέλεσμα να επέρχονται αρνητικές επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας πρέπει να συνοδεύονται από τα κατάλληλα έγγραφα προς απόδειξη της διενέργειας δέουσας εκτίμησης των επιπτώσεων του έργου. Μάλιστα, όπως έχει κριθεί νομολογιακά (βλ. ΣτΕ 1542/2017) «η εγκατάσταση αιολικών πάρκων δεν επιτρέπεται να προκαλεί σημαντική καταστροφή ή ενόχληση σε είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, μεταξύ των οποίων τα πτηνά που προστατεύονται από την οδηγία στους σημαντικούς οικοτύπους τους, είτε βρίσκονται εντός είτε εκτός προστατευμένων περιοχών. Κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αιολικών πάρκων που ευρίσκονται σε περιοχές εκτός περιοχών Ζ.Ε.Π., πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη οι επιπτώσεις σε προστατευόμενα είδη πτηνών που είναι εν δυνάμει ευαίσθητα στη λειτουργία των εν λόγω εγκαταστάσεων, ιδίως αν το υπό έγκριση αιολικό πάρκο τοποθετείται σε περιοχή σημαντικού διαδρόμου αποδημητικών πτηνών (μεταναστευτικής στενωπού) ή σε θαλάσσια περιοχή σημαντική για τα πουλιά, ή σε σημαντική περιοχή για τα πουλιά (Σ.Π.Π.) έστω κι αν δεν έχει ακόμη χαρακτηριστεί ως Ζ.Ε.Π., διότι δεν παρέχει τη δυνατότητα εγκρίσεως έργων για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανόμενων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως. Μάλιστα, η σχετική υποχρέωση εκπόνησης ΕΟΑ ότι η σχετική υποχρέωση απορρέει ευθέως από τις διατάξεις της οδηγίας 79/409, όπως ισχύει.». Τέλος, στην ανωτέρω ΣΠΠ φαίνεται να βρίσκουν καταφύγιο εξαιρετικά σπάνια είδη πτηνών, όπως π.χ. «ο Ασπροπάρης (2-3 ζευγάρια το 2005, ένα άτομο το 2012-2015), το Όρνιο (10-15 ζευγάρια το 2006, 2-5 το 2011-2016), ο Χρυσαιτός (3 ζευγάρια) και ο Σπιζαετός (2 ζευγάρια).» (σελ. 29 ΕΟΑ).

9. Δεν έγινε εξέταση εναλλακτικών λύσεων ως προς τη θέση χωροθέτησης του έργου. Η μόνη εναλλακτική που αξιολογήθηκε αφορούσε τον αριθμό και την ισχύ των α/γ αλλά όχι την θέση του έργου (βλ. σχετικά και σελ. 84-86 ΕΟΑ).

10. Στην ΕΟΑ ελλείπουν οι χάρτες τεκμηρίωσης, παρά τα όσα ορίζει ο νόμος. Ειδικότερα στο Παράρτημα 3.2.1 της Υπουργικής Απόφασης οικ. 170225/2014 - ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014 προβλέπονται μεταξύ άλλων τα εξής:

«..... Ειδικότερα με βάση τα ανωτέρω γίνεται:

1.1.A2.i. Καταγραφή των τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος I της ΚΥΑ Η.Π.14849/853/Ε103/4.4.2008 (ΦΕΚ Β' 645), ιδίως ως προς την αντιπροσωπευτικότητα, τη σχετική επιφάνεια και την κατάσταση διατήρησής τους (εφόσον πρόκειται για ΕΖΔ, ΤΚΣ ή πΤΚΣ).

1.1.A2.ii. Καταγραφή των ειδών χλωρίδας και πανίδας του Παραρτήματος II της ΚΥΑ Η.Π.14849/853/Ε103/4.4.2008 (Β' 645), ιδίως ως προς το μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών, την κατάσταση διατήρησής τους και την απομόνωσή τους (εφόσον πρόκειται για ΕΖΔ, ΤΚΣ ή πΤΚΣ).

1.1.A2.iii. Καταγραφή των ειδών ορνιθοπανίδας του Παραρτήματος Ιτης ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103 (Β' 1495), καθώς και άλλων ειδών μεταναστευτικής ορνιθοπανίδας με σημαντική παρουσία στην περιοχή Natura 2000, ιδίως ως προς το μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών, την κατάσταση διατήρησής τους και την απομόνωσή τους (εφόσον πρόκειται για ΖΕΠ).

1.1.A2.iv. Καταγραφή των κύριων χαρακτηριστικών όλων των τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος I ή/και των ειδών του Παραρτήματος II της Οδηγίας 92/34/ΕΟΚ (εφόσον πρόκειται για ΕΖΔ, ΤΚΣ ή πΤΚΣ) ή / και των ειδών ορνιθοπανίδας του Παραρτήματος I της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ και των μεταναστευτικών με τακτική έλευση (εφόσον πρόκειται για ΖΕΠ), η αξία τους σε σχέση με το υπόλοιπο Δίκτυο Natura 2000, καθώς και τα κύρια χαρακτηριστικά των ενδημικών, κινδυνευόντων και προστατευόμενων ειδών

1.1.A3. Αποτύπωση των ανωτέρω πληροφοριών σε Χάρτες Τεκμηρίωσης

Απεικονίζονται τα όρια των προστατευόμενων περιοχών και η εσωτερική τους χαρτογράφηση (εφόσον υπάρχει) με τις κατανομές των τύπων οικοτόπων και ειδών και τα ενδιαιτήματά τους στην Περιοχή Μελέτης σε χάρτες κατάλληλου υπόβαθρου και κλίμακας (1:50.000 ή και μεγαλύτερη, ανάλογα με το είδος και το μέγεθος του υπό εξέταση έργου: γραμμικό ή σημειακό).»

11. Θα πρέπει να υποβληθεί ΕΟΑ σχετικά με τις επιπτώσεις από τα συνοδά έργα του υπό μελέτη ΑΣΠΗΕ, καθώς τμήμα του δικτύου διασύνδεσης διέρχεται από την ΕΖΔ - πΤΚΣ GR2110001 («Αμβρακικός Κόλπος, Δέλτα Λούρου και Αράχθου (Πέτρα, Μύτικας, Ευρύτερη περιοχή)»). Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στην σελ. 55 της ΜΠΕ, «Εξαιρέση αποτελεί μικρό τμήμα του δικτύου διασύνδεσης μεταξύ του νέου Υ/Σ 150/33kV στη θέση ΡΙΖΟΒΟΥΝΙ και του υφιστάμενου ΚΥΤ Αράχθου, το οποίο θα είναι υπόγειο και θα οδεύει κατά μήκος της υφιστάμενης οδοποιίας της περιοχής και το οποίο διέρχεται από την ΕΖΔ - πΤΚΣ GR2110001 («Αμβρακικός Κόλπος, Δέλτα Λούρου και Αράχθου (Πέτρα, Μύτικας, Ευρύτερη περιοχή)») του Δικτύου Natura 2000. Επιπλέον, ο νέος Υ/Σ 150/33kV στη θέση ΡΙΖΟΒΟΥΝΙ και τμήμα του υπόγειου δικτύου διασύνδεσης που θα οδεύει κατά μήκος της υφιστάμενης οδοποιίας της περιοχής χωροθετούνται εντός της Περιοχής Περιβαλλοντικού Ελέγχου του Εθνικού Πάρκου Αμβρακικού.». Όπως είναι γνωστό, το έργο θα πρέπει να αξιολογείται στο σύνολό του, ενώ τμήματα αυτού που λαμβάνουν χώρα εντός προστατευόμενων περιοχών, όπως στην προκειμένη περίπτωση, θα πρέπει να εκτιμώνται ως προς τις επιπτώσεις τους κατά τρόπο πλήρη και επιστημονικά τεκμηριωμένο, ώστε να αίρεται η οποιαδήποτε αμφιβολία περί επέλευσης αρνητικών επιπτώσεων που θέτουν σε κίνδυνο την ακεραιότητα της περιοχής, όπως προκύπτει από το άρθρο 10 παρ. 2 Ν. 4014/2011, όπου αναφέρεται ότι «Βάσει των συμπερασμάτων της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης και της ΜΠΕ και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4 του παρόντος, η αρμόδια αρχή συμφωνεί για το οικείο έργο ή δραστηριότητα μόνο αφού βεβαιωθεί ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής.». Εν προκειμένω λοιπόν θα έπρεπε να διενεργηθούν εργασίες πεδίου όσον αφορά την προστατευόμενη περιοχή ΕΖΔ - πΤΚΣ GR2110001 και να συνταχθεί ξεχωριστή ΕΟΑ για την ανωτέρω προστατευόμενη περιοχή με όλα τα στοιχεία που ο νόμος ορίζει (βλ. Υπουργική Απόφαση οικ. 170225/2014 - ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014), ώστε η διοίκηση να είναι σε θέση να αποφασίσει ορθώς σχετικά με τις επιπτώσεις του έργου. Τα δε συνοπτικώς αναφερόμενα στις σελ. 31-32 της ΕΟΑ σχετικά με το ότι δεν θα επέλθουν αρνητικές επιπτώσεις στην προστατευόμενη περιοχή ΕΖΔ - πΤΚΣ GR2110001 σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής αιτιολογία. Ειδικότερα, στις σελ. 31-32 ΕΟΑ αναφέρονται τα εξής: «Η εξεταζόμενη ΕΖΔ-ΤΚΣ GR2110001, βρίσκεται μεν σε μεγάλη απόσταση από τις Α/Γ, αλλά το υπόγειο δίκτυο διασύνδεσης διασχίζει την περιοχή για μικρή απόσταση επί του παράδρομου της Ιόνιας οδού. Στο σημείο διασταύρωσης εντοπίζεται γέφυρα διέλευσης οχημάτων. Το βασικό προστατευτέο αντικείμενο της εν λόγω περιοχής επέκτασης της ΕΖΔ αφορά το είδος ψαριού *Caspiomyzon graecus*

(*Eudomyzon* sp.). Η προτεινόμενη περιοχή επέκτασης της ΕΖΔ, είναι μια από τις ελάχιστες γνωστές περιοχές παρουσίας του είδους (Κοντζαγιώργης κ.ά., 2015). Αυτό έχει ληφθεί υπόψη ήδη στο σχεδιασμό κατασκευής του έργου (για την αποφυγή της διατάραξης της ροής του ποταμού, κατά τις εργασίες διέλευσης των καλωδίων μέσω της εν λόγω διασταύρωσης). Πιο συγκεκριμένα θα ακολουθηθεί μία από τις επόμενες λύσεις: α) Διάτρηση και πέρασμα των καλωδίων εντός σωλήνων κάτω από την κοίτη του ποταμού, β) Εκσκαφή της όχθης και εγκιβωτισμός σωλήνων χωρίς την διατάραξη της διατομής του ποταμού σε περίοδο όπου δεν θα υπάρχει ροή νερού, γ) Στήριξη των καλωδίων στο πλάι της γέφυρας και πέρασμά τους εντός μεταλλικών σωλήνων στηριγμένων σε μεταλλική κατασκευή κατάλληλης αντοχής. Συνεπώς σε κάθε περίπτωση δεν θα επηρεαστεί το προστατευτέο αντικείμενο της εν λόγω ΕΖΔ.».

Η ανωτέρω μάλιστα συνοπτική αιτιολογία επί της μη επέλευσης αρνητικών επιπτώσεων επί της προστατευόμενης περιοχής ΕΖΔ - πΤΚΣ GR2110001 είναι αντιφατική με όσα αναφέρονται στην σελ. 143 της ΜΠΕ, όπου τίθενται σχετικώς τα ακόλουθα: «Για τον λόγο αυτό, στην Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση που συνοδεύει την παρούσα Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων γίνεται καταγραφή όλων των προστατευτέων στοιχείων της ΕΖΔ-ΤΚΣ GR2110001 και ακολουθείται η προβλεπόμενη διαδικασία εκτίμησης και αξιολόγησης επιπτώσεων που αφορά στα προστατευτέα στοιχεία των περιοχών του Δικτύου Natura 2000.».

12. Δεν εκτιμώνται οι επιπτώσεις του έργου στην κτηνοτροφία, δεδομένου ότι οι κάτοικοι της περιοχής ασχολούνται και βιοπορίζονται από την κτηνοτροφία, η μείωση της οποίας θα προκαλέσει επιμέρους αρνητικές επιπτώσεις στον πληθυσμό των αρπακτικών, καθώς η μείωση της κτηνοτροφίας καθώς και η μετακίνηση της σε άλλες περιοχές θα οδηγήσει σε μείωση των νεκρών ζώων στα ορεινά λιβάδια, επηρεάζοντας αρνητικά τη διαθεσιμότητα τροφής των αρπακτικών αλλά και οδηγώντας σε σταδιακή δάσωση των ανοικτών οικοσυστημάτων (θαμνώνες και λιβάδια), βασικών βιοτόπων τροφοληψίας για αυτά τα είδη. Περαιτέρω, στη σελ. 11 της ΕΟΑ αναφέρεται ότι «ειδικά στο τμήμα του ΑΣΠΗΕ στα όρη Σουλίου απαντάται σημαντικός αριθμός κτηνοτροφικών ζώων και εντός του πολυγώνου εντοπίζονται εν λειτουργία μαντριά και ποτίστρες. Στο τμήμα του ΑΣΠΗΕ στα Θεσπρωτικά όρη (ανατολικά πολύγωνα) ο αριθμός των κτηνοτροφικών ζώων είναι μικρότερος (αγελάδες και κατσίκια), αλλά υπάρχει παρουσία ζώων σε όλο το μήκος της κορυφογραμμής. Και σε αυτή την υποπεριοχή εντοπίζονται σταβλικές εγκαταστάσεις (μαντριά, ποτίστρες) εντός του πολυγώνου.».

Τέλος, αμφισβητείται έντονα κατά πόσο τηρήθηκαν οι ελάχιστες αποστάσεις από τις θέσεις των α/γ και των ανωτέρω αναφερομένων σταβλικών εγκαταστάσεων, όπως η ελάχιστη αυτή απόσταση ορίζεται στο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ.

Α δεν προτείνει κάποιο πρόγραμμα παρακολούθησης, ούτε δίνει σχετικές λεπτομέρειες.

13. Οικότοποι στην περιοχή εγκατάστασης

Όπως ομολογείται στην ίδια την ΜΠΕ, στην περιοχή εγκατάστασης του έργου είναι πολύ πιθανό να συναντάται οικότοπος προτεραιότητας. Ειδικότερα, στην σελ. 142 της ΜΠΕ παρατίθενται τα ακόλουθα: «Σε ότι αφορά τους οικότοπους της περιοχής μελέτης, καθώς η περιοχή βρίσκεται εκτός τόπων του Δικτύου Natura 2000, δεν έχει γίνει καταγραφή τους σύμφωνα με τις αντίστοιχες προδιαγραφές που ακολουθούνται για την καταγραφή του εντός του δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000. Από τα διαθέσιμα δεδομένα για τις πλησιέστερες προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000, κρίνεται πιθανή η ύπαρξη των παρακάτω τύπων οικότοπων στα πολύγωνα εγκατάστασης των Α/Γ και στις θέσεις των συνοδών έργων:

4090: Ενδημικά ορεινά μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους,

5210: Δενδροειδή *matorrals* με *Juniperus* spp.,

8140: Λιθώνες της Ανατολικής Μεσογείου,

8210: Ασβεστολιθικά βραχώδη πρανή με χασμοφυτική βλάστηση,

91M0: Πανωνικά-βαλκανικά δάση τουρκικής δρυός – κοινής δρυός,

9560*: Ενδημικά δάση με *Juniperus* spp (*τύπος οικότοπου προτεραιότητας).»

Δεν αποκλείεται λοιπόν στην περιοχή εγκατάστασης να συναντάται ο ανωτέρω τύπος οικοτόπου προτεραιότητας, κάτι που σημαίνει αφενός μεν την ανάγκη διενέργειας έρευνας και αυτοψίας, ώστε να διαπιστωθεί εάν θα υπάρξει απώλεια έκτασης από τον ανωτέρω οικοτόπο προτεραιότητας, αφετέρου δε στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι υφίσταται όντως ο ανωτέρω τύπος οικοτόπου, τότε το έργο είναι αδύνατο να υλοποιηθεί, καθώς οι οικοτόποι προτεραιότητας συνιστούν ζώνη/περιοχή αποκλεισμού σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 στ. ε' του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις ΑΠΕ.

14. Μη αναφορά στις επιπτώσεις του έργου στα χειρόπτερα και έλλειψη κατάλληλων μέτρων μετριασμού των επιπτώσεων

Στην περιοχή του έργου συναντώνται (κατά τον μελετητή της ΜΠΕ: ενδέχεται να απαντώνται, βλ. σελ. 143 ΜΠΕ) είδη χειροπτέρων που προστατεύονται βάσει του Π.Δ. 67/81, ορισμένα δε εξ αυτών ανήκουν στο Παράρτημα II ή IV της Οδηγίας 92/43/ΕΚ. Ενδεικτικά, αναφέρονται η Βουνονυχτερίδα (Hypsugo savii), είδος του Παραρτήματος IV της Οδηγίας 92/43/ΕΚ, σε ευνοϊκή κατάσταση διατήρησής (FV) και με υψηλό κίνδυνο πρόσκρουσης με τις Α/Γ και η Νανονυχτερίδα (Pipistrellus pipistrellus), η οποία ανήκει στο Παράρτημα IV της Οδηγίας 92/43/ΕΚ, η κατάσταση διατήρησης σε εθνικό επίπεδο είναι ικανοποιητική (FV) και διατρέχει υψηλό κίνδυνο πρόσκρουσης με τις α/γ. Άλλωστε, η χρήση των ανεμογεννητριών ως καταφύγια από τα χειρόπτερα έχει αναφερθεί στην Ευρώπη (Hensen, 2004) και υπάρχουν μέτρα άμβλυσης των επιπτώσεων στα χειρόπτερα, όπως το ότι οι ανεμογεννήτριες δεν πρέπει να έχουν σημεία τα οποία επιτρέπουν την χρήση από τα χειρόπτερα και τυχόν κοιλώματα ή διάκενα σε οποιοδήποτε σημείο πρέπει να καταστούν μη προσβάσιμα. Μέτρο αντιμετώπισης του κινδύνου πρόσκρουσης, η αύξηση ελάχιστης έντασης ανέμου ενεργοποίησης των α/γ, καθώς οι α/γ αρχίζουν να παράγουν ηλεκτρισμό όταν η ένταση του ανέμου ξεπεράσει ένα ελάχιστο κατώφλι (cut-in speed), το οποίο συνήθως είναι στα 3 m/sec, ενώ τα χειρόπτερα πετάνε, ειδικά σε μεγαλύτερο ύψος, όταν η ένταση του ανέμου είναι σχετικά χαμηλή, συνήθως κάτω από 6 m/sec. Συνεπώς, εάν η ελάχιστη ένταση ανέμου ενεργοποίησης της Α/Γ αυξηθεί στο επίπεδο των 4-6.5 m/sec, ο βαθμός θνησιμότητας μειώνεται κατά 79-90%, ενώ οι απώλειες ενέργειας δεν υπερβαίνουν το 0.3%-1% σε όλη την διάρκεια του ετήσιου κύκλου (Rydell et al., 2012). Παρά λοιπόν το γεγονός ότι στην περιοχή εγκατάστασης του έργου ενδέχεται κατά τον μελετητή να υπάρχουν προστατευόμενα είδη χειροπτέρων, δεν γίνεται εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου επί του πληθυσμού τους ούτε προτείνονται σχετικά μέτρα αντιμετώπισής τους. Ενδεικτικά επίσης αναφέρεται και το είδος Μικρομυτιδα (Myotis blythii), είδος που σύμφωνα με το Ελληνικό Κόκκινο Βιβλίο στην Ελλάδα δεν κατατάσσεται σε κατηγορία απειλής (LC), ενώ σύμφωνα με την IUNC red list σε ευρωπαϊκό επίπεδο κατατάσσεται σε κατηγορία απειλής (NT), πρόκειται δε για είδος που προστατεύεται από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ (Παραρτήματα II και IV) και τις Συμβάσεις της Βέρνης (Παράρτημα II) και της Βόννης (Παράρτημα II). Περαιτέρω, το συγκεκριμένο είδος τρέφεται σε βοσκοτόπους και λιβάδια, συμπεριλαμβανομένων καλλιεργήσιμων εκτάσεων και κήπων. Επιπλέον, στην περιοχή εγκατάστασης του έργου ενδέχεται να υπάρχει το είδος Ποδαρομυτιδα (Myotis caraccini), το οποίο σύμφωνα με το Ελληνικό Κόκκινο Βιβλίο στην Ελλάδα και με την IUNC red list σε παγκόσμιο επίπεδο κατατάσσεται σε κατηγορία απειλής (NT και VU αντίστοιχα), προστατεύεται επίσης και από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ (Παραρτήματα II και IV) και τις Συμβάσεις της Βέρνης (Παράρτημα II) και της Βόννης (Παράρτημα II).

15. Στην ΜΠΕ, παρά το γεγονός ότι απαριθμούνται τα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς και οι αρχαιολογικοί χώροι, δεν παρατίθενται οι αποστάσεις μεταξύ αυτών και του έργου ούτε υπάρχει σχετικός χάρτης παρά τα όσα ορίζονται στο Παράρτημα 2 της Υπουργικής Απόφασης οικ. 170225/2014 - ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014, όπου αναφέρονται τα εξής:

«5. Συμβατότητα του έργου ή της δραστηριότητας με θεσμοθετημένες χωρικές και πολεοδομικές δεσμεύσεις της περιοχής

5.1 θέση του έργου ή της δραστηριότητας ως προς εκτάσεις του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής, όπως:

5.1.1. θεσμοθετημένα όρια οικισμών και εγκεκριμένων πολεοδομικών σχεδίων.

5.1.2. Όρια περιοχών του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών του ν. 3937/2011 (Α' 60).

5.1.3. Δάση, δασικές εκτάσεις και αναδασωτέες εκτάσεις.

5.1.4. Εγκαταστάσεις κοινωνικής υποδομής, κοινής ωφέλειας κ.ά.

5.1.5. Θέσεις αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

5.2 Ισχύουσες χωροταξικές και πολεοδομικές ρυθμίσεις στην περιοχή του έργου ή της δραστηριότητας.

Αναφέρεται το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις χρήσεις γης και τους όρους δόμησης στην περιοχή του έργου/δραστηριότητας και τη συμβατότητά του με αυτό, βάσει των αναφερομένων στην ενότητα 5.1 και με ειδικότερη αναφορά τουλάχιστον στα εξής:

5.2.1. Προβλέψεις και κατευθύνσεις του Γενικού, των Ειδικών και του οικείου Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

5.2.2. Θεσμικό καθεστώς, σύμφωνα με εγκεκριμένα σχέδια (ρυθμιστικό, γενικό πολεοδομικό, ρυμοτομικό, ΖΟΕ, ΣΧΟΑΠ, οριοθέτησης οικισμών ή άλλων σχεδίων καθορισμού χρήσεων γης και δόμησης).

5.2.3. Ειδικά σχέδια διαχείρισης (ΕΣΔΑ, ΠΕΣΔΑ, σχέδια διαχείρισης υδάτων κ.λπ.).

5.2.4. Οργανωμένοι υποδοχείς δραστηριοτήτων όπως επιχειρηματικά πάρκα, οργανωμένοι υποδοχείς μεταποιητικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, λατομικές ζώνες, περιοχές ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών κ.λπ.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία των ενότητων 5.1 και 5.2 απεικονίζονται σε κατάλληλο χάρτη.»

16. Έλλειψη αντισταθμιστικών μέτρων

Στο παράρτημα 3.2.1. της Υπουργικής Απόφασης οικ. 170225/2014 - ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014 προβλέπονται μεταξύ άλλων τα εξής:

«4. Αντισταθμιστικά μέτρα

Στην περίπτωση που:

i) δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις υλοποίησης του έργου ή της δραστηριότητας και παρά την εξέταση μέτρων αντιμετώπισης εκτιμάται ότι συνεχίζεται να παραβιάζεται η ακεραιότητα της οικείας περιοχής NATURA 2000 και ο σκοπός διατήρησης της σύμφωνα με τη Παραγ. 4 του Αρθ. 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α 209) και

ii) τεκμηριώνεται ότι συντρέχουν οι λόγοι της Παραγ. 4 του αρ. 10 του Ν. 4014/2011, τότε προτείνονται συγκεκριμένα αντισταθμιστικά μέτρα, λαμβάνοντας υπόψη και τις τυχόν πρόσθετες ή ειδικές απαιτήσεις που προέκυψαν κατά τη διαδικασία Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ), εφόσον τέτοια έχει διενεργηθεί.

Ειδικότερα βάσει των ανωτέρω γίνεται:

4.1 Τεκμηρίωση ότι συντρέχουν οι λόγοι που αναφέρονται στην παράγραφο 4 του αρ. 10 του Ν. 4014/2011.

4.2 Καταγραφή και ανάλυση των μέτρων αντιστάθμισης.

4.3 Αξιολόγηση των μέτρων αντιστάθμισης ώστε:

- να είναι κατάλληλα για την περιοχή Natura 2000 που εφαρμόζονται και ανάλογα με την απώλεια που προξενείται από το έργο ή τη δραστηριότητα,
- να έχουν την ικανότητα να διατηρήσουν ή να αυξήσουν τη συνολική συνοχή του Δικτύου Natura 2000,
- να μπορούν να είναι εφαρμόσιμα,

- να είναι λειτουργικά κατά την φάση που προκαλείται η ζημιά στην οικεία περιοχή Natura 2000 εκτός αν έχει τεκμηριωθεί ότι το τελευταίο δεν είναι απαραίτητο.

4.4 Παρουσίαση του Σχεδίου υλοποίησης των αντισταθμιστικών μέτρων με χρονοδιάγραμμα εφαρμογής και αρμόδιο φορέα υλοποίησης»

Εν προκειμένω, μολονότι υπάρχουν ενδείξεις ότι θα επέλθουν εξαιρετικά αρνητικές επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας, μεταξύ των οποίων και του είδους «όρνιο» και του είδους «φίδαετός», δεν προτείνονται αντισταθμιστικά μέτρα. Εν προκειμένω, άλλωστε υπάρχουν εναλλακτικές επιλογές όπου θα μπορούσε να χωροθετηθεί ο ΑΣΠΗΕ, οπότε και θα έπρεπε να προκριθεί η κατασκευή αυτού σε άλλη περιοχή όπου δεν αναμένονται αντίστοιχης έντασης δυσμενείς επιπτώσεις στα ανωτέρω είδη αλλά και στα λοιπά είδη (π.χ. σφηκιάρης, ο οποίος θα εκτοπιστεί από τις θέσεις φωλιάσμάτος του). Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρ. 10 του Ν. 4014/2010, «*εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων με βάση τη διαδικασία των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα έργο ή δραστηριότητα πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημόσιου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, λαμβάνεται κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής των περιοχών του δικτύου Natura 2000. Εντός δύο μηνών από την έκδοση ΑΕΠΟ του έργου ή της δραστηριότητας, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ενημερώνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις επιπτώσεις που ενδέχεται να προκύψουν και τα αντισταθμιστικά μέτρα που ελήφθησαν.*».

Εν προκειμένω, δεν μπορεί να κριθεί ότι δεν υφίστανται εναλλακτικές λύσεις ως προς τη χωροθέτηση του ΑΣΠΗΕ, εξέταση των οποίων δεν γίνεται στο πλαίσιο της ΕΟΑ, παρά τα όσα ορίζει ο νόμος. Στο πλαίσιο της ΕΟΑ και της ΜΠΕ, δεν έγινε εξέταση των εναλλακτικών λύσεων ως προς τη θέση χωροθέτησης του έργου, καθώς η μοναδική εναλλακτική που αξιολογήθηκε αφορούσε τον αριθμό και την ισχύ των α/γ αλλά όχι την θέση του έργου (βλ σχετικά και σελ. 84-86 ΕΟΑ και σελ. 116-118 ΜΠΕ).

Ειδικότερα, στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 «Βασικές προδιαγραφές Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) έργων και δραστηριοτήτων Α' Κατηγορίας» της Υπουργικής Απόφασης οικ. 170225/2014 - ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014 προβλέπονται μεταξύ άλλων τα εξής:

«7. Εναλλακτικές λύσεις

7.1 Παρουσίαση των βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν, ως προς τη θέση, το μέγεθος και την κλίμακα, το σχεδιασμό, την τεχνολογία, την παραγωγική διαδικασία καθώς και την διαδικασία κατασκευής του έργου ή της δραστηριότητας. Περιλαμβάνεται και η μηδενική λύση (μη υλοποίηση προτεινόμενου έργου/δραστηριότητας), με αναφορά στις συνέπειες που θα έχει σε επηρεαζόμενα έργα/δραστηριότητες, καθώς και σε άλλα στοιχεία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος.».

Εν προκειμένω όμως δεν γίνεται εξέταση των εναλλακτικών λύσεων ως προς τη χωροθέτηση του ΑΣΠΗΕ, καθώς στις σελίδες 84-86 ΕΟΑ και σελ. 116-118 ΜΠΕ γίνεται λόγος στην πραγματικότητα για τον αριθμό των α/γ και την ισχύ του έργου αλλά όχι για την τοποθεσία αυτού.

Ωστόσο, ακόμα και στην περίπτωση που ήθελε υποτεθεί ότι δεν υπάρχει εναλλακτική λύση ως προς τη χωροθέτηση του έργου, δεδομένου ότι το έργο θα βλάψει τους στόχους διατήρησης των προστατευτέων στοιχείων των ΖΕΠ, και ιδίως της γειτονικής ΖΕΠ με κωδικό GR2120008, καθώς και την ακεραιότητα, τη δομή και τις ειδικές λειτουργίες των περιοχών ΖΕΠ, όπως επίσης και τη συνοχή του δικτύου Natura 2000, παρά τα αντιθέτως ισχυριζόμενα από τον μελετητή της ΕΟΑ (βλ. σελ. 94 ΕΟΑ), στην ΕΟΑ θα έπρεπε να προταθούν και να συμπεριληφθούν αντισταθμιστικά μέτρα, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 4 Ν. 4014/2011 και όσα σχετικά προβέπονται στο παράρτημα 3.2.1. της Υπουργικής Απόφασης οικ. 170225/2014 - ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014 (βλ. παραπάνω). Η δε παρ. 4 εδ. α' του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 ορίζει τα εξής: «4. *Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων με βάση τη διαδικασία των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα έργο ή δραστηριότητα πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημόσιου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, λαμβάνεται κάθε*

αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής των περιοχών του δικτύου Natura 2000. Εντός δύο μηνών από την έκδοση ΑΕΠΟ του έργου ή της δραστηριότητας, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ενημερώνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις επιπτώσεις που ενδέχεται να προκύψουν και τα αντισταθμιστικά μέτρα που ελήφθησαν.». Στην προκειμένη όμως περίπτωση, στην ΕΟΑ δεν προβλέπονται μέτρα αντιστάθμισης, και συνεπώς αυτή είναι ελλιπέστατη και για τον λόγο αυτό.

17. Δεν αναφέρονται οι επιπτώσεις στον εναλλακτικό τουρισμό, ο οποίος αναπτύσσεται στην περιοχή, καθώς στα Όρη Σουλίου υπάρχει μονοπάτι που ξεκινάει από δασικό δρόμο στο οδικό δίκτυο Αγίας Κυριακής-Σουλίου, μολοντί δεν γίνεται μνεία στο ανωτέρω μονοπάτι στην σελ. 173 της ΜΠΕ.

Συμπέρασμα

Από τα ανωτέρω συνάγεται με ιδιαίτερα πρόδηλο τρόπο ότι η ΜΠΕ και η ΕΟΑ εμφανίζουν ουσιώδεις ελλείψεις με αποτέλεσμα να είναι απορριπτέες, η δε κατασκευή του έργου (ΑΣΠΗΕ) θα επιφέρει εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας της περιοχής, παραβιάζοντας την αρχή της αναλογικότητας κατ'άρθρο 25 του Συντάγματος, και επιφέροντας πλήγμα στην ακεραιότητα της περιοχής, οδηγώντας σε πλήρη εξαφάνιση του όρνιου από την περιοχή λόγω της όχλησης που θα προκληθεί σε συνδυασμό με τον αυξημένο κίνδυνο πρόσκρουσης που θα έχει ως αποτέλεσμα τη θανάτωση πτηνών του συγκεκριμένου είδους, σε αντίθεση με τον εθνικό στόχο της αύξησης του είδους πανελλαδικά και αρχικά στην ηπειρωτική χώρα. Περαιτέρω, βάσει των όσων αναλύθηκαν μείωση του πληθυσμού θα υποστεί και ο φιδαιτός, όπως και όχληση. Άλλωστε στην γειτονική περιοχή της ΖΕΠ GR2120008 το είδος «όρνιο» έχει μόνιμη παρουσία ενώ έχει εντοπιστεί και φωλιά του είδους. Ο κίνδυνος της εξαφάνισης του ανωτέρω είδους μάλιστα είναι σαφώς πιο αυξημένος εάν εξεταστεί το υπό μελέτη έργο με τους λοιπούς ΑΣΠΗΕ στην περιοχή. Μάλιστα σε άμεση γειτνίαση με το έργο συναντώνται οι εξής ΑΣΠΗΕ: α) ΑΣΠΗΕ «ΒΡΙΖΕΣ» ισχύος 24 MW αποτελούμενο από 8 α/γ (3 χλμ μακριά), β) ΑΣΠΗΕ «ΚΑΜΠΟΣ - ΑΓΚΑΘΙΕΣ - ΚΛΕΦΤΟΓΟΥΡΟΣ - ΚΟΡΥΦΗ ΜΠΟΓΔΑΝΗ - ΜΥΤΕΡΑ - ΖΑΡΚΟΡΡΑΧΗ - ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΑΛΟΓΟΜΑΝΔΡΑ - ΤΣΟΥΚΚΑ ΜΕΛΙΣΣΙ - ΣΠΗΛΙΑ ισχύος 123 MW αποτελούμενο από 20 α/γ (5,2 χλμ. μακριά), γ) ΑΣΠΗΕ «ΣΠΑΘΕΣ» ισχύος 24 MW αποτελούμενο από 8 α/γ (7,4 χλμ μακριά) (βλ. σελ. 86-87 ΕΟΑ). Στην ευρύτερη μάλιστα περιοχή δρομολογούνται και άλλα μεγάλα αιολικά πάρκα (βλ. σελ. 86-87 ΕΟΑ). Είναι καταφανές ότι το υπό μελέτη έργο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία επιτάσσει η οικονομική ανάπτυξη να μην είναι ανεξέλεγκτη, αλλά να έχει όρια και όρους, και τα όποια οφέλη επικαλείται ο μελετητής της ΕΟΑ είναι μηδαμινά συγκριτικά με τις εξαιρετικά αρνητικές επιπτώσεις του έργου, και ως εκ τούτου πρέπει να παύσει η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησής του. Το γεγονός ότι η περιοχή χωροθέτησης του έργου βρίσκεται εκτός Natura 2000 δεν παίζει ρόλο στο ότι δεν χαίρουν προστασίας τα προστατευτέα στοιχεία αυτής, έστω και αν η περιοχή δεν έχει οριοθετηθεί ως ΖΕΠ, το ίδιο δε ισχύει και με τα λοιπά είδη ορνιθοπανίδας, καθώς στο πλαίσιο της ΜΠΕ και της ΕΟΑ ερευνώνται οι επιπτώσεις του έργου στα διάφορα στοιχεία του περιβάλλοντος (ύδατα, πολιτιστική κληρονομιά, πανίδα και ορνιθοπανίδα, τοπίο κ.α.), όπως επιτάσσει η αρχή της πρόληψης. Επίσης, για την υλοποίηση του έργου, απαιτείται διάνοιξη νέας οδοποιίας συνολικού μήκους περίπου 23 χλμ. με ό,τι αυτό συνεπάγεται σχετικά με την κατάτμηση οικοτόπων και των ενδιαιτημάτων στην περιοχή.

Τέλος, πρέπει να διακοπεί η περιβαλλοντική αδειοδότηση του έργου, καθώς όπως αναφέρεται στην παρ. 2 του άρ. 10 Ν. 4014/2011, «Βάσει των συμπερασμάτων της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης και της ΜΠΕ και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4 του παρόντος, η αρμόδια αρχή συμφωνεί για το οικείο έργο ή δραστηριότητα μόνο αφού βεβαιωθεί ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής. Ειδικότερα, η εξέταση πιθανών μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων και εναλλακτικών λύσεων μπορεί να επιτρέψει τη διαπίστωση ότι, βάσει τέτοιων λύσεων ή μέτρων, το έργο ή η δραστηριότητα δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της περιοχής. Η ακεραιότητα μιας περιοχής αναφέρεται στις οικολογικές της λειτουργίες.». Εν προκειμένω, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αίρονται οι βάσιμες αμφιβολίες περί επέλευσης πλήγματος στην ακεραιότητα της περιοχής ΖΕΠ GR2120008, οπότε και η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης του έργου πρέπει να σταματήσει.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ

Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης (ΕΟΑ) της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου «Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΣΠΗΕ) ισχύος 132MW στη θέση «ΚΑΜΠΟΣ - ΑΓΚΑΘΙΕΣ - ΚΛΕΦΤΟΓΟΥΡΟΣ - ΚΟΡΥΦΗ ΜΠΟΓΔΑΝΗ - ΜΥΤΕΡΑ - ΖΑΡΚΟΡΡΑΧΗ - ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΑΛΟΓΟΜΑΝΔΡΑ - ΤΣΟΥΚΚΑ ΜΕΛΙΣΣΙ – ΣΠΗΛΙΑ» και τα συνοδά υποστηρικτικά του έργα (Περιφέρεια Ηπείρου, Περ. Ενότητες Ιωαννίνων και Πρέβεζας, Δήμοι Δωδώνης και Ζηρού).» (ΠΕΤ: 2208821112).

Το υπό μελέτη έργο αποτελείται από 20 α/γ τύπου Siemens-Gamesa SG-170 της εταιρείας SIEMENS - GAMESA, ονομαστικής ισχύος 6,6 MW, με διάμετρο ρότορα 170m και ύψος πλήμνης 115m. Προκύπτει βάσει των ανωτέρω τεχνικών χαρακτηριστικών των α/γ ότι η έκταση σάρωσης της κάθε α/γ θα είναι σημαντική έκταση, κάτι που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου στην ορνιθοπανίδα. Όσον αφορά τις εργασίες οδοποιίας, θα απαιτηθεί βελτίωση υφιστάμενης οδοποιίας μήκους 20.955 m. και 34 χαράξεις νέας οδοποιίας συνολικού μήκους 27.499 m. Επίσης το έργο περιλαμβάνει εγκατάσταση ενός Οικίσκου Ελέγχου, με εμβαδό 45 τ.μ.. Περαιτέρω, για την όδευση του εξωτερικού δικτύου Διασύνδεσης Μέσης Τάσης 33kV θα διανοιχθεί υπόγειο κανάλι που θα είναι περίπου 15,8km. Θα κατασκευαστούν είκοσι (20) πλατείες εγκατάστασης ανεμογεννητριών, μία ανά Α/Γ, με εμβαδό από 4.059 έως 5.525 m. Πρόκειται λοιπόν για ένα τεράστιο έργο που θα προκαλέσει ανεπανόρθωτη βλάβη στα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος συμπεριλαμβανομένων των προστατευτέων στοιχείων των γειτονικών περιοχών NATURA 2000-ZEP με κωδικό GR2120008 «Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα» και GR2130013 «Ευρύτερη περιοχή Αθαμανικών ορέων» και λοιπών ειδών πανίδας και ορνιθοπανίδας που χρήζουν προστασίας.

Σημειώνεται επίσης ότι οι ανωτέρω περιοχές NATURA 2000-ZEP συνιστούν περιοχές που φιλοξενούν εξαιρετικά σπάνια είδη πτηνών, όπως ο Χρυσαιτός (*Aquila chrysaetos*), ο Φιδαετός (*Circaetus gallicus*), η Γερακίνα (*Buteo buteo*), Καλαμόκιρκος (*Circus aeruginosus*), ο Χειμωνόκιρκος (*Circus cyaneus*), το Όρνιο (*Gyps fulvus*), ο Πετρίτης (*Falco Pelegrinus*), το Κιρκινέζι (*Falco naumanni*), το Νανογέρακο (*Falco columbarius*), η Δεντροσταρήθρα (*Lullula arborea*).

I. Δυσμενείς επιπτώσεις επί της Ορνιθοπανίδας – Υποεκτίμηση των επιπτώσεων

Στην προστατευόμενη περιοχή Natura 2000-ZEP με κωδικό GR2120008, πλησίον της οποίας χωροθετείται το έργο (11,4 χλμ) συναντώνται είδη που είναι ευαίσθητα στις επιπτώσεις των ΑΣΠΗΕ. Τα είδη χαρακτηρισμού της ΖΕΠ GR2120008 (με βάση και την ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012), είναι τα: Χρυσαιτός *Aquila chrysaetos*, Όρνιο *Gyps fulvus*, Σπιζαιτός *Hieraetus fasciatus*, Ασπροπάρης *Neophron percnopterus* (σελ. 17-19 ΕΟΑ). Για την ανωτέρω ΖΕΠ με κωδικό GR2120008 η παραγωγή αιολικής ενέργειας συνιστά υψηλή πίεση/απειλή (σελ. 20 ΕΟΑ). Επιπροσθέτως, σε απόσταση 14,2 χλμ. από την περιοχή του έργου εντοπίζεται η Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) GR2130013 («Ευρύτερη περιοχή Αθαμανικών ορέων», με συνολική έκταση 65236,53ha). Η περιοχή είναι σημαντική για τα μεγάλα αρπακτικά πτηνά, κυρίως τον Χρυσαιτό και το Όρνιο. Τα είδη χαρακτηρισμού της ΖΕΠ GR2130013 (με βάση και την ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012), είναι τα: Χρυσαιτός *Aquila chrysaetos*, Φιδαετός *Circaetus gallicus*, Πετρίτης *Falco peregrinus*, Δρυομυγοχάφτης *Ficedula semitorquata*, Όρνιο *Gyps fulvus* (σελ. 20 ΕΟΑ). Για την ανωτέρω ΖΕΠ με κωδικό GR2130013 η παραγωγή αιολικής ενέργειας συνιστά υψηλή πίεση τόσο εντός όσο και εκτός της περιοχής Natura 2000 (σελ. 23 ΕΟΑ).

Το έργο πρόκειται να έχει σημαντικά αρνητικές επιπτώσεις σε είδη ορνιθοπανίδας της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των αρπακτικών και πτωματοφάγων (π.χ. χρυσαιτός, φιδαετός, πετρίτης, όρνιο) καθώς και σε άλλα είδη που συναντώνται στην περιοχή, όπως τα ακόλουθα: i) σφηκιάρης, χειμωνόκιρκος, χειμωνόκιρκος, δεντροσταρήθρα. Για τα συγκεκριμένα είδη (ιδίως τα μεγάλωσα είδη), λόγω του κινδύνου πρόσκρουσης καθώς και της παρεμπόδισης πτήσης είναι αρκετά πιθανό το έργο να έχει μία αξιολογη επίδραση με αρνητικό αποτέλεσμα όπως π.χ. τη βαθμιαία μείωση του πλήθους των ειδών αυτών στην περιοχή, όπως το ίδιο συμβαίνει και με τα αρπακτικά και πτωματοφάγα πτηνά, ενώ ο κατακερματισμός των ενδιαιτημάτων λόγω των συνοδών έργων οδοποιίας (διάνοιξη νέων οδών και βελτίωση υφιστάμενων) είναι δεδομένη. Επίσης, απώλεια ενδιαιτημάτων θα επιφέρει η κατασκευή των πλατειών ανέγερσης των α/γ. Ενδεκτικά αναφέρεται ότι ο χρυσαιτός, για παράδειγμα, φωλιάζει σε

απόκρημνα βραχώδη ενδιαιτήματα, αλλά χρησιμοποιεί ως πεδίο τροφοληψίας περιοχές χαμηλής βλάστησης που μπορεί να εντοπίσει τα θηράματά του, ενώ η μειωμένη περιοχή αναζήτησης τροφής αυξάνει τον ενεργειακό προϋπολογισμό για τους ενήλικους αετούς, εγκαταλείποντας τη φωλιά για μεγάλο χρονικό διάστημα, γεγονός που εκθέτει τους νεοσσούς σε αυξημένη θήρευση (Djorgova et al., 2021) [Djorgova, N., Ragoon, D., Biserkov, V. et al. Habitat preferences of diurnal raptors in relation to human access to their breeding territories in the Balkan Mountain Range, Bulgaria. Avian Res 12, 29 (2021), <https://doi.org/10.1186/s40657-021-00265-6>]. Είναι αναμενόμενο ότι χώροι τροφοληψίας των αρπακτικών και του χρυσαετού φυσικά θα καταληφθούν από το έργο, γεγονός που συνδυαστικά με το πλήθος των ΑΣΠΗΕ στην περιοχή θα έχει πολύπλευρες και αρνητικότερες επιπτώσεις στον πληθυσμό του είδους (κατακερματισμός των ενδιαιτημάτων, φράγμα ανάσχεσης, κίνδυνος πρόσκρουσης κ.α.), ιδίως λαμβανομένου υπόψη ότι πλήθος ΑΣΠΗΕ δρομολογείται στις κορυφογραμμές των βουνών της περιοχής.

Μάλιστα, πρέπει να σημειωθεί ότι «η περιοχή εγκατάστασης και η ΠΕΠ, βρίσκεται στα Θεσπρωτικά όρη, μια επιμήκης οροσειρά με διεύθυνση από βορρά προς νότο και με υψηλότερο σημείο την κορυφή Ζαρκορράχη με υψόμετρο 1332m. Οι δυτικές πλαγιές είναι σχεδόν κάθετες, με βραχώδεις εξάρσεις, γκρεμούς και σπηλαιώματα, ενώ οι ανατολικές έχουν ηπιότερες κλίσεις. Στα δυτικά των Θεσπρωτικών ορέων βρίσκεται η κλειστή κοιλάδα Λάκκα Σούλι ενώ από τα ανατολικά βρίσκεται ο ποταμός Λούρος. Κυρίαρχο στοιχείο της περιοχής είναι η μεσογειακή σκληροφυλλική βλάστηση, με κυριότερα είδη το Πουρνάρι (*Quercus coccifera*), την Κουμαριά και Ψευδοκουμαριά (*Arbutus unedo* & *Arbutus andrachne*) και τον Άρκευθο (*Juniperus sp.*). Στο βόρειο τμήμα της περιοχής μελέτης (ΑΓ 01,02,03, 04), ο ΑΣΠΗΕ χρωθετείται σε ορεινά λιβάδια με αραιούς θάμνους (*Juniperus sp.*) και δένδρα (*Prunus sp.*). Στην ευρύτερη περιοχή βορειότερα του Προφήτη Ηλία (ΑΓ 12, 13, 14) χαρακτηριστικές είναι οι γυμνές, από βλάστηση, εκτάσεις με πέτρα, ενώ στα ανατολικά της περιοχής μεγάλο μέρος έχει καεί στο παρελθόν. Στα νότια της περιοχής μελέτης υπάρχουν σκόρπια μεγάλα και ώριμα δένδρα βελανιδιάς. Η βασική δραστηριότητα στην περιοχή είναι η κτηνοτροφία αιγοπροβάτων και βοοειδών εντός της ΠΕΠ. Τη χειμερινή περίοδο ασκείται θήρα σε περιορισμένο βαθμό.» (σελ. 11 ΕΟΑ). Σημειώτεον ότι τα ορεινά λιβάδια και γενικά οι ανοικτές εκτάσεις (με ερεικώνες και θαμνώνες) αποτελούν ενδιαιτήματα τροφοληψίας για το όρνιο και τον χρυσαετό, είδη που συναντώνται τόσο στην προστατευόμενη περιοχή Natura 2000-ΖΕΠ με κωδικό GR2120008, πλησίον της οποίας χρωθετείται το έργο (11,4 χλμ) όσο και στην ΖΕΠ GR2130013 «Ευρύτερη περιοχή Αθαμανικών ορέων». Περαιτέρω, πρέπει να σημειωθεί ότι πρέπει να εκτιμώνται οι επιπτώσεις του έργου επί των ειδών ορνιθοπανίδας ακόμα και όταν αυτό τοποθετείται εκτός περιοχής Natura 2000, καθώς έργα ΑΠΕ (και βεβαίως ΑΣΠΗΕ) που χρωθετούνται εντός περιοχών Natura 2000 ή κοντά σε αυτές με αποτέλεσμα να επέρχονται αρνητικές επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας πρέπει να συνοδεύονται από τα κατάλληλα έγγραφα προς απόδειξη της διενέργειας δέουσας εκτίμησης των επιπτώσεων του έργου. Μάλιστα, όπως έχει κριθεί νομολογιακά (βλ. ΣτΕ 1542/2017) «η εγκατάσταση αιολικών πάρκων δεν επιτρέπεται να προκαλεί σημαντική καταστροφή ή ενόχληση σε είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, μεταξύ των οποίων τα πτηνά που προστατεύονται από την οδηγία στους σημαντικούς οικοτύπους τους, είτε βρίσκονται εντός είτε εκτός προστατευμένων περιοχών. Κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αιολικών πάρκων που ευρίσκονται σε περιοχές εκτός περιοχών Ζ.Ε.Π., πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη οι επιπτώσεις σε προστατευόμενα είδη πτηνών που είναι εν δυνάμει ευαίσθητα στη λειτουργία των εν λόγω εγκαταστάσεων, ιδίως αν το υπό έγκριση αιολικό πάρκο τοποθετείται σε περιοχή σημαντικού διαδρόμου αποδημητικών πτηνών (μεταναστευτικής στενωπού) ή σε θαλάσσια περιοχή σημαντική για τα πουλιά, ή σε σημαντική περιοχή για τα πουλιά (Σ.Π.Π.) έστω κι αν δεν έχει ακόμη χαρακτηριστεί ως Ζ.Ε.Π., διότι δεν παρέχει τη δυνατότητα εγκρίσεως έργων για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως. Μάλιστα, η σχετική υποχρέωση εκπόνησης ΕΟΑ ότι η σχετική υποχρέωση απορρέει ευθέως από τις διατάξεις της οδηγίας 79/409, όπως ισχύει.»

Όπως προελέχθη, τα είδη χαρακτηρισμού της ΖΕΠ GR2120008 (με βάση και την ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012), είναι τα: Χρυσαιτός *Aquila chrysaetos*, Όρνιο *Gyps fulvus*, Σπιζαιτός *Hieraetus fasciatus*, Ασπροπάρης *Neophron percnopterus*. Σχετικά με τα είδη αυτά, λεκτέα τα εξής:

- **Όρνιο (*Gyps fulvus*)**. Το συγκεκριμένο είδος πετά σε χαμηλό ύψος πάνω από τις κορυφογραμμές, όπου επικρατούν ισχυρά ανοδικά ρεύματα αέρα, οπότε ενδέχεται να επηρεάζεται από τη λειτουργία αιολικών πάρκων ενώ αναφέρονται και καταγεγραμμένοι κίνδυνοι και επιπτώσεις από προσκρούσεις σε αιολικά πάρκα από τη διεθνή βιβλιογραφία (EC 2011). Μάλιστα, υψηλός αριθμός περιστατικών προσκρούσεων αναφέρεται στη βάση δεδομένων του Duur 2022 (1953, σχεδόν όλα από την Ισπανία). Στην Ελλάδα από δημοσιευμένες έρευνες ή άλλα δημοσιεύματα (από βάσεις δεδομένων του WWF Ελλάς), αναφέρονται 7 σχετικά ευρήματα (στην περιοχή της Θράκης) (σελ. 55 ΕΟΑ). Το είδος να μην δεν έτυχε να καταγραφεί κατά τις εργασίες πεδίου, αλλά στην περιοχή εγκατάστασης του έργου υπάρχει έστω και περιστασιακή παρουσία όρνιων (βλ. Εικόνα 18 στην σελ. 58 της ΕΟΑ) και η θανάτωση έστω και ενός ατόμου αντίκειται και υπονομεύει τον στόχο της αύξησης του πληθυσμού στην ηπειρωτική χώρα βάσει του Εθνικού Σχεδίου για τρία πτωματοφάγα είδη ορνιθοπανίδας (γύπες). Μεταξύ δε των στόχων του Εθνικού Σχεδίου για τρία πτωματοφάγα είδη ορνιθοπανίδας (γύπες): Γυπαετό (*Gypaetus barbatus*), Όρνιο (*Gyps fulvus*), Μαυρόγυπα (*Aegypius monachus*) (<https://edozoume.gr/wp-content/uploads/2022/09/LIFE-IP-4-NATURA-Del.A.1.3.2-Action-Plan-Vultures.pdf>) συμπεριλαμβάνεται η εξάλειψη ή τουλάχιστον δραστηρική μείωση των επιπτώσεων υποδομών ενέργειας στους γύπες (αποτίμηση της θνησιμότητας λόγω πρόσκρουσης με ηλεκτροφόρα καλώδια και ανεμογεννήτριες ή ηλεκτροπληξίας και εφαρμογή τεχνικών μετριασμού) καθώς και η βελτίωση της αναπαραγωγικής επιτυχίας και της βιωσιμότητας των γυπών (προστασία ενδιαιτήματος φωλιάσματος, μείωση λαθροθηρίας και όχλησης, έλεγχος ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις περιοχές αναπαραγωγής). Επίσης, κατά το ανωτέρω Εθνικό Σχέδιο Δράσης, «σύμφωνα με την υπάρχουσα εμπειρία αλλά και την ελληνική πραγματικότητα, το όραμα είναι η επίτευξη ενός Ευνοϊκού Καθεστώτος Διατήρησης για τα τρία είδη των γυπών (Γυπαετό, Μαυρόγυπα και Όρνιο) ώστε στην επόμενη αναθεώρηση του Κόκκινου Βιβλίου Απειλούμενων Σπονδυλοζώων στην Ελλάδα η κατάταξη τους να έχει βελτιωθεί και να υποχωρήσει από τις τωρινές θέσεις σε κατώτερες κατηγορίες κινδύνου (downgrading). Αυτό σημαίνει πως ο Γυπαετός και ο Μαυρόγυπας θα πρέπει να καταχωρηθούν ως «Τρωτά» ενώ το Όρνιο σε «Μειωμένου Ενδιαφέροντος». Ωστόσο, βραχυπρόθεσμα (δηλαδή μέσα στην επόμενη εξαετία), είναι πρακτικά αδύνατο η δραματική μεταβολή του εθνικού καθεστώτος διατήρησης των τριών αυτών ειδών (ή των ενδιαιτημάτων τους) σε τέτοια επίπεδα ώστε να βελτιωθεί η κατάταξή τους στον επόμενο ελληνικό Κόκκινο Κατάλογο.» (σελ. 55 του ΕΣΔ). Συνεπώς, τα όσα προβάλλει ο μελετητής της ΕΟΑ ότι δεν αναμένονται αξιόλογες επιπτώσεις στο είδος (βλ. σελ. 64 ΕΟΑ, όπου: «Με βάση όμως και τη μεγάλη απόσταση της ανενεργής σήμερα αποικίας (>18km), δεν αναμένονται αξιόλογες επιπτώσεις, ενώ αυτές θα δύναται να περιορίζονται και με την εφαρμογή μέτρων που προτείνονται στην παρούσα μελέτη για άλλα είδη. Συνεπώς, δεν επηρεάζονται οι πληθυσμοί και οι Στόχοι Διατήρησης που έχουν τεθεί για τις ΖΕΠ GR1340008 και GR1340001.») είναι παντελώς ατεκμηρίωτα, καθώς αντιδιαστέλλονται με τον στόχο που έχει τεθεί σε εθνικό επίπεδο περί αύξησης του πληθυσμού, αφετέρου δε τα μέτρα που προτείνονται δεν εξαλείφουν ολοκληρωτικά τον κίνδυνο πρόσκρουσης.

Επίσης, η απομάκρυνση των νεκρών ζώων για να μην προσελκύονται στην περιοχή του ΑΣΠΗΕ πτωματοφάγα πτηνά, μεταξύ των οποίων και το είδος «όρνιο», έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον στόχο αύξησης του πληθυσμού του συγκεκριμένου είδους σε όλη την Ελλάδα και ιδίως στην ηπειρωτική χώρα, καθώς, όπως αναφέρεται στην σελίδα 55 του προαναφερθέντος ΕΣΔ, «το Όρνιο, αντίστοιχα, θα πρέπει να σταθεροποιηθεί ο πληθυσμός του περί τα 400 ζευγάρια ενώ η αύξηση του θα πρέπει να αφορά πρωτίστως την ηπειρωτική Ελλάδα, με επιπλέον 15-25 ζευγάρια (τουλάχιστον +30%). Επίσης, η ηπειρωτική του κατανομή θα πρέπει να τείνει σε αυτήν του 1990-2000 δηλαδή να προσεγγίσει αύξηση της τάξης 30-40% (σε Κυκλάδες και Κρήτη το είδος θα πρέπει να σταθεροποιηθεί σε 250-350 ζευγάρια και να διατηρηθεί στα όρια της υπάρχουσας κατανομής του).». Περαιτέρω, η απομάκρυνση των νεκρών ζώων οδηγεί στην περαιτέρω όξυνση της πίεσης/απειλής για το είδος που είναι η ανεπάρκεια τροφής (υψηλή σημαντικότητα). Τέλος, το συγκεκριμένο είδος, ενώ δεν καταγράφηκε στην περιοχή του έργου κατά τις εργασίες πεδίου, δεν σημαίνει ότι δεν χρησιμοποιεί την περιοχή και δεν υπάρχουν άτομα σ' αυτήν. Αντιθέτως μάλιστα, όπως συνομολογείται στην σελ. 58 ΕΟΑ: «Άτομα του είδους από γειτονικές περιοχές αλλά και από πιο μακρινές περιοχές ενδεχομένως επισκέπτονται με χαμηλή συχνότητα ή περιστασιακά την περιοχή. Στην παρακάτω εικόνα παρουσιάζονται κινήσεις ατόμων Όρνιων με πομπό

στην ευρύτερη περιοχή, με βάση τη βιβλιογραφία και δεδομένα τηλεμετρίας. Όπως φαίνεται με βάση τα δεδομένα τηλεμετρίας, υπάρχει κάποια παρουσία ατόμων (όχι υψηλή) κατά την άνοιξη και καλοκαίρι στην ΠΕΠ, κυρίως στο βόρειο τμήμα αυτής.»

Συνεργιστικά με το πλήθος των λοιπών ΑΣΠΗΕ στην περιοχή (βλ. σελ. 73 ΕΟΑ, όπου: «ο υπό μελέτη ΑΣΠΗΕ (ΖΑΡΚΟΡΡΑΧΗ) σχεδιάζεται στην περιοχή ανάμεσα στις ΖΕΠ GR2120008 και GR2130013. Εντός της GR2130013 εντοπίζεται ο ΑΣΠΗΕ (με ΑΕΠΟ) ΠΑΛΟΥΚΙ-ΑΓΚΑΘΙ-ΣΠΙΤΑΚΙ (29 Α/Γ, 42,1km, από την πλησιέστερη Α/Γ του υπό μελέτη έργου). Στην περιοχή ανάμεσα στο υπό μελέτη έργο και την ΖΕΠ GR2130013 εντοπίζεται ο ΑΣΠΗΕ (με ΑΕΠΟ) ΚΟΥΡΤΑ-ΣΚΛΑΒΙ-ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ-ΚΑΚΟΔΙΑΒΑΤΟ (43 Α/Γ, 14,3km). Δυτικά του υπό μελέτη έργου εντοπίζονται ο υπό περιβαλλοντική αδειοδότηση ΑΣΠΗΕ ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ – ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) – ΚΑΚΟΥΡΙ (21 Α/Γ, 5,3 km) και οι με ΑΕΠΟ ΑΣΠΗΕ ΒΡΙΖΑ (8 Α/Γ, 11,5km) και ΣΠΑΘΕΣ (8 Α/Γ, 16,4km).») δημιουργείται αυξημένος κίνδυνος πρόσκρουσης για το είδος.

Όσον αφορά τα είδη ορνιθοπανίδας που καταγράφηκαν κατά τις εργασίες πεδίου (για τη μη νόμιμη διάρκεια αυτών βλ. παρακάτω), πρόκειται για τα σημαντικά είδη, όπως ο χρυσαετός, ο καλαμόκιρκος κ.α. (βλ. σελ. 49 της ΕΟΑ, όπου αναφέρονται τα εξής: «Συνολικά, κατά τη διάρκεια των καταγραφών από σημεία θέας, καταγράφηκαν 9 είδη αρπακτικών και άλλων μεγαλόσωμων ειδών. Τα Ξεφτέρι, Γερακίνα, Χρυσαιτός, Βραχοκιρκίνεζο, Πετρίτης έχουν μόνιμη παρουσία στην ευρύτερη περιοχή. Τα είδη Φιδαετός, Σφηκιάρης και Δενδρογέρακο παρατηρούνται κυρίως ως αναπαραγόμενοι επισκέπτες. Επίσης, ο Καλαμόκιρκος ως περαστικό κατά την μετανάστευση. Παρατηρούνταν 24-34 είδη τους μήνες της άνοιξης, 20-42 το καλοκαίρι, 23-24 το φθινόπωρο, και 25 το χειμώνα. Με βάση τις γραμμικές διατομές (line transects) που έχουν διενεργηθεί εντός και πλησίον του πολυγώνου ανάπτυξης, εκτιμάται ότι εκεί φωλιάζουν ή τρέφονται 24 στρουθιόμορφα ή άλλα είδη με σημαντικότερα αυτών τη Δενδροσταρήθρα, τον Αετομάχο, το Βλαχοτσιχλονο και την Ωχροκελάδα (όλα είδη του Παραρτήματος Ι της οδηγίας 2009/147/ΕΕ).»). Πέραν όμως των όσων αναλύονται στην συνέχεια για την προκειμένη περίπτωση, πρέπει να ειπωθεί πως η εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ, είτε μεμονωμένα είτε σωρευτικά, εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την ορνιθοπανίδα εν γένει (βλ. σελ. 6275 της κατωτέρω πηγής: Peter Schippers, Ralph Buij, Alex Schotman, Jana Verboom, Henk van der Jeugd, Eelke Jongejans, “Mortality limits used in wind energy impact assessment underestimate impacts of wind farms on bird populations”, *Ecology and Evolution*, volume 10, Issue 13, 2020, όπου αναφέρεται το εξής: “Wind turbine collisions have proven to affect bird populations, with potentially important negative, cumulative effects from additional mortality caused by multiple wind farms (Bellebaum, Korner-Nievergelt, Durr, & Mammen, 2013; Drewitt & Langston, 2006, 2008)”.

Για τα είδη που καταγράφηκαν κατά τις εργασίες πεδίου, λεκτέα τα ακόλουθα:

- **Φιδαετός (*Circaetus gallicus*)**. Απειλή για το συγκεκριμένο είδος αποτελεί, μεταξύ άλλων, η όχληση λόγω διάνοιξης δασικών δρόμων. Σημειώνεται επίσης ότι το συγκεκριμένο είδος (φιδαετός) είναι εξαιρετικά ευαίσθητο στις προσκρούσεις με α/γ και αντιμετωπίζει υψηλό κίνδυνο πρόσκρουσης σε Α/Γ με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011). Επίσης, ο φιδαετός είναι είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ (ενόχληση, φράγμα ανάσχεσης), ενώ υπάρχουν στοιχεία ή ενδείξεις υψηλής πιθανότητας επιπτώσεων προσκρούσεων. Περαιτέρω, 72 περιστατικά αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Durr (2022) (κυρίως στην Ισπανία) (σελ. 60 ΕΟΑ), ενώ απειλές για το είδος αποτελούν η μείωση πληθυσμών θηραμάτων του είδους (τα σημαντικότερα θηράματα για το είδος είναι τα φίδια και οι σαύρες και υπάρχουν ποιοτικές ενδείξεις ότι πολλά ερπετά έχουν μειωθεί κυρίως λόγω αλλαγών χρήσης γης), οι υποδομές ενέργειας (Α/Γ, καλώδια μεταφοράς), η λαθροθηρία, τα έργα οδοποιίας και η καταστροφή μικρών υγροτόπων. Επιπροσθέτως, αποτελεί κοινή παραδοχή ότι οι ανεμογεννήτριες αποτελούν αιτία θανάτου για αρπακτικά είδη, όπως ο φιδαετός (*Circaetus gallicus*) και ο πετρίτης (*Falco peregrinus*), κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε αποσταθεροποίηση του πληθυσμού τους (BirdLife International, “Wind turbines can cause significant deaths in bird species”, 2013, <http://www.birdlife.org>). Επίσης, η κατασκευή του «γιγαντιαίου» αυτού έργου θα οδηγήσει σε εκχέρωση εδαφών και απομάκρυνση φυτοφρακτών, θάμνων και λοιπής χαμηλής βλάστησης που αποτελεί ενδιαίτημα για τα φίδια που αποτελούν την λεία/βασικό θήραμα του συγκεκριμένου είδους.

Μάλιστα, εν προκειμένω, θα δημιουργηθεί αυξημένος κίνδυνος πρόσκρουσης και φράγμα ανάσχεσης για τον φίδαετό, λαμβανομένου υπόψη και των λοιπών έργων ΑΣΠΗΕ (λαμβανομένων υπόψη και αυτών που έχουν λάβει άδεια παραγωγής/βεβαίωση παραγωγού), καθώς συγκαταλέγεται στα αρπακτικά είδη που διανύουν μεγάλες αποστάσεις για την ανάγκη της τροφοληψίας και είναι μεγάλης επικράτειας. Επίσης, για τον φίδαετό, η υλοποίηση του έργου θα επιφέρει όχληση λόγω των συνοδών έργων (διάνοιξη νέας οδοποιίας), η οποία αποτελεί σημαντική απειλή για το είδος, παράμετρος που δεν αξιολογείται στην ΕΟΑ. Επίσης, είναι δεδομένο ότι η διάνοιξη νέας οδοποιίας και ιδίως στην θέση που χωροθετείται ο ΑΣΠΗΕ θα καταστήσει εφικτή την πρόσβαση σε θέσεις-τοποθεσίες που μέχρι πρότινος ήταν μη προσβάσιμες και θα διευκολύνει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων π.χ. κυνήγι, που αποτελούν πιέσεις για το περιβάλλον για ορισμένα είδη ορνιθοπανίδας, όπως π.χ. τον φίδαετό, την πετροπέρδικα κ.α., κάτι που επίσης παραβλέπεται στην ΕΟΑ, ενώ η εμφάνιση κυνηγετικής δραστηριότητας θα επιφέρει την θανάτωση και μείωση του αριθμού των θηραμάτων για ορισμένα είδη, όπως π.χ. του λαγού που αποτελεί το βασικό θήραμα του χρυσαετού.

Επίσης, στην σελ. 59 της ΕΟΑ παρατίθενται τα εξής σημαντικά ευρήματα κατά τις εργασίες πεδίου σχετικά με τον φίδαετό: «Κατά τις καταγραφές πεδίου, το είδος καταγράφηκε με μέτρια συχνότητα. Συνολικά παρατηρήθηκαν, εντός της ΠΕΠ, 31 διελεύσεις Φίδαετών (2,7 διελεύσεις ανά 10 ώρες καταγραφών) κατά το 61% των ημερών καταγραφής. Αξιόλογο ήταν το ποσοστό των διελεύσεων που διήλθαν από τη Ζώνη Α και σε χαμηλό ύψος (52%) με 1,39 διελεύσεις ανά 10 ώρες καταγραφών συνολικά. Από την έρευνα για κρίσιμα ενδιαιτήματα εντός της ΠΕΠ προκύπτει ότι στη κορυφογραμμή ενδιαφέροντος 3 διαφορετικά ζευγάρια Φίδαετού, αναζητούν τη λεία τους. Οι θέσεις φωλεασμού των ζευγαριών δεν εντοπίστηκαν κατά τις εργασίες πεδίου και εκτιμάται ότι δεν εντοπίζονται σε εγγύτητα (<1km) με τις θέσεις των Α/Γ.». Προκύπτει λοιπόν ότι στην περιοχή του έργου δραστηριοποιείται πάρα πολύ έντονα ο φίδαετός, τρία μάλιστα ζευγάρια για τις ανάγκες της τροφοληψίας τους χρησιμοποιούν την περιοχή, ενώ σε απόσταση σχετική μικρή ενδέχεται να υπάρχει και φωλιά, κάτι που καθιστά τις επιπτώσεις του έργου στο είδος ακόμα πιο έντονες, καθώς η απόσταση του 1 χλμ δεν είναι μεγάλη για τον φίδαετό, ένα είδος μεγάλης επικράτειας με μεγάλο ζωτικό χώρο. Επιπλέον, και επιστημονικά αποδεδειγμένα, πλησίον των θέσεων φωλιάσματος, η δραστηριότητα των πτηνών είναι ακόμα πιο έντονη. Επίσης, με την κατασκευή του έργου θα επέλθει καταστροφή ενδιαιτημάτων για το συγκεκριμένο είδος, καθώς, όπως αναφέρεται στην σελ. 60 της ΕΟΑ, «ο βιότοπος τροφοληψίας του περιλαμβάνει ανοιχτές, ξηρές περιοχές με χαμηλή βλάστηση, βοσκοτόπια και βραχώδεις σχηματισμούς αλλά και καλλιέργειες που εναλλάσσονται με χέρσα χωράφια και ξερολιθιές όπου αφθονούν τα ερπετά. Από τους τύπους ενδιαιτημάτων που παρουσιάζονται στην Εικόνα παραπάνω (κατά ΜΑΕΣ), με ενδιαίτημα τροφοληψίας σχετίζονται οι κατηγορίες Λιβάδια, και Ερεικώνας/ Θαμνώνες» και ο ΑΣΠΗΕ τοποθετείται εντός περιοχής με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά. Σημειώνεται ότι η σχετική εικόνα (εικόνα 14) δεν υπάρχει στην σελ. 53 της ΕΟΑ. Περαιτέρω, το είδος είχε πάρα πολύ έντονη δραστηριότητα στην περιοχή εγκατάστασης του έργου, και καταγράφηκε 16 φορές εντός της επικίνδυνης ζώνης Α (ποσοστό 52%) και σε απόσταση μικρότερη των 200 μ. από τις θέσεις των α/γ με ποσοστό 48% (βλ. σελ. 59 ΕΟΑ).

Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι θα δημιουργηθεί φράγμα ανάσχεσης για τον φίδαετό, καθώς πρόκειται για ένα πολύ μεγάλο έργο αποτελούμενο από 20 α/γ τύπου Siemens-Gamesa SG-170 της εταιρείας SIEMENS - GAMESA, ονομαστικής ισχύος 6,6 MW, με διάμετρο ρότορα 170m και ύψος πλήμνης 115m., παρά τα όσα αντίθετα ισχυρίζεται ο μελετητής της ΕΟΑ στην σελ. 66 αυτής. Εντούτοις, παρά τα όσα ανωτέρω εκτέθηκαν αναλυτικώς, σχετικά με τον κίνδυνο πρόσκρουσης του είδους αυτού, στην ΕΟΑ οι επιπτώσεις αυτές χαρακτηρίζονται ως χαμηλές/μέτριες και όχι ως υψηλές. Ειδικότερα, στην σελ. 67 της ΕΟΑ αναφέρονται τα εξής: «Σύμφωνα και με τις καταγραφές πεδίου, το είδος δραστηριοποιούνταν εντός της ΠΕΠ για τροφοληψία, με αρκετά μεγάλο ποσοστό διελεύσεων να παρατηρούνται εντός της Ζώνης Α και στο ύψος των Α/Γ. Συνεπώς το είδος δύναται να αντιμετωπίσει χαμηλές/ μέτριες επιπτώσεις, λόγω πρόσκρουσης στις Α/Γ».

- **Σφηκιάρης (Pernis apivorus)**. Για το εν λόγω είδος, οι ΑΣΠΗΕ, όπως έχουν αποδείξει μελέτες, έχουν αρνητικές επιπτώσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε μία μελέτη στην Πορτογαλία (Tome et al. 2017, ΑΣΠΗΕ με 25 Α/Γ) δεν εντοπίστηκαν πρότυπα μακρο-αποφυγής, αλλά μεσο-αποφυγής (Α/Γ και γραμμών

A/Γ) για γερακαετούς και σφηκιάρηδες (μείωση διελεύσεων σε εγγύτητα, αύξηση της ελάχιστης απόστασης από A/Γ, του ύψους πτήσης), με τους σφηκιάρηδες να φαίνονται πιο ευαίσθητοι (άλλαζαν πορεία σε μεγαλύτερη απόσταση και έκαναν «ελικοειδείς» πτήσεις όταν βρίσκονταν εντός του ΑΣΠΗΕ). Επίσης, το είδος εμφανίζει αυξημένο κίνδυνο πρόσκρουσης. Ειδικότερα, 38 περιστατικά προσκρούσεων (κυρίως από Γερμανία) περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022).

- **Χρυσαιτός (Aquila chrysaetos)**. Το συγκεκριμένο είδος αντιμετωπίζει πολύ υψηλό κίνδυνο πρόσκρουσης με τις α/γ (βλ. σελ. 24 στο Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Προσδιορισμός και χαρτογράφηση των ορνιθολογικά ευαίσθητων στα αιολικά πάρκα περιοχών της Ελλάδας, Ιανουάριος 2010). Επίσης, τα αιολικά πάρκα αποτελούν εκ της σημαντικότερης απειλής που αντιμετωπίζει το είδος, ενώ κατά την βιβλιογραφία και έρευνες που έχουν γίνει, μερικά από τα μεγαλύτερα ποσοστά θνησιμότητας που καταγράφηκαν για αρπακτικά αφορούν στην περιοχή Altamont Pass της Καλιφόρνια (Howell & DiDonato 1991, Orloff & Flannery 1992) και στις περιοχές Tarife και Navarre της Ισπανίας (Barrios & Rodriguez αδημοσίευτα δεδομένα). Οι περιπτώσεις αυτές έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο επειδή αφορούν σε σχετικά σπάνια και μακρόβια είδη όπως το όρνιο (Gyps fulvus) και ο Χρυσαιτός (Aquila chrysaetos), τα οποία έχουν χαμηλό αναπαραγωγικό ρυθμό και είναι ευπαθή σε πρόσθετη θνησιμότητα. Είναι πρόδηλο ότι θα επέλθουν σημαντικές επιπτώσεις στο είδος που κυμαίνονται από την εκτόπιση λόγω θορύβου, τον κίνδυνο πρόσκρουσης και ανάσχεσης, την εκτόπιση λόγω μείωσης του βασικού θηράματος του χρυσαιτού που είναι η πετροπέρδικα. Επιπλέον, όπως αναφέρεται και κατωτέρω, η πρόσκρουση με τις α/γ είναι αποτέλεσμα διαφόρων παραμέτρων (π.χ. καιρός, φωτισμός α/γ, συμπεριφορά του πτηνού κ.α.), παράμετροι που δεν μπορούν να προσδιοριστούν με σαφήνεια εκ των προτέρων (βλ. Ana Teresa Marques, Helena Batalha, Sandra Rodrigues, Hugo Costa, Maria João Ramos Pereira, Carlos Fonseca, Miguel Mascarenhas, Joana Bernardino, “Understanding bird collisions at wind farms: An updated review on the causes and possible mitigation strategies”, Biological Conservation, Volume 179, 2014, σελ. 40-52, διαθέσιμο στο: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S000632071400305X>). Όλα δε τα ανωτέρω, και ιδίως ο κίνδυνος πρόσκρουσης, πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στο πλαίσιο της αδειοδοτικής διαδικασίας, ιδίως όταν πρόκειται για είδη με χαμηλό αναπαραγωγικό ρυθμό, τα οποία είναι ευπαθή σε πρόσθετη θνησιμότητα, όπως ο Χρυσαιτός (Aquila chrysaetos) και το όρνιο. Περαιτέρω, τα αυτοματοποιημένα συστήματα αποτροπής προσκρούσεων δεν φαίνεται να είναι επαρκή για την αποτροπή του κινδύνου πρόσκρουσης, καθώς η αποτελεσματικότητά τους σε περιοχές με έντονο ανάγλυφο, όπως η θέση του εν λόγω ΑΣΠΗΕ, είναι αμφίβολη, αφού σε πολλές περιπτώσεις τα πουλιά προσεγγίζουν τις Α/Γ από χαμηλότερο επίπεδο (κοιλιάδες), το οποίο αδυνατούν να καλύψουν οι κάμερες και όταν το πτηνό βρίσκεται πια εντός του πεδίου ανίχνευσης των καμερών, δεν είναι βέβαιο ότι οι ενέργειες του συστήματος θα εκτελεστούν έγκαιρα ώστε να αποφευχθεί η σύγκρουση. Ενδεικτικά, με βάση εργαλείο που αναπτύχθηκε πρόσφατα στο πλαίσιο του προγράμματος MAPE (Reduction of Avian Mortality in Operating Wind Farms; https://shiny.cefe.cnrs.fr/en_eoldist/), για είδη όπως ο Μαυρόγυπας και το Όρνιο και ανεμογεννήτριες με διάμετρο ρότορα μεγαλύτερη των 120μ, για το έγκαιρο φρενάρισμα της μηχανής, απαιτείται εντοπισμός του πουλιού σε απόσταση άνω των 1000 μέτρων, ενώ σε υψηλές ταχύτητες ανέμου μπορεί να απαιτείται εντοπισμός ακόμα και σε απόσταση που ξεπερνά τα 2000μ. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα των αυτοματοποιημένων συστημάτων εξαρτάται άμεσα από τις επικρατούσες συνθήκες ορατότητας στον περίγυρο της Α/Γ. Σε συνθήκες μειωμένης ορατότητας (βροχόπτωση, χαμηλή νέφωση, ομίχλη, καταιγίδα), υπό τις οποίες αυξάνονται οι πιθανότητες να λάβουν χώρα προσκρούσεις πουλιών σε Α/Γ, το σύστημα δεν μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Η αδυναμία λειτουργίας του εξαιτίας περιορισμένης ορατότητας, ενισχύεται σημαντικά τους χειμερινούς μήνες λόγω διαρκούς παγετού στα ορεινά, όπου κρίνεται απαραίτητη η αξιολόγηση της λειτουργίας και της απόδοσης τους. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι τον Ιούλιο του 2017 επιβεβαιώθηκε περιστατικό πρόσκρουσης Χρυσαιτού σε Α/Γ που ήταν εξοπλισμένη με σύστημα αυτοματοποιημένης παύσης στη Γαλλία (Itty & Duriez 2017), ενώ αντίστοιχο περιστατικό καταγράφηκε στις 21/05/2022 και στον ΑΣΠΗΕ «Γραμματικάκι», στην ΠΕ Ροδόπης, όπου Μαυρόγυπας προσέκρουσε σε Α/Γ με εγκατεστημένο και εν λειτουργία σύστημα αποτροπής πρόσκρουσης υπό συνθήκες καλής ορατότητας.

Ο χρυσαιτός μάλιστα εντοπίστηκε κατά τις εργασίες πεδίου, είναι είδος χαρακτηρισμού της ΖΕΠ GR2120008, ενώ έχει μόνιμη παρουσία στην περιοχή, όπως αναφέρεται στην σελ. 49 της ΕΟΑ. Επίσης, όπως

προκύπτει από την εικόνα 14 στην σελ. 53 της ΕΟΑ, το έργο χωροθετείται εντός των ενδιαιτημάτων «ερεικώνες και θαμνώνες» και «λιβάδια» που αποτελούν τα πλέον κρίσιμα ενδιαιτήματα για τον χρυσαετό, οπότε και συνάγεται ότι με την υλοποίηση του ΑΣΠΗΕ και των συνοδών έργων, θα προκληθεί τεράστια αποψίλωση/απώλεια τέτοιων εκτάσεων, ενώ ο κατακερματισμός και η κατάρτιση των ενδιαιτημάτων αυτών είναι δεδομένα.

- **Δεντροσταρήθρα (Lullula arborea).** Για το συγκεκριμένο είδος, στην πλέον ενδελεχή μελέτη αποτίμησης των επιπτώσεων πρόσκρουσης στα πουλιά στην Ελλάδα (WWF, 2011), οι Δεντροσταρήθρες ήταν από τα πιο συχνά ευρήματα νεκρών πουλιών κάτω από τις ανεμογεννήτριες. Επίσης, με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011), αναφέρεται ως είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ [122 περιστατικά προσκρούσεων αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022), κυρίως από Ισπανία]. Το συγκεκριμένο είδος φωλιάζει και τρέφεται εντός και πλησίον του πολυγώνου ανάπτυξης του έργου (σελ. 49 ΕΟΑ), οπότε είναι αναμενόμενο ότι θα υπάρξει εκτόπιση του είδους από φωλιές και θα υπάρξει απώλεια κρίσιμων ενδιαιτημάτων για το είδος.

- **Πετροπέρδικα.** Κίνδυνος/απειλή για το είδος είναι η θήρα, δραστηριότητα που θα εμφανιστεί και θα διευκολυνθεί περαιτέρω με τη διάνοιξη δρόμου μέχρι τις θέσεις των α/γ.

- **Πετρίτης (Falco Pelegrinus).** Απειλές για το συγκεκριμένο είδος αποτελούν η καταστροφή των ώριμων δασών, οι πυρκαγιές και η όχληση λόγω διάνοιξης δασικών δρόμων, και δραστηριοτήτων υλοτομίας ή αναψυχής αποτελούν τις κύριες απειλές για την αναπαραγωγή του. Επίσης, σχετικά με το συγκεκριμένο είδος πρέπει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (EC, 2011) αντιμετωπίζει δυνητικό κίνδυνο λόγω πρόσκρουσης ή εκτόπισης από ΑΣΠΗΕ και μικρό κίνδυνο λόγω φραγμού ανάσχεσης, ενώ έχουν καταγραφεί συνολικά 41 περιστατικά πρόσκρουσης στη βάση δεδομένων του Duur 2022. Επίσης, για το είδος, οι απειλές – κίνδυνοι έχουν ως εξής: σημαντικότερες απειλές: η παράνομη θήρα, διανοίξεις δρόμων σε ορεινές περιοχές, τοπικά από δασικές πυρκαγιές.

- **Καλαμόκιρκος (Circus aeruginosus).** Το συγκεκριμένο είδος είναι δυνητικά ευαίσθητο σε ΑΣΠΗΕ, καθώς με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011), αναφέρεται ως είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ και συγκεκριμένα σε φαινόμενα εκτόπισης από κατάλληλα ενδιαιτήματα, καθώς και ως είδος για το οποίο υπάρχουν μικρό ή μη σημαντικό ρίσκο επιπτώσεων προσκρούσεων και φραγμού ανάσχεσης. Επίσης, 77 περιστατικά αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022), το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων στη Γερμανία. Το συγκεκριμένο είδος καταγράφηκε κατά την μεταναστευτική περίοδο (τέλος καλοκαιριού).

- **Αετομάχος (Lanius collurio).** Με βάση τη βιβλιογραφία (European Commission 2011), αναφέρεται ως είδος δυνητικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ [35 περιστατικά προσκρούσεων αναφέρονται στη βάση δεδομένων του Duur (2022), κυρίως από Γερμανία. (βλ. σελ. 62 ΕΟΑ), ενώ για την υλοποίηση του έργου, θα γίνει καταστροφή του ενδιαιτήματος τροφοληψίας και αναπαραγωγής του είδους, καθώς ο ΑΣΠΗΕ τοποθετείται σε λιβάδια και ερεικώνες/θαμνώνες. Ειδικότερα, στην σελ. 62 της ΕΟΑ αναφέρονται τα εξής: «Ο Αετομάχος φωλιάζει σε θάμνους και δέντρα, και τρέφεται με έντομα (κυρίως σκαθάκια), άλλα ασπόνδυλα, μικρά θηλαστικά, πτηνά και ερπετά σε ανοιχτές λιβαδικές εκτάσεις με διάσπαρτους θάμνους, σε πλαγιές με μακκί, σε καλλιέργειες, στα όρια αλλά και σε ξέφωτα δασών, σε φυτοφράχτες και σε αμπελώνες (Cramp & Perrins 1993, Tucker & Heath 1994). Κατά τη μετανάστευση χρησιμοποιούνται σε γενικές γραμμές τα ίδια ενδιαιτήματα με αυτά της αναπαραγωγικής περιόδου. Από τους τύπους ενδιαιτημάτων που παρουσιάζονται στην Εικόνα παραπάνω (κατά MAES), με ενδιαίτημα τροφοληψίας σχετίζονται οι κατηγορίες Λιβάδια, και Ερεικώνες/ θαμνώνες.». Το συγκεκριμένο είδος φωλιάζει και τρέφεται εντός και πλησίον του πολυγώνου ανάπτυξης του έργου (σελ. 49 ΕΟΑ), οπότε είναι αναμενόμενο ότι θα υπάρξει εκτόπιση του είδους από φωλιές και θα υπάρξει απώλεια κρίσιμων ενδιαιτημάτων για το είδος.

Μάλιστα, το συγκεκριμένο είδος έχει έντονη παρουσία στην περιοχή χωροθέτησης του ΑΣΠΗΕ, καθώς όπως αναφέρεται στην σελ. 62 της ΕΟΑ, «Το είδος παρατηρήθηκε στην ΠΕΠ από το Μάιο έως τον Σεπτέμβριο, ενώ καταγράφηκε κατά τη διάρκεια των καταγραφών από γραμμικές διατομές (line transects) που πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο του 2022 στην ΠΕΠ. Καταγράφηκαν συνολικά 10 επικράτειες σε απόσταση ως 100m από τα tracks των line transect. Έτσι λαμβάνοντας υπόψη τις οικολογικές απαιτήσεις του είδους (σχετικά ανοιχτές εκτάσεις με δένδρα ή θάμνους) εκτιμάται ότι στην περιοχή 100m περιμετρικά των θέσεων

των Α/Γ εντοπίζονται ~3 ζευγάρια.». Ωστόσο, παρά τα ανωτέρω, ατεκμηρίωτα στην ΕΟΑ οι επιπτώσεις στο είδος από προσκρούσεις χαρακτηρίζονται ως αμελητέας σημαντικότητας. Ειδικότερα, στην σελ. 67 της ΕΟΑ παρατίθενται τα ακόλουθα: «Άτομα του είδους παρατηρήθηκαν μεν πλησίον της κορυφογραμμής των έργων αλλά είναι είδος που δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη ευαισθησία σε επιπτώσεις προσκρούσεων με βάση τη βιβλιογραφία αφού κατά κύριο λόγο πετά και δραστηριοποιείται σε χαμηλότερο ύψος από αυτό των Α/Γ και είναι αρκετά συνδεδεμένο οικολογικά με το έδαφος και τη βλάστηση. Επιπλέον, δεν εντοπίζονται συγκεκριμένες θέσεις εντός της περιοχής μελέτης αλλά και στην περιοχή χωροθέτησης ειδικότερα στις οποίες να υπάρχουν αξιοσημείωτες συγκεντρώσεις του είδους αυτού, οπότε σε κάθε περίπτωση το τμήμα του πληθυσμού που δύναται να επηρεάζεται από τη χωροθέτηση θα είναι πολύ μικρό. Έτσι, εκτιμάται ότι ενδέχεται να προκύπτουν αμελητέας σημαντικότητας επιπτώσεις για τον Αετομάχο.».

- **Ωχροκελάδα (*Anthus campestris*)**. Πρόκειται για είδος δυναμικά ευαίσθητο σε επιπτώσεις από ΑΣΠΗΕ (όπως όλα τα στρουθιόμορφα), με 22 καταγεγραμμένα περιστατικά στη βάση Duur (2022), σχεδόν όλα από Ισπανία. Το συγκεκριμένο είδος φωλιάζει και τρέφεται εντός και πλησίον του πολυγώνου ανάπτυξης του έργου (σελ. 49 ΕΟΑ), οπότε είναι αναμενόμενο ότι θα υπάρξει εκτόπιση του είδους από φωλιές και θα υπάρξει απώλεια κρίσιμων ενδιατημάτων για το είδος.

Περαιτέρω, πρέπει να τονιστεί ότι το έργο χωροθετείται στην κορυφογραμμή του βουνού, κάτι που εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την πρόσκρουση των πτηνών στις α/γ, κάτι που γίνεται αποδεκτό από τη βιβλιογραφία. Ειδικότερα, οι Rydell et al. (2012, 2017) σε μια ανασκόπηση και ανάλυση της βιβλιογραφίας, αναφέρουν ότι οι τιμές θνησιμότητας είναι υψηλότερες σε ΑΣΠΗΕ κοντά σε υγρότοπους και σε παράκτιες περιοχές και κορυφογραμμές, και γενικά χαμηλότερες σε ανοιχτές καλλιεργούμενες εκτάσεις και άλλα ενδιαίτηματα,²⁷ ενώ επίσης μεγαλύτερο ρίσκο σε κορυφογραμμές και ειδικά στα διάσελα και τις εγκοπές αναφέρεται και από το USFWS (2003). Επίσης, οι Fielding and Haworth (2013) σε έρευνες που διενήργησαν, παρατήρησαν μείωση της δραστηριότητας του χρυσαετού στην περιοχή κατά την πρώτη περίοδο λειτουργίας του ΑΣΠΗΕ,²⁸ ενώ σημαντικές ενδείξεις για εκτόπιση του είδους αναφέρονται από τους Fielding and Haworth (2010) σε τρεις ΑΣΠΗΕ στη Σκωτία.²⁹ Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε στις ΗΠΑ εκτιμήθηκε μείωση της αφθονίας των αρπακτικών ειδών κατά 47% μετά από την κατασκευή ΑΣΠΗΕ με τα περισσότερα άτομα να παραμένουν σε απόσταση της τάξης των εκατό μέτρων από τις ανεμογεννήτριες. Περαιτέρω, το μοντέλο Band (collision risk model, Band et al. 2006, Band 2012) (βλ. σελ. 44 της ΕΟΑ), το οποίο παρέχει μια εκτίμηση της ετήσιας θνησιμότητας στον ΑΣΠΗΕ, έχει δεχτεί και δέχεται σημαντική κριτική (πχ. Chamberlain et al, 2005, 2006). Περαιτέρω, δεν αμφισβητείται ότι δημιουργούνται αρνητικές επιπτώσεις λόγω της επίδρασης του φραγμού (barrier effect), καθώς σύμφωνα με μελέτες έχουν καταγραφεί υδρόβια πτηνά που κατά την πτήση τους απέφυγαν αιολικά πάρκα σε απόσταση 100 ως 3000 μέτρων από τις ανεμογεννήτριες οι οποίες βρισκόταν στην διαδρομή τους, επιπτώσεις για τις οποίες βάσιμα γίνεται λόγος, διότι στην ευρύτερη περιοχή πρόκειται να εγκατασταθούν αρκετές α/γ λόγω υλοποίησης σημαντικού αριθμού ΑΠΕ και μάλιστα ορισμένων εξ αυτών εντός προστατευόμενων περιοχών.

Επίσης, δεν αμφισβητείται πως θα επέλθουν συνεργιστικές επιπτώσεις με τους λοιπούς ΑΣΠΗΕ στην περιοχή που ενδέχεται να οδηγήσουν σε αποσταθεροποίηση των ειδών ορνιθοπανίδας και δη των αρπακτικών και πτωματοφάγων. Επίσης, στο πλαίσιο των συνεργιστικών επιπτώσεων πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΣΠΗΕ) ισχύος 117,6MW στη θέση «ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ – ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) - ΚΑΚΟΥΡΙ», ο οποίος απέχει μόλις 5,2 χλμ από το υπό μελέτη έργο (βλ. σελ. 50 ΕΟΑ). Οι ανωτέρω αποστάσεις μεταξύ των ως άνω ΑΣΠΗΕ είναι αποστάσεις εντός των οποίων κινούνται τα αρπακτικά και πτωματοφάγα είδη, τα οποία διανύουν καθημερινά μεγάλες αποστάσεις προς αναζήτηση τροφής και έχουν μεγάλη επικράτεια, ενώ ο ΑΣΠΗΕ τοποθετείται μεταξύ δύο περιοχών ΖΕΠ. Οι συνεργιστικές επιπτώσεις (ιδίως όσον αφορά την πρόσκρουση με τις α/γ

²⁷ Rydell, J., Engstrom, H., Hedenstrom, A., Larsen, J., Pettersson, J. & M. Green. 2012. The effect of wind power on birds and bats – A synthesis. Report 6511, Swedish Environmental Protection Agency.

²⁸ Fielding, A. & P. Haworth. 2013. Edinbane Windfarm: Ornithological Monitoring - A review of the spatial use of the area by birds of prey. Haworth Conservation Ltd.

²⁹ Fielding, A. & P. Haworth. 2010. Golden eagles and wind farms. A report created under an SNH Call-off-Contract Arrangement.

και το φράγμα ανάσχεσης) με το σύνολο των 50 α/γ που δρομολογούνται να εγκατασταθούν στην περιοχή σε απόσταση μάλιστα μικρή (ΑΣΠΗΕ στη θέση ΒΡΙΖΕΣ με 8 α/γ, ΑΣΠΗΕ ισχύος 117,6 MW με 21 α/γ περίπου 5 χλμ, το υπό μελέτη έργο με 20 α/γ), και δεδομένου ότι μεταξύ των ειδών παρατηρούνται είδη (π.χ. το όρνιο) που πετούν σε χαμηλά υψόμετρα κοντά στο ύψος των α/γ, πρόκειται να είναι εξαιρετικά έντονες, καθώς στην περιοχή δραστηριοποιείται πάρα πολύ έντονα ο φιδαιτός ενώ έχει παρουσία έστω και περιστασιακή κατά τον μελετητή της ΕΟΑ και το είδος «όρνιο». Επίσης, στην ΕΟΑ υποεκτιμώνται καταφανώς οι επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας όσον αφορά τον κατακερματισμό των ενδιαιτημάτων. Ειδικότερα, σχετικά με τα στρουθιόμορφα στην σελ. 68 της ΕΟΑ αναφέρονται τα ακόλουθα: «Σε ότι αφορά στα στρουθιόμορφα (Αετομάχος) που συνδέονται πιο άμεσα με τη βλάστηση [αλλά και γενικά για τα (θηλαστικά/ ερπετά) θηράματα των αρπακτικών]: οι επιπτώσεις λόγω κατακερματισμού (fragmentation) του ενδιαιτημάτων τους και μείωση στη συνδεσιμότητα (connectivity) λόγω της οδοποιίας (και των πλατειών), αναμένεται να είναι αμελητέας σημαντικότητας αφού με βάση τα χαρακτηριστικά τους (χωματόδρομοι μικρού πλάτους και πολύ περιορισμένης κίνησης, σε θέσεις με μικρές/ μέτριες κλίσεις) εκτιμάται ότι δεν επηρεάζουν σημαντικά τα πρότυπα παρουσίας/ δραστηριότητας των ειδών πτηνών πλησίον αυτών (δεν αναμένεται σημαντική όχληση ή περιορισμός των διελεύσεων από τα πτηνά, δηλ. οι επιπτώσεις θα σχετίζονται ουσιαστικά μόνο με την άμεση απώλεια βλ. και παραπάνω) ή άλλων ειδών πανίδας (που αποτελούν θηράματα αρπακτικών)». Ωστόσο, για την υλοποίηση του έργου θα απαιτηθεί βελτίωση υφιστάμενης οδοποιίας μήκους 20.955 m. και 34 χαράξεις νέας οδοποιίας συνολικού μήκους 27.499 m και μάλιστα σε δύο διαφορετικές τοποθεσίες.

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι πολύ κοντά στη θέση εγκατάστασης του ΑΣΠΗΕ βρίσκονται βραχώδεις εξάρσεις (βλ. εικόνα 15 στην σελ. 54 της ΕΟΑ), οι οποίες αποτελούν το κατάλληλο ενδιαίτημα φωλεοποίησης για τα αρπακτικά είδη και ειδικότερα για τον Χρυσαιτό. Όπως είναι γνωστό, ο χρυσαιτός φωλιάζει σε απόκρημνα βραχώδη ενδιαιτήματα ανοιχτών χωρών, ενώ πεδίο τροφοληψίας του είναι οι ανοιχτές εκτάσεις (λιβάδια, θαμνώνες), όπου εντοπίζει τα θηράματά του.

Επίσης, όσον αφορά τις προσκρούσεις με τις α/γ λεκτέα τα εξής. Σε μία ιδιαίτερα εκτενή τετραετή έρευνα στη Γερμανία σε 46 αιολικά πάρκα σε χαμηλά υψόμετρα (Grönkorn et. al. 2016, πρόγραμμα PROGRESS)³⁰ εντοπίστηκαν 291 ευρήματα, με πιο συχνά τα είδη *Columba palumbus*, *Anas platyrhynchos*, καθώς και τα είδη *Buteo buteo*, *Vanellus vanellus*, *Pluvialis apricaria*, *Milvus milvus*, ***Falco tinnunculus***. Με αναγωγή των αποτελεσμάτων στην ευρύτερη περιοχή, αυτό αφορά το 0.4% του αναπαραγόμενου πληθυσμού για το *Columba palumbus*, το 4.5% του *Anas platyrhynchos* και το 7% του *Buteo buteo*, ενώ πληθυσμιακές επιπτώσεις μπορεί να προκύπτουν για τα είδη *Buteo buteo*, *Milvus milvus*. Σύμφωνα με άλλη βάση δεδομένων, τα πιο κοινά θύματα στους ΑΣΠΗΕ της Γερμανίας είναι τα *Buteo buteo*, *Milvus milvus*, *Haliaeetus albicilla* (De Lucas and Perrow 2017). Στην Ισπανία τα πιο κοινά θύματα είναι τα ***Gyps fulvus***, ***Falco tinnunculus***, ***Circaetus gallicus*** ενώ αναλογικά (σε σχέση με τον πληθυσμό) πολλά θύματα παρουσιάζονται και από τα είδη *Hieraetus pennatus*, ***Falco tinnunculus***, ***Circus pygargus***. Επίσης πρέπει να υπογραμμισθεί ότι τα μέτρα μετριασμού που προτείνονται δεν αίρουν τις αμφιβολίες που υπάρχουν από τις επιπτώσεις του έργου, καθώς η εκτόπιση ορισμένων ειδών ορνιθοπανίδας και πανίδας κατά την φάση λειτουργίας δεν αμφισβητείται ενώ δεν γίνεται αναφορά στις αρνητικές επιπτώσεις του έργου στο σύνολό τους (π.χ. επιπτώσεις από τα φώτα των α/γ ή τον θόρυβο των α/γ επί της ορνιθοπανίδας). Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι η πρόσκρουση με τις α/γ δεν μπορεί να αποκλειστεί, αφού διάφορες παράμετροι (π.χ. καιρός, φωτισμός α/γ κ.α.) παίζουν ρόλο σχετικά με το ζήτημα αυτό (βλ. Ana Teresa Marques, Helena Batalha, Sandra Rodrigues, Hugo Costa, Maria João Ramos Pereira, Carlos Fonseca, Miguel Mascarenhas, Joana Bernardino, “Understanding bird collisions at wind farms: An updated review on the causes and possible mitigation strategies”, *Biological Conservation*, Volume 179, 2014, σελ. 40-52, διαθέσιμο στο: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S000632071400305X>). Σημειώτέον, επίσης, ότι στην ΕΟΑ δεν αναφέρονται οι επιπτώσεις του φωτισμού των α/γ του έργου επί των ειδών ορνιθοπανίδας, ενώ οι επιπτώσεις στα είδη υποεκτιμώνται περαιτέρω όσον αφορά την

³⁰ Grönkorn, Thomas & Rönn, Jan & Blew, Jan & Nehls, Georg & Weitekamp, Sabrina & Timmermann, Hanna & Reichenbach, Marc & Coppack, Timothy & Potiek, Astrid & Krüger, Oliver. (2016). Ermittlung der Kollisionsraten von (Greif-)Vögeln und Schaffung planungsbezogener Grundlagen für die Prognose und Bewertung des Kollisionsrisikos durch Windenergieanlagen (PROGRESS). 10.13140/RG.2.1.2902.6800.

εκτόπιση λόγω απώλειας των κρίσιμων ενδιαιτημάτων, καθώς καταστροφή και κατάτμηση των ενδιαιτημάτων θα επέλθει και για την υλοποίηση των γειτονικών ΑΣΠΗΕ, παράμετρος που δεν λαμβάνεται υπόψη στην ΕΟΑ, όπως και για το τεράστιο αιολικό πάρκο συνολικής ισχύος 117,6 MW σε απόσταση περίπου 5 χλμ από το υπό μελέτη έργο. Η κατάτμηση άλλωστε των ενδιαιτημάτων αυτή καθεαυτή είναι προβληματική και συνιστά αρνητική επίπτωση επί της ορνιθοπανίδας, η δε κατάτμηση και ασυνέχεια των ενδιαιτημάτων είναι βέβαιο ότι θα επέλθει από την υλοποίηση του έργου με τα συνοδά έργα αυτού να προκαλούν τεράστια οικολογική καταστροφή, όσο και με τα έτερα έργα που δρομολογούνται στην ευρύτερη περιοχή, μεταξύ των οποίων και του «γιγαντιαίου» γειτονικού ΑΣΠΗΕ των 117,6 MW εκ των τεσσάρων συνολικά γειτονικών ΑΣΠΗΕ που δρομολογούνται στην περιοχή. Επίσης, η καταστροφή της έκτασης των ενδιαιτημάτων για τα είδη ορνιθοπανίδας καθώς και για τα θηράματά τους (π.χ. σαύρες, φίδια κ.α.) δεν εξετάζεται σωρευτικά-συνεργιστικά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην ευρύτερη περιοχή βρίσκεται σε στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης ένα «φαραωνικό» έργο της ίδιας εταιρείας, συνολικής ισχύος 117,6 MW. Περαιτέρω, η λειτουργία του ΑΣΠΗΕ θα οδηγήσει σε μεταβολή των περιβαλλοντολογικών συνθηκών (π.χ. θόρυβος, συχνότητα διέλευσης ατόμων και οχημάτων, αύξηση του αιωρούμενου ιζήματος ή εναπόθεση σκόνης) που με τη σειρά τους δύνανται να προκαλέσουν τον εκτοπισμό οργανισμών ειδών, αλλαγές στη συμπεριφορά ειδών, κίνδυνο θνησιμότητας κ.α. (σελ. 26, https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/wind_farms_en.pdf ή σελ. 30, Κεφ. 3 West Butte Wind Power Right of Way Final Environmental Impact Statement DOI-BLM-OR-P060-2009-0064-EIS Bureau of Land Management), ενώ το γεγονός ότι θέσεις των α/γ βρίσκονται σε διαφορετικές περιοχές ενισχύει τη θέση ότι θα επέλθει κατακερματισμός των ενδιαιτημάτων για τα είδη, αφού τα έργα θα εκτείνονται σε περισσότερες της μίας περιοχής. Είναι αυταπόδεικτο ότι η υλοποίηση των δύο γιγαντιαίων έργων (ΑΣΠΗΕ) τόσο αυτοτελώς όσο και σωρευτικά με τα λοιπά έργα ΑΠΕ στην ευρύτερη περιοχή θα οδηγήσει σε περαιτέρω απώλεια ενδιαιτημάτων, τόσο άμεσα, όσο και έμμεσα, κυρίως λόγω εκτοπισμού και φραγμών στις μετακινήσεις των πουλιών. Επιπροσθέτως, **πρέπει να σημειωθεί ότι, ιδιαίτερα για τα μεγάλα αρπακτικά πουλιά, οι επιπτώσεις από εκτόπιση (habitat displacement) (ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012 αρ. 5B) και οι πιθανές μεταβολές στις μετακινήσεις των πουλιών δεν μπορούν να αποτιμηθούν επαρκώς με την εκτίμηση της απολεσθείσας επιφάνειας σε τετραγωνικά μέτρα, όπως γίνεται στην ΕΟΑ, δεδομένης της εξάρτησης των ειδών αυτών από το ανάγλυφο και τα ρεύματα του αέρα για τη μετακίνησή τους, η οποία μπορεί να καθιστά παρακείμενες περιοχές λιγότερο κατάλληλες, καθώς και τον αποκλεισμό μεγάλων περιοχών της ΖΕΠ από χρήση, λόγω των φραγμών που δημιουργούνται.**

Περαιτέρω, δεν αναφέρονται οι επιπτώσεις από την λειτουργία του έργου σχετικά με τη δημιουργία θορύβου στην περιοχή εγκατάστασης του ΑΣΠΗΕ. Όπως είναι γνωστό, η λειτουργία των α/γ οδηγεί σε αύξηση του θορύβου στην περιοχή (πρόκειται ως επί το πλείστον για τον μηχανικό θόρυβο που προκαλείται από τις μηχανές, ο οποίος, μολονότι χαμηλός, προκαλεί δυσμενείς επιπτώσεις, μεταξύ άλλων, στα είδη πανίδας και ορνιθοπανίδας που διαβιούν στην περιοχή). Ωστόσο, ο μελετητής της ΜΠΕ συνδυάζει τον θόρυβο μόνο με την φάση κατασκευής. Ωστόσο, σημειώνεται ότι υπάρχουν μελέτες που αναφέρουν εκτόπιση αρπακτικών ειδών από τις αναπαραγωγικές τους επικράτειες αλλά και περιπτώσεις φωλιάσματος αρπακτικών σε μεγάλη εγγύτητα με τις ανεμογεννήτριες (Janss 2000, Dahl et al. 2011). Σύμφωνα με τους Pearce-Higgins et al. (2012) υπάρχουν ενδείξεις ότι η ενόχληση κατά τη φάση κατασκευής μπορεί να είναι σημαντικότερη και πιο καθοριστική από την ενόχληση κατά την φάση λειτουργίας του ΑΣΠΗΕ. **Μείωση των κατελιγμένων επικρατειών μετά την κατασκευή ΑΣΠΗΕ (εν μέρει λόγω επιπτώσεων όχλησης) έχει αναφερθεί για το θαλασσοαετό σε περιοχή της Νορβηγίας (Bevanger et al. 2010,³¹ Dahl et al. 2011), ενώ σε αντίστοιχη μελέτη για τον χειμωνόκιρκο (Circus Cyaneus) που φωλιάζει σε μεγάλη εγγύτητα με ένα ΑΣΠΗΕ είκοσι οχτώ ανεμογεννητριών στη Σκωτία, διαπιστώθηκε ότι το είδος συνέχισε να φωλιάζει σε πολύ μεγάλη εγγύτητα από αυτές, η πυκνότητα των πτήσεων στην περιοχή εγκατάστασης του ΑΣΠΗΕ μειώθηκε μετά την φάση κατασκευής του ή στην αναπαραγωγική επιτυχία του (Forrest et al. 2011). Από τα**

³¹ Bevanger, K., Berntsen, F., Clausen, S., Dahl, E., Flagstad, O., Halley, D., Hanssen, F., Johnsen, L., Kvaloy, P., Lund-Hoel, P., May, R., Nygard, T., Pedersen, H., Reitan, O., Roskaft, E., Steinheim, Y., Stokke, B., Vang, R. 2010. Pre- and post-construction studies of conflicts between birds and wind turbines in coastal Norway. Report on findings 2007-2010. NINA report 620. 152pp.

ανωτέρω συνάγεται ότι αυτή καθεαυτή η εγκατάσταση των α/γ και η λειτουργία του ΑΣΠΗΕ οδηγεί σε εκτόπιση των πτηνών από την περιοχή, εξαιτίας του θορύβου που δημιουργείται από τις μηχανές των α/γ. Επίσης, όσον αφορά τα είδη *buteo buteo* και *Circus cyaneus*, οι Pearce - Higgins *et al.* (2009) στην Βρετανία αναφέρουν μειώσεις στην συχνότητα εμφάνισης και στις πυκνότητες των συγκεκριμένων ειδών (*Buteo buteo*, *Circus cyaneus*) σε αποστάσεις 500m από τις ανεμογεννήτριες, κατά 15-53%.

Συνεπώς, βάσει των ανωτέρω προκύπτει η υλοποίηση του έργου θα έχει δυσμενείς επιπτώσεις στα διάφορα είδη ορνιθοπανίδας, και ιδίως ως προς τα παραπάνω είδη. Όλα τα ανωτέρω συνηγορούν ότι θα επέλθουν δυσμενείς επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας, μεταξύ των οποίων και τα είδη χαρακτηρισμού της γειτονικής ΖΕΠ με κωδικό GR2120008 «Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα», όρνιο και φιδαιτός, και υπάρχει σοβαρός κίνδυνος το έργο να μειώσει τον πληθυσμό των συγκεκριμένων ειδών. Υποεκτιμώνται μάλιστα στο πλαίσιο αυτό οι πραγματικές επιπτώσεις του έργου επί των προστατευτέων στοιχείων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο μελετητής της ΕΟΑ κρίνει τις επιπτώσεις από προσκρούσεις σχετικά με το όρνιο ως χαμηλής σημαντικότητας (βλ. σελ. 76 ΕΟΑ), κάτι που δεν είναι ορθό, αφενός μεν γιατί απώτερος στόχος της πολιτείας είναι η διατήρηση και αύξηση του αριθμού του συγκεκριμένου είδους πανελλαδικά σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το εν λόγω είδος είναι αρκετά ευαίσθητο όσον αφορά την πρόσκρουση με τις α/γ, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη ότι καταγράφηκε αρκετές φορές εντός της επικίνδυνης ζώνης Α και είναι είδος με χαμηλό αναπαραγωγικό ρυθμό και ευπαθές σε πρόσθετη θνησιμότητα. Περαιτέρω, η παραγωγή αιολικής ενέργειας συνιστά υψηλή πίεση/απειλή για το είδος σύμφωνα με το ΤΕΔ της ΖΕΠ GR2130013 και της ΖΕΠ GR2120008 (σελ. 59 ΕΟΑ) ενώ γεννά 1 αυγό σε κάθε αναπαραγωγική περίοδο (σελ. 59 ΕΟΑ). Επίσης, σε σχέση με τα είδη, φωλιές των οποίων εντοπίστηκαν πλησίον των θέσεων των α/γ (φιδαιτός και σφηκιάρης) ο μελετητής της ΕΟΑ ομολογεί ότι θα υπάρξει εκτόπιση των εν λόγω ειδών, καθώς στην σελ. 80 της ΕΟΑ αναφέρεται ότι «*Σε σχέση με τις περιοχές φωλεοποίησης του Φιδαιτού και του Σφηκιάρη που εντοπίστηκαν σε κοντινές αποστάσεις από τις Α/Γ (βλ. Ενότητα 3.2.2), είναι αρκετά πιθανή η εκτόπιση από τις εν λόγω θέσεις (κυρίως για το Σφηκιάρη) σε άλλες σε μεγαλύτερη απόσταση, λόγω της εγγύτητας με τις Α/Γ, η οποία όμως δεν θα είναι κρίσιμη για τα είδη αυτά καθώς είναι πιο ευέλικτα σε ότι αφορά το φώλιασμα, σε σχέση με είδη που φωλιάζουν σε βράχια.*». Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι η αιτιολογία πως τα είδη αυτά είναι ευέλικτα σε ότι αφορά το φώλιασμα είναι ανεπαρκής, καθώς σκοπός της ΜΠΕ και της ΕΟΑ είναι ο έγκαιρος εντοπισμός των επιπτώσεων σχεδίων και έργων ή δραστηριοτήτων σε πρώιμο στάδιο σύμφωνα με την αρχή της πρόληψης στην προστασία του περιβάλλοντος.

Ομολογείται λοιπόν κυνικά η εκτόπιση των ειδών, αλλά υποβαθμίζεται η επίδραση της επίπτωσης αυτής κατά τρόπο αυθαίρετο και μη ορθό, αφού στο πλαίσιο της δέουσας εκτίμησης ερευνώνται και εντοπίζονται οι πιθανές επιπτώσεις αυτές καθεαυτές του έργου επί του περιβάλλοντος και των στοιχείων του. Περαιτέρω, ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα που αποδεικνύει ότι υποεκτιμώνται οι επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας και εν προκειμένω στον αετομάχο, λεκτέα τα εξής: σχετικά με τις επιπτώσεις από προσκρούσεις ο μελετητής της ΕΟΑ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι επιπτώσεις είναι αμελητέας σημαντικότητας καθώς το είδος αυτό ανήκει στα «είναι είδος που δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη ευαισθησία σε επιπτώσεις προσκρούσεων με βάση τη βιβλιογραφία αφού κατά κύριο λόγο πετά και δραστηριοποιείται σε χαμηλότερο ύψος από αυτό των Α/Γ και είναι αρκετά συνδεδεμένο οικολογικά με το έδαφος και τη βλάστηση.» (σελ. 67 ΕΟΑ). Ωστόσο, ο ανωτέρω ισχυρισμός είναι αναληθής καθώς, όπως προελέχθη, ο αετομάχος είναι είδος ευαίσθητο σε προσκρούσεις με α/γ. Επίσης, οι επιπτώσεις σχετικά με την κατάτμηση των ενδιατημάτων επίσης υποεκτιμώνται χαρακτηριζόμενες ως αμελητέας σημαντικότητας με το σκεπτικό ότι «*με βάση τα χαρακτηριστικά τους (χωματόδρομοι μικρού πλάτους και πολύ περιορισμένης κίνησης, σε θέσεις με ως μέτριες κλίσεις) εκτιμάται ότι δεν επηρεάζουν σημαντικά τα πρότυπα παρουσίας/δραστηριότητας των ειδών πτηνών πλησίον αυτών*» (σελ. 68 ΕΟΑ). Ωστόσο, σε αυτό το σημείο πρέπει να ειπωθεί ότι πρόκειται για χωματόδρομους όχι μικρού πλάτους αλλά ακόμα και δέκα (10) μέτρων πλάτους, που προκαλούν σοβαρή βλάβη στο φυσικό περιβάλλον.

V. Λοιπές ελλείψεις της ΜΠΕ και της ΕΟΑ

1. Δεν αναφέρονται οι επιπτώσεις του έργου επί της ποσότητας του επιφανειακού νερού, τόσο του κύριου έργου όσο και των συνοδών έργων, ούτε στην ποσότητα των υπογείων υδάτων, εξαιτίας της παρεμπόδισης τροφοδότησής του λόγω των των τομών που θα γίνουν στο έδαφος καθώς και της

μείωσης της δασικής έκτασης. Επίσης, δεν αναφέρονται οι αρνητικές επιπτώσεις που θα επέλθουν στο μικροκλίμα της περιοχής (αλλαγή των κινήσεων αέρα, της θερμοκρασίας, της υγρασίας).

2. Οι εργασίες πεδίου έλαβαν χώρα 11 μήνες και όχι ένα (1) ολόκληρο έτος, όπως ορίζει ο νόμος. Ειδικότερα, στο Παράρτημα 3.2.1. της Υπουργικής Απόφασης οικ. 170225/2014 (ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014) ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«(1) Για τα έργα και δραστηριότητες της Υποκατηγορίας Α1 που υλοποιούνται εντός ΕΖΔ, ΤΚΣ ή πΤΚΣ, η εργασία/μελέτη πεδίου πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τα κάτωθι:

- Χρονικό διάστημα εργασιών πεδίου

Εργασίες πεδίου που θα καλύπτουν τις οικολογικές απαιτήσεις χρονικού διαστήματος ενός ετήσιου κύκλου για κάθε είδος και τύπο οικοτόπου (ανάλογα με την εποχιακή παρουσία των τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι και των ειδών του Παραρτήματος ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΚ για τα οποία η περιοχή έχει χαρακτηριστεί) εκτός εάν τεκμηριωθεί από τον μελετητή της ΕΟΑ ότι μπορεί να περιορισθεί το χρονικό διάστημα εργασιών πεδίου.»

Ωστόσο, στην σελ. 49 της ΕΟΑ αναφέρονται τα εξής, αποδεικνύοντας ότι οι εργασίες πεδίου δεν κάλυπταν την προβλεπόμενη εκ του νόμου χρονική διάρκεια του ενός έτους, ούτε όμως αιτιολογείται γιατί η διάρκεια των εργασιών πεδίου ήταν μικρότερη της προβλεπόμενης. Ειδικότερα, στην σελ. 49 της ΕΟΑ παρατίθενται τα ακόλουθα: «Κατά τις καταγραφές στην περιοχή έρευνας πεδίου των ΑΣΠΗΕ για τη συγκεκριμένη περίοδο καταγραφών (Αύγουστος 2021 έως Ιούνιος 2022) παρατηρήθηκαν συνολικά 60 είδη πτηνών στην ΠΕΠ.»

3. Τα μέτρα μετριασμού που προτείνονται δεν είναι αποτελεσματικά και δεν καλύπτουν όλους τους κινδύνους. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι αποκλειστικά και μόνο η διάνοιξη δρόμων είναι μία από τις σημαντικότερες πιέσεις/απειλές για την βιοποικιλότητα (σημειωτέον ότι για την υλοποίηση του έργου, απαιτείται οδοποιία συνολικού μήκους 27,5 περίπου χλμ.). Ως εκ τούτου, η αιτιολογία που αναφέρεται στην σελ. 68 της ΕΟΑ, η οποία έχει ως εξής: «Σε ότι αφορά στα στρουθιόμορφα (Αετομάχος) που συνδέονται πιο άμεσα με τη βλάστηση [αλλά και γενικά για τα (θηλαστικά/ ερπετά) θηράματα των αρπακτικών]: οι επιπτώσεις λόγω κατακερματισμού (fragmentation) του ενδιαιτημάτος τους και μείωση στη συνδεσιμότητα (connectivity) λόγω της οδοποιίας (και των πλατειών), αναμένεται να είναι αμελητέας σημαντικότητας αφού με βάση τα χαρακτηριστικά τους (χωματόδρομοι μικρού πλάτους και πολύ περιορισμένης κίνησης, σε θέσεις με μικρές/ μέτριες κλίσεις) εκτιμάται ότι δεν επηρεάζουν σημαντικά τα πρότυπα παρουσίας/ δραστηριότητας των ειδών πτηνών πλησίον αυτών (δεν αναμένεται σημαντική όχληση ή περιορισμός των διελεύσεων από τα πτηνά, δηλ. οι επιπτώσεις θα σχετίζονται ουσιαστικά μόνο με την άμεση απώλεια, βλ. και παραπάνω) ή άλλων ειδών πανίδας (που αποτελούν θηράματα αρπακτικών).», είναι παντελώς ελλιπής και αβάσιμη.

Επίσης, με την υλοποίηση του έργου θα υπάρξει πηγή θορύβου και ανθρώπινης παρουσίας σε περιοχές που δεν είναι προσβάσιμες οδηγώντας σε αύξηση των επιπέδων θορύβου, η δε ηχορρύπανση αποτελεί παράγοντα υποβάθμισης των οικοσυστημάτων. Προς επίρρωση των προαναφερθέντων, δεν γίνεται μνεία στην ΕΟΑ στις αρνητικές επιπτώσεις στην πανίδα και ορνιθοπανίδα από τον θόρυβο που δημιουργείται από τις ανεμογεννήτριες, καθώς και από τον φωτισμό που φέρουν οι α/γ. Επίσης, υποεκτιμώνται οι επιπτώσεις του έργου στην πανίδα που συναντάται στην περιοχή, στην δε ΕΟΑ δεν γίνεται καθόλου λόγος στις επιπτώσεις του έργου στα θηλαστικά, καθώς το έργο γειτνιάζει με ΖΕΠ. Ωστόσο, στην ΜΠΕ η αναφορά που γίνεται στις επιπτώσεις στην πανίδα είναι ελλιπής και αποκρύπτει την πραγματική κατάσταση. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι: «Δεν αναμένονται άλλου είδους επιπτώσεις από την κατασκευή και λειτουργία του ΑΣΠΗΕ στην πανίδα των σπονδυλωτών της περιοχής. Πιο αναλυτικά: Όσον αφορά στα θηλαστικά της περιοχής (εκτός χειροπτέρων), δεν αναμένονται σημαντικές άμεσες επιπτώσεις από την κατασκευή και λειτουργία του ΑΣΠΗΕ. Ενδεχόμενη άμεση επίπτωση αποτελεί η θανάτωση (μικροθηλαστικών κυρίως) από διερχόμενα οχήματα, ωστόσο η επίπτωση εκτιμάται ως χαμηλής έντασης και χρονικά εντοπισμένης κατά τη διάρκεια των κατασκευαστικών εργασιών. Χαμηλής έντασης έμμεσες επιπτώσεις λόγω όχλησης αναμένονται κατά τη φάση κατασκευής λόγω της

ανθρώπινης κίνησης και παρουσίας και τις κατασκευαστικές εργασίες στην περιοχή μελέτης. Η εν λόγω όχληση είναι παροδική και χρονικά εντοπισμένη στη φάση κατασκευής και δεν θα συνεχιστεί στη φάση λειτουργίας. Τέλος σημειώνεται και η ενδεχόμενη επίπτωση λόγω απώλειας ενδιαιτήματος στις θέσεις τεχνικών επεμβάσεων του έργου (πλατείες εγκατάστασης Α/Γ, διάνοιξη νέας οδοποιίας πρόσβασης και εσωτερικής οδοποιίας). Οι εν λόγω επιπτώσεις καλύπτουν μικρή σχετικά έκταση (συγκριτικά με τα διαθέσιμα παρόμοια ενδιαιτήματα στην ευρύτερη περιοχή) ωστόσο μπορούν να οδηγήσουν σε τοπικές μετακινήσεις ειδών σε γειτονικά κατάλληλα ενδιαιτήματα. Η συγκεκριμένη επίπτωση δεν αναμένεται να επιφέρει σημαντικές μακροχρόνιες αλλαγές στους πληθυσμούς και τη διατήρηση των ειδών. Οι παραπάνω ενδεχόμενες επιπτώσεις μπορούν να ελαχιστοποιηθούν ή να εξαλειφθούν με τα κατάλληλα μέτρα αντιμετώπισης που προτείνονται στην παρούσα μελέτη.» (σελ. 186-187 ΜΠΕ).

Εντούτοις, έρευνες έχουν αποδείξει τις αρνητικές επιπτώσεις των ΑΣΠΗΕ (εκτόπιση ειδών) στα διάφορα είδη πανίδας. Αναφέρεται ότι οι Łorucki et al. (2017) διαπίστωσαν ότι τόσο τα ζαρκάδια (*Carpeolus carpeolus*) όσο και οι λαγοί (*Lepus europaeus*) απέφυγαν το εσωτερικό του έργου αιολικής ενέργειας και ότι σημειώθηκε μείωση της συχνότητας χρήσης του οικοτόπου σε έκταση έως και 700 m. Για αυτά τα είδη, τα οποία βασίζονται στην ακοή τους για να εντοπίζουν τους θηρευτές, ο εν λόγω εκτοπισμός μπορεί να είναι αποτέλεσμα της μειωμένης ικανότητας τους να εντοπίζουν τους θηρευτές, ιδιαίτερα όπου η πίεση από τους θηρευτές είναι μεγάλη. Η αλεπού (*Vulpes vulpes*) επίσης παρατηρήθηκε ότι επισκεπτόταν λιγότερο συχνά το εσωτερικό έργου αιολικής ενέργειας, πιθανά ως αποτέλεσμα τόσο της μικρότερης διαθεσιμότητας θηραμάτων (λαγός) όσο και μειωμένης ικανότητας ακοής κατά το κυνήγι. Συνάγεται λοιπόν ότι δεν υφίστανται αποτελεσματικά μέτρα μετριασμού όσον αφορά την εκτόπιση των ειδών πανίδας, καθώς αυτά για διάφορους λόγους (π.χ. θόρυβος, μείωση της διαθεσιμότητας της τροφής κ.α.) φαίνεται να κινούνται σε απόσταση από τους ΑΣΠΗΕ. Το πρόβλημα εν ολίγοις είναι η κατασκευή του ΑΣΠΗΕ στο σύνολό του, καθώς πέραν των επιπτώσεων από τις α/γ ακόμα και κατά τη φάση της λειτουργίας, και τα συνοδά έργα είναι επιβλαβή για το περιβάλλον. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι αποκλειστικά και μόνο η διάνοιξη δρόμων είναι μία από τις σημαντικότερες πιέσεις/απειλές για την βιοποικιλότητα. Σημειώνεται ότι για την υλοποίηση του έργου θα απαιτηθεί βελτίωση υφιστάμενης οδοποιίας μήκους 20.955 m. και 34 χαράξεις νέας οδοποιίας συνολικού μήκους 27.499 m..

4. Δεν υπάρχει πρόβλεψη και συγκεκριμένη πρόταση για τον τρόπο και το κόστος σχετικά με την απεγκατάσταση του έργου όταν ολοκληρωθεί η ζωή του και σχετικά με την μετέπειτα αποκατάσταση της περιοχής, προκειμένου να επανέλθει το ανάγλυφο στην αρχική του μορφή.

5. Για την εκτίμηση των σωρευτικών-συνεργιστικών επιπτώσεων, όπως αυτές εξετάζονται στις σελ. 47-48 της ΕΟΑ (βλ. και σελ. 52-53 ΜΠΕ), πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το σύνολο των έργων, ακόμα και αυτών που έχουν λάβει βεβαίωση παραγωγού/άδεια παραγωγής, καθώς υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς η βεβαίωση παραγωγού/άδεια παραγωγής εντάσσεται ως στάδιο στην περιβαλλοντική αδειοδότηση ενός έργου. Εσφαλμένως λοιπόν ο μελετητής της ΕΟΑ εκτιμά τις συνεργιστικές επιπτώσεις, καθώς στην σελ. 47 της ΕΟΑ αναφέρει τα εξής: «Στην ΕΟΑ εξετάζονται οι συνεργιστικές και σωρευτικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς της ορνιθοπανίδας από άλλους ΑΣΠΗΕ στο ίδιο στάδιο αδειοδότησης με τον υπό μελέτη ΑΣΠΗΕ, ή σε πιο προχωρημένο στάδιο. Έτσι, λαμβάνονται υπόψη ΑΣΠΗΕ με άδεια λειτουργίας ή εγκατάστασης ή με ΑΕΠΟ (άντληση δεδομένων από www.rae.gr, 16/03/2023) ή με αίτημα για περιβαλλοντική αδειοδότηση (στο ΗΠΜ). Δε λαμβάνονται υπ' όψη τα έργα τα οποία έχουν λάβει μόνο Άδεια παραγωγής (βεβαίωση παραγωγού), αφού η εν λόγω άδεια σε καμία περίπτωση δεν εξασφαλίζει την υλοποίηση ενός έργου ΑΠΕ, καθώς κατ' ουσίαν πρόκειται για μία άδεια σκοπιμότητας. Οι ΑΣΠΗΕ που ελήφθησαν υπόψη παρουσιάζονται και στο Χάρτη 2 της Ενότητας 6.»

6. Η ΕΟΑ είναι ελλιπής, και για τον λόγο ότι δεν αναφέρονται οι πιθανές επιπτώσεις του έργου επί των ειδών χαρακτηρισμού της γειτονικής περιοχής Natura 2000 – ΖΕΠ GR2120008 «Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά, και Στενά Αχέροντα» και συγκεκριμένα στα είδη «Σπιζαετός (*Hieraaetus fasciatus*)» και «Ασπροπάρης (*Neorhron percnopterus*)», παρά το γεγονός μάλιστα ότι στο τυποποιημένο έντυπο δεδομένων για την ανωτέρω περιοχή, οι κύριες πιέσεις/απειλές που αναφέρονται είναι η παραγωγή αιολικής ενέργειας (C03.03) τόσο εντός όσο και εκτός αυτής.

7. Δεν γίνεται εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου επί των προστατευτέων στοιχείων της Σημαντικής Περιοχής για τα Πουλιά (ΣΠΠ) GR076 «Όρη Παραμυθιάς» (σελ. 29 ΕΟΑ). Σημειώνεται ότι οι Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (ΣΠΠΕ) χαίρουν αυξημένης προστασίας και έργα ΑΠΕ (και βεβαίως ΑΣΠΗΕ) που χωροθετούνται εντός αυτών ή πολύ κοντά σε αυτές με αποτέλεσμα να επέρχονται αρνητικές επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας πρέπει να συνοδεύονται από τα κατάλληλα έγγραφα προς απόδειξη της διενέργειας δέουσας εκτίμησης των επιπτώσεων του έργου. Μάλιστα, όπως έχει κριθεί νομολογιακά (βλ. ΣτΕ 1542/2017) «η εγκατάσταση αιολικών πάρκων δεν επιτρέπεται να προκαλεί σημαντική καταστροφή ή ενόχληση σε είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, μεταξύ των οποίων τα πτηνά που προστατεύονται από την οδηγία στους σημαντικούς οικοτύπους τους, είτε βρίσκονται εντός είτε εκτός προστατευμένων περιοχών. Κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αιολικών πάρκων που ευρίσκονται σε περιοχές εκτός περιοχών Ζ.Ε.Π., πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη οι επιπτώσεις σε προστατευόμενα είδη πτηνών που είναι εν δυνάμει ευαίσθητα στη λειτουργία των εν λόγω εγκαταστάσεων, ιδίως αν το υπό έγκριση αιολικό πάρκο τοποθετείται σε περιοχή σημαντικού διαδρόμου αποδημητικών πτηνών (μεταναστευτικής στενωπού) ή σε θαλάσσια περιοχή σημαντική για τα πουλιά, ή σε σημαντική περιοχή για τα πουλιά (Σ.Π.Π.) έστω κι αν δεν έχει ακόμη χαρακτηριστεί ως Ζ.Ε.Π., διότι δεν παρέχει τη δυνατότητα εγκρίσεως έργων για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανόμενων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως. Μάλιστα, η σχετική υποχρέωση εκπόνησης ΕΟΑ ότι η σχετική υποχρέωση απορρέει ευθέως από τις διατάξεις της οδηγίας 79/409, όπως ισχύει.». Τέλος, στην ανωτέρω ΣΠΠ φαίνεται να βρίσκουν καταφύγιο εξαιρετικά σπάνια είδη πτηνών, όπως π.χ. «ο Ασπροπάρης (2-3 ζευγάρια το 2005, ένα άτομο το 2012-2015), το Όρνιο (10-15 ζευγάρια το 2006, 2-5 το 2011-2016), ο Χρυσαιτός (3 ζευγάρια) και ο Σπιζαιτός (2 ζευγάρια).» (σελ. 29 ΕΟΑ).

8. Δεν έγινε εξέταση εναλλακτικών λύσεων ως προς τη θέση χωροθέτησης του έργου. Η μόνο εναλλακτική που αξιολογήθηκε αφορούσε τον αριθμό και την ισχύ των α/γ αλλά όχι την θέση του έργου (βλ. σχετικά σελ. 104-106 ΜΠΕ και σελ. 71-72 ΕΟΑ). Ο νόμος ωστόσο προβλέπει ρητά την ανάγκη εξέτασης και εναλλακτικής θέσης του έργου. Ειδικότερα, στο Παράρτημα 2 της Υπουργικής Απόφασης οικ. 170225/2014 (ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014) «Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α' της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με αρ. 1958/2012 (Β' 21) όπως ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 11 ν. 4014/2011 (Α 209), καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας.» αναφέρονται μεταξύ άλλων τα εξής:

«7. Εναλλακτικές λύσεις

7.1 Παρουσίαση των βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν, ως προς τη θέση, το μέγεθος και την κλίμακα, το σχεδιάσμά, την τεχνολογία, την παραγωγική διαδικασία καθώς και την διαδικασία κατασκευής του έργου ή της δραστηριότητας. Περιλαμβάνεται και η μηδενική λύση (μηυλοποίηση προτεινόμενου έργου/δραστηριότητας), με αναφορά στις συνέπειες που θα έχει σε επηρεαζόμενα έργα/δραστηριότητες, καθώς και σε άλλα στοιχεία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος.

7.2 Αξιολόγηση και αιτιολόγηση της τελικής επιλογής σε σχέση με τις επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Η παρουσίαση των βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων μπορεί να περιλαμβάνει κείμενο, πίνακες και κατάλληλους χάρτες και σχέδια. Θα πρέπει να είναι περιεκτική, ενώ σε παράρτημα της ΜΠΕ μπορούν να δίνονται αναλυτικότερα στοιχεία, που περιλαμβάνουν:

7.2.1. Αναλυτικότερη περιγραφή των βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν.

7.2.2. Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος για κάθε βιώσιμη εναλλακτική λύση, καθώς και των τάσεων εξέλιξής του.

7.2.3. Εκτίμηση και αξιολόγηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κάθε βιώσιμη εναλλακτική λύση και αιτιολόγηση των κύριων λόγων απόρριψής της.»

9. Δεν εξετάζεται στην ΜΠΕ και στην ΕΟΑ το ενδεχόμενο αλληλεπίδρασης του σημαντικού αριθμού ΑΣΠΗΕ που δρομολογείται στην περιοχή και δεν γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις στους οικισμούς της περιοχής αλλά και σε άλλες δραστηριότητες και τομείς, επιπτώσεις που είναι πολλαπλάσιες αθροιστικά, καθώς π.χ. με τη δημιουργία των αιολικών πάρκων που δρομολογούνται στην περιοχή θα γίνει κατάληψη τεράστιων εκτάσεων που χρησιμοποιούνται για την κτηνοτροφία.

10. Θα πρέπει να υποβληθεί ΕΟΑ σχετικά με τις επιπτώσεις από τα συνοδά έργα του υπό μελέτη ΑΣΠΗΕ, καθώς τμήμα του δικτύου διασύνδεσης διέρχεται από την ΕΖΔ - πΤΚΣ GR2110001 («Αμβρακικός Κόλπος, Δέλτα Λούρου και Αράχθου (Πέτρα, Μύτικας, Ευρύτερη περιοχή)»). Όπως είναι γνωστό, το έργο θα πρέπει να αξιολογείται στο σύνολό του, ενώ τμήματα αυτού που λαμβάνουν χώρα εντός προστατευόμενων περιοχών, όπως στην προκειμένη περίπτωση, θα πρέπει να εκτιμώνται ως προς τις επιπτώσεις τους κατά τρόπο πλήρη και επιστημονικά τεκμηριωμένο, ώστε να αίρεται η οποιαδήποτε αμφιβολία περί επέλευσης αρνητικών επιπτώσεων που θέτουν σε κίνδυνο την ακεραιότητα της περιοχής, όπως προκύπτει από το άρθρο 10 παρ. 2 Ν. 4014/2011, σύμφωνα με το οποίο: «*Βάσει των συμπερασμάτων της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης και της ΜΠΕ και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4 του παρόντος, η αρμόδια αρχή συμφωνεί για το οικείο έργο ή δραστηριότητα μόνο αφού βεβαιωθεί ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής.*». Εν προκειμένω λοιπόν θα έπρεπε να διενεργηθούν εργασίες πεδίου όσον αφορά την προστατευόμενη περιοχή ΕΖΔ - πΤΚΣ GR2110001 και να συνταχθεί ξεχωριστή ΕΟΑ για την ανωτέρω προστατευόμενη περιοχή με όλα τα στοιχεία που ο νόμος ορίζει (βλ. Υπουργική Απόφαση οικ. 170225/2014 - ΦΕΚ 135/Β/27-1-2014), ώστε η διοίκηση να είναι σε θέση να αποφασίσει ορθώς σχετικά με τις επιπτώσεις του έργου. Τα δε συνοπτικώς αναφερόμενα στις σελ. 31-32 της ΕΟΑ σχετικά με το ότι δεν θα επέλθουν αρνητικές επιπτώσεις στην προστατευόμενη περιοχή ΕΖΔ - πΤΚΣ GR2110001 σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής αιτιολογία. Ειδικότερα, στις σελ. 31 ΕΟΑ αναφέρονται τα εξής: «*Η εξεταζόμενη ΕΖΔ-ΤΚΣ GR2110001, βρίσκεται μεν σε μεγάλη απόσταση από τις Α/Γ, αλλά το υπόγειο δίκτυο διασύνδεσης διασχίζει την περιοχή για μικρή απόσταση επί του παράδρομου της Ιόνιας οδού. Στο σημείο διασταύρωσης εντοπίζεται γέφυρα διέλευσης οχημάτων. Το βασικό προστατευτέο αντικείμενο της εν λόγω περιοχής επέκτασης της ΕΖΔ αφορά το είδος ψαριού *Caspiomyzon graecus* (*Eudomyzon* sp.). Η προτεινόμενη περιοχή επέκτασης της ΕΖΔ, είναι μια από τις ελάχιστες γνωστές περιοχές παρουσίας του είδους (Κοντζαγιώργης κ.ά., 2015). Αυτό έχει ληφθεί υπόψη ήδη στο σχεδιασμό κατασκευής του έργου (για την αποφυγή της διατάραξης της ροής του ποταμού, κατά τις εργασίες διέλευσης των καλωδίων μέσω της εν λόγω διασταύρωσης). Πιο συγκεκριμένα θα ακολουθηθεί μία από τις επόμενες λύσεις: α) Διάτρηση και πέρασμα των καλωδίων εντός σωλήνων κάτω από την κοίτη του ποταμού, β) Εκκαφή της όχθης και εγκιβωτισμός σωλήνων χωρίς την διατάραξη της διατομής του ποταμού σε περίοδο όπου δεν θα υπάρχει ροή νερού, γ) Στήριξη των καλωδίων στο πλάι της γέφυρας και πέρασμά τους εντός μεταλλικών σωλήνων στηριγμένων σε μεταλλική κατασκευή κατάλληλης αντοχής. Συνεπώς σε κάθε περίπτωση δεν θα επηρεαστεί το προστατευτέο αντικείμενο της εν λόγω ΕΖΔ.*».

11. Δεν εκτιμώνται οι επιπτώσεις του έργου στην κτηνοτροφία, δεδομένου ότι οι κάτοικοι της περιοχής ασχολούνται και βιοπορίζονται από την κτηνοτροφία, η μείωση της οποίας θα προκαλέσει επιμέρους αρνητικές επιπτώσεις στον πληθυσμό των αρπακτικών, καθώς η μείωση της κτηνοτροφίας καθώς και η μετακίνηση της σε άλλες περιοχές θα οδηγήσει σε μείωση των νεκρών ζώων στα ορεινά λιβάδια, επηρεάζοντας αρνητικά τη διαθεσιμότητα τροφής των αρπακτικών αλλά και οδηγώντας σε σταδιακή δάσωση των ανοικτών οικοσυστημάτων (θαμνώνες και λιβάδια), βασικών βιοτόπων τροφοληψίας για αυτά τα είδη.

Συμπέρασμα

Από τα ανωτέρω συνάγεται με ιδιαίτερα πρόδηλο τρόπο ότι η ΜΠΕ και η ΕΟΑ εμφανίζουν ουσιώδεις ελλείψεις με αποτέλεσμα να είναι απορριπτέες, η δε κατασκευή του έργου (ΑΣΠΗΕ) θα επιφέρει εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις στα είδη ορνιθοπανίδας της περιοχής, οδηγώντας σε πλήρη εξαφάνιση του όρνιου από την περιοχή λόγω της όχλησης που θα προκληθεί σε συνδυασμό με τον αυξημένο κίνδυνο πρόσκρουσης που θα έχει ως αποτέλεσμα τη θανάτωση πτηνών του συγκεκριμένου είδους, σε αντίθεση με τον εθνικό στόχο της αύξησης του είδους πανελλαδικά και αρχική στην ηπειρωτική χώρα. Το

γεγονός ότι κατά τις εργασίες πεδίου δεν εντοπίστηκε το είδος δεν αποκλείει την εμφάνιση ατόμων περιστασιακά, ιδίως λαμβανομένου υπόψη ότι το έργο χωροθετείται εντός δύο περιοχών Natura 2000 – ΖΕΠ, στις οποίες το εν λόγω είδος αποτελεί είδος χαρακτηρισμού. Άλλωστε στην γειτονική περιοχή της ΖΕΠ GR2120008 το είδος «όρνιο» έχει μόνιμη παρουσία ενώ έχει εντοπιστεί και φωλιά του είδους. Ο κίνδυνος της εξαφάνισης του ανωτέρω είδους μάλιστα είναι σαφώς πιο αυξημένος εάν εξεταστεί το υπό μελέτη έργο με τους λοιπούς ΑΣΠΗΕ στην περιοχή, μεταξύ των οποίων και α) του ΑΣΠΗΕ «ΒΡΙΖΕΣ» ισχύος 24 MW αποτελούμενο από 8 α/γ, β) του ΑΣΠΗΕ ισχύος 117,6MW στη θέση «ΟΡΗ ΣΟΥΛΙΟΥ – ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΟΡΗ (ΠΕΛΕΚΗΤΟΝ) - ΚΑΚΟΥΡΙ» αποτελούμενο από 21 α/γ (5,2 χλμ. μακριά), και γ) του ΑΣΠΗΕ «ΣΠΑΘΕΣ» ισχύος 24 MW αποτελούμενο από 8 α/γ. Περαιτέρω, βάσει των όσων αναλύθηκαν μείωση του πληθυσμού θα υποστεί και ο φιδαιτός, όπως και όχληση και εκτόπιση, καθώς και τα λοιπά είδη ορνιθοπανίδας (δεντροσταρήθρα κ.α.).

Είναι καταφανές ότι το υπό μελέτη έργο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία επιτάσσει η οικονομική ανάπτυξη να μην είναι ανεξέλεγκτη, αλλά να έχει όρια και όρους, ενώ τα όποια οφέλη επικαλείται ο μελετητής της ΕΟΑ είναι «μηδαμινά» εν συγκρίσει με τις τρομερά δυσμενείς επιπτώσεις του έργου σε όλους τους τομείς, και ως εκ τούτου πρέπει να παύσει η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησής του. Το γεγονός ότι η περιοχή χωροθέτησης του έργου βρίσκεται εκτός περιοχής Natura 2000 δεν παίζει ρόλο στο ότι δεν χαίρουν προστασίας τα προστατευτέα στοιχεία αυτής (όρνιο και φιδαιτός), έστω και αν η περιοχή δεν έχει οριοθετηθεί ως ΖΕΠ, το ίδιο δε ισχύει και με τα λοιπά είδη ορνιθοπανίδας, καθώς στο πλαίσιο της ΜΠΕ και της ΕΟΑ ερευνώνται οι επιπτώσεις του έργου στα διάφορα στοιχεία του περιβάλλοντος (ύδατα, πολιτιστική κληρονομιά, πανίδα και ορνιθοπανίδα, τοπίο κ.α.), όπως επιτάσσει η αρχή της πρόληψης.